ΛΑΜΠΡΟΥ Γ. ΡΟΪΔΟΥ
ΠΡΩΤΟΔΙΚΟΥ

ΤΥΧΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΙΚΟΣ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΛΥΣΙΝ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟΝ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΕΠΑΙΝΕΘΕΙΣΑ ΥΠΟ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ 3ον ΣΥΓΓΕΝΕΙΟΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΑΣΛΑΝΗ
12—Ὁδὸς Θησέως—12
1890

Αρ. Εισ. 73
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΩ ΚΥΡΙΩ

ΔΗΜΗΤΡΙΩι ΒΟΥΛΠΙΩΤΗι

ΥΠΟΥΡΓΩι ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

ΤΙΜΗΣ ΚΑΙ ΥΠΟΛΗΨΕΩΣ

ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Καθῆκον ἡμῶν θεωροῦμεν ν' ἀσχοληθῶμεν ἐπὶ τὴν ἔρευναν καὶ τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας ἐν τοῖς ζητήμασιν, ἐφ' οἷς ἀνακριβῶς καὶ οὐκ ὀρθῶς ἤλεγξαν τὴν ἡμετέραν τοὐλάχιστον πραγματείαν διὰ τῆς ἐκθέσεως αὐτῶν οἱ κκ. κριταί, ὡς ἐπίσης καθῆκον ἡμῶν θεωροῦμεν νὰ εὐχαριστήσωμεν τοῖς κκ. κριταῖς δι' ὅσας ἀνωμολόγησαν ἀρετὰς τῆς ἡμετέρας πραγματείας ἀναγράφοντες ταύτας ἐν τῇ ἐκθέσει των οὑτωσεί:

«Καταρχόμενος ἀμέσως τοῦ θέματος (ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης πραγματείας) μετὰ σύντομον ἱστορικὴν εἰσήγησιν μεθοδικώτερον *παντὸς* ἄλλου ἐσυστηματοποίησε τὴν ὕλην καὶ κατέταξε τὰ ζητήματα.

«Ἐν κεφαλαίῳ πρώτῳ καταρχόμενος τοῦ ζητήματος εἰς τίνα ἀποδίδεται ἡ προῖξ λυθέντος τοῦ γάμου θανάτῳ τῆς γυναικός, προβαίνει ἀείποτε *μεθοδικῶς* καὶ κατατάσσει τὰ ζητήματα ἐν *λογικῇ ἀλληλουχίᾳ*.

«*Πάντων τῶν ἄλλων ἀκριβέστερον διετύπωσε* τὸ ζήτημα τίνι ἀποδίδοται ἡ πατρικὴ προῖξ λυθέντος τοῦ γάμου θανάτῳ τῆς θυγατρὸς καὶ ζῶντος τοῦ συστήσαντος αὐτὴν πατρὸς καὶ πρὸς πατρὸς ἀνιόντος, διακρίνων *σαφῶς* τὰ δύο περὶ ὧν ἡ ἔρις ζητήματα, τὸ μὲν ὡς ἐκ τῆς L. un. § 13 K. (5.13), τὸ δὲ ὡς ἐκ τῆς τοῦ ἔτους 225 ἀντιγραφῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν κώδικι L. 4 (5.18), ἐξ ἧς ἡ τοῦ Μαρτίνου καὶ Βουλγάρου διάστασις· *συντόμως* διεξερχόμενος τὰ περὶ τούτου καὶ ἐπὶ τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ Czyhlarz στηριζόμενος *ὀρθῶς διδάσκει*, ὅτι οὐδεμία ἐν τούτῳ ἐγένετο τροποποίησις διὰ τῆς § 13 τοῦ κώδικος καὶ ὅτι κατὰ συνέπειαν εἰς τὸν συστήσαντα ἀνιόντα ἀείποτε ὑποστρέφει ἡ προίξ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

«Ἐν κεφαλαίῳ δευτέρῳ ἐξετάζων τὸ ζήτημα τῆς ἀποδόσεως τῆς προικὸς λυθέντος τοῦ γάμου διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρός, διεξέρχεται πάντα τὰ περὶ τούτου ζητήματα καὶ *τὴν ὀρθοτέραν ἑκάστοτε ἀσπάζεται γνώμην*.

«Τὰ περὶ τῶν ἀποδοτέων καρπῶν καὶ τὰ ἐντεῦθεν διάφορα ζητήματα διεξέρχεται μὲν ἐν συντομίᾳ, ἀλλὰ *σαφῶς* διατυποῖ ταῦτα πρὸς τὴν *ὀρθοτέραν ἑκάστοτε ἀποκλίνων γνώμην*· ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ὁ κ. εἰσηγητὴς οὐχὶ εὐστόχως ἤλεγξεν ἡμᾶς διὰ τὰ ἑξῆς·

Α') Ὅτι εἰς τὴν κοινὴν τοῦ δικαίου ἀρχὴν καὶ πολλάκις ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἐπαναλαμβανομένην, «ὅτι οὐδεὶς καθίσταται πλουσιώτερος διὰ τῆς τοῦ ἑτέρου ζημίας», νόμ. 14 (12 6) νόμ. 206 (50.17), ἣν ἐφαρμόζων καὶ ὁ Πομπώνιος νομ. 6 § 2 (23.3) ἐπὶ τῆς συστάσεως τῆς προικὸς ἀποφαίνεται ὅτι «καὶ αὐτοὶ οἱ »μείζονες τῶν 25 ἐτῶν περιγραφόμενοι προστατεύονται, κατ' ἄλ»λην ἐπαναλαμβάνων διατύπωσιν τὸ κοινὸν τοῦ δικαίου ἀξίωμα, »ἐπιλέγων· «quia bono et aequo non conveniat aut lu»crari cum damno alterius aut damnum sentire per »alterius lucrum» μὴ τὴν προσήκουσαν ἀποδίδοντες σημασίαν, φρονοῦμεν ὅτι τοῦτο εἶναι ἴδιον θεώρημα, ὅπερ ἐδημιούργησαν οἱ Ρωμαῖοι χάριν τῆς ἰσότητος τῶν δικαιωμάτων τῶν συζύγων ὡς πρὸς τὴν περιουσίαν.

Ὁ κ. εἰσηγητὴς ἐνταῦθα ἀντὶ νὰ κρίνῃ ἠθέλησε νὰ ἐπινοήσῃ, διότι ἡμεῖς οὐδαμοῦ λέγομεν ὅτι τοῦτο εἶναι ἴδιον θεώρημα, ὅπερ *ἐδημιούργησαν* οἱ Ρωμαῖοι χάριν τῆς ἰσότητος τῶν δικαιωμάτων τῶν συζύγων ὡς πρὸς τὴν περιουσίαν.

Ἡμεῖς ἐν τῇ εἰσαγωγῇ λέγομεν μόνον ὅτι τοιαύτην ἰσότητα ἠθέλησαν οἱ Ρωμαῖοι νὰ τηρήσωσι μεταξὺ τῶν συζύγων ὡς πρὸς τὴν περιουσίαν, ὥστε καὶ ὡς πρὸς τὴν σχέσιν ταύτην *ἐπεξέτειναν* τὸ ἀξίωμα τοῦ Πομπωνίου, ὅπερ γενικῶς οὗτος ἐκφράζει ἐν νόμῳ 14 Π. (12.6) καὶ νόμ. 206 (50.17) nam hoc natura aequum est neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorem.

Πρόχειρος ἀπόδειξις τούτου μεταξὺ ἄλλων καὶ ὅτι τὸ ἀξίω-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μα τοῦτο τοῦ Πομπωνίου συμπεριελήφθη ἐν τῷ εἰδικῷ τίτλῳ τῶν Πανδεκτῶν de jure dotium νόμ. 6 § 2 (23.3), si in dote danda circumventus sit alteruter, etiam majori annis vigintinque succurrendum est, quia bono et aequo non conveniat, aut lucrari aliquem cum damno alterius, aut damnum sentire per alterius lucrum· ἐν ᾧ πρότερον τὸ ἀξίωμα τοῦ Πομπωνίου δὲν εὕρισκε περίπτωσιν ἐφαρμογῆς ἐν τῇ περιουσιακῇ σχέσει τῶν συζύγων, ἕνεκα τῆς manus, οὐδὲ ἐν τῇ προικί, διότι δὲν εἶχον κανονισθῇ τὰ τῆς ἀποδόσεως καὶ διατιμήσεως τῆς προικός.

Τοὐναντίον δὲ ὁ κ. εἰσηγητὴς φαίνεται τὴν μὴ προσήκουσαν ἀποδίδων σημασίαν εἰς τὸν ἄνω παρατεθέντα νόμον τῶν Πανδεκτῶν 6 § 2 (23.3) καὶ παρεξηγεῖ τοῦτον, ὡς παρεξήγησε τὰ παρ' ἡμῶν γραφέντα ἐν τῇ εἰσαγωγῇ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, χωρὶς νὰ προσέξῃ καὶ εἰς ὅσα σχετικὰ ἐν § 153 λέγομεν.

Διότι ὁ Πομπώνιος ἀποφαινόμενος ἐν τῷ εἰρημένῳ νόμῳ ὅτι «καὶ αὐτοὶ οἱ μείζονες τῶν 25 ἐτῶν περιγραφόμενοι ἐπὶ τῆς »συστάσεως τῆς προικός, προστατεύονται», ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι «οὐ συνᾴδει τῷ ἀγαθῷ καὶ τῷ δικαίῳ τινὰ κερδαίνειν ἐκ τῆς »ἑτέρου ζημίας ἢ ζημιοῦσθαι κερδαίνοντος ἑτέρου»· τί ἄλλο ἐννοεῖ ἢ ὅτι τὸ ἀξίωμα, ὅπερ γενικῶς ἐξέφρασεν ἐν νόμ. 14 Π. (12.6) καὶ 206 (50.17) ἰσχύει ἤδη καὶ ἐπὶ τῆς προικός;

Ἐν ᾧ δὲ τοῦτο δὲν ὑπῆρχεν ἐξ ἀρχῆς ἐν τῇ περιουσιακῇ σχέσει τῶν συζύγων, ἕνεκα τῆς manus, ἢ ἐν τῇ *προικί*, διότι δὲν ὑπῆρχε διατίμησις καὶ ἀπόδοσις τῆς προικός, ἄραγε δὲν δικαιούμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι οἱ Ρωμαῖοι ἐπεξέτειναν τὸ ἀνωτέρω ἀξίωμα τοῦ Πομπωνίου καὶ εἰς τὴν σχέσιν τῆς προικός, ἐφαρμόσαντες καὶ ἐπὶ ταύτης τοῦτο, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἠθέλησαν νὰ τηρήσωσιν ἄκραν ἰσότητα δικαιωμάτων μεταξὺ τῶν συζύγων ὡς πρὸς τὴν περιουσίαν;

Β') Ὅτι ἀκατάληπτα καὶ οὐκ ὀρθὰ τὰ παρ' ἡμῶν λεγόμενα (ἐν τῇ εἰσαγωγῇ), ὅτι ἰδίως ἀφ' ἧς ἐξέλιπεν ἡ ἀνδρικὴ ἐξουσία ἡ προὶξ ἐθεωρήθη ὡς ἐξυπηρετοῦσα τὸν ἠθικὸν τοῦ γάμου σκο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πόν, ἐπάγεται δὲ ὁ κ. εἰσηγητὴς πρὸς δικαιολογίαν τῆς ἀνωτέρω κρίσεώς του, ὅτι ὁ ἠθικὸς τοῦ γάμου σκοπὸς ὑπάρχει καὶ ἄνευ προικός, ἡ προὶξ δέ, ἂν καὶ ἐκ τοῦ ἐλευθέρου γάμου τὸ πρῶτον ἐβλάστησεν, οὐχ ἧττον ἐπίσης ὑπῆρχε καὶ ἐν τῷ αὐστηρῷ γάμῳ.

Κοινότατον τῆς λογικῆς ἀξίωμα εἶναι, ὅτι, ὅταν θεωρῇ τις ἰδέαν τινα ἀκατάληπτον δὲν δύναται νὰ ἀποφανθῇ καὶ περὶ τῆς ὀρθότητος ἢ μὴ αὐτῆς, διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον ὅτι κύριον προαπαιτούμενον τῆς κρίσεως περὶ ὀρθότητος ἢ μὴ ἰδέας τινος εἶναι ἡ τελεία ἀντίληψις καὶ κατανόησις τῆς ἐννοίας ἣν ἐκφράζει ἡ κρινομένη ἰδέα, ἐπίσης δὲ καὶ τὸ ἀντίθετον, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ὅταν λέγωμεν ὅτι ἰδέα τις δὲν εἶναι ὀρθή, δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν συγχρόνως ὅτι εἶναι καὶ ἀκατάληπτος.

Τὰ ἀνωτέρω βεβαίως δὲν ἀποδεικνύουσιν ὅτι ὁ κ. εἰσηγητὴς ὑπῆρξεν ἀκριβὴς περὶ τὰς ἐκφράσεις του, σφάλμα δι' ὃ ἄλλους ἠθέλησε νὰ ἐλέγξῃ (ὅρα σελ. 20 κρίσεως). Ἤδη ἂς ἐξετάσωμεν τὸ ὀρθὸν ἢ μὴ τῆς παρ' ἡμῶν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ἐκφρασθείσης γνώμης.

Ἐλέχθη παρ' ἡμῶν (ἐν τῇ εἰσαγωγῇ) ὅτι, *ἰδίως* ἀφ' ὅτου ἐξέλιπεν ἡ manus, ἡ προὶξ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἠθικοῦ τοῦ γάμου σκοποῦ.

Βεβαίως οὐδεὶς ἀρνεῖται ὅτι ὁ ἠθικὸς τοῦ γάμου σκοπὸς ὑπάρχει καὶ ἄνευ προικὸς, τοῦτο δὲν εἶναι ζήτημα.

Ἐπίσης ὅμως, καθ' ἡμᾶς, δὲν εἶναι ζήτημα ὅτι παρὰ Ρωμαίοις ἡ προὶξ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἠθικοῦ σκοποῦ τοῦ γάμου· διὰ πολλοὺς λόγους ἰδίᾳ δέ:

1) διότι ὑπῆρξεν ἐποχὴ παρὰ Ρωμαίοις, καθ' ἣν ἡ προὶξ ἐθεωρεῖτο *διακριτικὸν χαρακτηριστικὸν* τῆς νομίμου συζύγου (matrona, uxor) ἀπὸ τῆς παλλακῆς. [1]

---

1 Ὅρα Gans, das Erbrecht in weltgeschichtlicher Entwickelung. Berlin 1824 τόμ. 2 σελ. 279. Cinoulhiac, Histoire du regime dotal (1842) σελ. 66. Laboulaye, Rescherches sur la condition privée des femmes, σελ. 38. σημειοῦμεν προσέτι ἐνταῦθα διὰ τὸ

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

2) διότι ὑπῆρξεν ἐποχὴ παρὰ Ρωμαίοις καθ' ἣν ὡς παρὰ τοῦ Πλαύτου μανθάνομεν, ἐθεωρεῖτο ἄτιμος (infamis) ὁ πατὴρ ὁ μὴ χορηγῶν προῖκα.[2]

Τέλος διότι ἡ προῖξ ἐθεωρήθη, διδομένη διὰ τὴν ἀνακούφισιν τῶν γαμικῶν βαρῶν.

Τὸ δὲ καθ' ἡμῶν ἐπιχείρημα τοῦ κ. εἰσηγητοῦ ὅτι «ἡ προῖξ οὐχ' ἧττον ὑπῆρχε καὶ ἐν τῷ αὐστηρῷ γάμῳ ἂν καὶ ἐκ τοῦ ἐλευθέρου γάμου τὸ πρῶτον ἐβλάστησεν» ἀκριβῶς ἀποδεικνύει τὴν ὀρθότητα τῶν παρ' ἡμῶν λεγομένων.

Διότι τὰ πρὸ μικροῦ λεχθέντα περὶ τῆς ἐξυπηρετήσεως ὑπὸ τῆς προικὸς τοῦ ἠθικοῦ τοῦ γάμου σκοποῦ, δὲν δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἐπὶ τῆς προικὸς τοῦ αὐστηροῦ γάμου, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡμεῖς εἴπομεν ὅτι *ἰδίως* ἀφ' ὅτου ἐξέλιπεν ἡ manus ἡ προῖξ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἠθικοῦ σκοποῦ τοῦ γάμου.

Καθ' ὅσον αἱ ἀρχαὶ αἵτινες διεῖπον τὸν αὐστηρὸν Ρωμαϊκὸν γάμον εἶχον συνεπείας, αἵτινες ἀποκλείουσι τὴν σκέψιν ὅτι ἡ προῖξ ἐκείνη συνετέλει εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοιούτου σκοποῦ· θεωρουμένης τῆς γυναικὸς τελείως ὑποτεταγμένης εἰς τὴν συζυγικὴν ἐξουσίαν, οὐδὲν δι' ἑαυτὴν δυναμένης νὰ ἀποκτήσῃ, ἀποκτῶντος δὲ τοῦ συζύγου πᾶν ὅτι ἡ γυνὴ ἐκέκτητο ἴδιον[3] καὶ ἔχοντος ἀπόλυτον καὶ δεσποτικὴν ἐξουσίαν ἐπ' αὐτῆς.

Ὁ ἠθικὸς τοῦ γάμου σκοπὸς ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ δικαίῳ δὲν συνυπῆρξε μετὰ τοῦ γάμου· ὁ σκοπὸς οὗτος εἶναι μεταγενέστερος. Πολλὰς δὲ καὶ παντοίας ἀποδείξεις δύναταί τις νὰ φέρῃ περὶ τούτου.

Αἱ παλαιότεραι πηγαὶ ὁρίζουσιν ἄνευ ἐξαιρέσεως τὸν γάμον ὡς ἁπλῆν ἕνωσιν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς πρὸς τεκνοποίησιν· (nuptiæ sunt conjuctio inter marem et feminam inter

---

ἀσκανδάλιστον, ὅτι καὶ ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ἐπαναλαμβάνομεν, ὅτι ῥηλ. ἡ προῖξ ἦτο μὲν διακριτικὸν σημεῖον τῆς νομίμου συζύγου, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀναγκαία διὰ τὴν σύναψιν γάμου.

2. Ὅρα τὸ χωρίον τοῦ Πλαύτου παρατιθέμενον ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ἐν ὑποσημ. 22.

3. Ὅρα Gajus com. II § 96.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

quos conubium est, librerorum querendorum causa) [4]

Τὸ ἠθικὸν στοιχεῖον ἐν τῷ γάμῳ παρὰ Ρωμαίοις τὸ τονιζόμενον ἰδίως ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Μοδεστίνου ὁρισμῷ τοῦ γάμου (νόμ. 1 Π, (23.2) nuptiæ sunt conjuctio maris et feminæ, et consortium omnis vitæ, divini et humani juris communicatio) εἶναι μεταγενέστερον. Ὀφείλουσι δὲ τοῦτο οἱ Ρωμαῖοι κατὰ πρῶτον λόγον εἰς τὴν ἀπήχησιν τῶν σχετικῶν ἀποφθεγμάτων καὶ ῥήσεων τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων, κατόπιν δὲ εἰς τὸν χριστιανισμόν. Ταῦτα οὐδεὶς συγγραφεὺς ἀρνεῖται.[5]

Ἑπομένως ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ cum manu γάμῳ καὶ ἐὰν ἐδίδετο προῖξ οὐδόλως συνετέλει αὕτη εἰς τὸν ἀνύπαρκτον τότε ἠθικὸν τοῦ γάμου σκοπόν.

Γ') Ὅτι εἰς τὸ ἀξίωμα, ὅτι διηνεκὴς ἡ τῆς προικὸς αἰτία ἀλλοίαν τῆς ἀληθοῦς ἀπεδώκαμεν ἔννοιαν διδάσκοντες ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἰσχύος αὐτοῦ δὲν ἐδίδετο ἀγωγὴ πρὸς ἀπόδοσιν τῆς προικός, ὑποπεσόντες οὕτω εἰς βαρὺ ἱστορικὸν ἁμάρτημα, ὑπαρχούσης τῆς περὶ προικὸς ἀγωγῆς, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Γελλίου ἀπὸ τοῦ ς' αἰῶνος ἀπὸ κτίσεως Ρώμης, ἐν ᾧ ὁ Παῦλος ἤκμασε τὸν γ' μ. Χ. αἰῶνα.

Εἰς τὸ περὶ οὗ πρόκειται ἀξίωμα (dotis causa penpetua est et cum voto ejus qui dat ita contrahitur ut semper apud muritum sit) κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καὶ μέχρι σήμερον οἱ συγγραφεῖς ἀπέδωκαν διαφόρους ἐννοίας χωρὶς βεβαίως νὰ ἐγείρωσιν, ὡς εὐφυολογῶν (κακοζήλως ἀντιγράφων τὸν Bechmann σελ. 17), λέγει ὁ κ. εἰσηγητὴς ἐν σελ. 8 κρίσεως, *μεταφυσικὴν καὶ θεολογικὴν συζήτησιν περὶ τοῦ τέλους τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων*!

4 Ὅρα Cellius IV, 3, 2. XVII, 21, 44. (tu ex animi sententia uxorem liberum quæsundum gratia habes; οὕτως ἐπηρώτα ὁ Censor). Valerius Maximus VII, 7, 4. (quia non creandorum liberorum causa conjugium intercesserat) Ulpiani Fragmenta. τίτλος III de Latinis § 3. Gajus 1, 29. Tacitus Ann (tabulæ nuptiales) cum uxore—adhibitis, qui obsignarent suscipiendorum liberorum causa convenisse.

5 Ὅρα Voigt jus naturale τόμ. 2 σελ. 850 καὶ σημ. 938. Voigt die Lex Mænia σελ. 82 καὶ σημ. 131. Czyhlarz, σελ. 10 καὶ σημ. 4.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Μίαν ἐκ τῶν ἐννοιῶν τούτων ἀβασανίστως παρέλαβεν ὁ κ. εἰσηγητὴς χωρὶς μάλιστα νὰ ἀναφέρῃ καὶ τὸν γενήτορα αὐτῆς Czyhlarz καὶ διετύπωσε ταύτην, δίκην διατακτικοῦ δικαστικῆς ἀποφάσεως, εἰπὼν ὅτι ὁ «Παῦλος ἐν τῷ ἀνωτέρω ἀξιώ»ματι ἓν καὶ μόνον προυτίθετο, ἤτοι νὰ καταδείξῃ ὅτι προίξ »καὶ πρὸς ἀπόδοσιν ὑποχρέωσις εἶναι ἔννοιαι ἄσχετοι καὶ διά»φοροι ἀλλήλων, τῆς πρὸς ἀπόδοσιν ὑποχρεώσεως μὴ ἐνυπαρ»χούσης ἐν τῇ φύσει τῆς προικὸς ὡς ἀμέσου νομικῆς σημασίας, »διότι καὶ ταύτης ἀργούσης οὐδόλως ἀλλοιοῦται ἡ τῆς προι»κὸς ἔννοια». Προστίθησι δέ, ὅτι ὁ ὅρος «perpetua» εἶναι τὸ διαπασῶν, εἰς ὃ κατέφυγεν ὁ Παῦλος, ὅπως ὡς Ρωμαῖος νομικὸς διὰ μιᾶς καὶ μόνης λέξεως ἐκδηλώσῃ! ὅτι ἡ τῆς προικὸς ἔννοια ἀνεξάρτητος τῆς πρὸς ἀπόδοσιν ὑποχρεώσεως. Ἡμεῖς δὲν ἐδέχθημεν τὴν γνώμην ταύτην διότι δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐννοήσωμεν τίς ἡ ἀνάγκη, ὁ ἐπὶ σαφηνείᾳ διακρινόμενος νομοδιδάσκαλος Παῦλος νὰ θελήσῃ νὰ ἐκφράσῃ τοιαύτην ἁπλῆν ἰδέαν, (ὅτι ἡ τῆς προικὸς ἔννοια ἀνεξάρτητος τῆς πρὸς ἀπόδοσιν ὑποχρεώσεως), ἐν εἴδει αἰνίγματος, διὰ τοῦ ἀνωτέρω ἀξιώματος, ὅπερ ἤθελε μείνει πάλιν αἴνιγμα, ἄνευ τῆς ἑρμηνείας τοῦ κ. εἰσηγητοῦ, ἥτις τὸν παρέσυρεν εἰς τὸ νὰ εἴπῃ καὶ ὅτι τὰ βάρη τοῦ γάμου παύουσι λυθέντος τοῦ γάμου, ἐν ᾧ γνωστὸν τυγχάνει ὅτι ταῦτα ἐξακολουθοῦσιν ὑφιστάμενα ἐν τῷ προσώπῳ τῶν τέκνων, (βάρη δὲ τοῦ γάμου ἡ γαμετὴ καὶ οἱ παῖδες οὓς ἀναγκάζεται τρέφειν ὁ γήμας).

Δὲν ἀνήκει ἐνταῦθα νὰ ἀναφέρομεν τὰς διαφόρους τῶν συγγραφέων γνώμας περὶ τοῦ ἀξιώματος τούτου· ἀποκρούοντες ὅμως τὴν μομφήν, ἣν περὶ τῆς ἡμετέρας γνώμης ἐξέφρασεν ὁ κ. εἰσηγητὴς παρατηροῦμεν αὐτῷ ὅτι παρομοίαν τῇ παρ' ἡμῶν ἐκφρασθείσῃ γνώμῃ ἔχει ὁ διάσημος καθηγητὴς τοῦ ἀστικοῦ δικαίου ἐν Βερολίνῳ κ. Dernburg, ὅστις ἐν τόμῳ γ' § 14 τοῦ ἐν ἔτει 1887 ἐκδοθέντος συγγράμματός του Pandecten πραγματευόμενος τὴν ἱστορίαν τοῦ Ρωμαϊκοῦ προικῴου δικαίου λέγει ἐπὶ λέξει τάδε:

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 41. 2. Die Geschichte des Römischen Dotalrechtes.[1]

Die Geschichte des Römischen Dotalrechtes zeigt drei Hauptstadien, in welchen sich die rechtliche Lage der Frau dem allgemeinen Gange der Entwickelung entsprechend stetig verbesserte.

1. In der ältesten Zeit erhielt der Römische Eheman die Dos zum Dauernden Eigentume,[2] [3] und es

1 Ueber die Geschichte der Dos vgl. Dernburg Kompensation s 76 Bechmann a. a o s. 32. Czyhlarz s. 32 Cide du caractere de la dot. Voigt glaubt in seiner 1886 veröffentlichten Festschrift eine lex Maenia de dote vom jahre 568 entdecktzu haben Siehe auch Arndts civ. Schriften Bd. 1. s. 442, Sie ist ein Fabelwesen. Vgl. Czyhlarz a. a. o. s. 2.

2 L. 1. D. h. t. 23. 3. Paulus libro 14 ad Sabinum: Dotis causa perpetua est et cum voto ejus qui dat ita contrahitur, ut semper apud maritum sit. Vgl. Bechmann a. a. s. 17.

3. Dotirung war natürlich auch bei den Ehe cum manu im Gebrauch, wenn der vater seine Tochter verheirathete, Begab sich eine Frau sui juris in eine Ehe cum manu, so war zwar ihr Vermögen von Rechtswegen Eigenthum des Mannes und von wahrer Dos nicht die Rede, doch erhielt die Frau nach ähnlichen Grundsätzen wie bei wahrer Dos nach Auflösnng der Ehe einen Rück-

§ 14. 2. *Ἡ ἱστορία τοῦ Ρωμαϊκοῦ προικώου δικαίου.*[1]

Ἡ ἱστορία τοῦ Ρωμαϊκοῦ προικώου δικαίου παρουσιάζει *τρία κύρια στάδια*, ἐν τοῖς ὁποίοις ἡ νομικὴ θέσις τῆς γυναικὸς ἐβελτιοῦτο συνεχῶς, ἀναλόγως τῆς ἐν γένει πορείας τῆς ἀναπτύξεως.

1. *Ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις χρόνοις ἐλάμβανεν ὁ Ρωμαῖος σύζυγος τὴν προῖκα εἰς διαρκῆ αὐτοῦ ἰδιοκτησίαν*,[2] [3] *καὶ οὐ-*

1 Περὶ τῆς ἱστορίας τῆς προικὸς ὅρ. Dernburg, Kompensation σελ. 96, Bechmann σελ 33. Czyhlarz σελ. 32. Cide, du caractere de la dot. ὁ Voigt πιστεύει ἐν τῇ ἐν ἔτει 1866 δημοσιευθείσῃ διατριβῇ του ὅτι ἀνεκάλυψε μίαν lex Maenia de dote τοῦ ἔτους 568, ὅρα προσέτι Arndts civ. schriften τόμ. 1 σελ. 442. αὕτη εἶναι μῦθος πρβλ. Czyhlarz σελ ?

2 L 1 Π (23. 3.) Paulus libro 14 ad Sabinum: Dotis causa perpetua est, et cum voto ejus qui dat ita contrahitur, ut semper apud maritum sit. πρβλ. Bechmann σελ. 17.

3 Ἡ προίκισις ἦτο ἐν χρήσει φυσικῷ τῷ λόγῳ καὶ ἐν τῷ cum mann γάμῳ, ἐὰν ὁ πατὴρ ἔδιδεν εἰς γάμον τὴν θυγατέρα του. Ἐὰν γυνή τις sui juris ἐτέλει γάμον cum manu τότε ἐγίνετο ἡ περιουσία της αὐτοδικαίως ἰδιοκτησία τοῦ ἀνδρὸς καὶ περὶ ἀληθοῦς προικὸς οὐδὲ λόγος, ἀλλ' ὅμως εἶχεν ἡ γυνὴ καθ' ὁμοίως ἀρχάς, ὡς προκειμένου περὶ ἀληθοῦς προικὸς δικαίωμα πρὸς ἀ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

bestand Keinerlei Klagerecht der Frau auf deren Rückgabe nach Auflösung der Ehe.

Allerdings betrachtete man auch damals in der Römischen Gesellschaft die dos als Frauengut — res uxoria. Doch diese Auffassung hatte noch Keinen unmittelbaren Einfluss auf das Recht, wohl aber wurde es in Folge dessen herkömmlich und galt als Anstandspflicht, das der Ehemann auf den Fall seines Todes der überlebenden Frau die Dos oder Aequivalente derselben testamentarisch vermachte Scheidungen ferner wurden nach alter Sitte vom Ehemanne nicht ohne Befragung eines Familienrathes vorgenommen. Dieser befand naturgemäss, falls er die Scheidung billigte, zugleich auch darüber, ob und inwieweit der Frau ihre Dos zurückzuerstatten sei—ein Gutachten, welches den Mann zwar nicht rechtlich verband, dem er sich aber thatsächlich nicht leicht entziehen konte.

2. Mit der Lockerung der

δὲν δικαίωμα ἀγωγῆς ὑπὸ τῆς γυναικὸς ὑφίστατο πρὸς ἀνάληψιν ταύτης μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου.

Ναὶ μὲν ἐθεωρεῖτο καὶ τότε ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ κοινωνίᾳ ἡ προῖξ ὡς ἀγαθὸν τῆς γυναικός—res uxoria, ἀλλ' ἡ ἐκδοχὴ αὕτη δὲν εἶχεν εἰσέτι ἄμεσον ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ δικαίου· ἐγένετο ὅμως συνεπείᾳ ταύτης ἔθιμον καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς καθῆκον εὐπρεπείας ἵνα ὁ ἀνήρ ἐν περιπτώσει θανάτου του ἐγκαταλίπῃ διὰ διαθήκης εἰς τὴν ἐπιζῶσαν γυναῖκα τὴν προῖκα, ἢ ἰσότιμον ταύτης· διαζύγια δὲ ἐκτὸς τούτου δὲν ἐγίνοντο κατὰ παλαιὸν ἔθιμον ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ συγγενικοῦ συμβουλίου, τοῦτο ἀπεφάσιζεν ἂν ἐδικαιολογεῖτο τὸ διαζύγιον, καὶ περὶ τοῦ ἂν καὶ κατὰ πόσον πρέπει νὰ ἀποδοθῇ τῇ γυναικὶ ἡ προῖξ αὐτῆς, ἡ δὲ ἀπόφασις αὕτη δὲν ἐδέσμευε μὲν νομικῶς τὸν ἄνδρα, πράγματι ὅμως οὐχὶ εὐκόλως ἠδύνατο ν' ἀποφύγῃ ταύτην.

2. *Σὺν τῇ ἐκλύσει τῶν ἠθῶν ἐπληθύνθησαν ἀπὸ τοῦ ς' αἰῶνος ἀπὸ κτίσεως Ρώμης τὰ ἀπρεπῆ καὶ ἀδικαιολόγητα διαζύγια.*

Ἤδη ὅμως ἀνεπτύχθησαν αἱ

---

forderungsanspruch. Vgl. Cicero Topica cap. 4 § 23.

νάληψιν τῆς προικὸς μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου. Cicero Topica cap. 4. § 23.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Sitten nahmen seit dem sechsten jahrhundert der stadt die frivolen Ehescheidungen überhand.

Nunmehr kamen cautiones rei uxoriæ auf, wodurch sich der Mann bei Eingehung der Ehe zur Rückerstattung der Dos für den Fall der Ehescheidung verpflichtete. Ferner aber ertheilte fortan der Prätor ediktmässig der Frau die actio rei uxoriæ Zunächst in Fällen der Ehecheidung,[6] dann auch des Vorversterbens des Ehemannes. Der vom Prätor ernante arbiter hatte dieselbe Aufgabe wie der vor zeiten vom Ehemanne berufene Familienrath. Denn die Klageformel vies ihn ander Frau von ihrer Dos zuzusprechen, was gut und billig sei. Er entschied hierüber mit freiestem Ermessen, wie ein Censor. Das Klagerecht war ein ausserordentliches, höchst persönliches der Frau. Auf ihre Erben ging es nur über, wenn die Dos bereits von ihr selbst eingevordert war.

6 Gellius noctes atticæ VI. cap. 3, memoriæ traditum est quingentis fere annis post Romam conditam nullas rei uxoriæ neque actiones neque cautiones in urbe Romana aut in Latio fuisse.

cautiones rei uxoriæ *δι' ὧν, κατὰ τὴν σύναψιν τοῦ γάμου ὑπεχρεοῦτο ὁ ἀνὴρ εἰς ἀπόδοσιν τῆς προικὸς ἐν περιπτώσει διαζυγίου. Κατόπιν δὲ ἐχορήγει ὁ Πραίτωρ εἰς τὴν γυναῖκα δυνάμει ἐδίκτου τὴν* actio rei uxoriæ, *κατ' ἀρχὰς εἰς περιπτώσεις διαζυγίου*[6] *κατόπιν δὲ καὶ εἰς περιπτώσεις προαποβιώσεως τοῦ ἀνδρός, ὁ ὑπὸ τοῦ Πραίτωρος* διοριζόμενος arbiter ἐνησχολεῖτο εἰς ὅτι ἄλλοτε τὸ ὑπὸ τοῦ συζύγου συγκαλούμενον συγγενικὸν συμβούλιον, διότι ὁ τύπος τῆς ἀγωγῆς ὡδήγει αὐτὸν νὰ ἐπιδικάσῃ τῇ γυναικὶ ἐκ τῆς προικός αὐτῆς ὅτι ἦτο ἀγαθὸν καὶ δίκαιον· ἀπεφάσιζε δὲ περὶ τούτου μετ' ἐλευθερωτάτης κρίσεως, ὡς Censor· τὸ δικαίωμα τῆς ἀγωγῆς ἦτο ἰδιάζον, ὅλως προσωπικὸν τῆς γυναικός· μετέβαινε δὲ εἰς τοὺς κληρονόμους αὐτῆς μόνον, ἂν εἶχεν ἤδη παρ' αὐτῆς τῆς ἰδίας ἀπαιτηθῇ ἡ προίξ.

Ἂν ἀπέθνησκεν ἡ γυνὴ διαρκοῦντος τοῦ γάμου, ἐκράτει ὁ σύζυγος τὴν προῖκα, ἐν τούτοις

6 Cellius noctes atticæ VI cap 3, memoriæ traditum est quingentis fere annis post Romam conditam nullas rei uxoriæ, neque actiones neque cautiones in urbe Romana aut in Latio fuisse.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Starb die Frau in der Ehe, so behielt der Mann die Dos. Jedoch stellte sich fest, dass er die das profecticia an den Besteller zu erstatten habe, wenn dieser seine Tochter überlebte

3 Die Ansprüche der Frau wurden durch die Gesetzgebung des Augustus konsolidirt. Sie ohne zweifel setzte die Abzüge von der Dos – retentiones – welche bisher der schuldigen Frau eine wesentliche Sicherung dadurch gewährt, dass die Veräusserung der zur Dos gegebenen Italischen Immobilien verboten wurde.

Ueberhaupt ging der zug der Kaiserzeit dahin, die Befugnise der Frau bezuglich ber Dos möglichst zu steigern. Der Einfluss der provinziellen Rechte ist hierbei unverkennbar.

Insbesondere wurde es immer mehr Sitte, der Frau und ihren Erben beim Eheschluss durch besondere Stipulationem ein unverkurztes Recht auf die Dos zu verschaffen.

4 Hieran knüpfte Justinian...

ὡρίζετο ὅτι ἔπρεπε ν' ἀποδώσῃ τὴν dos profecticia εἰς τὸν συστήσαντα, ἂν οὗτος ἐπέζη τῆς θυγατρός του.

3. Τὰ δικαιώματα τῆς γυναικὸς ἐστερεοποιήθησαν διὰ τῆς νομοθεσίας τοῦ Αὐγούστου ἥτις ὥρισεν ἀσφαλῶς τὰς ἐκ τῆς προικὸς παρακρατήσεις (retentiones) εἰς ὡρισμένα ποσά, αἵτινες μέχρι τοῦδε διὰ τὴν ὑπαίτιον σύζυγον ἤρτηντο ἐκ τῆς αὐθαιρέτου κρίσεως τοῦ δικαστοῦ· ἐκτὸς τούτου ἐχορήγησεν εἰς τὴν γυναῖκα οὐσιώδη ἀσφάλειαν, ἀπαγορεύσασα τὴν ἐκποίησιν τῶν εἰς προῖκα δοθέντων ἰταλικῶν ἀκινήτων.

Ἐν γένει ἡ τάσις τῆς Αὐτοκρατορικῆς ἐποχῆς ἦτο νὰ αὐξήσῃ τὰ δικαιώματα τῆς γυναικὸς τὰ ἀφορῶντα τὴν προῖκα. Ἡ ἐπιρροὴ τῶν ἐπαρχιακῶν δικαίων εἶναι ἐνταῦθα καταφανεστάτη.

Ἰδίως ἐγένετο ὁσημέραι γενικώτερον ἔθιμον νὰ χορηγῶσι τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῖς δι' ἰδιαιτέρων ἐπερωτήσεων, κατὰ τὴν λύσιν, τοῦ γάμου ἀμείωτον δικαίωμα ἐπὶ τῆς προικός.

4. Ταῦτα συνέχισεν ὁ Ἰουστινιανός..... κλπ.

Ἐλπίζομεν ὅτι ὁ κ. εἰσηγητὴς μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἀνωτέρω ᾗ τοῦ κ. Dernburg (ἣν δυστυχῶς ὅταν συνέταττε τὴν κρίσιν του δὲν εἶχεν ἀναγνώσει) θέλει πεισθῆ ὅτι οὐχὶ ἡμεῖς

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὑπεπέσαμεν εἰς βαρὺ ἱστορικὸν ἁμάρτημα, ἀλλ'αὐτὸς εἰς βαρύτατον κριτικὸν σφάλμα.

Δ') Ὅτι ὑπελάβομεν τὴν περὶ προικὸς καὶ ἐξ ἐπερωτήσεως ἀγωγήν, ἄσχετον πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ περὶ ἀποδόσεως τῆς προικὸς ζητήματος, ἀντὶ νὰ ἐκθέσωμεν τὰ περὶ τούτου σὺν τῇ ἱστορικῇ τοῦ ζητήματος ἀναπτύξει προέβημεν εἰς τὴν ἔρευναν τούτων ἐν κεφαλαίῳ ς' ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν· «ἔνδικα μέσα πρὸς ἀπαίτησιν τῆς προικὸς λυθέντος τοῦ γάμου» ἐν ᾧ ἡ περὶ προικὸς καὶ ἐξ ἐπερωτήσεως ἀγωγὴ εἶναι συναφεῖς καὶ ἀναπόσπαστοι ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς καὶ δογματικῆς τοῦ ζητήματος ἀναλύσεως εἰς τίνα ἀποδίδοται ἡ προίξ.

Οὐδόλως ἀληθεύει ὅτι ὑπελάβομεν τὴν περὶ προικὸς καὶ ἐξ ἐπερωτήσεως ἀγωγὴν ἄσχετον πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ περὶ ἀποδόσεως τῆς προικὸς ζητήματος· δὲν ἐξεθέσαμεν ὅμως τὰ περὶ τούτου σὺν τῇ ἱστορικῇ τοῦ ζητήματος ἀναπτύξει, διότι τότε ὁ κ. εἰσηγητὴς δὲν ἤθελεν εἰπεῖ περὶ ἡμῶν ὅτι ***μεθοδικώτερον παντὸς ἄλλου ἐσυστηματοποιήσαμεν τὴν ὕλην καὶ κατετάξαμεν τὰ ζητήματα***· ἂν ἐπρόσεχεν ὁ κ. εἰσηγητὴς εἰς τὰς πρώτας λέξεις τοῦ ς' κεφαλαίου καὶ εἰς ὅσα ἐν τέλει τῆς εἰσαγωγῆς εἴπομεν, ἤθελε πεισθῇ ὅτι τοῦτο δὲν προῆλθεν ἐξ ἀδυναμίας περὶ τὸν συμβιβασμὸν τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τοῦ ζητήματος πρὸς τὴν δογματικὴν κατάταξιν· διότι ὅπως προλάβωμεν ἀκριβῶς τοιαύτην τινὰ ὑπόθεσιν ἠρξάμεθα ἐν κεφαλαίῳ 6 διὰ τῶν ἑξῆς: «Ἐν τῷ παρόντι κεφαλαίῳ ἐξετάζον»τες τὰ ἔνδικα μέσα πρὸς ἀπόδοσιν τῆς προικός, ***ὑπολείπεται*** »νὰ ἐξετάσωμεν τίνα ἦσαν ταῦτα, πῶς παρήχθησαν, τίς ὁ »χαρακτὴρ καὶ ὁ τύπος αὐτῶν»· ἀναμφισβήτητον δὲ ὅτι τὰ τοῦ ***τύπου*** καὶ τοῦ ***χαρακτῆρος*** τῆς actio rei uxoriæ καὶ τῆς actio ex stipulatu δύναταί τις νὰ πραγματευθῇ ὅλως ἰδιαιτέρως πρὸς τὰ ζητήματα εἰς τίνα ἀποδίδοται ἡ προίξ, ἤτοι τίς ὁ ἐνάγων, παρὰ τίνος ἀποδίδοται ἤτοι τίς ὁ ἐναγόμενος, χωρὶς νὰ ὑποπίπτῃ εἰς σφάλμα τι περὶ τὴν κατάταξιν τῆς ὕλης· ἂν ἀμφισβάλλῃ ὁ κ εἰσηγητὴς ἂς προσέξῃ τὴν διαίρεσιν ἣν ἀκολουθεῖ ὁ Tigerström,[7] (ἀφ' ἧς ἡ ἡμετέρα δὲν ἀπέχει

7 Ὅρα ἰδίως σελ. 199 τόμ. 6'.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πολύ,) ὅστις, ὡς πρὸς τὴν κατάταξιν τῆς ὕλης ὑπερτερεῖ πάντας τοὺς Γερμανούς.

ε') Ὅτι ἐν κεφαλαίῳ ζ' ἐκτιθέμενοι τὰ τοῦ ἀποδοτέου ἀντικειμένου οὐδὲν ἀποφαινόμεθα περὶ τῶν διὰ προικῴων χρημάτων ἀγορασθέντων, ἂν τοὐτέστι προικῷα καθίστανται καὶ ταῦτα ἐναλλασσομένου οὕτως ἄνευ τῆς συναινέσεως τῆς γυναικὸς τοῦ τῆς προικὸς ἀντικειμένου.

Ἀψευδὲς μαρτύριον τῆς ἀνακριβείας ταύτης τοῦ κ. εἰσηγητοῦ εἶναι ἡ § 177 τῆς ἡμετέρας διατριβῆς· εἶναι μάλιστα ἄπορον δι' ἡμᾶς πῶς ὁ κ. εἰσηγητὴς παρεῖδε τὴν § ταύτην, ἀφ' οὗ ἐν τῇ ἀμέσως προηγουμένῃ γίνεται λόγος περὶ τῆς ἐν τῇ ἐφημεριδι τοῦ κ. Μπαλάνου διατριβῆς του.

Περαίνοντες τὰς ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως τῶν κκ. κριτῶν παρατηρήσεις μας, παρατηροῦμεν ἐν τέλει ὅτι ἡ εἰς ἡμᾶς ἀποδοθεῖσα μομφὴ ὅτι τινὰ τῶν ζητημάτων πραγματευόμεθα ἐν συντομίᾳ, εἶναι ἴσως ἀπόρροια ἀγνοίας τοῦ ἀξιώματος ὅτι ἡ συντομία εἶναι ἀρετὴ λόγου· ἐθαμβώθη φαίνεται ὁ κ. εἰσηγητὴς ἐκ τῆς πολυγαμίας (κατὰ τὴν φράσιν του) τῶν ἐπιχειρημάτων τῆς βραβευθείσης διατριβῆς, καίτοι κατ' αὐτόν, ἐν πολλοῖς ἐπισωρεύει *πλοῦτον* ἐπιχειρημάτων *ἀχρήστων* καὶ *ἀσχέτων* πρὸς τὸ προκηρυχθὲν θέμα (ὅρα σελ. 22 κρίσεως). Ἀγνοεῖ δὲ ἴσως καὶ ὅτι ἡ ἐν Γερμανίᾳ στεφθεῖσα διατριβὴ τοῦ Sternberg ἀκριβῶς τὸ αὐτὸ θέμα πραγματευομένη σύγκειται μόνον ἐξ 90 σελίδων. Δυστυχῶς ὁ κ. εἰσηγητὴς οὐδόλως ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὸν συγγραφέα τοῦτον καίτοι *νεώτερον* τοῦ Czyhlarz καὶ ἐν οὐκ ὀλίγοις ἐπιτυχῶς ἐλέγξαντα τοῦτον.[1]

---

1 Ὅπερ ἄλλως τε ἀποδεικνύει ὅτι ἀνακριβὲς καὶ τὸ ἐν σελ. 5 ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ λεγόμενον ὅτι οἱ μετὰ τὸν Gzyhlarz καὶ Bechmann ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ πραγματευόμενοι τὰ τῆς προικὸς ἀποστρέφονται ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης τῶν δύο συγγραφέων οὐδὲν ἐξ ἰδίας δυνάμεως συνεισενεγκόντες.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εἰσαγωγή.

1) Εἰς τίνα ἀποδίδεται ἡ προῖξ, λυθέντος τοῦ γάμου διὰ τοῦ θανάτου τῆς γυναικός;
2) Εἰς τίνα ἀποδίδεται ἡ προῖξ, λυθέντος τοῦ γάμου διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρός;
3) Τύχη τῆς προικὸς, λυθέντος τοῦ γάμου διὰ διαζυγίου.
4) Τίς ὑπόχρεως εἰς ἀπόδοσιν τῆς προικός;
5) Χρόνος ἀποδόσεως τῆς προικὸς, μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου.
6) Ἔνδικα μέσα πρὸς ἀπόδοσιν τῆς προικὸς, μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου.
7) Τί ἀποδίδεται;
8) Pacta dotalia.

Ἐν ἀρχῇ ἑκάστου κεφαλαίου προηγεῖται περίληψις τῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὸ σύστημα τὸ διέπον τὴν περιουσίαν τῶν συζύγων παρ' ἑκάστῳ ἔθνει, δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς γνώρισμα τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἔθνους τούτου, διότι ἐπὶ τοσοῦτον στενῶς συνδέεται πρὸς τὰς ἰδέας ἑκάστου ἔθνους περὶ οἰκογενείας καὶ τῆς θέσεως τῆς γυναικὸς ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, ὥστε αἱ ἰδέαι αὗται χρησιμεύουσιν ὡς βάσις τῶν διεπόντων τὰ τῆς περιουσίας τῶν συζύγων.

Ἐφ' ὅσον διὰ τῆς προόδου τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ χριστιανισμοῦ ἐτελειοποιοῦντο αἱ ἰδέαι περὶ οἰκογενείας, ἐπὶ τοσοῦτον τελειότερον καθίστατο καὶ τὸ σύστημα τὸ διέπον τὴν περιουσίαν τῶν συζύγων.

Οὕτω λ. χ. ἂν ἀνατρέξωμεν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἀρχαίων ἀνατολικῶν ἐθνῶν, εὑρίσκομεν τοιαύτας ἰδέας περὶ τῆς γυναικὸς ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, ὥστε εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς παρατηροῦμεν ὅτι οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γίνῃ περὶ συστήματος διέποντος τὴν περιουσίαν τῶν συζύγων, διότι παρὰ τοῖς ἔθνεσι τούτοις, λ. χ. τοῖς Ἰνδοῖς, τοῖς Πέρσαις, τοῖς Σίναις, ταῖς Ἑβραίοις, τοῖς Ἄραψι, ἰδίως δὲ παρὰ τοῖς ἔθνεσι παρ' οἷς ἐκράτησεν ἡ λατρεία τοῦ Ἰσλάμ, εὑρίσκο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μεν καθιερωμένην τὴν πολυγαμίαν[1] ἀναντίρρητον δὲ εἶναι ὅτι παρ' οἷς ἔθνεσι, τὰ ἤθη ἐπέτρεψαν τὴν πολυγαμίαν ἡ γυνὴ εὑρίσκεται εἰς ἥσσονα μοῖραν καὶ μόλις διαφέρει τῆς δούλης· διότι ἡ ἰδέα τῆς ἰσότητος τῶν δύο φύλων εἶναι ἐντελῶς ξένη πρὸς τὰ ἔθνη τὰ ἀποδεχόμενα τὴν πολυγαμίαν, καθ' ὅσον αὕτη στηρίζεται ἐπὶ τῆς θεμελιώδους ἀρχῆς ὅτι ὁ ἀνὴρ εἶναι ὁ μόνος ἀπόλυτος κύριος, ἡ δὲ γυνὴ χρησιμεύει μόνον διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀνδρός.

Ὑπὸ τὸ κράτος δὲ τῶν ἰδεῶν τούτων ἐπόμενον εἶναι ὅτι οὐδεὶς λόγος, ὡς πρὸ μικροῦ ἐρρέθη, δύναται νὰ γίνῃ περὶ συστήματος διέποντος τὴν περιουσίαν τῶν συζύγων, καθ' ὅσον συνεπείᾳ τούτων ὁ ἀνὴρ θεωρεῖται ἀνώτερος, καὶ ἀρχηγὸς μόνος καὶ ἀπόλυτος τῆς οἰκογενείας, εἰς ὃν ἀνήκει πᾶν ἀγαθὸν ἐκ τῆς περιουσίας εἴτε παρούσης εἴτε μελλούσης, κατατασσομένης καὶ αὐτῆς τῆς γυναικὸς εἰς τὰ ἀγαθὰ ταῦτα, διότι καὶ αὐτὴ ὡς ἐμπόρευμα ἠγοράσθη, διὰ τοῦτο δὲ, καὶ ὁ μόνος τύπος τοῦ γάμου ἐν τῇ πολυγαμίᾳ εἶναι ἡ ἀγοραπωλησία[2]· καὶ ὁ τύπος δὲ μόνον τοῦ γάμου τούτου

---

1 Ὅρα Gans das Erbrecht in Weltgeschichtlicher Entwickelung Berlin 1824 τόμ. 1 σελ. 75, 102, 186· ἴχνη μονογαμίας εὑρίσκει τις καὶ παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς καὶ τοῖς Πέρσαις, ὅρα Gans αὐτόθι σελ. 246, 264· ἀμφίβολον εἶναι ἂν παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπετρέπετο καὶ εἰς ἄλλα πρόσωπα, ἐκτὸς τῶν ἱερέων νὰ βιῶσιν ἐν πολυγαμίᾳ, πρβλ. τὸ τοῦ Ἡροδότου βιβλ. 2 κεφ. 92. «Οἱ δὲ δὴ ἐν τοῖσι ἕλεσι κατοικημένοι τοῖσι »μὲν αὐτοῖσι νόμοισι χρέωνται, τοῖσι καὶ οἱ ἄλλοι Αἰγύπτιοι, καὶ τὰ »ἄλλα, καὶ γυναικὶ μιῇ ἕκαστος αὐτῶν συνοικέοι κατάπερ Ἕλληνες»· ὅρα καὶ Διόδωρον 1.80· περὶ τῆς πολυγαμίας τῶν Περσῶν ὅρα καὶ Ἡρόδοτον 1.135 «γαμέουσι δὲ ἕκαστος αὐτῶν, πολλὰς μὲν κουριδίας γυναῖκας, πολλῷ δὲ ἔτι πλεῦνας παλλακὰς κτῶνται.

Παρὰ τοῖς Μασσαγέταις ἦτο καθιερωμένη ἡ πολυγαμία Ἡροδ 1.216, νόμοισι δὲ χρέωνται τοιοῖσδε, γυναῖκα μὲν γαμέει ἕκαστος, ταύτῃσι δὲ ἐπὶ κοινὰ χρέωνται.

2 Kœnigsvater, etudes historiques sur le developpement et

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀρκούντως ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ γυνὴ δὲν ἐθεωρεῖτο ἀπολαύουσα πολιτικῆς τινος ἱκανότητος, ἀλλ᾽ ἐθεωρεῖτο ὡς ὄν, οὗτινος ἡ τύχη ἐξήρτητο ἐκ τῆς καλῆς θελήσεως τοῦ ἰδιοκτήτου εἰς ὃν ἀνῆκεν.

Αἱ ἰδέαι αὗται οὖσαι ἀπόρροια τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν ἀναγκῶν, ἐξ ὧν ὁρμηθέντα τὰ ἀρχαῖα ἔθνη μετὰ τὴν ἐγκατάληψιν τοῦ νομαδικοῦ βίου, προέβησαν εἰς τὴν θεμελίωσιν τῆς οἰκογενείας[3] ἀντεκατεστάθησαν βαθμηδὸν ἐν τῇ ἀναπτύξει τῶν ἐθνῶν, διὰ τῆς προόδου τοῦ πολιτισμοῦ ὑπ᾽ ἄλλων.

Πρῶτον δὲ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις, οἵτινες πρῶτοι τὰ σπουδαιότερα βήματα ἐν τῷ πολιτισμῷ ἐποιήσαντο εὑρίσκομεν τὸν θεσμὸν τῆς οἰκογενείας θεμελιούμενον ἐπὶ ἠθικωτέρων βάσεων, διότι ὁ γάμος παρ᾽ αὐτοῖς ἦτο μονογαμικός.[4]

---

la societé humaine, Revue de legislation et de jurisprudence XXXIV (1849) σελ. 145—149). Grosier, Description de la Chine. τόμ. 2 σελ. 264. ὁ Saalschütz, das Mosaische Recht, Berlin, 1853 2, σελ. 730—35 ἀρνεῖται ὅτι παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ἠγοράζετο ἡ γυνή, περὶ τοῦ ἐναντίου, ὅπερ καὶ τὸ ἀκριβέστερον, ὅρα Michaëlis, Mosaisches Recht, 2 σελ. 107, ὁ τῆς ἀγοραπωλησίας τύπος τοῦ γάμου διετηρήθη παρὰ τοῖς ἔθνεσι, παρ᾽ οἷς διετηρήθη τὸ πατριαρχικὸν πολίτευμα, ὅρα Klemm, die Frauen in den verschiedenen Zonen, Dresde, 1858. τόμ. 1 σελ. 23, 101, 128, 148. Τοιοῦτος ἦτο ὁ τύπος τοῦ γάμου καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαιοτάτοις Ἕλλησι. «τότε οἱ Ἕλληνες τὰς γυναῖκας ἐωνοῦντο παρ᾽ ἀλλήλοις. Στράβωνος Γεωγραφικὰ βιβλ. 15 κεφ. 1, 54. Ἀριστοτέλους Πολιτ. βιβλ. 2 κεφ. 5. 11.

3 Ὅρα Paul Gide etudes sur la condition privée de la femme, δευτέρα ἔκδοσις 1886 ὑπὸ Esmein, βιβλ. 1, κεφ. 1, 11, σελ. 20 καὶ ἑπ.

4 Ὅρα Gans 1, σελ. 295, ὡς καὶ παρ᾽ ἅπασι τοῖς Ἕλλησι, μίαν ἐξαίρεσιν γνωρίζομεν τὴν τοῦ βασιλέως τῶν Σπαρτιατῶν Ἀναξανδρίδου, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ λάβῃ καὶ δευτέραν γυναῖκα ὅπως τεκνοποιήσῃ, ποιέων οὐδαμῶς Σπαρτιητικά. Ἡρόδ. βιβλ. 5 κεφ. 40.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ πρώτην φορὰν ἐν τῷ κόσμῳ ἀνεγνώρισαν τὴν ἠθικὴν ἀρχὴν ὅτι ἡ γυνὴ εἶναι ἐπιδεκτικὴ δικαιωμάτων ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς οἰκογενείας καὶ παρ' αὐτοῖς εὑρίσκομεν τὸ σύστημα τῆς προικός, ἥτις ἦτο μὲν γνωστὴ ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, καθ' ὅσον ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει ταύτην, ἦτο δὲ ἐν χρήσει ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἡρόδοτος καὶ παρὰ Λυδοῖς, (παρ' οἷς ὅλαι αἱ νέαι παρεδίδοντο εἰς τὴν πορνείαν ἐκέρδιζον ἐκ ταύτης τὴν προῖκά των, καὶ εἶχον κατόπιν δικαίωμα νὰ ἐκλέγωσι σύζυγον, διὰ θανάτου τιμωρούμεναι ἂν παρέβαινον τὴν περὶ τὸν γάμον πίστιν), ἀλλὰ πρῶτον παρ' Ἀθηναίοις ἐσυστήματοποιήθη αὕτη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νέων ἠθικῶν ἀρχῶν περὶ οἰκογενείας θεωρηθεῖσα μάλιστα ὡς στοιχεῖον τοῦ γάμου.[5] Ὁ κύριος,[6] τῆς εἰς γάμον ἐρχομένης γυναικὸς ἦτο ὑπόχρεως νὰ συστήσῃ ὑπὲρ αὐτῆς προῖκα (φερνήν,) ἡ φερνὴ μετὰ τῆς ἐγγύης, ἀπετέλει τὸ κύριον γνώρισμα τοῦ νομίμου γάμου.

Ἡ σύζυγος διεκρίνετο τῆς παλλακῆς τοῦ ἀνδρός, ἰδίως διὰ τῆς προικός, ἡ παλλακὴ δὲν ἐλάμβανε προῖκα εὑρί-

---

5 Ἀμφιβάλλω περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς γνώμης τοῦ κ. Μομφερράτου ἐν σελ. 40, 41 κλπ. τῆς βραβευθείσης διατριβῆς του περὶ προγαμιαίας δωρεᾶς, ὅτι ἐκ τῶν παραδειγμάτων ἅτινα αὐτόθι μνημονεύει, ὅτι δηλ. ἐν Φρυγίᾳ ἀντὶ νὰ δίδηται εἰς τὸν γαμβρὸν προίξ, τοὐναντίον ἐλαμβάνετο ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῆς νύμφης; ὅτι ὁ Ἕκτωρ διὰ νὰ λάβῃ σύζυγον τὴν Ἀνδρομάχην ἐπλήρωσε μέγα ποσὸν δωρεᾶς εἰς τὸν πενθερόν του Ἠετίωνα, ὅτι ὁ Ἐμμὼρ ζητήσας τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰακώβου, ὡς σύζυγον τοῦ υἱοῦ του, προσεφέρθη νὰ δώσῃ, ὅ,τι ἂν ἐζήτουν οἱ γονεῖς τῆς νύμφης (;) κλπ. ἀποδεικνύεται ἡ ὕπαρξις προγαμιαίας δωρεᾶς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, μᾶλλον νομίζω ὅτι ταῦτα ἦσαν τὸ τίμημα τῆς ἀγοραπωλησίας τῆς γυναικός, συνήθους τύπου διὰ τὴν σύναψιν τοῦ γάμου, διὰ τοῦτο δὲ ἐδίδοντο καὶ εἰς τοὺς γονεῖς τῆς νύμφης.

6 Ἡ λέξις κύριος, εἶχε τὴν ἔννοιαν, ἣν καὶ ἡ **potestas** τῶν Ρωμαίων.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σκετό δὲ ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις εἰς ἥσσονα μοῖραν τῆς νομίμου συζύγου.[7]

Παρὰ τοῖς Σπαρτιάταις εἰς μάτην ζητοῦμεν τοιαύτας ἰδέας περὶ τῆς ἱκανότητος τῆς γυναικός. Οἱ τοῦ Λυκούργου γαμικοὶ νόμοι ὑπῆρξαν ἐντελῶς διάφοροι τῶν ἄλλων λαῶν, διότι κύριος σκοπὸς αὐτῶν ὑπῆρξεν ἡ γέννησις τέκνων, εὖ ἐχόντων σωματικῶς, ἡ γυνὴ παρὰ Σπαρτιάταις δὲν διετέλει μὲν ὑπὸ διηνεκῆ κηδεμονίαν ὡς παρ' Ἀθηναίοις,[8] τὸ ἐναντίον μάλιστα δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῆς πρὸς τὴν Γοργὼ σύζυγον τοῦ Λεωνίδου, ὑπὸ ξένης τινὸς ἀπευθυνθείσης ἐρωτήσεως, ὅτι «μόναι τῶν ἀνδρῶν »ἄρχετε ὑμεῖς αἱ Λάκαιναι» (μόναι γάρ, ἔφη, τίκτομεν ἄνδρας) καὶ ἐκ τοῦ ὅτι δεσποίνας τὰς γυναῖκας προσηγόρευον, ἐθεωρεῖτο ὅμως μόνον χρήσιμος διὰ τὴν γέννησιν

---

7 Τὸ προικῶον σύστημα παρ' Ἀθηναίοις εἶχεν ὡς ἑξῆς: Ἡ σύστασις τῆς προικὸς ἐγίνετο ἐγγράφως καὶ ἐνώπιον μαρτύρων, ἡ γυνὴ ἐλάμβανε ταύτην ἐν τῇ συζυγικῇ οἰκίᾳ, ὁ δὲ σύζυγος εἶχε τὴν διαχείρισιν αὐτῆς, εἶχε δὲ δικαίωμα ὑποθήκης ἡ γυνὴ ἐπὶ τῶν πραγμάτων τοῦ ἀνδρός, τὸ λεγόμενον ἀποτίμημα, καὶ δικαίωμα διαθέσεως τῆς λοιπῆς αὐτῆς περιουσίας, παραφέρνης λεγομένης. Λυομένου τοῦ γάμου ἡ γυνὴ ἢ οἱ κληρονόμοι αὐτῆς ἐλάμβανον τὴν προῖκα· ὅρα περὶ τούτων **Meier und Schömann**. der Attische process Halle, 1824, σελ. 415-417. **Hermann's** Lehrbuch der Grichischen Antiquitäten, 1884, σελ. 67. **Caillemer**, etudes, la restitution de la dot à Athenes (1867) καὶ **Barrilleau**, la constitution de dot dans l'ancienne Grece, ἐν τῇ nouvelle revue hist de droit 1883, σελ. 145 καὶ ἑπόμ.

Ὅλως διάφορα ἦσαν παρ' Ἀθηναίοις τὰ τῶν ἐπικλήρων γυναικῶν, ἅτινα δὲν ἀπαντῶσι παρὰ Ρωμαίοις· ἡ ἐπίκληρος, τοὐτέστιν ἡ μόνη κληρονόμος δι' ἔλλειψιν ἄλλων τέκνων, ἦτο ὑπόχρεως νὰ λάβῃ σύζυγον ἐκ τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν, τὰ τέκνα τοιούτου γάμου ἠδύναντο κατὰ τὴν ἐνηλικίωσίν των νὰ ζητήσωσι μόνα τὴν περιουσίαν τῆς μητρός, αἱ λοιπαὶ ἐλέγοντο ἐπίπροικοι· ὅρα **Bunsen**, de jure hereditario Atheniensium, σελ. 17—18 καὶ Πλούταρχον ἐν βίῳ Σόλωνος κεφ. 20.

8 Ὅρα **Paul Cide** σελ. 74 καὶ Πλούταρ. Σόλων κεφ. 14.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τέκνων, διὰ τοῦτο παρ' αὐτοῖς, ἀπροφασίστως ἀπεπέμπετο ἡ στείρα γυνή, ὡς μαρτυρεῖ Ἡρόδοτος.[9] Καὶ διὰ τοῦτο ἐν ᾧ ὁ Λυκοῦργος περιέβαλε τὰ τῶν γάμων μετὰ πολλῆς τάξεως καὶ αἰδοῦς,[10] ἐν τούτοις χάριν τοῦ τελικοῦ σκοποῦ ὅλων τῶν νόμων του, ἤτοι τῆς ἀποκτήσεως ὑπὸ τῆς πολιτείας ἀνδρῶν εὖ ἐχόντων, ἠδιαφόρησε περὶ παντὸς ἄλλου, ὅπερ ἕτεροι λαοὶ ἐθεώρησαν οὐσιῶδες, οὕτω λ.χ. εἰς οὐδὲν ἐλογίσατο τὴν μοιχείαν, ἤρκει ὅτι ἐκ ταύτης ἡ πολιτεία ἀπέκτα παῖδας ἀγαθούς, γνωστὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος Σπαρτιάτου τινος, Γεράδα ὀνομαζομένου, ὅστις ὡς ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος ἐρωτηθεὶς ὑπὸ ξένου, τί πάσχουσιν οἱ μοιχοὶ παρ' αὐτοῖς, εἶπεν· ὦ ξένε, οὐδεὶς γίνεται μοιχὸς παρ' ἡμῖν, ἐκεί-

---

9 Ἡρόδ. V. 39. σὺ νῦν τὴν μὲν ἔχεις γυναῖκα, ἐπεί τε τοι οὐ τίκτει, ἔξεο, ἄλλην δὲ γῆμον καὶ ποιέων ταῦτα Σπαρτιήτῃσι ἀδήσεις.

10 Πλούταρ. Λυκοῦργος XV. «ἐγάμουν δὲ δι' ἁρπαγῆς οὐ μικρὰς, »οὐδ' ἀώρους πρὸς γάμον, ἀλλὰ καὶ ἀκμαζούσας καὶ πεπείρους. Τὴν δὲ »ἁρπασθεῖσαν, ἡ νυμφεύτρια καλουμένη παραλαβοῦσα, τὴν μὲν κεφαλὴν »ἐν χρῷ περιέκειρεν, ἱματίῳ δὲ ἀνδρείῳ καὶ ὑποδήμασιν ἐνσκευάσασα κα»τέκλινεν ἐπὶ στιβάδα μόνην ἄνευ φωτός. Ὁ δὲ νυμφίος, οὐ μεθύων »οὐδὲ θρυπτόμενος, ἀλλὰ νήφων, ὥσπερ ἀεί, δεδειπνηκὼς ἐν τοῖς φιδι»τίοις, παρεισελθὼν ἔλυε τὴν ζώνην. καὶ μετήνεγκεν ἀράμενος ἐπὶ τὴν »κλίνην. Συνδιατρίψας δὲ χρόνον οὐ πολὺν, ἀπῆει κοσμίως, οὗπερ εἰώθει »τὸ πρότερον, καθευδήσων μετὰ τῶν ἄλλων νέων. Καὶ τὸ λοιπὸν οὕτως »ἔπραττεν, τοῖς μὲν ἡλικιώταις συνδιημερεύων καὶ συναναπαυόμενος, »πρὸς δὲ τὴν νύμφην μετ' εὐλαβείας φοιτῶν, αἰσχυνόμενος καὶ δεδοικὼς »μή τις αἴσθοιτο τῶν ἔνδον ἅμα καὶ τῆς νύμφης ἐπιτεχνωμένης καὶ συ»νευπορούσης, ὅπως ἂν ἐν καιρῷ καὶ λανθάνοντες ἀλλήλους συμπορεύ»οιντο· καὶ τοῦτο ἔπρατον οὐκ ὀλίγον χρόνον, ἀλλ' ὥστε καὶ παῖδας »γενέσθαι ἐνίους, πρὶν ἐς ἡμέραν θεάσασθαι τὰς αὐτῶν γυναῖκας· ἡ δὲ »τοιαύτη σύνοδος οὐ μόνον ἐγκρατείας καὶ σωφροσύνης ἄσκησις ἦν, ἀλλὰ »τοῖς τε σώμασι γονίμοις, καὶ τῷ φιλεῖν ἀεὶ καινοὺς καὶ προσφάτους »ἦγεν ἐπὶ τὴν κοινωνίαν, οὐδὲ διακορεῖς οὐδ' ἐξιτήλους ταῖς ἀνέδην κοι»νωνίαις, ἀλλ' ἀεί τι λείψανον καὶ ὑπέκαυμα πόθου καὶ χάριτος ἐναπο»λείποντας ἀλλήλοις».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νου δὲ ὑπολαβόντος, ἐὰν δ' οὖν γένηται; Ταῦρον ἔφη ὁ Γεράδας ἐκτίνει μέγαν, ὃς ὑπερκύψας τὸ Ταΰγετον ἀπὸ τοῦ Εὐρώτα πίεται. Θαυμάσαντος δὲ ἐκείνου καὶ φήσαντος, πῶς δ' ἂν γένηται βοῦς τηλικοῦτος; γελάσας ὁ Γεράδας πῶς δ' ἂν ἔφη ἐν Σπάρτῃ μοιχὸς γένοιτο; — ἐπὶ τοσοῦτον ἄπιστον ἦτο τὸ τῆς μοιχείας παρὰ Σπαρτιάταις· διότι ὡς ἱστορεῖ ὁ Πλούταρχος «ἐξῆν ἀνδρὶ πρεσβυτέρῳ νέας γυναικός, εἰ δή τινα τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀσπάσαιτο νέων καὶ δοκιμάσειεν εἰσαγαγεῖν παρ' αὐτήν, καὶ πλήσαντα γενναίου σπέρματος ἴδιον αὐτοῦ ποιήσασθαι τὸ γεννηθέν· ἐξῆν δὲ πάλιν ἀνδρὶ χρηστῷ, τῶν εὐτέκνων τινὰ καὶ σωφρόνων θαυμάσαντι γυναικῶν ἑτέρῳ γεγαμημένην, πεῖσαι τὸν ἄνδρα συνελθεῖν, ὥσπερ ἐν χώρᾳ καλλικάρπῳ φυτεύοντα καὶ ποιούμενον παῖδας ἀγαθούς, ἀγαθῶν ὁμαίμους καὶ συγγενεῖς ἐσομένους· πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ ἰδίους ἡγεῖτο τῶν πατέρων τοὺς παῖδας ὁ Λυκοῦργος, ἀλλὰ κοινοὺς τῆς πόλεως, ὅθεν οὐκ ἐκ τῶν τυχόντων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀρίστων ἐβούλετο γεγονότας εἶναι τοὺς πολίτας.»

Ἐκτὸς δὲ τούτου ὁ Λυκοῦργος πολλὴν ἀβελτηρίαν καὶ τύφον ἐνεύρα τοῖς περὶ ταῦτα τῶν ἄλλων νομοθετήμασιν· οἳ κύνας μὲν καὶ ἵππους ὑπὸ τοῖς κρατίστοις τῶν ὀχείων βιβάζουσι, χάριτι πείθοντες ἢ μισθῷ τοὺς κυρίους· τὰς δὲ γυναῖκας ἐγκλείσαμενοι φρουροῦσιν, ἐξ αὐτῶν μόνον τίκτειν ἀξιοῦντες, κἂν ἄφρονες ὦσι, κἂν παρήλικες, κἂν νοσώδεις, ὡς οὐχὶ πρώτους τοῖς κεκτημένοις καὶ τρέφουσι τῶν παίδων γενομένων πονηρῶν, ἐὰν ἐκ πονηρῶν γένωνται, καὶ τοὐναντίον χρηστῶν ἂν τοιαύτης τύχωσι γενέσεως· — ἐκ τῶν ἀνωτέρω νόμων τοῦ Λυκούργου συνδυαζομένων πρὸς τοὺς περὶ νομίσματος καὶ διανομῆς τῆς Λακωνικῆς γῆς, καθ' οὓς ὁ κλῆρος ἑκάστου τοσοῦτος, ὥστε ἀποφορὰν φέρειν, ἀνδρὶ μὲν ἑβδομήκοντα κριθῶν μεδίμνους, γυναικὶ δὲ δώδεκα, παρατηροῦμεν ὅτι οἱ Σπαρτιᾶται οὐδόλως ἀπέβλε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ψαν εἰς τὰ τῆς περιουσίας καὶ τῆς πολιτικῆς ἱκανότητος τῆς γυναικός.

Οἱ Ρωμαῖοι, ὧν οἱ νόμοι κατίσχυσαν τῶν αἰώνων, ἀσκήσαντες σπουδαιοτάτην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν νομοθεσιῶν, ἐπὶ πολὺν χρόνον δὲν ἠδυνήθησαν νὰ προχωρήσωσι πέραν τῶν Ἀθηναίων, ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο· διότι πολιτικὴ ἀνάγκη, ἧς ἡ ἀνάπτυξις δὲν ἀνήκει ἐνταῦθα ἀναδείξασα παρ' αὐτοῖς τὴν ἀπόλυτον δεσποτείαν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας, ἔσχεν ὡς ἀναγκαίαν συνέπειαν ὅτι ἡ γυνὴ δὲν ἠδύνατο ν' ἀποκτήσῃ τι ὡς ἴδιον.

Ἡ βάσις, ἐφ' ἧς ἐστηρίζετο ὁ ὀργανισμὸς τῆς Ρωμαϊκῆς οἰκογενείας δὲν ἦτο ὁ δεσμὸς τοῦ αἵματος, ἀλλ' ἡ patria potestas, τὴν οἰκογένειαν ἀπήρτιζον τὰ ἄτομα ἐκεῖνα, ἅτινα εἴτε φυσικῶς εἴτε δυνάμει τοῦ νόμου, ὑπήγοντο εἰς τὴν αὐτὴν patriam potestatem [11] ὁ δὲ pater familias ἐξήσκει ἀπόλυτον δεσποτείαν ἐφ' ὅλων τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας καὶ τὸ dominium ἐπὶ παντὸς πράγματος, ὅπερ μετέβαινεν εἰς αὐτά.

Ὑποταχθεῖσα ἡ γυνὴ ἅπαξ διὰ τῆς γεννήσεως ἢ τῆς υἱοθεσίας εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας, καὶ μὴ οὖσα ἔκτοτε δεκτικὴ δικαιωμάτων, εἰμὴ μόνον διὰ τοῦ patris familiæ, οὐδεὶς λόγος ὑπῆρχε νὰ προστεθῇ, ὅτι αὕτη ἠδύνατο, ὡς σύζυγος, νὰ ἔχῃ εὐρύτερα δικαιώματα.

Διὰ τοῦτο δὲ ὁ Ρωμαϊκὸς γάμος τοῦ αὐστηροῦ δικαίου, ὁ τελούμενος διὰ τῆς confarreatio τῆς coemtio καὶ τῆς

---

11 Νοε. 195 § 2. Πανδ. (50. 16) «jure proprio familiam dicimus plures personas, quae sunt sub unius potestate. aut natura aut jure subjectae».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

usus[12] καίτοι εἶχε τὴν ἰδιότητα νὰ εἶναι μονογαμικός,[13] ὅπερ δεικνύει ὅτι ἐστηρίζετο ἐπὶ ἠθικωτέρων βάσεων ἢ αἱ πολύγαμοι ἑνώσεις τῶν ἀρχαίων ἀνατολικῶν ἐθνῶν, παρουσιάζει ἐν ταῖς τῶν συζύγων πρὸς ἀλλήλους νομίμοις σχέσεσι πολυαρίθμους ἀναλογίας πρὸς τὰς γαμικὰς ἑνώσεις τῶν ἐθνῶν τούτων, περιλαμβάνων τὴν ἀναπτυχθεῖσαν ἰδέαν, ὅτι ἡ γυνὴ δὲν δύναται νὰ ᾖ ἀνεξάρτητος, ἀλλὰ τελείως ὑποτεταγμένη εἰς τὸν σύζυγόν της, καὶ ἑπομένως ἀνίκανος παντὸς δικαίου ἰδιοκτησίας.[14] Πᾶν ὅτι ἐκέκτητο αὕτη μετέβαινεν εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ ἀνδρὸς· κατόπιν δέ,[15] ὅταν ἐμορφώθη καὶ παρὰ Ρωμαίοις ἡ ἰδέα τῆς προικός, μετέβαινε τοῦτο, dotis nomine, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Κικέρων (Topica κεφ. 14 § 23) quum mulier in manum convenit omnia quæ mulieris fuerunt, viri fiunt, dotis nomine.

Αἱ συνέπειαι τοῦ γάμου τούτου, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἐλύοντο οἱ δεσμοὶ τῆς συγγενείας τῆς γυναικὸς ἀπὸ τῆς πα-

---

12 Ὅρα περὶ τῶν τύπων τούτων Cajus comment. 1 § 102 § 111 § 113. Gans, scholien zum Cajus, σελ 145 Rossbach, Untersuchungen über die Römische ehe (1845) σελ. 110—111, καὶ Ginoulhiac, histotre du regine dotal, (1842) σελ. 53—65.

13 Ἡ μονογαμία τῶν Ρωμαίων εἶχεν ἠθικωτέραν βάσιν τῆς Ἑλληνικῆς, διότι ἐν ᾧ τὰ ἑλληνικὰ ἤθη ἐπέτρεπον εἰς τὸν ἄνδρα νὰ ἔχῃ ἐκτὸς τῆς συζύγου καὶ παλλακὰς, τὰ Ρωμαϊκὰ ἤθη ἀπέκρουσαν τὴν συμβίωσιν τοῦ ἀνδρὸς συγχρόνως μετὰ συζύγου καὶ παλλακῆς. Paulus sent. receptæ 11, 20, 1. «eo tempore quo quis uxorem habet, concubinam »habere non potest.» καὶ νομ. μον. Κωδ. (5. 26). Nemini licentia concedatur, cnnstante matrimonio, concubinam penes se habere

14 Cajus comment. 11 § 96. in summa sciendum est his qui in potestate manu mancipiove sunt, nihil in jure cedi posse, cum enim istarum personarum nihil suum esse possit, conveniens est scilicet ut nihil suum in jure dicare possint.

15 Ὅρα καὶ Dernburg, Pandecten τόμ. 3. (1887) § 14 σημ. 3 σελ. 23.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τρικῆς αὐτῆι οἰκογενείας, ἴσως ἔδωκαν τὸ πρῶτον ἀφορμὴν ἐν Ρώμῃ εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ ἐθίμου τῆς προικός, διότι ἡ θυγάτηρ μὴ οὖσα πλέον sua τοῦ πατρὸς αὐτῆς, οὐδὲν ἐκ τῆς πατρικῆς περιουσίας ἠδύνατο νὰ κληρονομήσῃ, ἦτο λοιπὸν ἄδικον νὰ στερηθῇ τῆς κληρονομικῆς της μερίδος, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἦλθεν εἰς γάμον, τοῦτο δὲ ἴσως παρήγαγε τὴν ἰδέαν νὰ χορηγῇ ὁ πατὴρ προῖκα εἰς τὴν θυγατέρα του, ἀντὶ τῶν δικαιωμάτων, ἅτινα αὕτη ἤθελεν ἔχει, ὡς sua, ἐπὶ τῆς πατρικῆς περιουσίας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός· ἕνεκα δὲ τούτου, ὅτε κατόπιν καθιερώθη (διὰ τοῦ ἐλευθέρου γάμου), ὅτι ἡ θυγάτηρ ἠδύνατο νὰ διατηρῇ τὰ δικαιώματά της, ὡς sua, ὑπεχρεώθη εἰς τὴν collatio dotis.[16]

Ὁ αὐστηρὸς γάμος cum manu, κατὰ μικρὸν καὶ ἀνεπαισθήτως, ἰδίως διὰ τῶν ἐθίμων,[17] ἅτινα παρήγαγον τὸν ἐλεύθερον γάμον, ὅστις δὲν ἔχρηζε πανηγυρικοῦ τινος τύπου, ἀλλὰ μόνον τῆς ἁπλῆς συναινέσεως (mero consensu)[18] περιέπεσεν εἰς ἀχρηστίαν.

Ὁ γάμος per usum ἐχρησίμευσεν ὡς γέφυρα, δι' ἧς μετέβησαν οἱ Ρωμαῖοι ἀπὸ τοῦ αὐστηροῦ γάμου εἰς τὸν ἐλεύθερον, διότι ἡ manus δὲν ὑφίστατο ὅταν ἐν τῷ per usum γάμῳ διεκόπτετο ἡ usucapio.

Ὁ ἐλεύθερος γάμος ἔσχεν ὅλως ἀντιθέτους συνεπείας, διότι ἡ γυνὴ διετήρει πλήρη ἀνεξαρτησίαν ἀπέναντι τοῦ συζύγου, καὶ δὲν ἐλύετο τῶν δεσμῶν τῆς ἰδίας αὐτῆς οἰ-

---

16 Πρβλ. Gide, du caractere de la dot en droit Romain. ἔκδοσις Esmein (1885) σελ. 506.

17 Gajus comment. 1 § 111. sed hoc totum jus partim legibus subblatum est, portim ipsa desuetudine obliteratum est.

18 Νόμ. 8. Κ. (5. 17)... consensu licita matrimonia posse contrahi... præcipimus.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κογενείας, ὅπως ὑποταχθῇ εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν τοῦ συζύγου.

Ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ἐν τῷ γάμῳ τούτῳ, ἦσαν ἐντελῶς κεχωρισμένοι εἰς τὰς περιουσιακὰς σχέσεις, ἕκαστος διώκει τὰ ἑαυτοῦ κατ' ἰδίαν βούλησιν. Ὁ ἐλεύθερος ὅμως γάμος μὴ ὑποκείμενος εἰς νόμιμόν τινα διατύπωσιν, ἀλλ' ἐξαρτώμενος ἁπλῶς ἐκ τῆς ἀμοιβαίας συναινέσεως, ἥπτετο τῶν ὁρίων τῆς παλλακείας,[19] τοῦτο συνετέλεσεν εἰς τὴν γενίκευσιν τοῦ ἤδη παραχθέντος ἐθίμου τῆς προικὸς πρὸς διάκρισιν τῆς νομίμου συζύγου (matrona uxor) ἀπὸ τῆς παλλακῆς.[20] Σημειωτέον ὅμως ἐνταῦθα ὅτι ἡ προῖξ ἦτο μὲν διακριτικὸν σημεῖον τῆς νομίμου συζύγου ἀπὸ τῆς παλλακῆς, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀναγκαία διὰ τὴν σύναψιν γάμου.[21] Παρὰ τοῦ Πλαύτου[22] δὲ μανθάνομεν ὅτι infamis ἐθεωρεῖτο ὁ πατὴρ ὁ μὴ χορηγῶν προῖκα.

Τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ ὁ θεσμὸς τῆς προικὸς παρὰ Ρωμαίοις βεβαίως ἕλκει ἐκ τῶν ἐθίμων, σοφοὶ δὲ συγγραφεῖς ἐπὶ βασίμων στηριζόμενοι λόγων φρονοῦσιν ὅτι τὰ ἑλληνικὰ ἤθη συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐθίμου τούτου ἐν Ρώμῃ.[23]

---

19 Cans 2 σελ. 265. καὶ Troplong. de l'influence du christ. sur le droit civil des Romain σελ. 243.

20 Gans, 2. σελ. 279 Ginoulhiae, σελ. 66 Laboulaye, Reschcrches sur la condition privée des femmes σελ. 38.

21 Ὅρ. Troplong, du contrat du mariage (1850) 1, σελ. 64.

22 (Trinummus, act. 111, 1, 11,) . . . .
Flagitium quidem hercle fiet nisi dos dabitur virgini
. . . . . .
Sed ut inops infamis ne sim, me mihi hanc famam differant
Me Germanam meam sororem, in concubinatum tibi,
Sic sine dote dedisse magis quam in matrimonium

23 Ὁ Tromplong, αὐτόθι σελ. 65—67 ἀρνεῖται τοῦτο, ὅρα

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐφ' ὅσον δὲ ἐπροχώρει ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ κράτει ὁ πολιτισμός, ἐπὶ τοσοῦτον τὸ προικῷον σύστημα καθίστατο ὁσημέραι τελειότερον, διαμορφούμενον ὑπὸ τῶν νομομαθῶν, τῶν ἐθίμων καὶ διαφόρων νόμων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τελειοποιουμένων ἰδεῶν περὶ οἰκογενείας· οὕτω κατὰ πρῶτον ἐξέλιπεν ἡ manus καὶ ἡ γυνὴ ἠδύνατο ν' ἀποκτᾷ τι ὡς ἴδιον ἡ προῖξ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἠθικοῦ σκοποῦ τοῦ γάμου, διδομένη διὰ τὴν ἀνακούφισιν τῶν γαμικῶν βαρῶν, μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου καθιερώθη ἡ ἀπόδοσις τῆς προικὸς εἰς τὴν γυναῖκα, τοιαύτην δὲ ἰσότητα δικαιωμάτων ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι ἠθέλησαν οἱ Ρωμαῖοι νὰ τηρήσωσι μεταξὺ τῶν συζύγων ὡς πρὸς τὴν περιουσίαν, ὥστε ἐπεξέτειναν τὸ ἐν ν. 14 Π. (12.6) καὶ 206 (50.17) ἀξίωμα τοῦ Πομπωνίου καὶ ἐπὶ τῆς προικὸς «οὐ »συνάδει τῷ ἀγαθῷ καὶ τῷ δικαίῳ τινὰ κερδαίνειν ἐκ τῆς »ἑτέρου ζημίας ἢ ζημιοῦσθαι κερδαίνοντος ἑτέρου».

Αἱ ἰδέαι τοῦ χριστιανισμοῦ κατέστησαν ἠθικώτερον τὸν γάμον, διότι οὗτος ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ θρησκευτικοῦ μυστηρίου, καταργήσασαι πᾶσαν προσωπικὴν διαφορὰν ἀνδρὸς καὶ γυναικός, καὶ καθιερώσασαι πλήρη ἰσότητα τῶν δικαιωμάτων τῶν συζύγων. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν ἰδεῶν τούτων ἐθεώρησαν καὶ τὴν προγαμιαίαν δωρεὰν ὡς ὑπηρετοῦσαν τὸν σκοπὸν τοῦ γάμου ὡς ἡ προῖξ, καὶ καθιέρωσαν τὴν ἰσότητα ταύτης πρὸς τὴν προῖκα· οἱ Ἴσαυροι μάλιστα διὰ τῆς ἐκλογῆς των, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Ζαχαρίου,[24] εἰσήγαγον κοινοκτημοσύνην μεταξὺ τῶν συζύγων.

ὅμως Lafferiere, Histoire de droit civil de Rome et de droit Français t. σελ. 67 καὶ Ginoulhiac σελ. 67.

24 Ὁ Zachariæ von Lingenthal jus Greco-Romanum § 11 ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἐκλογὴ τῶν Ἰσαύρων εἰσήγαγε κοινοκτημοσύνην με-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὅπως δήποτε ὅμως, αἱ ἀνωτέρω ἰδέαι ὑπῆρξαν ὁ πρόδρομος τοῦ συστήματος τῆς κοινοκτημοσύνης μεταξὺ συζύγων, ὅπερ εἶναι καὶ τὸ μᾶλλον σύμφωνον πρὸς τὸν ὁρισμὸν τοῦ γάμου «συγκλήρωσις τοῦ βίου παντὸς θείου τε καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου κοινωνία», ὃν ἔδιδεν ὁ Μοδεστῖνος οὐκ ἄγευστος, κατά τινας, τῶν χριστιανικῶν δογμάτων, καὶ ἀνατραφεὶς ἐν τῇ ἑλληνικῇ φιλοσοφίᾳ, εἰς ἣν δὲν ἦτο φαίνεται ξένη ἡ ἰδέα τῆς κοινοκτημοσύνης· ὅρ. Πλούταρχ. Γαμ. παραγγέλ. 20. «Αὕτη τοίνυν καὶ χρημάτων κοινωνία »προσήκει μάλιστα τοῖς γαμοῦσιν, εἰς μίαν οὐσίαν πάντα »καταχεαμένοις».

Παρὰ τοῖς λαοῖς τῆς μεσημβρινῆς Γερμανίας, παρ' οἷς τὸ πρῶτον ἀπαντῶμεν καθιερωμένον τὸ σύστημα τῆς κοινοκτημοσύνης μεταξὺ συζύγων, εὑρίσκομεν καὶ τὰς περὶ οἰκογενείας ἀρχὰς τῶν λαῶν τούτων στηριζομένας ἐπὶ ἠθικωτέρων βάσεων.

Δεσμὸς τῆς συγγενείας δὲν εἶναι παρ' αὐτοῖς ἡ patria potestas, ἀλλ' ὁ ἀληθὴς καὶ ἰσχυρὸς δεσμὸς τοῦ αἵματος.

Ἡ γυνὴ δὲν ὑπόκειται εἰς τὴν potestas ἢ τὴν manus τοῦ ἀνδρός, ὑπόκειται μόνον εἰς τὸ m u n d i u m τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ ἀνδρός· τὸ mundium δὲ τοῦτο εἶχε μεγάλην διαφορὰν ἀπὸ τὴν patria potestas ἢ τὴν manus, διότι δὲν εἶχε τὸν αὐστηρὸν Ρωμαϊκὸν χαρακτῆρα, ἦτο ἁπλῆ προστασία τοῦ ἀνδρὸς βασιζομένη ἐπὶ τοῦ κ α θ ή κ ο ν τ ο ς· ἡ προστασία δὲ αὕτη δὲν ἀπέκλειε τὴν ἰδέαν τῆς ἱκανότη-

---

ταξὺ τῶν συζύγων, μᾶλλον ἢ ἧττον εὐρυτέραν, ἀναλόγως τῆς ὑπάξεως τέκνων, ἢ οὗ· τὴν ἰδέαν του ταύτην βασίζει ἐπὶ τῆς περιπτώσεως καθ' ἣν, κατὰ τὴν ἐκλογήν, ἀποβιώσαντος τοῦ ἑνὸς τῶν συζύγων, ὁ ἐπιζῶν γίνεται κάτοχος τῆς κοινῆς περιουσίας συγκειμένης οὐ μόνον ἐκ τῆς προικὸς καὶ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας ἄλλης περιουσίας Ἐκλογὴ II, 5.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τος τῆς γυναικὸς πρὸς ἀπόκτησιν δικαιωμάτων, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐμπεριεῖχε τὴν πλήρη ἀναγνώρισιν τῆς ἰδέας ταύτης, διότι ἀκριβῶς τὰ δικαιώματα τῆς γυναικὸς ὁ ἀνὴρ ὤφειλε νὰ προστατεύσῃ. Ἡ γυνὴ ἐθεωρεῖτο ἴση καὶ στενότερον μετὰ τοῦ ἀνδρὸς συνδεδεμένη, ἢ παρὰ Ρωμαίοις, μετέχουσα μετὰ τοῦ ἀνδρὸς οὐ μόνον τῶν ἐργασιῶν καὶ τῶν κόπων τοῦ καθημερινοῦ βίου, ἀλλὰ προσέτι καὶ τῶν κινδύνων τοῦ πολέμου.

Τὴν ἀνύψωσιν ταύτην τῆς θέσεως τῆς γυναικὸς παρὰ τοῖς λαοῖς τούτους μαρτυρεῖ ὁ Τάκιτος de moribus Germanorum κεφ. 18· «ipsis incipientis matrimonii auspiciis admonetur, venire se laborum periculorumque sociam, idem in pace, idenim prælio, passuram ausuramque[25] κλπ.

Παρὰ τοιούτοις λοιπὸν λαοῖς, παρ' οἷς ὁ γάμος ἐθεωρήθη στενωτάτη ἕνωσις μεταξὺ τῶν συζύγων μετεχόντων κοινῆς εἰς ὅλα τύχης καὶ παρ' οἷς ἡ γυνὴ ἐξήσκει διαχείρισιν μᾶλλον ἐλευθέραν τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας, λαμβάνουσα ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς πρὸς εὐημερίαν τῆς οἰκογενείας προσπαθείας καὶ θεωρουμένη ἴση ἀπέναντι τοῦ ἀνδρός, ἐπόμενον ἦτο ὅτι ἡ ἰδέα τῆς κοινοκτημοσύνης δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διαμείνῃ ξένη.

Ἐντεῦθεν παρήχθη τὸ σύστημα τῆς κοινοκτημοσύνης, ὅπερ ἠσπάσθησαν αἱ νεώτεραι νομοθεσίαι ὅπου τὰ ἔθιμα ἐπέτρεψαν τοῦτο, πλὴν τῆς Ρωσσίας, ἥτις διὰ τοῦ ἐν ἔτει 1835 δημοσιευθέντος ἀστικοῦ κώδικος ἀποκλείει τὴν κοι-

---

25 Mitermaier, Grundsätze des Deutschen Privatrechts II § 374.

26 Ὅρα τὴν Γαλλικὴν μετάφρασιν τοῦ Κώδικος τούτου ὑπὸ Foucher, ἐν τῇ collection des lois civiles et criminelles des Etats modernes, Rennes, 1841 ἄρθρ. 80 καὶ 84.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νοκτημοσύνην,[26] καὶ τῆς Ἀγγλίας, ἥτις καίτοι ἐβάδισε γιγαντιαίοις βήμασιν ἐν τῷ πολιτισμῷ, ἕνεκα ὅμως πολιτικῶν λόγων, ὧν ἡ ἀνάπτυξις διαφεύγει τὰ ὅρια τῆς παρούσης εἰσαγωγῆς, παρουσιάζει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν συστημάτων τῶν διεπόντων τὰ τῆς περιουσίας τῶν συζύγων, τὸ παράδοξον φαινόμενον, ὅτι τὸ παρ' αὐτῇ μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν κρατοῦν σύστημα, ἦτο παρόμοιον πρὸς τὴν manus τῶν Ρωμαίων!

Πρὸ τοῦ 1870 τὸ παρ' αὐτοῖς σύστημα τὸ λεγόμενον common law ἐχορήγει εἰς τὸν ἄνδρα τὴν πλήρη κυριότητα ἐπὶ τῶν κινητῶν τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν γυναῖκα, καὶ τῶν παρ' αὐτῆς ἀποκτωμένων διαρκοῦντος τοῦ γάμου, τὰ ἀκίνητα τῆς γυναικὸς δὲν ἠδύναντο νὰ ἐκποιηθῶσιν οὐδὲ τῇ συγκαταθέσει της, ὁ δὲ ἀνὴρ εἶχε τὴν διοίκησιν καὶ ἐπικαρπίαν αὐτῶν.

Ἡ γυνὴ δὲν εἶχεν οὐδεμίαν πολιτικὴν προσωπικότητα, οὐδεμίαν πρᾶξιν ἠδύνατο νὰ ἐνεργήσῃ, οὐδὲ διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ συζύγου της, οὐδὲ κἂν διαθήκην ἠδύνατο νὰ συντάξῃ, μόνη ἐξαίρεσις ὑπῆρχε διὰ τὰ ἀκίνητα τὰ fief à perpetuité παρ' αὐτῆς κατεχόμενα, ὅτι ἠδύνατο νὰ ἐκποιήσῃ ταῦτα, ἀδείᾳ τοῦ συζύγου καὶ διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ δικαστηρίου.

Κατὰ τοῦ ἀνωτέρω συστήματος ἀντενήργησαν τὰ δικαστήρια καὶ καθιέρωσαν τὴν νομολογίαν, ὅτι ἐπιτρέπεται νὰ συνιστᾶται διὰ τὴν γυναῖκα ἴδιον χρημάτιον εἴτε διὰ τοῦ γαμικοῦ συμβολαίου, ἢ καὶ διαρκοῦντος τοῦ γάμου, διὰ δωρεᾶς ἢ τῆς διαθήκης τρίτου· πρὸς τοῦτο δὲ διώριζον πρόσωπον ὀνομαζόμενον trustee ἢ fideicommisaire, ὅπερ κατεῖχε τὰ πράγματα ταῦτα διὰ λογαριασμὸν τῆς γυναικός. Διὰ τοῦ μέσου τούτου ἡ γυνὴ διετήρει τὴν διαχείρισιν τούτων διὰ τοῦ fideicommisaire, ὅστις ἐθεωρεῖτο ἐντολοδόχος, καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ διαθέτειν αὐτά.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὁ νόμος τῆς 9 Αὐγούστου 1870 εἰσήγαγε τροποποιήσεις μετριαζούσας τὴν αὐστηρότητα τοῦ ἀνωτέρω συστήματος, ὁρίσας ὅτι τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς ἀποκτώμενα κέρδη, (ἀδιάφορον πῶς), τὰ κινητὰ καὶ αἱ πρόσοδοι τῶν ἀκινήτων ἅτινα ἤθελον περιέλθει αὐτῇ ἐκ διαδοχῆς, μένουσιν ἰδιοκτησία αὐτῆς, ἣν δύναται νὰ διαχειρίζηται ἄνευ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ συζύγου. Ἔκτοτε παρὰ τοῖς Ἄγγλοις δύναται ἡ γυνὴ νὰ ἔχῃ ἰδίαν περιουσίαν· οἱ δανεισταὶ τοῦ συζύγου ἐβοηθοῦντο ὑπὸ τοῦ νόμου, ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ ἀπόκτησις τῆς περιουσίας ταύτης ἐγένετο διὰ χρημάτων των πρὸς βλάβην τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν.[27]

Ὁ νόμος οὗτος καθιέρωσεν ἀνάλογόν τι σύστημα πρὸς τὸ ἐν Γαλλίᾳ κρατοῦν περὶ χωρισμοῦ τῆς συζυγικῆς περιουσίας.

Δεύτερος νόμος ὁ τοῦ 1874 ὥρισεν ὅτι ὁ σύζυγος ἦτο ὑπεύθυνος διὰ τὰ χρέη τῆς συζύγου του, τὰ πρὸ τοῦ γάμου, καθ' ὃ μέτρον οὗτος ἐγίνετο κύριος τῶν πραγμάτων της. Ὁ νόμος τοῦ 1870 ἀπήλασσε τοὐναντίον τὸν σύζυγον τῆς τοιαύτης καταδιώξεως τῶν δανειστῶν τῆς γυναικὸς διὰ τὰ χρέη ταῦτα.

Τέλος ὁ νόμος τοῦ 1882 συνεπλήρωσε τὴν χειραφεσίαν τῆς ὑπάνδρου γυναικός,[28] διότι ὥρισεν ὅτι ἡ ὕπανδρος γυνὴ δύναται ν' ἀποκτήσῃ καὶ διατηρήσῃ, ὡς ἰδίαν αὐτῆς

---

27 Διὰ τοῦ αὐτοῦ νόμου ἐπετράπη εἰς τὴν γυναῖκα νὰ συνάπτῃ τὴν σύμβασιν περὶ ἀσφαλείας τῆς ζωῆς της ἢ τοῦ συζύγου της.

28 Τὸν νόμον τοῦτον εἶχεν ἤδη ὑπαγορεύσει ἡ κοινὴ γνώμη, ἐφ' ἧς σπουδαίαν ἐπιρροὴν ἤσκησεν ὁ πρὸς προστασίαν τῶν δικαιωμάτων τῆς γυναικὸς σύλλογος, ἐν Ἀγγλίᾳ, εἰσήχθη εἰς τὴν βουλὴν τῶν λόρδων τὴν 14 Φεβρουαρίου 1882 ὑπὸ τοῦ λόρδου **Selborne** ψηφισθεὶς ἄνευ συζητήσεως τινος ἢ τροποποιήσεως, διότι τότε τὴν προσοχὴν τοῦ Ἀγγλικοῦ κοινοβουλίου ἀπησχόλει ἰδίως τὸ Ἰρλανδικὸν ζήτημα, καὶ αἱ ὑποθέσεις τῆς Αἰγύπτου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

περιουσίαν, κεχωρισμένην, πᾶν δικαίωμα πραγματικὸν ἢ προσωπικόν, καὶ διαθέτει τοῦτο διὰ διαθήκης, ἢ ἄλλως, ὡς νὰ μὴ ἦτο ὕπανδρος, καὶ χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀνάγκην πρὸς τοῦτο τῆς μεσολαβήσεως τοῦ συζύγου ἢ τοῦ trustée.

Ἐπιτρέπεται ὅμως νὰ συμφωνηθῇ κατὰ τὴν σύναψιν τοῦ γάμου, ὅτι ἡ γυνὴ διαρκοῦντος τοῦ γάμου δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαλλοτριοῖ τὰ πράγματά της, ἢ ὑποθηκεύῃ ταῦτα, οὐδὲ νὰ διαθέτῃ πλέον τῶν εἰσοδημάτων της.

Τὴν τελευταίαν ταύτην κατάστασιν τοῦ Ἀγγλικοῦ δικαίου, παρέλαβον καὶ αἱ ἡνωμέναι πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς.[29]

Ἡ διὰ τοῦ νόμου τοῦ 1882 καθιερωθεῖσα ἐλευθερία τῆς γυναικὸς διαρκεῖ μόνον ἐφ' ὅσον καὶ ὁ γάμος, ἂν ἡ γυνὴ ἀποθάνῃ ἀδιάθετος μεταβαίνουσιν εἰς τὸν σύζυγον τὰ προσωπικὰ αὐτῆς δικαιώματα, κατὰ τοὺς πατροπαραδότους κανόνας τοῦ παλαιοῦ συστήματος· ἂν ἀποθάνῃ ὁ σύζυγος ἡ γυνὴ καλεῖται εἰς τὴν διαδοχὴν ἐν τῇ πρώτῃ τάξει, συντρέχουσα μετὰ τῶν τέκνων καὶ λαμβάνουσα τὸ τρίτον, ἂν δὲν ὑπάρχωσι τέκνα λαμβάνει τὸ ἥμισυ.

Ὡς πρὸς τὰ πραγματικὰ δικαιώματα κατὰ τὸ παλαιὸν σύστημα εἶχεν ὁ σύζυγος μόνην τὴν ἐπικαρπίαν ἂν ὑπῆρχον ἐκ τοῦ γάμου τέκνα, σήμερον δύναται ν' ἀποφύγῃ τοῦτο ἡ γυνὴ διὰ διαθήκης.[30]

Αἱ εὐρωπαϊκαὶ νομοθεσίαι διετήρησαν ἐπίσης καὶ τὸ προικῷον σύστημα πλὴν τῆς Ρωσσίας παρ' ἣ ἐγένετο δεκτὸν τὸ σύστημα τοῦ ἀπολύτου χωρισμοῦ τῆς συζυγικῆς

29 Claudio Jannet, Les Etats Unis contemporaines, κεφ. 13 § 3.

30 Πρβλ. Esmein, sur le cond. privée de la fem. de Cide σελ. 259—269.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

περιουσίας,[31] καὶ ὡς εἴδομεν πρὸ μικροῦ, καὶ τῆς Ἀγγλίας.

Ἐκτὸς τῶν τριῶν συστημάτων, ὧν ἐμνημονεύσαμεν μέχρι τοῦδε ἤτοι τοῦ προικῴου, τῆς κοινοκτημοσύνης καὶ τοῦ ἀπολύτου χωρισμοῦ. Ἀνεπτύχθη ἐν Γαλλίᾳ καὶ τέταρτον σύστημα τὸ λεγόμενον Regime sans communauté. Κατὰ τοῦτο, ὁ σύζυγος ἔχει τὴν διοίκησιν καὶ ἐπικαρπίαν τῶν πραγμάτων τῆς γυναικός, ὡς τῶν ἰδίων του πραγμάτων, ἑκάτερος τῶν συζύγων διατηρεῖ τὴν κυριότητα τῶν ἰδίων αὐτοῦ, ἅτινα λαμβάνει μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου, αἱ οἰκονομίαι, ἃς ποιεῖ ὁ ἀνὴρ ἐν τῇ διαχειρίσει ἀνήκουσιν αὐτῷ.

Ἡ ἐξέτασις τῶν πλεονεκτημάτων καὶ μειονεκτημάτων τῶν διαφόρων τούτων συστημάτων τῶν διεπόντων τὰ τῆς περιουσίας τῶν συζύγων δὲν ἀνήκει ἐνταῦθα, σημειοῦμεν μόνον ὅτι τὸ σύστημα τῆς κοινοκτημοσύνης, καίτοι πληροῖ τὰς ἠθικωτέρας περὶ οἰκογενείας θεωρίας, ἕνεκα τοῦ πολυπλόκου αὐτοῦ, ἰδίως εἰς τὰς πρὸς τρίτους σχέσεις, ἐθεωρήθη δυσεφάρμοστον, διὸ καὶ εἰσήχθη μόνον ὅπου τὰ ἤθη ἐξωκειώθησαν πρὸς παραδοχὴν αὐτοῦ· καὶ παρ' ἡμῖν δὲ ἐνιαχοῦ ἰσχύει δυνάμει τοπικῶν ἐθίμων,[32] ἰδίως ἔν τισι νήσοις τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, λείψανον τῶν Φράγκων κατακτητῶν.

Παρ' ἡμῖν ἰσχύον σύστημα διέπον τὴν περιουσίαν τῶν συζύγων εἶναι τὸ Ρωμαϊκὸν προικῷον σύστημα, οὗτινος τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν βάσιν τῆς μορφώσεώς του ἀνωτέρω εἴδομεν.

Αἱ διατάξεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου περὶ τοῦ προικῴου

---

31 Ἄρθρ. 84 τοῦ Ρωσικοῦ Κώδικος, ὅρα καὶ Lehr, Elements de droit civil Russe § 38.

32 Ἰδίως ἐν παλαιᾷ Σύρῳ, ὅρα Maurer, Das Griechische Volk τόμ. 2. σελ. 426 § 406.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

συστήματος δύνανται νὰ καταταχθῶσιν εἰς τρεῖς κατηγορίας, τὰς ἀφορώσας

1ον) Τὴν σύστασιν τῆς προικός.

2ον) Τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς ἐν τῷ γάμῳ καὶ

3ον) Τὴν τύχην αὐτῆς, λυθέντος τοῦ γάμου.

Αἱ διατάξεις τῆς τελευταίας κατηγορίας εἶναι τὸ ἀντικείμενον τῆς παρούσης πραγματείας.

Τὸ ἀντικείμενον τοῦτο πραγματευόμενοι συγγραφεῖς τινες ἄρχονται τῆς ἐρεύνης καὶ ἀναπτύξεως τῆς ἀγωγῆς (actio rei uxoriæ), δι' ἧς ἀπαιτεῖται ἡ προίξ, καταλήγοντες εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ διὰ τοῦ μοναδικοῦ νόμου τοῦ κώδικος (5,13) γενομένην τροποποίησιν αὐτῆς, καὶ πραγματεύονται ἐν τῷ μεταξὺ τὰ ἀναφυόμενα ζητήματα, λ. χ. τίς ὁ ἐνάγων, τίς ὁ ἐναγόμενος, τί ἀποδίδεται κλπ.

Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐξετάσεως τοῦ θέματος τούτου, εἶναι ἴσως προτιμώτερος ἂν πρόκειται νὰ ἐξετασθῇ τὸ ζήτημα κυρίως ὑπὸ τὴν ἱστορικήν του ἔποψιν, τούτῳ δὲ τῷ λόγῳ ἀκολουθοῦμεν ἑτέραν διαίρεσιν, καθ' ἣν πραγματευόμεθα τὸ ζήτημα ὡς ἑξῆς:

1) Ἐξετάζομεν τίς δικαιοῦται νὰ λάβῃ τὴν προῖκα μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου, ἐν ἰδίοις κεφαλαίοις ἐξετάζοντες τὰς περιπτώσεις τῆς λύσεως τοῦ γάμου διὰ τοῦ θανάτου τῆς γυναικός, διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρὸς καὶ διὰ τοῦ διαζυγίου.

2) Τίς ὑποχρεοῦται ν' ἀποδώσῃ τὴν προῖκα.

3) Τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἀποδίδεται ἡ προὶξ μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου.

4) Τὰ ἔνδικα μέσα, δι' ὧν ἀπαιτεῖται αὕτη.

5) Τί εἶναι τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀποδόσεως, ἤτοι τί ἀποδίδεται.

6) Καὶ τέλος κατὰ πόσον αἱ ἀνωτέρω διατάξεις δύνανται νὰ τροποποιηθῶσι διὰ συμφωνίας (pacta dotalia).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐπροτιμήσαμεν τὴν ἀνωτέρω διαίρεσιν, διότι κύριος ἡμῶν σκοπὸς εἶναι νὰ δείξωμεν οὐχὶ μόνον τὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ καὶ τί ἰσχύει σήμερον παρ' ἡμῖν.

Ἐν τῇ ἐξετάσει δὲ τοῦ τελευταίου, ἐξετάζομεν ἑκάστοτε εἰς τὰ κατ' ἰδίαν θέματα, ἱστορικῶς τὴν ἀνάπτυξιν ἑκάστου τούτων, οὐ μόνον διότι τοῦτο περιλαμβάνεται εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Νομικῆς σχολῆς τεθὲν θέμα, ἀλλὰ καὶ διότι πολλάκις συντελεῖ εἰς τὴν πλήρη κατανόησιν τῶν σήμερον κρατούντων.

Κατὰ τὸν ἄλλον τρόπον τῆς κατατάξεως τῆς ὕλης, εἶναί τις ἠναγκασμένος ἐνίοτε περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου νὰ ποιῆται λόγον εἰς δύο μέρη ἢ καὶ πλείονα κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων, ἐκτὸς δὲ τούτου ἡ διαίρεσις ἐκείνη παρουσιάζει δυσκολίας προκειμένου καὶ περὶ Βυζαντινοῦ δικαίου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΤΥΧΗ ΤΗΣ ΠΡΟΙΚΟΣ ΛΥΘΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΔΙΑ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

ΗΤΟΙ ΕΙΣ ΤΙΝΑ ΑΠΟΔΙΔΕΤΑΙ

Περίληψις τῶν περιεχομένων ἐν τῷ παρόντι Κεφαλαίῳ.

A.

§ 1. Ἀνάγκη τῆς διακρίσεως τῶν εἰδῶν τῆς προικός, ὅπως ὁρισθῇ ἡ τύχη αὐτῆς.

§ 2. Dos profecticia. Χωρία τῶν πηγῶν πραγματευόμενα περὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ ταύτης.

§ 3. Αἱ ἀπορρέουσαι ἐκ τῶν χωρίων τῶν πηγῶν ἀρχαὶ περὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῆς dos profecticia.

§ 4. Ἐξέτασις τοῦ παραδείγματος τῶν πηγῶν ἐν ν. 5. § 14 Π. (23.3), ἤτοι ἂν ὁ πατὴρ γίνῃ κληρονόμος τοῦ ὑποσχεθέντος τὴν προῖκα, πῶς θεωρεῖται ἡ προίξ ;

§ 5. Dos adventitia

§ 6. Γνώμη τοῦ Tigerström, καθ' ἣν δὲν θεωρεῖται dos adventitia, ἡ ὑπὸ τῆς ἰδίας γυναικὸς συσταινομένη.

§ 7. Ἀντίκρουσις τῆς γνώμης ταύτης.

§ 8. Τὰ κατὰ τῆς γνώμης ταύτης χωρία τῶν πηγῶν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Β.

Τύχη τῆς dos profecticia.

§ 9. Ἀρχαιότερον δίκαιον τῆς κλασικῆς ἐποχῆς, καὶ χωρία τῶν πηγῶν μαρτυροῦντα τοῦτο.

§ 10. Τὸ δικαίωμα τοῦ πατρὸς περὶ ἀναλήψεως τῆς τοιαύτης προικὸς ἦτο προσωπικόν, λόγος δι' ὃν ὁ νόμος ἀπέδιδε τὴν προῖκα ταύτην εἰς τὸν πατέρα, χρόνος καθ' ὃν καθιερώθη τοῦτο.

§ 11. Παρακράτησις μέρους τῆς προικὸς ὑπὸ τοῦ συζύγου λόγῳ τῶν τέκνων, καὶ διατί ἐγίνετο αὕτη ;

§ 12. Διαφωνία τῶν νεωτέρων, περὶ τοῦ ἂν ἡ παρακράτησις αὕτη τοῦ $^1/_5$ ἐμείου ipso jure τὴν προῖκα.

§ 13. Δυνατὴ ἡ τροποποίησις τῶν ἄνω διατάξεων δι' ἐνὸς pactum dotale ;

§ 14. Ἐξέτασις τοῦ ζητήματος ἂν τὴν προῖκα συνέστησεν οὐχὶ ὁ πατὴρ ἀλλ' ὁ πάππος, ἀποθάνει δ' οὗτος πρὸ τῆς προικισθείσης ἐγγονῆς του, δύναται ὁ πατὴρ νὰ ζητήσῃ τὴν προῖκα ταύτην ;

§ 15. Χωρίον τῶν πηγῶν, λύον ἀποφατικῶς τὸ ζήτημα.

§ 16 Χωρίον τῶν πηγῶν, λύον καταφατικῶς τὸ ζήτημα.

§ 17. Διαφωνία τῶν συγγραφέων, γνώμη τοῦ Pothier καὶ Clück.

§ 18. Γνώμη ἀρχαιοτέρων συγγραφέων, ἰδίως τοῦ Pacius τοῦ νεωτέρου Wallon καὶ τοῦ Κουϊακίου.

§ 19. Γνώμη τοῦ Bechmann.

§ 20. Γνώμη τοῦ Czyhlarz καὶ τοῦ Sternberg.

§ 21. Τίς ἡ ὀρθοτέρα γνώμη.

Γ.

Ἰουστινιάνειον δίκαιον

§ 22. Διὰ τίνος νόμου καὶ τίνα τροποποίησιν ἔφερεν εἰς τὰ ἀνωτέρω ὁ Ἰουστινιανός ;

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 23. Τί γίνεται κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἂν ζῇ ὁ συστήσας τὴν προῖκα ἀνιών; μεταβαίνει ἡ προῖξ καὶ τότε εἰς τοὺς κληρονόμους τῆς γυναικός; ἢ ἐπανέρχεται εἰς τὸν συστήσαντα ταύτην ἀνιόντα; ὡς κατὰ τὸ παλαιότερον δίκαιον; ἄρχουσα γνώμη.

§ 24. Ἐναντία γνώμη τοῦ Francke.

§ 25. Οἱ ἀκολουθήσαντες τὴν γνώμην τοῦ Francke συγγραφεῖς.

§ 26. Ποῦ στηρίζεται ὁ Francke καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτῷ.

§ 27. Ἀντίκρουσις τῆς γνώμης τοῦ Francke.

§ 28. Ποῦ ἐστηρίζοντο οἱ πρὸ τοῦ Francke συγγραφεῖς οἱ ἔχοντες τὴν γνώμην ταύτην καὶ ἀντίκρουσις αὐτῶν.

§ 29. Συμπέρασμα.

§ 30. Τί συμβαίνει ἂν ὑπάρχωσιν ἐκ τοῦ γάμου τέκνα; ἱστορία τοῦ ζητήματος, γνώμη τῶν γλωσσογράφων.

§ 31. Γνώμη τῶν μετὰ τοὺς γλωσσογράφους νομοδιδασκάλων Κουϊακίου Faber Fachinäus.

§ 32. Τί ἐκράτησεν ἐν τῇ πράξει τότε ;

§ 33. Γνώμη τοῦ Clück, Tigerström, Vangerow καὶ τῶν νεωτέρων Bechmann Czyhlarz, Windscheid καὶ Dernburg, ἀποφαινομένων ὑπὲρ τῆς ὀρθῆς γνώμης τοῦ Βουλγάρου.

§ 34. Γενικὸν συμπέρασμα ἐπὶ τῆς Ἰουστινιανείου νομοθεσίας.

Δ.

Βυζαντινὸν δίκαιον.

§ 35. Ἀπὸ Ἰουστινιανοῦ μέχρι τῶν Ἰσαύρων.

§ 36. Διατάξεις τῆς Ἐκλογῆς.

§ 37. Μέχρι τίνος χρόνου ἔμειναν ἐν ἰσχύει; διατάξεις Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος καὶ σχόλιον τοῦ Θεοδώρου ἐν τοῖς Βασιλικοῖς.

§ 38. Διατάξεις τοῦ Λέοντος (886—910).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 39. Τὰ ἰσχύσαντα κατὰ τὸ μεταγενέστερον Βυζαντινὸν δίκαιον. Ἀρμενόπουλος.

E.

§ 49. Τί ἰσχύει παρ' ἡμῖν σήμερον ;
§ 41. Νομολογία τῶν δικαστηρίων.
§ 42. Γνώμη τοῦ κ. Παπαρρηγοπούλου.
§ 43. Γνώμη τοῦ κ. Καλλιγᾶ.
§ 44. Ποῦ στηριχθήσεται τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχύον ;

Z.

Τύχη τῆς dos adventitia.

§ 45. Τί ἐγίνετο αὕτη κατὰ τὸ παλαιότερον δίκαιον ;
§ 46. Δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ· τὸ ἰσχύον δίκαιον.
§ 47. Dos receptitia καὶ τύχη αὐτῆς.

---

§ 1. Ὅπως ὁρίσωμεν τὴν τύχην τῆς προικός, μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου διὰ τοῦ θανάτου τῆς γυναικός, πρέπει νὰ διακρίνωμεν κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον τὰ εἴδη τῆς προικός· διότι, ὡς παρατηρήσωμεν ἀμέσως κατωτέρω, ἄλλη ἡ τύχη τῆς dos adventitia, καὶ ἄλλη ἡ τύχη τῆς dos profecticia.

Πρὸ τοῦ δὲ ὁρίσωμεν τὴν τύχην ἑκάστης αὐτῶν, παρίσταται ἀνάγκη νὰ ὁρίσωμεν τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ἡ προὶξ θεωρεῖται profecticia καὶ τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς θεωρεῖται adventitia.

Dos profecticia.

§ 2. Ἐν ταῖς πηγαῖς τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου εὑρίσκομεν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὰ ἐξῆς χωρία σχετικὰ πρὸς τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς τοιαύτης προικός.

Ὁ Οὐλπιανός,[1] ὁρίζει ταύτην ὡς ἐξῆς:

«Dos aut profecticia dicitur, id est quam pater mulieris dedit».

Ἐν δὲ τῷ τίτλῳ de jure dotium τῶν Πανδεκτῶν νόμ. 5. Π. (23.3) εὑρίσκομεν τὰ ἐξῆς:

Profecticia dos est, quæ a patre vel parente profecta est, de bonis vel facto ejus.

Αὐτόθι § 1. Sive igitur parens detit dotem, sive procurator ejus, sive jussit alium dare, sive quum quis dedisset negotium ejus gerens, parens ratum habuerit. profecticia dos est.

Αὐτόθι § 2 Quodsi quis patri donaturus dedit, Marcellus libro sexto digestorum scripsit, hanc quoque a patre profectam esse, et est verum.

Π. αὐτόθι § 3. Sed et si curator furiosi vel prodigi vel cujusvis alterius dotem dederit, similiter dicemus dotem profecticiam esse.

§ 4. Sed et si proponas Prætorum vel Praesidem decrevisse, quandum ex bonis patris vel ab hostibus capti, aut a latronibus oppressi filiæ in dotem de-

Βασιλ. βιβλ. 29 τίτλ. 1, α' τόμ. 3, σελ. 347 κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Heimbach. Ἀπὸ πατρὸς προίξ ἐστιν ἡ ἀπὸ ἀνιόντος τινὸς διδομένη ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἢ ἐξ ἐπερωτήσεως αὐτοῦ. Βασ. αὐτόθ. εἴτε αὐτὸς (ὁ ἀνιὼν) παράσχῃ, ἢ φροντιστὴς αὐτοῦ, ἢ κελεύσει αὐτοῦ ἄλλος, ἢ διοίκησιν πραγμάτων αὐτοῦ τις πράττων καὶ δεκτὸν αὐτῷ ἡγήσηται.

Βασιλ. αὐτόθι. Εἴτε ἄλλος δώσει ὡς τῷ πατρὶ δωρούμενος.

Βασιλ. αὐτόθι. Καὶ ἐὰν ὁ κουράτωρ τοῦ μαινομένου ἢ ἀσώτου ἢ τοῦ οἱουδήτινος παράσχῃ, καὶ ἡ δοθεῖσα κατὰ ψῆφον ἐκ τῶν πραγμάτων τοῦ αἰχμαλώτου πατρὸς ἢ τοῦ παρὰ ληστῶν συσχεθέντος.

1 Fragmenta Ulpiani τίτλ. VI § 3 σελ. 15 κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Huschke

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

tur, hæc quoque profecticia videtur.

Πανδ. αὐτόθι § 7. Sed si pater dotem promisit et fideijussorem vel reum pro se dedit, ego (Ulpianus) puto profecticiam ese dotem, sufficit enim, quod sit obligatus, sive reo, sive fidejussori.

Π. αὐτοθι § 8. Sifilius familias mutuatus creditorem delegavit, ut daret pro filia dotem, vel etiam ipse accepit, et dedit videri dotem ab avo profectam, Neratius ait hactenus, quatenus avus esset dotaturus, neptem suam, id enim in rem avi videri versum.

Π. αὐτόθι § 10. Si filius familias dotem promiserit, et sui juris factus dederit, profecticiam esse dotem, non enim pro heretitate patris æs alienum solvit, sed suum æs alienum susceptum dum filius familias esset, pater familias factus exonaverit.

Π. § 11. Si pater pro filia emancipata dotem dederit, profecticiam nihilominus dotem esse nemini dubium est, quia non jus potestatis, sed parentis nomen dotem profeeticiam facit, sed ita demum, si ut parens dederit, ceterum si

Βασιλ. αὐτόθι. Εἰ μέντοι ἐγὼ τὴν προῖκα ὁμολογήσας παράσχω ἐγγυητὴν ἢ ἐναγόμενον, παρὰ τοῦ πατρὸς διδομένη ἐστίν, ἀρκεῖ γὰρ τὸ ἐνέχεσθαί με τούτοις.

Βασιλ. αὐτόθι. Ἐὰν ὑπεξούσιος δανεισάμενος παράσχῃ ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ θυγατρός, ἢ τὸν δανειστὴν ἀντ' αὐτοῦ δέδωκε τῷ γαμβρῷ ἀπὸ τοῦ πάππου δοκεῖ ἐξελθεῖν μέχρι τοῦ ποσοῦ ὁ ἔμελλεν ὁ πάππος αὐτῆς διδόναι, δαπάνημα γὰρ εἰς τὴν οὐσίαν αὐτοῦ γέγονε.

Βασιλ. αὐτόθι. Ἐὰν ὑπεξούσιος ὁμολογήσῃ, καὶ γενόμενος αὐτεξούσιος καταβάλῃ, ὡς παρὰ πατρὸς διδομένη ἐστί.

Βασιλ. αὐτόθι. σελ. 351. Καὶ ἡ παρὰ πατρὸς διδομένη ὑπὲρ αὐτεξουσίας, οὐ γὰρ ὁ λόγος τῆς ὑπεξουσιότητος, ἀλλ' ὁ τῶν γονέων ποιεῖ τὴν ὡς πατρὸς διδομένην· μόνον εἰ ὡς πατὴρ ἐπέδωκεν καὶ μὴ ὡς χρεωστῶν αὐτῇ, κατὰ γνώμην αὐτῆς, τότε γὰρ ὡς παρὰ ἐξωτικοῦ δεδομένη ἐστί.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

quum deberet filiæ volutata ejus dedit, adventitia dos est.

Πανδ. § 12. Papinianus libro decimo questionum ait, quum pater curator suæ filiae juris sui effectae, dotem pro ea constituisset magis eum, quasi patrem id, quam quasi curatorem fecisse videri.

Πανδ. § 14. Si quis pro aliena filia dotem promiserit, et promissori pater heres extiterit et dotem dederit, an postea, si ante videri dotem ab eo profectam, potuit enim nuntium remittendo resolvere dotem, quodsi post nuptias non esse profecticiam.

II. § 13. Julianus adoptivum quoque patrem, si ipse dotem dedit, habere ejus receptitionem ait.

Βασιλ. αὐτόθι. Ὁ κουρατορεύων τῆς αὐτεξουσίας αὐτοῦ θυγατρός, ἐὰν προικίσῃ ταύτην, δοκεῖ τοῦτο ποιεῖν ὡς πατὴρ καὶ οὐχὶ ὡς κουράτωρ.

Βασιλ. αὐτόθι. Ἐὰν ἕτερος ὁμολογήσῃ προῖκα ὑπὲρ τῆς θυγατρός μου καὶ κληρονομήσω αὐτοῦ καὶ παράσχω τὴν προῖκα, εἰ μὲν πρὸ τῶν γάμων ἐκληρονόμησα, ὡς παρὰ πατρὸς διδομένη ἐστίν, ἠδυνάμην γὰρ στέλλων διαζύγιον λῦσαι τὴν τῆς προικὸς ἐπερώτησιν, εἰ δὲ μετὰ τὸν γάμον ἐκληρονόμησα, οὐκ ἐστὶν ὡς ἀπὸ πατρὸς διδομένη.

Βασιλ. αὐτ. Καὶ ὁ θετὸς πατὴρ ἐπιδοὺς προῖκα, ἔχει τὴν ἀνάληψιν αὐτῆς.

§ 3. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω χωρίων ἔπονται τὰ ἑξῆς:

Διὰ νὰ θεωρηθῇ ἡ προῖξ profecticia πρέπει

1) Νὰ προέρχηται αὕτη ἐκ πατρὸς ἢ ἐκ τῶν πρὸς πατρὸς ἀνιόντων, ἡ λέξις parens ἐν τοῖς ἀνωτέρω χωρίοις σημαίνει οὐ μόνον τὸν πάππον, ἀλλὰ καὶ τὸν πρόπαππον.

2) Ἡ παρὰ τῶν τοιούτων προσώπων συσταινομένη προῖξ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ συσταίνηται παρ' αὐτῶν προσωπικῶς, δύναται νὰ συστηθῇ καὶ δι' ἐντολοδόχου, ἢ παρὰ προσώπου διαχειριζομένου τὴν περιουσίαν των, λ. χ. διοικητοῦ ἀλλοτρίων, ἐγκρίνοντος κατόπιν τοῦ πατρός, ἢ κηδεμόνος αὐτῶν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

3) Νὰ προέρχηται ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ parens, γνώρισμα τούτου εἶναι ἡ μείωσις τῆς περιουσίας τούτου διὰ τῆς προικός, ἥτις μείωσις ἐπέρχεται οὐ μόνον ὅταν δίδῃ πρᾶγμα ἀνῆκον εἰς τὴν περιουσίαν του, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀναλαμβάνῃ ὑποχρέωσιν. Δὲν θεωρεῖται μείωσις περιουσίας πατρικῆς, ὅταν ὁ πατὴρ παραιτεῖται κληρονομίας, ἧς ὑποκατάστατος ὁ γαμβρός, ἑπομένως οὐδὲ προῖξ profecticia, διότι ὁ πατὴρ δὲν ἀπέκτησεν, ὅταν ὅμως προηγηθῇ σύμβασις μεταξὺ τοῦ πάτρος καὶ τοῦ ὑποκαταστάτου γαμβροῦ περὶ τούτου, τότε θεωρεῖται ἡ κληρονομία, ἧς παρητήθη ὁ πατὴρ, ὡς dos profecticia.

4) Ὅταν ἡ προῖξ προέρχηται ἀπὸ πατρὸς καὶ ἐκ τῆς περιουσίας αὐτοῦ εἶναι ἀδιάφορον ἂν ἡ θυγάτηρ διατελεῖ κατὰ τὸν χρόνον τῆς συστάσεως τῆς προικὸς ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν ἢ οὔ· διότι οὐχὶ ὁ λόγος τῆς ὑπεξουσιότητος ὡς εἴδομεν ἐν τῇ § 11, ἀλλ' ὁ τοῦ πατρὸς ποιεῖ ταύτην profecticiam, ἐκ τούτου ἕπεται ὅτι καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ πατρὸς δοθεῖσα εἰς τὴν παρ' ἄλλου υἱοθετηθεῖσαν θεωρεῖται profecticia, ὡς καὶ ἡ παρὰ τοῦ θετοῦ πατρός.

5) Ἡ ἀπὸ πατρὸς καὶ ἐκ τῆς περιουσίας αὐτοῦ διδομένη προῖξ, πρέπει νὰ δίδηται παρ' αὐτοῦ, διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν πατρικοῦ καθήκοντος, ἑπομένως δὲν θεωρεῖται ἡ προῖξ profecticia, ἂν ὁ πατὴρ κατέβαλε ταύτην ὡς ἐγγυητὴς τρίτου προσώπου ὑποσχεθέντος τὴν προῖκα, ἢ διότι ἦτο ὅρος δωρεᾶς γενομένης αὐτῷ παρὰ τρίτου.

§ 4. Ἐνταῦθα ἀνάγεται καὶ ἡ ἐξέτασις τοῦ παραδείγματος τῶν πηγῶν νομ. 5 § 14 Π. (23.3), ἂν ὁ πατὴρ γίνῃ κληρονόμος τοῦ ὑποσχεθέντος τὴν προῖκα τρίτου προσώπου, πῶς θεωρεῖται ἡ προῖξ; ἂν μὲν ὁ γάμος εἶχε τελεσθῇ πρὸ τῆς κληρονομίας, ἡ προῖξ θεωρεῖται ὡς dos adventitia διότι ὁ πατὴρ δίδει ταύτην ὡς κληρονόμος τοῦ ὑποσχεθέντος τὴν προῖκα, καὶ οὐχὶ ὡς πατήρ· ἂν ὁ γάμος τελε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σθῇ μετὰ τὴν κληρονομίαν πρέπει νὰ διακρίνωμεν ἂν ἡ θυγάτηρ διατελεῖ ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν ἢ εἶναι sui juris· καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ἡ προὶξ θεωρεῖται profecticia διότι προέρχεται ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ πατρός, διὰ τὸν ἑξῆς λόγον· ὁ πατὴρ ἠδύνατο ν' ἀποφύγῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως τῆς προικός, μὴ πραγματοποιῶν τὸν γάμον τῆς ὑπεξουσίας θυγατρός του· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει ἡ προὶξ δὲν θεωρεῖται profecticia, μὴ δοναμένου τοῦ πατρὸς νὰ ἐμποδίσῃ τὸν γάμον, καὶ ἐκπληροῦντος τὴν ὑπόσχεσιν τῆς προικὸς ὡς κληρονόμου.

§ 5. Dos adventitia.

Τοιαύτη θεωρεῖται πᾶσα· ἄλλη προίξ, ἥτις δὲν εἶναι profectitia.

Οὐλπιανὸς αὐτόθι.... aut adventitia, id est, ea quæ a quovis alio data est.

Ἑπομένως καὶ ἡ παρὰ τῆς ἰδίας γυναικὸς συσταινομένη προίξ, ὡς τοιαύτη θεωρεῖται· περὶ τούτου εἶναι πάντες οἱ συγγραφεῖς σύμφωνοι.[2]

Adventitia dos est, quæ profecticia non est.

§ 6. Ὁ Tigerström ὅμως, ὁ τὰς παραδόξους λύσεις ἀγαπῶν, ὡς εὐφυῶς παρατηρεῖ περὶ αὐτοῦ ὁ Σγούτας, καθιεροῖ καὶ τρίτον εἶδος προικός, «τὴν παρὰ τῆς ἰδίας γυναικὸς συσταινομένην, ἥτις κατ' ἐξοχὴν εἶναι προίξ, καὶ ἐν ταῖς πηγαῖς ὀνομάζεται μόνον dos».[3]

§ 7. Τὴν γνώμην ταύτην ἀπέκρουσαν οἱ νεώτεροι καὶ ἰδίως ὁ Czyhlarz σελ. 315 καὶ ὁ Sternberg σελ. 51 σημ.

---

2 Pothier, Pandect. just. τόμ. 2 VII σελ. 20 Glück τόμ. 25 σελ. 53. Παπαρρηγοπ. οἰκογ. § 121, Καλλιγᾶς, οἰκογ § 74. Bechmann, Römisches dotalrecht 436. Czyhlarz. σελ. 315 das Römische dotalrecht. Sternberg, ἐν τῇ βραβευθείσῃ διατριβῇ του von der restitution der dos, nach aufgelöster Ehe, σελ. 51.

3 Tigerström, Römisches dotalrecht τομ. 1 σελ. 45—47.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

48, πολὺ ὀρθῶς· διότι ὁ Οὐλπιανὸς διακρίνει, ὡς εἴδομεν δύο εἴδη προικός, «dos aut profectitia – aut adventitia, =a quovis alio data est».—βεβαίως δὲ τὸ quivis alius περιλαμβάνει καὶ τὴν γυναῖκα. Ὁμιλῶν δὲ κατωτέρω ὁ Οὐλπιανὸς περὶ τῆς τύχης τῆς προικὸς μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου, μόνον περὶ τῶν δύο τούτων εἰδῶν πραγματεύεται· ἀσυγγνώστου δὲ ἀμελείας ἔνοχος θὰ ἦτο ὁ Οὐλπιανὸς ἂν ὑπῆρχε καὶ τρίτον εἶδος προικός, ὅπερ παρέλιπε νὰ ὀνομάσῃ.

§ 8. Ἐκτὸς ὅμως τούτου ἔχομεν ρητὴν διάταξιν τῶν πηγῶν, καθ' ἣν ἡ ὑπὸ τῆς γυναικὸς διδομένη προίξ, θεωρεῖται adventitia, τὸν νόμον 4 § 11 Πανδ. (23.3) ceterum si quum deberet filiae, voluntate ejus dedit, adventitia dos est. Βασιλ. (29.1) τόμ. 4 σελ. 350 κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Heimbach μόνον εἰ ὡς πατὴρ ἐπέδωκεν καὶ μὴ χρεωστῶν αὐτῇ, (τῇ θυγατρὶ) κατὰ γνώμην αὐτῆς, τότε γὰρ ὡς παρὰ ἐξωτικοῦ δεδομένη ἐστί. Τὸ δὲ σχόλιον τῶν Βασιλικῶν αὐτόθι ἔχει ὡς ἑξῆς: Εἰ γὰρ μὴ οἴκοθεν κινηθεὶς ὁ πατήρ, καὶ ἐξ οἰκείας ὥσπερ φιλοτιμίας τὴν ἐπίδοσιν ἐποιήσατο τῆς προικός, ἀλλὰ γνώμῃ τῆς οἰκείας θυγατρὸς ταύτην ἐπιδέδωκεν adventitia ἐστὶν ἡ προίξ.

Ἴσως ὁ Tigerström παρεσύρθη ἐκ τῆς παρατηρήσεως τοῦ ἀρχαίου συγγραφέως Bachov[4] καὶ τοῦ Clück[5] (οὓς μάλιστα οὔτε κἂν μνημονεύει), ὅτι ἡ παρὰ τῆς γυναικὸς διδομένη προὶξ λίαν ἀκατάλληλως (sehr unschicklich) ὀνομάζεται dos adventitia.

4 Not et animadversion ad Treutlerum, τόμ. 2. Disput 7, 1.

5 Τόμ. 25 σελ. 53.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

B.

Τύχη τῆς dos profecticia.

§ 9. Κατὰ τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον ἡ dos profecticia θανούσης τῆς γυναικός, ἐπανέρχεται εἰς τὸν δόντα ταύτην ἀνιόντα· τοῦτο καθιεροῦται διὰ πολλῶν χωρίων τῶν πηγῶν.

Mortua iu matrimonio muliere, dos a patre profecta ad patrem revertitur. Ulpiani Fragmenta VI § 4.

Βασιλ. (29.1) 6′ τελευτώσης τῆς θυγατρός, ἀποδίδεται τῷ πατρὶ ἡ παρ' αὐτοῦ δοθεῖσα προίξ.

Fragmenta Vaticana § 108[6] Paulus libro VIII responsorum, titulo de re uxoria..... Paulus respondit patrem dotem a se profectam, mortuo in matrimonio filia, deductis quintis singulorum liberorum nomine, repetere posse.

Ἦτο δὲ ἀδιάφορον ἂν ἡ γυνὴ διετέλει κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν ἢ ἦτο sui juris νόμ. 5 Π. (24.2) καὶ Βασιλ. (28.7) ιϐ′.

§ 10. Τὸ δικαίωμα τοῦτο τοῦ πατρός, τοῦ ἀναλαβεῖν τὴν τοιαύτην προῖκα, θανούσης τῆς θυγατρός του, ἦτο καθαρῶς προσωπικόν, ἑπομένως δὲν μετέβαινεν εἰς τοὺς κληρονόμους του, ἂν ἀπέθνησκε πρὸ τῆς γυναικός. Οὐλπιαν. Fragm. VI § 4 quod si pater non sit, apud maritum remanet, ἀλλὰ παρέμενε παρὰ τῷ συζύγῳ.

Ὡς αἰτιολογίαν δὲ τῆς ἀναλήψεως τῆς προικὸς ταύτης ὑπὸ τοῦ πατρός, αἱ πηγαὶ φέρουσι τὴν ἐξῆς, νομ. 6 Πανδ. (23.3) Pomponius libro XIV ad Sabinum.—Jure suc-

6 Σελ. 43 κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ **Mommsen**

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

cursum est patri, ut filia amissa solatii loco cederet, si redderetur ei dos ab eo profecta, ne et filiae amissae et pecuniae damnum sentiret, ὅπερ ὁ σχολιαστὴς τῶν Βασιλικῶν (29.1) 6′ μεθερμηνεύει ὡς ἑξῆς:

Ἐβοήθησαν οἱ νόμοι τῷ τῆς κόρης πατρί, ταύτης γὰρ ἐν τῷ γάμῳ τελευτησάσης, συνεῖδον διὰ τῆς ἀναδόσεως παραμυθήσασθαι τῆς προικός, ἣν αὐτὸς ἐπιδέδωκεν, ἵνα μὴ καὶ τὴν τῆς κόρης θρηνεῖ τελευτὴν καὶ τὴν τῆς προικὸς ζημίαν ὀδύρηται.

Τὸ δικαίωμα τοῦτο εἶχεν ὁ πατὴρ καὶ ἐν τῷ cum manu γάμῳ καὶ ἐν τῷ ἐλευθέρῳ γάμῳ, ἐτροποποίησε δὲ τοῦτο τὴν παλαιοτέραν ἔννοιαν τῆς προικός, ἥτις ὡς θέλομεν ἴδει ἐν οἰκείῳ τόπῳ ἐδίδετο ut semper apud maritum remanet.

Κατὰ ποῖον χρόνον ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ δικαίῳ ἀνεγνωρίσθη τὸ δικαίωμα τοῦτο τοῦ πατρὸς δὲν εἶναι γνωστόν, δὲν φαίνεται ὅμως ἡμῖν ἀπίθανος, (παρὰ τὴν ἀντίρρησιν τοῦ Bechmann), ἡ γνώμη τοῦ Voigt σελ. 39, ἣν ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Czyhlarz σελ. 48, ὅτι τοῦτο κιθιερώθη, καθ'ἣν ἐποχὴν εἶχε καθιερωθῆ σηγχρόνως παρὰ Ρωμαίοις καὶ ἡ δόσις μεγάλων προικῶν. Ἐκ τοῦ ὅτι δὲ τὸ δικαίωμα τοῦτο τοῦ πατρὸς ἦτο γνωστὸν εἰς τὸν Servius Sulpicius (νομ. 79 Πανδ. 23.3) συμπεραίνομεν ὅτι ἦτο γνωστὸν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δημοκρατίας.

Δὲν θεωροῦμεν ὅμως ὀρθὴν τὴν γνώμην τοῦ Czyhlarz (αὐτ. σημ. 8), ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦτο τοῦ πατρὸς εἶναι ἀρχαιότερον, ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ δικαίῳ, τῆς ὑποχρεώσεως αὐτοῦ πρὸς προίκισιν τῆς θυγατρός του, διότι ὁ νόμος 19 Πανδ. (23.2) εἰς ὃν στηρίζει τὴν γνώμην του ταύτην, δὲν τὴν ἀποδεικνύει· τί σημαίνει ἂν ὁ πρῶτος νόμος ἐν τῷ P. Δ. ὅστις καθιέρωσε τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ πατρὸς πρὸς προίκισιν τῆς θυγατρός του εἶναι ἡ Lex julia de maritandis ordinibus,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἤτις εἶναι μεταγενεστέρα τοῦ Servius Sulpicius, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ὁποίου ἦτο γνωστὸν τὸ δικαίωμα τοῦ πατρός, τοῦ ἀναλαβεῖν τὴν προῖκα, ἣν ἔδωκεν; ἀφ' οὗ καὶ πρὸ τῆς Lex julia ἡ ὑπὸ τοῦ πατρὸς προίκισις ἐθεωρεῖτο ὡς ἠθικὸν καθῆκον τοῦ πατρός, ὅπερ δὲν ἠδύνατο εὐκόλως ν' ἀποφύγῃ.[7]

Ἄλλως τε τὸ δικαίωμα τοῦ πατρὸς τοῦ ἀναλαμβάνειν τὴν προῖκα ἣν ἐπέδωκεν, ἐν περιπτώσει θανάτου τῆς θυγατρός του, στενῶς συνδέεται πρὸς τὴν πρὸς προίκισιν τῆς θυγατρός του ὑποχρέωσιν αὐτοῦ· ἂν δὲν ἦτο ὁ πατὴρ ὑπόχρεως εἰς σύστασιν τῆς προικός, ἴσως δὲν ἤθελε ληφθῇ πρόνοια καὶ περὶ τῆς ἀποδόσεως ταύτης εἰς αὐτόν, ὡς δὲν ἐλήφθη πρόνοια καὶ περὶ τῆς προικὸς ἣν ἔδιδεν ἡ μήτηρ, καίτοι ὁ αὐτὸς λόγος ὑπῆρχεν ὅπως καθιερωθῇ καὶ δι' αὐτὴν ἡ ἀπόδοσις τῆς προικὸς ἣν δίδει, δηλαδή, ἵνα μὴ θρηνῇ καὶ τὴν τῆς κόρης τελευτὴν καὶ τὴν περιουσίας ἀπώλειαν· ἀράγε ἡ μήτηρ ἐλυπεῖτο ὀλιγώτερον τοῦ πατρὸς διὰ τὸν θάνατον τῆς θυγατρός; ἐν τούτοις περὶ τῆς προικὸς ἣν ἔδιδεν ἡ μήτηρ (ὅπερ βεβαίως συχνάκις συνέβαινε, διότι οἱ νομομαθεῖς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁμιλοῦσι περὶ τοιαύτης προικός, (ὅρα Fragm. Vaticana § 100 σελ. 41 ἔκδ. Mommsen) δὲν εὑρίσκομεν διάταξιν ἐν τῷ ἀρχαιοτέρῳ Ρωμαϊκῷ δικαίῳ περὶ ἀποδόσεως ταύτης εἰς αὐτήν. Καὶ τοῦτο, καθ' ἡμᾶς, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν εἶχεν εἰσέτι καθιερωθῇ ἡ πρὸς προίκισιν τῆς θυγατρὸς ὑποχρέωσις τῆς μητρός, ἡ ὑποχρέωσις αὕτη τῆς μητρὸς εἶναι πολὺ μεταγενεστέρα ἀνήκουσα εἰς τοὺς αὐτοκράτορας Διοκλητιανὸν καὶ Μαξιμιανόν, (νόμ. 14 Κ. (5.12). Εἶναι ἀληθές, ὅτι σὺν τῇ ὑποχρεώσει ταύτῃ τῆς μητρὸς δὲν καθιερώθη καὶ ἡ εἰς αὐτὴν ἀπόδοσις τῆς προικὸς (ἣν ἐπέδωκε)

7 Bechmann σελ. 41.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου θανάτῳ τῆς θυγατρός της· μετὰ 100 ὅμως περίπου ἔτη νεαρά τις τοῦ Βαλεντιανοῦ τοῦ γ', ἀπένειμεν εἰς τὴν ἐπιζῶσαν μητέραν ἀξίωσιν ἐπὶ τοῦ ἡμίσεως τῆς προικὸς (ὅρα § 45).

§ 11. Ἂν ὑπῆρχον τέκνα ὁ σύζυγος δὲν ἀπέδιδε τῷ πενθερῷ ὁλόκληρον τὴν προῖκα, ἐδικαιοῦτο νὰ παρακρατήσῃ δι' ἕκαστον τέκνον τὸ $^1/_5$ καὶ ἂν ὑπῆρχον πέντε τέκνα ἢ πλείονα, ἐδικαιοῦτο νὰ κρατήσῃ ὁλόκληρον τὴν προῖκα.[8]

Ὁ λόγος, δι' ὃν ἐγίνετο ἡ παρακράτησις αὐτ., ὑπὸ τοῦ συζύγου, εἶναι ὅτι, τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον ἐθεώρει τὰ βάρη τοῦ γάμου εἰς ἀνακούφισιν τῶν ὁποίων ὡρίσθη ἡ προίξ, ὡς διαρκοῦντα ἐν τῷ προσώπῳ τῶν τέκνων. Νόμ. 56 § 1 Πανδ. (23.3).

Ubi dos esse debet, ubi onera sunt matrimonii. Βασ. (29.1) 6', ὅπου τὰ βάρη τοῦ γάμου ἐκεῖ καὶ ἡ προῖξ ὀφείλει εἶναι. Αὐτόθι δὲ ὁ σχολιαστὴς λέγει, βάρη δὲ τυγχάνει τοῦ γάμου οἱ παῖδες καὶ ἡ γαμετή, οὓς ἀναγκάζεται τρέφειν ὁ γήμας.

Τούτῳ δὲ τῷ λόγῳ ἡ παρακράτησις αὕτη μετέβαινεν εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ ἀνδρὸς καὶ οὐχὶ τὴν τῶν τέκνων.

§ 12. Διαφωνία ἐτικρατεῖ μεταξὺ τῶν νεωτέρων[9] περὶ τοῦ ζητήματος ἂν τὰ quintæ ταῦτα ἐμείουν ipso jure τὴν προῖκα. Ὑπὲρ τῆς καταφατικῆς λύσεως τοῦ ζητήματος συνηγοροῦσιν αἱ σαφεῖς ἐκφράσεις τῶν Ulpiani Fragm. VI § 4 καὶ Fragm. Vat. § 108.

§ 13. Τὸ δικαίωμα τῆς ἀναλήψεως τῆς προικὸς ὑπὸ τοῦ πατρός, ὡς καὶ ἡ παρακράτησις ὑπὸ τοῦ συζύγου τοῦ $^1/_5$

8 Ulpiani Fragm. VII, § 4 Fragm. Vat. § 103.

9 Ὅρα Czyhlarz σελ. 318 καὶ Sternberg σελ. 51.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῆς προικὸς δι' ἕκαστον τέκνον, ἠδύνατο νὰ τροποποιηθῇ δι' ἑνὸς pactum dotale, νόμ. 26 προοίμιον καὶ § 2 Πανκτῶν (23.4).

§ 14. Εἴδομεν ἤδη ὅτι ἡ dos profecticia μεταβαίνει εἰς τὸν συστήσαντα ταύτην ἀνιόντα, ἂν ὅμως τὴν προῖκα συνέστησεν οὐχὶ ὁ πατήρ, ἀλλ' ἕτερος ἀνιών, ὁ πάππος, ἀποθάνει δὲ οὗτος πρὸ τῆς προικισθείσης ἐγγονῆς του, δύναται ὁ πατήρ, ἐν περιπτώσει λύσεως τοῦ γάμου, διὰ τοῦ θανάτου τῆς γυναικός, ἤτοι τῆς θυγατρός του, νὰ ζητήσῃ τὴν παρὰ τοῦ πάππου δοθεῖσαν προῖκα;

Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου εὑρίσκομεν ἐν ταῖς πηγαῖς δύο χωρία, ἐξ ὧν γίνεται δῆλον, ὅτι οἱ Ρωμαῖοι νομοδιδάσκαλοι διεφώνουν περὶ τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος.

§ 15. Τὸ πρωτον χωρίον, ὅπερ ἀνήκει εἰς τὸν τίτλον τῶν Πανδεκτῶν de jure dotium, νόμ. 79 (23.3) ἔχει οὕτω: Labeo libro VI Posteriorum a Javoleno epitomatorum.

«Avus neptis nomine filio natæ genero dotem dedit »et moritur, negat Servius dotem ad patrem reverti, »ego, (Labeo) cum Servio sentio, quia non potest videri »ab eo profecta quia nihil ex his sui habuisset».[10]

Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου μανθάνομεν ὅτι ὁ Servius Sulpicius καὶ ὁ Λαβεὼν ἠρνοῦντο ὅτι ἡ προῖξ αὕτη ἠδύνατο νὰ ζητηθῇ παρὰ τοῦ πατρός, καὶ ἐπομένως ὅτι ἔμενε παρὰ τῷ συζύγῳ.

§ 16. Τὸ δεύτερον χωρίον, ὅπερ ἀνήκει εἰς τὸν τίτλον de collatione bonorum νόμ. 6 Πανδ. (37.6) ἔχει οὕτω: «Celsus (libro X digestorum) dotem, quam dedit avus

10 Ἡ Φλωρεντικὴ γραφὴ φέρει ex bonis suis, νομίζω ταύτην προτιτιμωτέραν, διότι ὑποστηρίζεται καὶ ὑπὸ τοῦ σχολιαστοῦ τῶν Βασιλικῶν (29.1) 75'=ὅτε μηδὲν ἐκ τῶν ἐπιδοθέντων πραγμάτων λόγῳ προικὸς ἴδιον εἶχεν ὁ τῆς κόρης πατὴρ κλπ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

»paternus, an, post mortem avi, mortua in matrimonio »filia, patri reddi opporteat. queritur· occurrit æquitas »rei, ut quod pater meus propter me filiæ, meæ no- »mine dedit, perinde sit, atque ipse dederim, quippe »officium avi circa neptem ex officio patris erga filium »pendet, et quia pater filiæ, ideo avus propter filium »nepti dotem dare debet. Quid, si filius a patre exhe- »redatus est; existimo non absurde etiam in exhere- »dato filio idem posse defendi, nec infavorabilis sen- »tentia est, ut hoc saltem habeat ex paternis, quod »propter illum datum est».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ παρατηροῦμεν τὸ ἀντίθετον· ὁ Κέλσος χορηγεῖ εἰς τὸν πατέρα τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσῃ τὴν προῖκα, ἣν ὁ πάππος εἰς τὴν ἐγγονήν του ἔδωκε· στη- ρίζει δὲ ὁ Κέλσος τὴν γνώμην του ταύτην εἰς τὸ ὅτι τὸ καθῆκον τοῦ πάππου πρὸς τὴν ἐγγονήν του ἤρτηται ἐκ τοῦ καθήκοντος τοῦ πατρὸς πρὸς τὴν θυγατέρα του, καὶ καθὼς ὁ πατὴρ ὀφείλει νὰ προικίσῃ τὴν θυγατέρα του, οὕτω καὶ ὁ πάππος ἕνεκα τοῦ υἱοῦ (propter filium) ὀφείλει νὰ προικίσῃ τὴν ἐγγονήν του. Ἀμφότερα τὰ χωρία περιλαμ- βάνονται ἐν τοῖς Βασιλικοῖς, τὸ πρῶτον εὑρίσκεται ἐν βιβλ. (29.1) οε΄, τὸ δεύτερον (41.7) στ΄ § 17. Μετὰ τὴν διαφω- νίαν τῶν Ρωμαίων νομοδιδασκάλων, ἐπόμενον ἦτο ὅτι καὶ οἱ συγγραφεῖς ἤθελον διαφωνήσει.

Ὁ Pothier[11] νομίζει ὅτι τὸ πρῶτον χωρίον, ἤτοι ἡ γνώμη τοῦ Λαβεῶνος, στηρίζεται εἰς τὰς αὐστηρὰς ἀρχὰς τοῦ δικαίου, καθ' ἃς, ὅπως θεωρηθῇ ἡ προὶξ paofecticia, πρέπει νὰ προέρχηται ἐκ τῆς περιουσίας, ἢ ἐκ πράξεως τοῦ πατρός, ἀλλὰ ἐξακολουθεῖ ὁ Pothier συμφώνως πρὸς τὴν ἐπιείκειαν δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι τοῦ πάππου προικίζοντος

11 Pand. tit soluto matrimonio, τόμ. 2 βιβλ. 24 τίτλ. 3, 2.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὴν ἐγγονήν του, ἐξ αἰτίας τοῦ υἱοῦ του, ὅστις κατὰ πρῶτον λόγον εἶναι ὑπόχρεως νὰ προικίσῃ τὴν θυγατέρα του, ἡ προὶξ πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς ἐκεῖνον χάριν τοῦ ὁποίου ἐδόθη· δέχεται δηλ. τὴν γνώμην τοῦ Κέλσου.

Ὁμοίαν γνώμην ἔχει ὁ Clück τόμ. 25 σελ. 51 § 18.

Ἀρχαιότεροί τινες συγγραφεῖς, ἰδίως ὁ Pacius[12] ζητοῦσιν ἄλλως νὰ συμβιβάσωσι τὰ δύο χωρία, πρέπει νὰ διακρίνωμεν, λέγουσιν, ἂν χάριν τῆς ἐγγονῆς του, ἢ χάριν τοῦ υἱοῦ του συνέστησεν ὁ πάππος τὴν προῖκα, καὶ ἂν μὲν ὁ πάππος ὥρισεν ὅτι προικίζει τὴν ἐγγονήν του, χάριν αὐτῆς τῆς ἰδίας, χωρὶς νὰ σκεφθῇ νὰ προσφέρῃ, διὰ τούτου, ὑπηρεσίαν εἰς τὸν υἱόν του, τότε ἡ προὶξ δὲν ἐπανέρται εἰς τὸν υἱόν· καὶ τὴν περίπτωσιν ταύτην ἀφορᾷ τὸ πρῶτον χωρίον. Ἂν ὅμως ὁ πάππος εἶχε τὴν πρόθεσιν νὰ ἐλαφρύνῃ τοῦ βάρους τὸν υἱόν του, ἐκπληρῶν τὸ καθῆκον, ὅπερ εἶναι ἐπιβεβλημένον εἰς τὸν υἱὸν (νὰ προικίσῃ δηλ. τὴν θυγαπέρα του), τότε ἡ προὶξ αὕτη ἐπιστρέφεται εἰς τὸν υἱὸν χάριν τοῦ ὁποίου ἐδόθη, καὶ ἡ περίπτωσις αὕτη ἀφορᾷ τὸ δεύτερον χωρίον.

Ὁ Κουϊάκιος[13] προτιμᾷ τὴν γνώμην τοῦ Κέλσου· τὴν γνώμην τοῦ Pacius δέχεται καὶ ὁ Vallon, εἷς ἐκ τῶν νεωτέρων Γάλλων συγγραφέων.[14]

§ 19. Ὁ Bechmann, σελ. 428, ὁμολογῶν τὴν ἀντίφασιν τῶν δύο χωρίων, φρονεῖ ὅτι κἄπως δύναταί τις νὰ ἄρῃ τὴν ἀντίφασιν τούτων, διὰ τῆς ἑρμηνείας ὅτι τὸ πρῶτον ἀναφέρεται εἰς τὸν ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν διατελοῦντα υἱόν, τὸ δὲ δεύτερον εἰς τὸν χειραφετηθέντα καὶ ὅτι ἡ διὰ

12 Leges conciliatæ V qu. 55.

13 Oppera VIII, 99.

14 De la dot mobiliere en droit Romain (1877) σελ. 85.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸ δεύτερον χωρίον ἐκδοχὴ ὑποστηρίζεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι τὸ χωρίον τοῦ Κέλσου περιελήφθη ἐν τῷ τίτλῳ de collationibus. Τὸ τοῦ Λαβεῶνος ὅμως δὲν παρέχει ἀφορμὴν διὰ τοιαύτην περιωρισμένην ἑρμηνείαν καὶ δυσκόλως δύναταί τις ν' ἀνεύρῃ ἐσωτερικὴν βάσιν διὰ τὴν διαστολὴν ταύτην, ἕνεκα δὲ τούτων ὁ Bechmann ἐν τέλει κηρύσσεται ἀδιστάκτως ὑπὲρ τῆς γνώμης τοῦ Κέλσου ὡς νεωτέρας καὶ ἐπιεικεστέρας· ἀποκλείει δὲ ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ Κέλσου τὴν θετὴν συγγένειαν.

§ 20. Ὁ Gzyhlarz σελ. 317 δὲν διστάζει τοὐναντίον νὰ κηρυχθῇ ὑπὲρ τῆς γνώμης τοῦ Λαβεῶνος, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἰδίως συνηγορεῖ καὶ ἡ ἰδιάζουσα φύσις τῆς ἀγωγῆς ταύτης (ἣν ἔχει ὁ πατὴρ πρὸς ἀνάληψιν τῆς πατρικῆς προικὸς) δηλ. ὁ πατὴρ ἔχει τὴν ἀγωγὴν ταύτην, ὡς εἴδομεν, μόνον «ne et filiae amissae et pecuniae damnum sentiret», ἀλλὰ τοιαύτη damnum ὑπάρχει μόνον παρὰ τῷ συνιστῶντι τὴν προῖκα, ἑπομένως ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει παρὰ τῷ πάππῳ, χωρὶς νὰ εἶναι δυνατὴ καὶ εἰς τὸν πατέρα, «quia non potest videri ab eo profecta, quia nihil ex his suis habuisset»· ἡ γνώμη τοῦ Κέλσου εἶναι πάντως ἀπόρροια ἐπιεικείας, ἥτις ἐντελῶς ἀποκλείει τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν βάσιν τῆς ἀγωγῆς ταύτης.

Πολεμῶν δὲ ὁ Czyhlarz τὴν αἰτιολογίαν τῆς γνώμης τοῦ Κέλσου, ἥτις βασίζεται εἰς τὸ ὅτι ὁ πάππος μόνον ἕνεκα τοῦ υἱοῦ του συνέστησε τὴν προῖκα, (quippe officium avi circa neptem ex officio patris erga filium pendet). Λέγει ὅτι ἡ βάσις αὕτη δὲν εἶναι ἐπιτυχής· ἡ σχέσις τοῦ πάππου πρὸς τὴν ἐγγονὴν συνδέεται μὲν πάντως διὰ τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' ἀφ' οὗ ἅπαξ ὑπάρξῃ, εἶναι αὐθύπαρκτος σχέσις συγγενείας, εἰς ἣν ἐπίσης ἁρμόζει ἰδιαίτερον officium paternum. Ὁ πάππος δίδει τὴν προῖκα οὐχὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' ἰδίῳ ὀνόματι, καὶ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς διαχειριστὴς ἀλλοτρίων, διότι ἐκπληροῖ διὰ τῆς προικοδοσίας ἴδιον αὐτοῦ καθῆκον. Ἕνεκα δὲ τούτου διὰ τὸν υἱόν, θανόντος τοῦ πάππου, οὐδεμία ἀγωγὴ δύναται νὰ στηριχθῇ.

Ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης εἶναι καὶ ὁ νεώτερος Sternberg σελ. 53 ἰδίως ἕνεκα τοῦ πρώτου ἐπιχειρήματος.

§ 21. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω γνωμῶν, αἱ στηριζόμεναι εἰς τὴν ἐπιείκειαν, δὲν λύουσι βεβαίως τὸ ζήτημα, διότι τοῦτο δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς νομοθετικὸς λόγος, οὐχὶ ὅμως καὶ διὰ τὴν ἑρμηνείαν νόμου τινός.

Ἐπίσης ἡ γνώμη τοῦ Pacius ζητοῦντος ν' ἀνεύρῃ τὴν πρόθεσιν τοῦ χορηγοῦντος τὴν προῖκα πάππου, δὲν λύει τὸ ζήτημα, διότι ἂν ἔχωμεν δεδηλωμένην τὴν γνώμην τοῦ προικοδότου πάππου, τότε δὲν ἔχομεν κἂν ζήτημα· ἡ ἀπορία γεννᾶται ὅταν δὲν ἔχομεν τοιαύτην ρητὴν δήλωσιν ἐκ μέρους τοῦ χορηγοῦντος τὴν προῖκα πάππου, ἂν δίδῃ ταύτην ἀντὶ τοῦ ὑποχρέου πρὸς τοῦτο υἱοῦ του, ἢ ὅλως ἀνεξαρτήτως τούτου, ἰδίῳ ὀνόματι.

Προτιμωτέρα φαίνεται ἡμῖν ἡ γνώμη τοῦ Czyhlarz καὶ διὰ τὰ πειστικὰ αὐτῆς ἐπιχειρήματα, ὧν ἐμνημονεύσαμεν, καὶ διότι τὸ χωρίον τοῦ Λαβεῶνος κεῖται ἐν τῷ εἰδικῷ τίτλῳ τῶν Πανδεκτῶν, de jure dotium, ἕνεκα τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ κύριον χωρίον.

Γ.

Ἰουστινιάνειον δίκαιον.

« 22. Προβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ Ἰουστινιανείου δικαίου, ἐρευνῶντες τὴν τύχην τῆς προικὸς ταύτης.

Γνωστὸν ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς τὰς τροποποιήσεις του εἰς τὸ πρὸ αὐτοῦ ἰσχύον προικῷον δίκαιον ἐπέφερε διὰ τῆς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Lex unica κώδ. (5.13) φερούσης τὴν ἐπιγραφήν: «de rei »uxoriae actione in ex stipulato actionem transfusa, »et de natura dotibus praestita».

Πρώτην, σχετικὴν πρὸς τὸ θέμα τοῦ παρόντος κεφαλαίου τροποποίησιν, ἣν εὑρίσκομεν ἐν τῷ νόμῳ τούτῳ τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἶναι ἡ ἐν § 6, καθ' ἣν προαποβιώσαντος τοῦ συστήσαντος τὴν προῖκα ἀνιόντος, δὲν μεταβαίνει αὕτη, ὡς μέχρι τοῦδε εἴδομεν, εἰς τὸν ἄνδρα, ἐν τῇ περιπτώσει τῆς λύσεως τοῦ γάμου διὰ τοῦ θανάτου τῆς γυναικός, ἀλλ' εἰς τοὺς κληρονόμους τῆς γυναικός.

§ 23. Ἂν ὅμως ζῇ ὁ συστήσας τὴν προῖκα ἀνιών, μεταβαίνει αὕτη εἰς τοὺς κληρονόμους τῆς γυναικός, λυθέντος τοῦ γάμου θανάτῳ αὐτῆς, κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ; ἢ ἐπανέρχεται αὕτη εἰς τὸν συστήσαντα ἀνιόντα, ὡς κατὰ τὸ παλαιότερον δίκαιον;

Κατὰ τὴν ἄρχουσαν γνώμην, ἡ διάταξις τοῦ παλαιοτέρου δικαίου, καθ' ἣν ἡ dos profecticia, λυθέντος τοῦ γάμου διὰ τοῦ θανάτου τῆς γυναικός, μετέβαινεν εἰς τὸν συστόσαντα ταύτην ἀνιόντα, δὲν ἐτροποποιήθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ.[15]

§ 24. Ἐν ἔτει ὅμως 1843, ὁ διάσημος τοῦ παρόντος αἰῶνος νομομαθής, ὁ πραγματευθεὶς τὰ δυσκολώτερα ζητήματα τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου Francke, ἐν τῇ ἐν τῷ Archiv für civilistische Praxis τόμ. 26 δημοσιευθείσῃ δια-

15 Clück, τόμ. 27 σελ. 196. Göschen, τόμ. 3 σελ. 58. Sintenis, § 133 σημ. 27 τόμ. 3 σελ. 43, κατὰ τὴν τρίτην ἔκδοσιν (1869). Puchta, p. p. § 419. Seuffert, P. P. 3 τόμ. § 458. Holzschuher, theorie und casuistik des gemeinen eililrechts, 1, σελ. 539. Mühlenbruch, P. P τόμ. 3 σελ. 51. Arndts, P. § 405. Keller, P. 399 Bechmann, 2, σελ. 438. Czyhlarz, σελ. 392. Dernburg Pandecten (1887) τόμ. 3 (σελ. 39) § 21 σημ. 5.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τριβῇ του, « vom Rückfalle der profecticia dos » σελ. 438 καὶ ἐπόμ. ἀντετάχθη κατὰ τῆς κρατούσης ταύτης γνώμης, ἰσχυρισθείς, ὅτι ἂν ἡ γυνὴ διετέλει κατά τε τὸν χρόνον τῆς συστάσεως τῆς προικὸς καὶ τοῦ θανάτου αὐτῆς ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν τοῦ συστήσαντος τὴν προῖκα, τότε μόνον ἐπανέρχεται αὕτη εἰς τὸν συστήσαντα αὐτὴν ἀνιόντα, καὶ κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ· ἂν ὅμως ἡ γυνὴ δὲν διετέλει ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν τοῦ συστήσαντος τὴν προῖκα ἀνιόντος, τότε μεταβαίνει αὕτη κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς τοὺς κληρονόμους της, θανάτῳ αὐτῆς λυθέντος τοῦ γάμου.

§ 25. Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Francke ἠκολούθησε καθ' ὅλα ὁ Windscheid τόμ. 2 § 499 σημ. 4. Ὁ Vangerow ἐν τῇ ς' καὶ ζ' ἐκδόσει τοῦ συγγράμματός του Leitfaden für Pandecten—vorlesungen, τόμ. 1, § 220, σημ. 1 Νο α. α. ἠκολούθησεν ἐπίσης τὴν γνώμην τοῦ Francke, μὲ μόνην τὴν διαφοράν, ὅτι ἀπαιτεῖ νὰ ὑπάρχῃ ἡ πατρικὴ ἐξουσία μόνον κατὰ τὸν χρόνον τῆς συστάσεως τῆς προικός. Σημειωτέον ὅμως περὶ τοῦ Vangenow, ὅτι ἐν ἄλλαις ἐκδόσεσι τοῦ ἄνω συγγράμματός του προγενεστέραις, ἔχει τὴν ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαν ὡς ἄρχουσαν γνώμην· (ὅρ. τόμ. 1, σελ. 329, 6' ἐκδόσεως).

Ὁμοίαν γνώμην τῷ Vangerow ἔχει ὁ Baron Pandecten, § 338 (σελ. 559 κατὰ τὴν ε' ἔκδοσιν), ὅτι δηλ. ἂν ὁ συστήσας τὴν dos profecticia ἀνιὼν δὲν ἔχει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του, κατὰ τὸν χρόνον τῆς συστάσεως τῆς προικός, τὴν προικιζομένην, τότε ἡ προὶξ αὕτη δὲν ἐπανέρχεται εἰς αὐτόν, ἀλλ' εἰς τοὺς κληρονόμους τῆς γυναικός.

Ὁ Voet comment, τόμ. δ', σελ. 338 ἐξετάζει ἂν ἡ πατρικὴ ἐξουσία ὑφίσταται κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τῆς γυναικός.

Τὸν Francke ἠκολούθησε προσέτι καὶ ὁ νεώτερος Mas-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

sot, ἐν τῷ Archiv für pract-rechtswissenschaft, τόμ. ιε', σελ. 62.

§ 26. Ὁ Francke καὶ οἱ ἀκολουθήσαντες αὐτὸν συγγραφεῖς στηρίζουσι τὴν γνώμην των ἐπὶ τῆς § 13 τοῦ ἄνω σημειωθέντος νόμου τοῦ Ἰουστινιανοῦ K. (5.13). Τὸ χωρίον τοῦτο ἔχει ὡς ἑξῆς:

Imo magis in hujusmodi dotibus, quæ ab extraneis dantur vel prommituntur, ipsa mulier fecisse videatur tacitam stipulationem nisi expressim extraneus sibi dotem reddi pactus fuerit vel stipulatus, quum donasse magis mulieri, quam sibi aliquod jus servasse extraneus non stipulando videtur. Extraneum autem intelligimus omnem citra parentem per virilem sexum adscedentem, et in potestate dotatam personam habentem[16] parenti enim tacitam ex stipulatu actionem donamus.

Τὸ ἀντίστοιχον χωρίον τῶν Βασιλικῶν τόμ. γ', σελ. 457 κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Heimbach, ἔχει οὕτω:

Ὁμοίως ἐὰν ἐξωτικὸς προικίσῃ καὶ μὴ ἐπερωτήσῃ, ἢ μὴ συμφωνήσῃ ἐπαναλαβεῖν τὴν προῖκα, ἡ γυνὴ ἔχει τὴν ἀπαίτησιν τῆς προικός, ἐκείνου γὰρ μὴ ἐπερωτῶντος ἢ συμφωνοῦντος, ἡ γυνὴ δοκεῖ ἐπερωτᾶν· ἐξωτικὸν δὲ νόει μοι πᾶν πρόσωπον χωρὶς τῶν ἐξ ἀρρενογονίας ἀνιόντων καὶ ἐχόντων ὑπεξουσίαν τὴν προικιζομένην, οὗτοι γὰρ σιωπηρῶς δοκοῦσιν ἐπερωτᾶν, ἐπειδὴ καὶ τὸ παλαιὸν σιωπηρῶς εἶχον τὴν ἀνάληψιν τῆς προικός.

16 Ἐκδόσεις τινὲς τοῦ corpus juris λ. χ. ἡ ἔκδοσις τοῦ Spangenberg ἔχουσιν· «et in potestate dotatam perssonam non habentem». Περὶ τοῦ ἐσφαλμένου τῆς γραφῆς ταύτης ὁρα Francke σελ. 439. Ἀντίκειται δὲ ἄλλως τε τὸ non αὐτὸ καὶ εἰς τὰ Βασιλικὰ καὶ τὰ σχόλια αὐτῶν, καθιστᾷ δὲ καὶ τὴν διάταξιν παράλογον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 27. Ἀλλὰ τὸ χωρίον τοῦτο, ὡς ἤδη παρετήρησεν ὁ Κουϊάκιος, ἀνάγεται εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς διὰ τοῦ διαζυγίου λύσεως τοῦ γάμου.

Τὴν γνώμην δὲ ταύτην τοῦ Κουϊακίου ἠκολούθησαν καὶ οἱ νεώτεροι Bechmann σελ. 374 Cyyhlarz σελ. 382 καὶ ὁ Dernburg, Pand. τόμ. γ' § 21 σημ. 5, δεχόμενοι ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο δύναται ν' ἀναχθῇ καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς λύσεως τοῦ γάμου διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρός.

Ἀληθῶς δὲ ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ἡ ὀρθοτέρα, διότι α') ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν ὅλην διάταξιν τὴν ἐμπεριεχομένην ἐν τῇ § 13 παρατηροῦμεν ὅτι σκοπὸς τῆς διατάξεως εἶναι νὰ δώσῃ εἰς τὴν γυναῖκα τὴν περὶ προικὸς ἀγωγήν, ἣν πρότερον δὲν εἶχεν, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἐξωτικὸς προικίσῃ αὐτὴν καὶ μὴ ἐπερωτήσῃ οὗτος ἐπαναλαβεῖν τὴν προῖκα, ἑπομένως ποῦ εὑρίσκουσιν ὁ Francke, καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτὸν συγγραφεῖς ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ λύσεως τοῦ γάμου διὰ τοῦ θανάτου τῆς γυναικός, ἐνῷ προφανῶς ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ χωρίου προκύπτει, ὅτι πρόκειται περὶ γυναικὸς ἐπιζώσης μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου, (ipsa mulier fecisse videatur κτλ.) οὐδαμῶς δὲ περὶ κληρονόμων αὐτῆς γίνεται λόγος.

β'.) Ἡ ἐν λόγῳ διάταξις προστίθησιν ἐν τέλει, ἀφ' οὗ ὥρισεν ὅτι ἐσκόπει νὰ ὁρίσῃ, καὶ τοῦτο ὅλως ἐπεξηγηματικῶς, τίνα ἐννοεῖ ἐξωτικόν, extraneum autem intelligimus κτλ. δηλ. ἐξωτικὸν ἐννοοῦμεν πᾶν πρόσωπον, ἐκτὸς τῶν ἐξ ἀρρενογονίας ἀνιόντων καὶ ἐχόντων ὑπεξουσίαν τὴν προικιζομένην. Πῶς εἶναι ὅμως δυνατὸν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἠθέλησε νὰ καινοτομήσῃ εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο τῆς ἀποδόσεως τῆς προικὸς τῆς profecticia, ἐν περιπτώσει λύσεως τοῦ γάμου διὰ τοῦ θανάτου τῆς γυναικός; διὰ αὐτῆς τῆς ἐν παρόδῳ, οὕτως εἰπεῖν, παρ' αὐτοῦ σημειωθείσης φράσεως, περὶ τοῦ τίνα ἐννοεῖ ἐξωτικόν, καὶ ἠθέλησε

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ν' ἀνατρέψῃ τὰ πάμπολλα χωρία τῶν Πανδεκτῶν, ἅτινα τὸ ἐναντίον ἀποφαίνονται, (καὶ τὰ ὁποῖα ὁ Ἰουστινιανός, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Czyhlarz, δὲν παρέλαβεν ἐν τῷ corpus juris, ἁπλῶς καὶ μόνον χάριν τῆς ἱστορίας), χωρὶς ρητῶς καὶ διὰ κυρίας διατάξεως νὰ πράξῃ τοῦτο, ὡς ἔπραξεν ἐν τῷ αὐτῷ τίτλῳ τοῦ κώδικος, ὅπου εἶχε τοιαύτην πρόθεσιν.

γ'.) Ἡ ἐκδοχὴ αὕτη τοῦ Francke μεταβάλλει βεβαίως καὶ τὴν γνωστὴν περὶ τῆς dos profecticia ἔννοιαν τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου, διότι ἐξ ὅσων εἴδομεν μέχρι τοῦδε, ὅπως θεωρηθῇ ἡ προῖξ profecticia, ἀρκεῖ νὰ προέρχηται ἐκ πατρὸς ἢ ἀνιόντος πατρικοῦ, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν ἡ προικιζομένη διατελεῖ ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν, ἐνῷ διὰ τῆς ἑρμηνείας ταύτης πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ προῖξ εἶναι profecticia μόνον ὅταν διατελῇ ἡ προικιζομένη ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν τοῦ προικοδότου.

δ'.) Μὲ τὴν ἑπομένην § 14 τοῦ αὐτοῦ νόμου, εὑρίσκομεν περισσοτέραν συνάφειαν, ἂν δεχθῶμεν τὴν κρατοῦσαν γνώμην, διότι αὕτη ἀναμφισβητήτως πραγματεύεται περὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν ζώσης τῆς γυναικὸς λύεται ὁ γάμος.—«Si quando etenim post solutum matrimonium dos a patre petebatur, si quidem rei uxorio fuerat actio, non poterat solus pater, sine consensu filiae suae agere» κλπ.

ε'.) Τέλος εἶναι ἄπορον, πόθεν ὁρμώμενοι οἱ ἀκολουθοῦντες τὸν Francke γνωματεύουσιν, οἱ μέν, ὅτι ἡ πατρικὴ ἐξουσία πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μόνον κατὰ τὸν χρόνον τῆς συστάσεως τῆς προικός, οἱ δέ, μόνον κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου, ἄλλοι δὲ κατ' ἀμφότερα τὰ χρονικὰ ταῦτα σημεῖα. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίον οὐδαμοῦ ἀποφαίνεται περὶ τοιούτου τινος.

Παρατηροῦμεν προσέτι ὅτι ὁ Baron παραπέμπει καὶ εἰς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νομ. 6, πρ. Πανδ. (23.3), ἀλλ' οὐδόλως ἔχει σχέσιν τὸ χωρίον τοῦτο.

§ 28. Ἐρρέθη ἀνωτέρω ὅτι πρῶτος ὁ Francke ἐξέφερε τὴν γνώμην ταύτην, διὰ τούτου ἠθελήσαμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι πρῶτος αὐτὸς ἐστηρίχθη εἰς τὴν § 13 Κώδ. (4.13). Ὑπῆρξαν ἀρχαιότεροί τινες συγγραφεῖς[17] καὶ πρὸ τοῦ Francke, οἵτινες εἶχον τὴν γνώμην ταύτην, ἐστηρίζοντο ὅμως ἀλλαχοῦ, ἤτοι εἰς νομ. 4, Κωδ. (5.18): dos a patre profecta si in matrimonio decesserit mulier filia familias ad patrem redire debet.

Ὁ νόμος ὅμως οὗτος εἶναι ἀντιγραφὴ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ὁποίου ἴσχυε τὸ δίκαιον τῶν Πανδεκτῶν.

Τὰ δὲ Βασιλικὰ ἔχουσι filia καὶ ὄχι filiafamilia. Βασ. (28.8) ζῆ', «ἡ παρὰ πατρὸς διδομένη προῖξ τελευτησάσης ἐν τῷ γάμῳ τῆς θυγατρὸς τῷ πατρὶ ἀποκαθίσταται».

Ὁ δὲ σχολιαστὴς Θεόδωρος αὐτόθι προστίθησιν, ὅτι «ἐὰν ὑπεξουσία κόρη τελευτήσῃ ἐν συνιστῶτι τῷ γάμῳ, »ἀναλαμβάνει ὁ πατὴρ αὐτῆς ἣν ἐπιδέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς »προῖκα, τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ αὐτεξουσίας ἐστίν» ὥστε, προφανῶς, δὲν δύναταί τις νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τοῦ χωρίου τούτου, ἀφ' οὗ μάλστα καὶ ὁ Francke αὐτὸς σελ. 443 ἀποκρούει τὸ ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ στηριχθῇ τις ἐπὶ τούτου.

§ 29. Συμπεραίνοντες, λέγομεν ὅτι ἡ ἀνωτέρω § 13 τῆς lex unica K. (5.13) δὲν ἐτροποποίησε τὴν παλαιοτέραν διάταξιν τῶν Πανδεκτῶν, καθ' ἣν λυθέντος τοῦ γάμου διὰ τοῦ θανάτου τῆς γυναικὸς, ἡ dos profecticia μεταβαίνει εἰς τὸν συστήσαντα ταύτην ἀνιόντα, ἐὰν ζῇ, καὶ οὐχὶ εἰς τοὺς κληρονόμους τῆς γυναικός.

§ 30. Ἀλλ' ἆρά γε τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἂν ὑπάρχωσιν ἐκ τοῦ γάμου τέκνα; ἄλλαις λέξεσιν, ἂν ἀποθάνῃ ἡ

17 Ὅρα τούτους παρὰ Glück τόμ. κζ' σελ. 199.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γυνὴ καὶ καταλίπει τέκνα, μεταβαίνει καὶ τότε ἡ dos profecticia εἰς τὸν πατέρα, ἢ παραμένει εἰς τὰ τέκνα;

Τὸ ζήτημα τοῦτο φιλονεικῆται ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν γλωσσογράφων· εἶναι τὸ πολυθρύλλητον ἐκεῖνο ζήτημα, εἰς ὃ διεφώνησαν δύο τῶν κορυφαίων γλωσσογράφων, ὁ Βούλγαρος καὶ ὁ Μαρτῖνος.[18] Ὁ Βούλγαρος εἶχε τὴν γνώμην, ὅτι ἡ profecticia dos ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐπιστρέφεται εἰς τὸν δόντα ταύτην πατέρα. Ὁ δὲ Μαρτῖνος, τοὐναντίον ἐκ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπιεικείας ὁρμώμενος, ὑπεστήριζεν, ὅτι αὕτη μένει εἰς τὰ τέκνα.

Ὁ Βούλγαρος ἔμεινε πιστὸς εἰς τὴν γνώμην του μὲ θυσίαν τοῦ ἰδίου αὐτοῦ συμφέροντος·[19] ὅταν ἀπέθανεν ἡ σύζυγός του καὶ κατέλιπε τέκνα,[20] τότε ὁ πενθερός του μετέβη νὰ συμβουλευθῇ τὸν Μαρτῖνον περὶ τῆς ἀποδόσεως τῆς προικός, οὗτος δὲ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ἑξῆς ἀπάντησιν· «si »mihi, qui contra de sentio, hic casus contigisset, jure »fuissem absolvendus, sed gener tuus, qui diversum »docuit sua se jam sententia condemvavit, et nisi ut »falsus interpres a me turpiter reprehendi maluerit »petitam dotem reddere cogetur».

---

18 Τὴν διαφωνίαν ταύτην μετέδωκε τοῖς μεταγενεστέροις ὁ Odofredus in l. b. dig de jure dotium. καὶ in L 4 K. soluto matrimonio. Ὁ Cuido Panzinolli de claris legum interpretibus, βιβλ. 2ον, κεφ. ιε΄ σελ. 128, καὶ Brunquell, Prolus, de sentis et controversiis juris justinianei interpretum quos Clossatores appellamus § 17 ὅρα καὶ Hänel, dissensiones dominorum σελ. 40, 87, 441. Savigny Ceschichte des Römischen Rechts im Mittelarter τόμ. 4ος σελ 83 εἰς τὰ περὶ Βουλγάρου καὶ Glück. τόμ. 27ος σελ 205—213.

19 Ὑπὸ τῶν βιογράφων του παρίσταται ὡς λίαν εὐγενοῦς χαρακτῆρος ἄνθρωπος.

20 Ἡ πρώτη του σύζυγος, διότι ἐκ τῆς δευτέρας δὲν ἀπέκτησε, ὅρα Savigny αὐτόθι σελ. 86.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀλλ' ὁ ὑψηλόφρων Βούλγαρος ἀπέδωκε τὴν προῖκα τῷ πενθερῷ του, πρὸς τὸ πεῖσμα τοῦ ἀντιπάλου του Μαρτίνου, ὅστις ἤλπιζε ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης νὰ μειώσῃ τὴν πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Βουλγάρου ὑπόληψιν, ἣν ὅμως ὁ Βούλγαρος ηὔξησε διὰ τοῦ μέσου τούτου, καὶ ὡς λέγει ὁ Odofredus «sic juvit opinionem suam non tantum verbo sed etiam facto».

Οἱ μετ' αὐτὸν δὲ γλωσσογράφοι Johannes, Azo, Accursius Βάρτολος κλπ. ἠκολούθησαν τὴν γνώμην τοῦ Βουλγάρου, μόνον ὁ Albericus, ὅστις ἦτο καὶ μαθητὴς τοῦ Βουλγάρου, ὅταν συνέβη εἰς αὐτὸν ἡ ἰδία περίστασις ἥτις καὶ εἰς τὸν διδάσκαλόν του Βούλγαρον, ὅταν ἀπέθανε δηλ. ἡ σύζυγός του καὶ ἀφῆκε τέκνα, ἐγκατέλιπε τὴν γνώμην τοῦ Βουλγάρου καὶ ἠσπάσθη τὴν τοῦ Μαρτίνου, ὅπως ἀποφύγῃ νὰ δώσῃ τὴν προῖκα εἰς τὸν πενθερόν του, ἀρνηθεὶς οὕτω τὸ εὐγενὲς παράδειγμα τοῦ διδασκάλου του.

Μετὰ τὸν Albericum ὑπεστήριξε τὴν γνώμην ταύτην ὁ Salicetus, ἥτις κατόπιν εὗρε τόσους ὑποστηρικτάς, ὥστε κατήντησεν αὐτὴ καὶ μόνη νὰ ἐφαρμόζηται ὑπὸ τῶν δικαστηρίων.

§ 31. Τὸ πρᾶγμα ὅμως δὲν ἔμεινεν ἕως ἐδῶ, οἱ μετὰ τοὺς γλωσσογράφους νομοδιδάσκαλοι ἀνεκίνησαν τὸ ζήτημα καὶ πάλιν. Ὁ Κουϊάκιος (ad Africanum Tract. VI ad legem ultimam D. ratam rem haberi) ἠθέλησε νὰ συμβιβάσῃ τὰς δύο αὐτὰς γνώμας, διακρίνας τὸ παλαιὸν ἀπὸ τὸ νεώτερον δίκαιον, καὶ εἰπὼν ὅτι κατὰ μὲν τὸ παλαιὸν δίκαιον εἶναι ὀρθὴ ἡ γνώμη τοῦ Μαρτίνου, ἕνεκα τῆς retentio ob liberos, κατὰ δὲ τὸ νεώτερον εἶναι ὀρθὴ ἡ γνώμη τοῦ Βουλγάρου, διότι ὁ Ἰουστινιανὸς κατήργησε τὴν retentio ob liberos.

Ὁ Anton Faber, (conjectur, juris civilis βιβλίον 1ον κεφ. 16) ἐπεχείρησε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ γνώμη τοῦ Μαρτί-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νου, ὄχι μόνον κατὰ τὸ παλαιὸν δίκαιον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ νέον εἶναι ἀκριβής, ὅσον καὶ ἐπιεικής, κατόπιν ὅμως ἐν βιβλίῳ 13 τῷ ἐπιγραφομένῳ Retractata questio, an dos profecticia, soluto matrimonio, revertatur ad patrem superstitibus liberis κεφ. 1 — 10, ἀπέβαλε τὴν γνώμην ταύτην, καὶ μετὰ θέρμης ὑπεστήριξεν ὅτι ὀρθὴ εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Βουλγάρου. Ὁ Andreas Fachinäus (controvers· juris βιβλ. 3, κεφ. 71) ἐμέμφθη τοῦ Faber διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς γνώμης καὶ ὑπεστήριξε τὴν γνώμην τοῦ Μαρτίνου, κατὰ τούτου δὲ ἔγραψεν ὁ Schifordegher (ad Anton Fabrum βιβλ. 2 Tract. 14 σελ. 167—178), ἀναπτύξας λεπτομερῶς τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Faber.

§ 32. Οἱ μετὰ τοὺς ἀνωτέρω νομομαθεῖς, ἄλλοτε μὲν ἐδέχοντο τὴν γνώμην τοῦ Βουλγάρου καὶ ἄλλοτε τὴν τοῦ Μαρτίνου, μέχρις ὅτου ἐν τῇ πράξει ἐκράτησε καὶ πάλιν ἡ γνώμη τοῦ Μαρτίνου[21] καίτοι θεωρητικῶς ἐθεωρεῖτο ὀρθοτέρα ἡ γνώμη τοῦ Βουλγάρου, διότι ἔλεγον περὶ αὐτῆς: «Martini sententia licet contra jus scriptum connivenntia et errore primum introducta causam inveteratæ »consuetudini dedit a primis illis temporibus revivis»centis jurisprudentiæ».

§ 33· Ὁ Clück σελ. 209—213 ἀποφαίνεται ὑπὲρ τῆς καταφατικῆς λύσεως τοῦ ζητήματος.

Ἐντελῶς original (ὡς παρατηρεῖ ὁ Vangerow τόμ. 1, σελ. 330 ἔκδ. 6΄) εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Tigerström, τόμ. 2, σελ. 84 περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, καθ' ἣν δὲν πρέπει νὰ γίνῃ διάκρισις μεταξὺ τῆς dos profecticia καὶ τῆς dos adventitia, διότι ἡ προῖξ μεταβαίνει πάντοτε εἰς τοὺς κληρονόμους τῆς γυναικός, καὶ ἐπομένως εἰς τὰ τέκνα της, ἂν

---

2 Hoffacker, principia juris civilis τόμ. 1, § 441.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὑπάρχωσι. Τοῦτο ἴσχυε γενικῶς ἂν ἡ γυνὴ ἀπέθνησκεν ὡς mater familias ἐν μέρει δὲ ἄν, διὰ τῆς χειραφεσίας, ἢ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς ἐγίνετο sui juri· ἂν ὅμως ἡ γυνὴ ἀπέθανεν ὡς filia familias, συμβαίνει τότε τὸ αὐτὸ quoad proprietatem dotis, ἀλλ' ὁ πατὴρ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἔχει τὴν ἐπικαρπίαν καὶ τὴν διαχείρισιν. Ὁ Vangerow αὐτόθι ἀκολουθεῖ τὴν καταφατικὴν λύσιν· καὶ οἱ νεώτεροι δὲ συγγραφεῖς θεωροῦσιν ὡς ὀρθοτέραν κατὰ τὸ Ἰουστινιάνειον δίκαιον τὴν γνώμην τοῦ Βουλγάρου.[22]

Μετὰ τὴν γενικῶς παραδεδεγμένην σήμερον δόξαν περὶ τοῦ ἐσφαλμένου τῆς γνώμης τοῦ Μαρτίνου, περιττὸν θεωροῦμεν νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀναίρεσιν τῶν ἐπιχειρημάτων τῆς γνώμης ταύτης, σημειοῦντες μόνον ὅτι ἐν Γερμανίᾳ ἐκράτησεν αὕτη δυνάμει τοῦ δικαίου τῶν ἐθίμων,[23] καὶ οὐχὶ δυνάμει τῶν διατάξεων τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου.

§ 34. Συμπεραίνοντες ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω, συνοψίζομεν ταῦτα, καὶ ἰδίως τὸ Ἰουστινιάνειον δίκαιον εἰς τὰ ἑξῆς:

1) Τὸ ἀνωτέρω ἐξετασθέν ζήτημα, ἂν τὴν προῖκα συνέστησεν ὁ πάππος, δὲν ζῇ δὲ οὗτος, κατὰ τὸν χρόνον τῆς λύσεως τοῦ γάμου, θανάτῳ τῆς γυναικός, πρέπει κατὰ τὸ Ἰουστινιάνειον δίκαιον νὰ λύσωμεν ὡς ἑξῆς.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ὥρισεν ὅτι μὴ ζῶντος τοῦ συστήσαντος τὴν προῖκα πατρός, μεταβαίνει αὕτη εἰς τοὺς κληρονόμους τῆς γυναικός, ἑπομένως καὶ ἡ προῖξ τοῦ πάππου μὴ ζῶντος κατὰ τὴν διὰ τοῦ θανάτου τῆς γυναικὸς λύσιν τοῦ γάμου, θέλει μεταβῇ εἰς τοὺς κληρονόμους τῆς γυναικός, ἐν οἷς δυνατὸν νὰ εἶναι καὶ ὁ πατήρ.

---

22 Ὅρα **Bechmann**, **Czyhlarz**, **Windscheid** § 499 σημείωσις 4, **Dernburg**, Pandecten τόμ. 3ος § 21.

23 Ὅρα **Dernburg** 3 § 21 καὶ Scuffert's Archiv für enstcheidungen der obersten Gerichtes τόμ. 6, σελ. 289.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

2) Ἡ παρακράτησις τοῦ $^1/_5$ ἐκ τῆς προικὸς δι' ἕκαστον τέκνον δὲν ὑφίσταται ἐν τῷ Ἰουστινιανείῳ δικαίῳ.

Ὁ κ. Καλλιγᾶς οἰκογ. σελ. 128 καὶ ὁ κ. Παπαρρηγόπουλος οἰκογ, σελ. 232, φρονοῦσιν ὅτι ἡ παρακράτησις αὕτη κατηργήθη διὰ τῆς § 5 lex unica K. (5.13), ἡ διάταξις ὅμως αὕτη δὲν ἀφορᾷ τὴν παρακράτησιν ἐκ τῆς προικὸς τοῦ $^1/_5$ δι' ἕκαστον τέκνον λυθέντος τοῦ γάμου θανάτῳ τῆς γυναικός. Ἡ διάταξις αὕτη ἀφορᾷ τὴν κατάργησιν τῆς retentio ob liberos, ἥτις ἐλάμβανε χώραν ἐν περιπτώσει διαζυγίου ἐξ ὑπαιτιότητος τῆς γυναικός, καὶ ἥτις ἦτο οὐσιωδῶς διάφορος τῆς προκειμένης, διότι α') ἐκείνη ἦτο συνέπεια τῆς ὑπαιτιότητος τῆς γυναικός, β') ἐκείνη συνίστατο εἰς τὸ $^1/_6$, ἐν ᾧ ἡ προκειμένη εἰς τὸ $^1/_5$ γ') ἐκείνη δὲν ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ ὁλόκληρον τὴν προῖκα, ἐν ᾧ αὕτη τοὐναντίον καὶ ὁλόκληρον τὴν προῖκα δύναται νὰ περιλάβῃ.

Τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ἐν τῷ Ἰουστινιανείῳ δικαίῳ δὲν ὑπάρχει ἡ παρακράτησις αὕτη, ἀπόδειξις δὲ τούτου εἶναι ὅτι μόνον ἐκ προϊουστινιανείων πηγῶν γνωρίζομεν ταύτην, πότε ὅμως κατηργήθη καὶ διὰ τίνος νόμου δὲν εἶναι γνωστόν, ὅρ. Czyhlarz σελ. 393.

3) Καὶ κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὁ ἀνιὼν λαμβάνει τὴν παρ' αὐτοῦ δοθεῖσαν προῖκα, λυθέντος τοῦ γάμου διὰ τοῦ θανάτου τῆς γυναικός, καὶ ὅταν ἀκόμη ὑπάρχωσι τέκνα.

Δ.

Βυζαντινὸν δίκαιον

§ 35. Ἤδη, πρὸ τοῦ προβῶμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος κατὰ πόσον αἱ διατάξεις αὗται τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου, καὶ ἰδίως τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἰσχύουσι παρ' ἡμῖν,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ Βυζαντινοῦ δικαίου, ἐρευνῶντες τί ἐν αὐτῷ ἐκράτησε, περὶ τοῦ ἀντικειμένου τοῦ παρόντος κεφαλαίου.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, τῆς εἰδικῆς διατάξεως τοῦ Ἰουστινιανοῦ (lex unica K. 5. 13), περὶ τοῦ θέματος τούτου, ἐν ἔτει 530, μέχρι τῶν μέσων τῆς ὀγδόης ἑκατονταετηρίδος, ἤτοι μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν Ἰσαύρων, οὐδεμίαν καινοτομίαν εὑρίσκομεν σχετικὴν πρὸς τὸ ἐν τῷ παρόντι κεφαλαίῳ θέμα, ὡς τοὐλάχιστον δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ἐκ τῶν περισωθεισῶν ἡμῖν διατάξεων τῶν ἐν τῷ μεταξὺ Αὐτοκρατόρων, ἃς ὅρα ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Ζαχαρίου συλλογῇ τῶν Νεαρῶν, collatio prima.

§ 36. Οἱ Αὐτοκράτορες Λέων καὶ Κωνσταντῖνος διὰ τῆς Ἐκλογῆς αὐτῶν ἐν ἔτει 739, ὥρισαν τὴν τύχην τῆς προικὸς λυθέντος τοῦ γάμου διὰ τοῦ θανάτου τῆς γυναικός, ὡς ἑξῆς. (Ἐκλογὴ Τίτλ. 2). Ἂν μὲν δὲν ὑπάρχωσιν ἐκ τοῦ γάμου τέκνα, κρατεῖ ὁ ἀνὴρ εἰς ἴδιον κέρδος τὸ $^1/_4$ τῆς προικός· τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἀποδίδει εἰς τοὺς κληρονόμους τῆς γυναικός. (Ἐκλ. 2. δ΄.).

Ἂν ὑπάρχωσι τέκνα, παραμένει ἅπασα ἡ προίξ, (ὡς καὶ ἡ λοιπὴ περιουσία τῆς γυναικὸς) εἰς τὸν ἄνδρα. (Ἐκλογὴ 2. ς΄.) «Τὸν ἄνδρα ἐγκάτοχον εἶναι τῆς τε προικὸς καὶ «τῆς ἐν ἐξυπροίκοις πάσης αὐτῆς ὑπάρξεως.».

Τῶν τέκνων ἐνηλικιωθέντων ἂν θελήσῃ ὁ πατὴρ ὑπαναχωρῆσαι τούτων, λαμβάνει παιδὸς μοῖραν πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν τέκνων, τῆς μοίρας ταύτης στερεῖται ὁ πατὴρ ἂν ἔλθῃ εἰς δεύτερον γάμον.

Ἡ Ἐκλογὴ ἐνταῦθα ὡς ἐκ τῆς σιωπῆς αὐτῆς δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, δὲν ποιεῖται διάκρισιν μεταξὺ τῆς dos profecticia καὶ τῆς dos adventitia.

Ὁρίζουσα ἡ ἐκλογὴ ὅτι, ὑπαρχόντων τέκνων, ὁ ἀνὴρ εἶναι ἐγκάτοχος τῆς προικός, δὲν ἐννοεῖ βεβαίως ν' ἀπο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δώση εἰς τὸν ἄνδρα τὴν προῖκα κατὰ δεσποτείαν, ἀλλὰ μόνον κατὰ χρῆσιν. Τοῦτο προκύπτει ἔκ τε τῆς λέξεως ἐγκάτοχος, καὶ ἐκ τῆς ἑπομένης διατάξεως, καθ' ἣν ἐνηλικιωθέντων τῶν τέκνων, ἂν θελήσῃ ὁ πατὴρ ὑπαναχωρῆσαι τούτων, λαμβάνει παιδὸς μοῖραν πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν τέκνων.

Ὥστε κατὰ τὴν ἔννοιαν τῶν διατάξεων τῆς Ἐκλογῆς, λυθέντος τοῦ γάμου, διὰ τοῦ θανάτου τῆς γυναικὸς καὶ ὑπαρχόντων τέκνων, τὴν μὲν χρῆσιν τῆς προικὸς ἔχει ὁ ἀνήρ, παραμένει δὲ ἡ κυριότης εἰς τὰ τέκνα.

§ 37. Αἱ διατάξεις τῆς ἐκλογῆς ἔμειναν ἐν ἰσχύϊ μέχρι Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, ὅστις ἐπανέφερεν ἐν γένει, τὸ Ἰουστινιάνειον δίκαιον διὰ τοῦ προχείρου νόμου καὶ τῶν Βασιλικῶν.

Ἐν τοῖς Βασιλικοῖς ὅμως εὑρίσκομεν σχόλιόν τι τοῦ Θεοδώρου, (Βασιλ. (28.8) ζη', κατὰ τὸ ὁποῖον, ἡ πατρικὴ προῖξ ὑπαρχόντων τέκνων καὶ λυθέντος τοῦ γάμου διὰ τοῦ θανάτου τῆς γυναικός, δὲν ἐπανέρχεται εἰς τὸν πατέρα, ὡς κατὰ τὸ Ἰουστινιάνειον δίκαιον, καθ' ἃ ἀνωτέρω § 23 καὶ ἑπομ. εἴδομεν. Τὸ σχόλιον τοῦ Θεοδώρου ἔχει οὕτω· «Ἐὰν »ὑπεξουσία κόρη τελευτήσῃ ἐν συνεστῶτι τῷ γάμῳ, ἀνα»λαμβάνει ὁ πατὴρ αὐτῆς, ἣν ἐπιδέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς »προῖκα, τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ αὐτεξουσίας ἐστίν, δηλονότι »ἐὰν τέκνα οὐ κατέλειψεν, οὐδὲ πάκτον προέβη, »ὥστε κερδᾶναί τι τὸ περιὸν πρόσωπον θατέρου προτελευ»σαντος». Τὸ σχόλιον τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχε κρατήσει νὰ μὴ ἐπανέρχηται ἡ προῖξ εἰς τὸν πατέρα, ἂν ὑπῆρχον ἐκ τοῦ γάμου τέκνα· ἀλλὰ νὰ παραμένῃ κατὰ χρῆσιν εἰς τὸν ἄνδρα, διατηρουμένης τῆς κυριότητος ὑπὲρ τῶν τέκνων, ὡς εἶχεν ὁρίσει ἤδη ἡ Ἐκλογή.

Βεβαίως δὲ εἰς τὴν ἐπικράτησιν τούτου, καὶ μετὰ τὴν εἰσαγωγήν, ὑπὸ τοῦ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος τῆς Ἰου-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στινιανείου νομοθεσίας, συνετέλεσεν ἡ ἀνωτέρω παρατεθεῖσα διάταξις τῆς ἐκλογῆς, ἥτις ἐφηρμόζετο μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ὁποίας, φαίνεται, ἐρρίζωσε παρὰ τῷ λαῷ τὴν τοιαύτην συνήθειαν, ἣν ἡ ἐπαναφορὰ τοῦ Ἰουστινιανείου δικαίου, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξαλείψῃ.[24]

Ἐνταῦθα θεωροῦμεν ἀναγκαίαν μικράν τινα παρέκβασιν, ὅπως προσθέσωμεν, ἓν ἔτι ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς γνώμης, ὅτι κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καὶ τέκνων ὑπαρχόντων, ἡ πατρικὴ προῖξ ἐπανέρχεται εἰς τὸν πατέρα· τὸ ἑξῆς· ἄν, πράγματι, κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἡ πατρικὴ προίξ, ὑπαρχόντων τέκνων, καὶ λυθέντος τοῦ γάμου διὰ τοῦ θανάτου τῆς γυναικός, δὲν ἐπαναστρέφει εἰς τὸν δόντα ταύτην πατέρα, ἀλλὰ παραμένει εἰς τὰ τέκνα, πρὸς τί αἱ μεταγενέστεραι τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὑπὸ τῶν Ἰσαύρων, διατάξεις περὶ τούτου ;

§ 38. Ἐν ταῖς Νεαραῖς τοῦ Λέοντος [886—910 εὑρίσκομεν τὰ ἑξῆς :

«Εἰ δὲ τὴν γυναῖκα ὁ θάνατος διασπάσῃ, τῆς μὲν οἱ »κληρονόμοι τὴν προῖκα λαμβανέτωσαν«. Νεαρ. 20, ἐν δὲ τῇ Νεαρᾷ 22. «Ὅτι ὁ ἀνὴρ ἄπαις μὲν ὤν, οὐδὲν οὔτε λή»ψεται οὔτε ζημιωθήσεται, παίδων δὲ πατὴρ γεγονὼς καὶ »μὴ δευτερογαμήσας, λήψεται μοῖραν παιδός.

---

24 Ἐντελῶς παρεῖδε τὴν σημασίαν ταύτην τοῦ σχολίου τοῦ Θεοδώρου ὁ κ. εἰσηγητὴς ἐλέγχων ἑτέραν πραγματείαν, ἐν τῇ ἐκθέσει του, σελ. 33—35, φρονῶν ὅτι τὸ σχόλιον τοῦτο τοῦ Βυζαντινοῦ Θεοδώρου προέρχεται ἐκ κακῆς ἑρμηνείας τῆς ἀντιγραφῆς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, τοῦτο ἔπαθεν ὁ κ. εἰσηγητής, διότι δυστυχῶς, ὡς ἐκ τῆς ἐκθέσεώς του ἀναμφισβητήτως ἐξάγεται, οὐδαμοῦ ποιούμενος λόγον περὶ τούτου, οὐδόλως ἠσχολήθη εἰς τὸ Βυζαντινὸν δίκαιον καίτοι ἐμπεριείχετο εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Νομικῆς σχολῆς ταχθὲν θέμα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τὴν καθιερωθεῖσαν ἤδη συνήθειαν, ὅτι ὑπαρχόντων τέκνων, ἡ πατρικὴ προῖξ δὲν ἐπανέρχεται εἰς τὸν πατέρα, δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι κατήργησαν αἱ διατάξεις τοῦ Λέοντος, τὸ ἐναντίον μάλιστα πρέπει νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἐνίσχυσαν· διότι ἐγκύπτοντες εἰς τὴν μελέτην τῶν Νεαρῶν τοῦ Λέοντος καὶ ἰδίως τῆς 22 παρατηροῦμεν:

1) Ὅτι ὁ Λέων, διὰ τῆς Νεαρᾶς ταύτης, δὲν προτίθεται νέον τι νὰ νομοθετήσῃ, ἀλλὰ τὰ κατὰ τὴν ἐποχήν του, δυνάμει τῆς συνηθείας, κρατοῦντα, περὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἐν λόγῳ Νεαρᾶς, νὰ κυρώσῃ, διὰ νόμου· τοῦτο σαφῶς ἐξάγεται, ἐκ τῶν ἐν ἀρχῇ τῆς Νεαρᾶς ταύτης λεγομένων. «Ὥσπερ καὶ ἐπὶ ἄλλων πλείστων, οὐδενὸς ἀτόπου συμ»βαίνοντος, οὐδὲ τοῖς πράγμασι βλάβης εἴξαμεν τῇ συνη»θείᾳ, μᾶλλον δὲ προνόμιον αὐτῇ νόμου παρέσχομεν, ἤδη »τοῦ πλήθους οἰκείως πρὸς αὐτὴν ἔχοντος, καὶ ταύτης »ἀποσπᾶσθαι οὐκ ἀνεχομένου, οὕτω καὶ κλπ... ταύτην οὖν »τὴν συνήθειαν, ἐπείπερ οὐ λυπηρὰν ὁρῶμεν τοῖς πράγμα»σιν, ὥσπερ ἐπ᾽ ἄλλων ἐδικαιώσαμεν, νόμου τιμῶμεν ἀξιώ»ματι, καὶ ἔστω γε ἀπὸ τοῦ νῦν νόμου ἰσχύν, ἀλλ᾽ οὐ συ»νηθείας κεκτημένη».

2) Ὅτι τὸ ἀντικείμενον, ὅπερ πραγματεύεται ἡ νεαρὰ εἶναι τὸ ἑξῆς· κατ᾽ ἀρχαιότερον νόμον, λέγει ἡ Νεαρά, ἐδίδετο εἰς τὴν γυναῖκα, ἂν δὲν ἤρχετο εἰς δεύτερον γάμον, ἡ χρῆσις τοῦ ὑποβόλου, καὶ ἐκτὸς τῆς χρήσεως καὶ μοῖρα παιδὸς κατὰ δεσποτείαν ἰδίαν, ἐκ τοῦ ὑποβόλου. Κατὰ μεταγενέστερον νόμον, ἡ γυνὴ ἐλάμβανε τὴν παιδὸς μοῖραν οὐκ ἐκ τοῦ ὑποβόλου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς λοιπῆς ἀνδρώας περιουσίας· ὅτι ἡ συνήθεια ἠκολούθησεν ἐν μέρει μὲν τὸν πρῶτον νόμον, ἐν μέρει δὲ τὸν δεύτερον, καθιερώσασα νὰ λαμβάνῃ ἡ γυνὴ τὴν παιδικὴν μοῖραν ἐξ ἁπάσης ὁμοῦ τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρός. Τὴν συνήθειαν λοιπὸν ταύτην τιμῶν, ὡς λέγει, διὰ νόμου ὁ Λέων, ὁρίζει ὅτι ἂν ἡ περιου-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σία τοῦ ἀνδρὸς συνίσταται μόνον εἰς τὸ ὑποβόλον, λαμβάνει ἡ γυνὴ μοῖραν παιδὸς κατὰ δεσποτείαν, τοῦ δὲ ὑπολοίπου μέρους ἔχει τὴν χρῆσιν· ἂν δὲ δὲν ἐξαρκεῖ πρὸς σύστασιν τοῦ ὑποβόλου ἡ περιουσία τοῦ ἀνδρός, τότε ἡ γυνὴ λαμβάνει τὴν παιδικὴν μοῖραν οὐχὶ κατὰ τὴν εὑρισκομένην ποσότητα τοῦ μειωθέντος ὑποβόλου, ἀλλὰ τὴν λαμβάνει, ὑπολογιζομένου τοῦ ὑποβόλου, ὡς νὰ μὴ εἶχεν οὐδόλως μειωθῇ, κατόπιν δὲ ὁρίζει·

«Τοιαύτης οὖν διδομένης τῇ γυναικὶ μερίδος, τὰ περι»λειπόμενα ἔστω τῶν τέκνων».

Ἐπιφέρει δὲ ἐν τέλει·

«Ἀλλὰ ταῦτα μὲν περὶ γυναικός· ὁ ἀνὴρ δὲ ἄπαις ὤν, »(καθάπερ ἐν ἄλλοις διώρθωται καὶ διατέτακται), οὐδὲν »οὔτε λήψεται οὔτε ζημιωθήσεται παίδων δὲ πατὴρ »γεγονώς, καὶ μὴ δευτέροις γάμοις πρὸς τὴν γυναῖκα »τὸν πόθον μαράνας, καὶ αὐτὸς λήψεται μοῖραν »παιδός, τεκνοτροφίας τε ἕνεκα, καὶ τῆς διασεσωσμένης »αὐτῷ πρὸς τὸν πρῶτον γάμον καὶ αἰδοῦς καὶ τιμῆς».

Ἀλλὰ προκειμένου μὲν περὶ τῆς τύχης τοῦ ὑποβόλου, μετὰ θάνατον τοὺ ἀνδρός, ἡ Νεαρὰ ὁρίζει ὅτι τὸ λοιπὸν μέρος αὐτοῦ, ἐκτὸς τῆς παιδικῆς μοίρας, ἣν λαμβάνει ἡ γυνὴ κατὰ δεσποτείαν, ἔστω τῶν παίδων.

Προκειμένου δὲ περὶ τῆς τύχης τῆς προικός, ἐν περιπτώσει θανάτου τῆς γυναικός, ὁρίζει ἐπίσης ἡ Νεαρά, ὅτι ὁ ἀνὴρ λαμβάνει παιδὸς μοῖραν κατὰ δεσποτείαν, ἀλλὰ τὸ ὑπόλοιπον τῆς προικὸς τί γίνεται;

Ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Νεαρὰ ὁρίζει, ὅτι, τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ὑποβόλου μένει εἰς τὰ τέκνα, ἀδιστάκτως πρέπει νὰ εἴπωμεν, ὅτι καὶ τὸ ὑπόλοιπον τῆς προικός, κατὰ τὸν Λέοντα, μένει εἰς τὰ τέκνα. Τοῦτο ἐνισχύεται ἔτι μᾶλλον, καθ' ὅσον παρατηροῦμεν, ἐν τῇ νομοθεσίᾳ τοῦ Λέοντος, ὅτι ὁμοιόμορ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φοι ἐκράτησαν διατάξεις περὶ τῆς τύχης τοῦ ὑποβόλου καὶ τῆς προικός.

Ἄρα καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Λέοντος, ἐξηκολούθει ἐφαρμοζόμενον τὸ ἐν τῇ ἐκλογῇ καὶ τῷ σχολίῳ τοῦ Θεοδώρου ἀναφερόμενον, ὅτι θανούσης τῆς γυναικὸς καὶ ὑπαρχόντων τέκνων, ἡ πατρικὴ προὶξ δὲν ἐπιστρέφει εἰς τὸν πατέρα.

§ 39. Ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ Βυζαντινῷ δικαίῳ, ὡς ἐκ μεταγενεστέρων συλλογῶν τῶν νόμων δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν, ἐκράτησε τὸ δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς τὰ περὶ προικὸς (ὅρα Σύνοψιν καὶ Πεῖραν XXV, ογ') ἐξηκολούθησεν ὅμως ἐφαρμοζόμενον καὶ ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ Βυζαντινῷ δικαίῳ τὸ ἤδη κρατῆσαν ὅτι ὑπαρχόντων τέκνων, ἡ πατρικὴ πρσὶξ δὲν ἐπιστρέφει εἰς τὸν πατέρα· τοῦτο ἐξάγωμεν ἐκ τοῦ ἑξῆς χωρίου τῆς Πεῖρας XXV, ζε'.

«Ὁ διατιμωρίτης προικίζων τὴν ἰδίαν θυγατέρα ἔγρα»ψεν ἐν τῷ συμφώνῳ, ἵνα ἀτέκνου προτελευτησάσης »ταύτης τοῦ ἀνδρὸς, ἀναδοθῇ πρὸς αὐτὸν ἡ προίξ· ἔθανε δὲ »ὁ ἀνὴρ πρῶτος· κατελείφθη ἡ θυγάτηρ ἄτεκνος· εἶτα ἐτε»λεύτησε καὶ ἐκείνη, καὶ ἐποίησε διαθήκην, καὶ ἐκίνησεν ὁ »πατήρ, ἵνα ἀναλάβηται τὴν προῖκα αὐτῆς κατὰ τὸ σύμ»φωνον· ὁ δὲ μάγιστρος ἔκρινεν, ὅτι φιλαγάθῳ γνώμῃ, ἐπεὶ »οὐ προετελεύτησεν ἡ γυνὴ τοῦ ἀνδρὸς ἅπαις, ἐξ ἧς αἰ»τίας ἡ ἀνάδοσις τῆς προικὸς ἐπερωτήθη τῷ πατρί, ἀλλὰ »μᾶλλον ὁ ἀνὴρ προετελεύτησεν, ἡ δὲ γυνὴ ἐπετελεύτη»σεν, ὑπὲρ οὗ κεφαλαίου οὐδεμία γέγονεν ἐπερώτησις, εἶχε »δὲ καὶ αὐτὴ τὴν προῖκα ἕως θανάτου καὶ δυναμένη ἐλθεῖν »εἰς δεύτερον γάμον καὶ παιδοποιῆσαι τοῦτο οὐκ ἐποί»ησεν· ἔκρινεν, ὡς εἴρηται, ὅτι διὰ συμπαθές, ἵνα λάβῃ ὁ »πατὴρ τὸ τρίτον οὐ τῆς προικός, ἀλλὰ τῆς πάσης περιου»σίας τῆς θυγατρός, καὶ γέγονε τοῦτο».

Ἐν τῷ ἀνωτέρῳ χωρίῳ παρατηροῦμεν ὅτι ὁ μάγιστρος,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐπιεικῶς κρίνων, ἀποδίδει εἰς τὸν πατέρα τὸ τρίτον τῆς περιουσίας τῆς θυγατρός, διότι αὕτη λαβοῦσα τὴν προῖκα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός, ἠδύνατο νὰ ἔλθῃ εἰς γάμον καὶ νὰ παιδοποιήσῃ ἐκ τοῦ γάμου τούτου, ὅπερ ὅμως ἡ γυνὴ δὲν ἔπραξε. Τὸ συμπέρασμα ἐκ τούτου πρέπει βεβαίως νὰ εἶναι, ὅτι ἂν ἤρχετο εἰς γάμον ἡ γυνὴ καὶ ἐπαιδοποίει, ὁ πατὴρ οὐδὲν ἤθελε λάβει· καὶ τοῦτο, διότι οὐχὶ ἐπειδὴ ὁ πατὴρ δὲν συνεφώνησε τὴν ἀνάληψιν τῆς προικός, ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ θυγάτηρ του ἤθελεν ἀποκτήσει τέκνα, καθ' ὅσον ἡ συμφωνία τοῦ ἀναλαβεῖν τὴν προῖκα θανούσης τῆς θυγατρός του ἀτέκνου, ἴσχυε διὰ τὸν πρῶτον γάμον. δὲν ἠδύνατο δὲ νὰ ἰσχύσῃ καὶ διὰ τὸν δεύτερον, λόγῳ τοῦ ὅτι συνεφωνήθη τοῦτο κατὰ τὴν σύναψιν τοῦ πρώτου, καθ' ὅσον διαλυθέντος τοῦ πρώτου γάμου, θανάτῳ τοῦ ἀνδρός, ἡ προῖξ μετέβη παρὰ τῇ γυναικί, καὶ αὐτὴ δίδει τὴν προῖκα κατὰ τὴν σύναψιν τοῦ δευτέρου γάμου, ὁπότε δὲν δύναται ὁ πατὴρ νὰ συνάπτῃ συμφωνίας ἄνευ τῆς θελήσεως τῆς θυγατρός του. Ὥστε ὁ λόγος, δι' ὃν κερδίζει ὁ πατὴρ εἶναι ἁπλῶς, διότι δὲν ἦλθεν ἡ θυγάτηρ εἰς γάμον, ἐξ οὗ πιθανὸν νὰ ἐγεννῶντο τέκνα. Ἡ γέννησις λοιπὸν τῶν τέκνων ἤθελεν ἀποκλείσει τὸ δικαίωμα τοῦ πατρὸς τοῦ ἀναλαβεῖν τὴν προῖκα καὶ οὐχὶ ἡ ἔλλειψις συμφωνίας διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς γεννήσεως τέκνων. Δὲν δυνάμεθα δέ νὰ ἐννοήσωμεν πρὸς τί ἡ τοιαύτη συμφωνία τοῦ πατρὸς περὶ ἀναλήψεως τῆς προικὸς ἣν δίδει, ἀτέκνου θνησκούσης τῆς θυγατρός του, ἀφ' οὗ καὶ κατὰ τὴν Πεῖραν αὐτόθι, ογ' ἐκ τοῦ νόμου εἶχε τοιοῦτον δικαίωμα. Ἴσως τὸ παρουσιασθὲν εἰς τὸν μάγιστρον ζήτημα ἦτο τὸ δικαίωμα τοῦ πατρὸς τὸ ἐκ τοῦ νόμου πηγάζον περὶ ἀναλήψεως τῆς προικός, καὶ ὁ συντάκτης τῆς Πεῖρας ὁμιλεῖ περὶ συμφώνου· ἐν τοιαύτῃ δὲ ἐκδοχῇ ἔτι μᾶλλον ἐνισχύεται τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἡ προῖξ ἔμενεν εἰς τὰ τέκνα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐν Ἀρμενοπούλῳ εὑρίσκομεν τὸ δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ (4.10) 48.

Ε.

Τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχύον δίκαιον.

§ 40. Ἤδη ἐρωτᾶται τί ἰσχύει παρ' ἡμῖν; βεβαίως καὶ παρ' ἡμῖν ἰσχύουσιν αἱ διατάξεις τοῦ δικαίου τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅπερ εἴδομεν ἀνωτέρω.

Ἀλλὰ περὶ τοῦ ζητήματος, ἂν λυθέντος τοῦ γάμου διὰ τοῦ θανάτου τῆς γυναικός ἡ πατρικὴ προῖξ ἐπαναστρέφει εἰς τὸν πατέρα καὶ ὅταν ὑπάρχωσιν ἐκ τοῦ γάμου τέκνα, τί ἰσχύει παρ' ἡμῖν; εἴδομεν ἀνωτέρω ὅτι κατὰ τὴν ὀρθὴν γνώμην, ὑποστηριζομένην καὶ ὑπὸ δοκιμωτάτων συγγραφέων, κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καὶ τότε ἡ πατρικὴ προῖξ ἐπιστρέφεται εἰς τὸν πατέρα.

§ 41. Ἐν τούτοις παρ' ἡμῖν δὲν ἴσχυσεν ἡ γνώμη αὕτη, καὶ τὰ ἡμέτερα δικαστήρια (καθ' ὅσον ἡμεῖς τοὐλάχιστον γνωρίζομεν), δὲν ἐφήρμοσαν τοῦτο.

Οὕτω ἡ ὑπ' ἀριθ. 254 τοῦ 1850 ἀπόφασις τοῦ Ἀρείου Πάγου, εἰσηγουμένου τοῦ κ. Παπαρρηγοπούλου, ἀπεφήνατο ὅτι ἡ πατρικὴ προῖξ, ὑπαρχόντων τέκνων, καὶ λυθέντος τοῦ γάμου θανάτῳ τῆς γυναικός, δὲν ἐπιστρέφει εἰς τὸν πατέρα, στηριχθεῖσα εἰς τὸ ὅτι οὐδεὶς νόμος σαφῶς ἀποφαίνεται ὅτι ἡ πατρικὴ προῖξ, ὑπαρχόντων τέκνων, ἐπανέρχεται εἰς τὸν πατέρα· καὶ εἰς τὸ σχόλιον τοῦ Θεοδώρου, ὅπερ παρεθέσαμεν ἀνωτέρω, καὶ τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύει κατὰ τὸν Ἄρειον Πάγον, ὅτι κατὰ τὸ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων δίκαιον, ἡ προῖξ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν περιήρχετο εἰς τὸν πατέρα.[24]

24 Ἡ σχετικὴ σκέψις τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἔχει οὕτω· «Ἐπειδὴ ἡ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 42. Ὁ κ. Παπαρρηγόπουλος τὴν γνώμην τῆς ἀνωτέρω ἀποφάσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἧς, ὡς ἐρρέθη, ἦτο καὶ εἰσηγητής, ὑποστηρίζει καὶ ἐν οἰκογ. δικ. σελ. 233, προστίθησι δὲ ὅτι· «καὶ μὴ λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς γνώμης τοῦ Θεοδώρου κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχῦον δίκαιον, δέον νὰ δώσωμεν πάντοτε εἰς τοὺς κληρονόμους[25] τῆς γυναικὸς τὸ δικαίωμα τῆς ἀναζητήσεως τῆς πατρικῆς προικός, διότι προῖξ δὲν ὑπάρχει ἢ ἅμα τῇ συνάψει τοῦ γάμου, ἀλλὰ τότε ἡ θυγάτηρ γίνεται καὶ αὐτεξουσία (ἄρθρον 98 τοῦ περὶ κηδομ. νόμ.), ἄρα προῖξ παρ' ἡμῖν συνιστᾶται ὑπὲρ αὐτεξουσίας κατιούσης.

§ 43. Εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον λόγον στηρίζεται καὶ ὁ κ. Καλλιγᾶς οἰκογ. σελ. 129, τασσόμενος μὲ τὴν γνώμην τοῦ Francke, ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἐνεωτέρισεν, ἀποδίδων τὴν προῖκα εἰς τοὺς κληρονόμους τῆς γυναικός, ὡς ἀπὸ ἐξωτικοῦ προελθοῦσαν καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ πατρός, ἂν κατὰ τὴν σύστασιν τῆς προικὸς ἡ θυγάτηρ δὲν ἦτο ὑπεξουσία. Συνεπαγομένου δὲ τοῦ γάμου σήμερον χειραφεσίαν, πᾶσα προῖξ θεωρεῖται ὡς ἐξωτική· τὴν ἀναίρεσιν τῆς γνώμης ταύτης (ὅρα ἐν διατριβῇ Ζοποτοῦ ἐν δικαστικοῖς χρο-

---

προσβαλλομένη ἀπόφασις ἀποφηναμένη ὅτι ἡ πατρικὴ προῖξ περιέρχεται μετὰ τὴν διὰ τοῦ θανάτου τῆς συζύγου διάλυσιν τοῦ γάμου εἰς τὰ τέκνα αὐτῆς, δὲν ἐφήρμοσεν ἐσφαλμένως, οὔτε ἠρμήνευσε ψευδῶς τοὺς νόμους· διότι οὐδεὶς τούτων ἀποφαίνεται σαφῶς, ὅτι ἡ πατρικὴ προῖξ περιέρχεται εἰς τὸν πατέρα, καὶ ὅτε ἡ ἀποθανοῦσα θυγάτηρ κατέλιπε τέκνα, ἀπεναντίας μάλιστα τὸ εἰς τὸ ἐδάφ. 68 (28.8) Βασιλ. σχόλ. τοῦ νομοδιδασκάλου Θεοδώρου ἔχον οὕτω. . . . . ὑποδεικνύει ὅτι κατὰ τὸ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων δίκαιον, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ προῖξ δὲν περιήρχετο εἰς τὸν πατέρα».

25 Ἡ ὑπ' ἀριθ. 9 τοῦ 1859 ἀπόφασις τοῦ Ἀρείου Πάγου ἀποφαίνεται ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῆς σκέψει, ὅτι ἡ πατρικὴ προῖξ ἀτέκνου θνησκούσης τῆς θυγατρὸς ἐπανέρχεται εἰς τὸν πατέρα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νικοῖς (1878) ἀριθ. 40 σελ. 318), ἥτις ὅμως οὐκ ὀρθῶς ἑρμηνεύει τὸ σχόλιον τοῦ Θεοδώρου. Τὴν ἀξίαν τῆς διατριβῆς ταύτης δὲν δύναται βεβαίως νὰ μειώσῃ τὸ ἐν σημ. 1 οἰκογ. Καλ. σελ. 129 λεγόμενον, ὅτι ἠκολούθησε Czyhlarz, ὃν δὲν ἐμνημόνευσε.

§ 44. Ἐν τούτοις μεθ' ὅσα περὶ τῆς γνώμης τοῦ Francke ἀνωτέρω εἴπομεν, νομίζομεν ὅτι μᾶλλον εἰς τὸ Βυζαντινὸν δίκαιον, καὶ εἰς τὰ παρ' ἡμῖν ἔθιμα, δύναται νὰ στηριχθῇ τὸ παρ' ἡμῖν κρατῆσαν, καὶ οὐχὶ εἰς τὸ δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ πατρικὴ προῖξ ἐπανέρχεται εἰς τὸν πατέρα, καὶ τέκνων ὑπαρχόντων.

Ζ.

§ 45. Ἡ dos adventitia λυθέντος τοῦ γάμου διὰ τοῦ θανάτου τῆς γυναικός, κατὰ τὸ παλαιότερον δίκαιον, ἔμενε παρὰ τῷ συζύγῳ.

Ulpiani Fragmenta. VI § 5. «Adventitia dos semper penes maritum remanet».

Τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται παρὰ πολλῶν χωρίων τῶν Πανδεκτῶν νομ. 18, §1, Π. (36.3), 17, (23.5), 10, § 1, (24.3), 11, § 4, (27.6) 2 πρ. (33.4) 6, (35.2) 42, (41.3), ἐν οἷς γίνεται χρῆσις τῶν φράσεων, dos lucro mariti cedit, maritus dotem lucrifacit.

Τὸ lucrum τοῦτο τοῦ ἀνδρὸς δὲν ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ, ὡς παροχή τις ἐκ τελευταίας βουλήσεως τῆς γυναικός, καὶ οἱ κληρονόμοι αὐτῆς οὐδὲν εἶχον ἐπὶ τούτου δικαίωμα. Fragm. Vatic. § 98.

Ἂν συνέβαινεν ἡ γυνὴ νὰ γράψῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς κληρονόμον, τὸ lucrum τοῦτο τοῦ ἀνδρὸς δὲν ὑπέκειτο εἰς τὸ Φαλκίδειον, διότι δὲν ἀπέκτα τοῦτο ὡς κληρονόμος νομ. 6 Πανδ. (35.2). Si vir uxori heres extiterit, et in funus

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ejus impederit, non videbitur totum quasi heres impendere, sed deducto eo, quod quasi dotis nomine, quam lucrifacit, conferre debuerit.

Αἱ διατάξεις τῆς lex julia et P. P. περὶ τῶν λεγομένων decimæ δὲν ἔχουσιν ἐφαρμογὴν τινὰ εἰς τὸ lucrum dotis, διότι ταῦτα ἀφορῶσι τελευταίας βουλήσεως ἀποκτήσεις. Ulpiani Fragm. XV.

Τοῦ κέρδους τούτου τῆς προικὸς ἀπεκλείετο ὁ σύζυγος εἰς δύο περιπτώσεις· α') ἂν ἐφόνευε τὴν σύζυγόν του, ὁπότε ἠδύναντο οἱ κληρονόμοι ν' ἀποκτήσωσι τὴν προῖκα νομ. 10, § 1. Πανδ. (24.3)· β') ἂν δὲν ἤθελεν ἐναγάγει τὸν φονέα τῆς συζύγου του, ὁπότε τὴν προῖκα ἐκέρδιζε τὸ δημόσιον, νομ. 27 Πανδ. (49.14) καὶ νομ. 20 Πανδ. (34.9). Ὁ σύζυγος κερδίζων τὴν προῖκα ἐβαρεῖτο μὲ τὰ ἔξοδα τῆς ταφῆς τῆς συζύγου του, ὡς καὶ ὁ ἀνιών, ὅταν ἐλάμβανε τὴν dos profecticia, καὶ ὁ ἐξωτικὸς ἐπὶ τῆς dos receptitia.

Τέλος τὸ lucrum τοῦτο ἠδύνατο νὰ τροποποιηθῇ, δι' ἐνὸς pactum dotale.

Τὰ ἀνωτέρω περὶ τῆς dos adventitia ἐτροποποίησεν ἐν μέρει, ἐν ἔτει 452 νεαρά τις (34) τοῦ Βαλεντιανοῦ τοῦ Γ', ἥτις ἀπένειμεν εἰς τοὺς ἐπιζῶντας γονεῖς τῆς γυναικός, ἀξίωσιν ἐπὶ τοῦ ἡμίσεως τῆς προικός. Ἡ δὲ εἰσαγωγὴ τῆς donatio propter nuptias, κατὰ κανόνα πρέπει νὰ εἴπωμεν ὅτι ἔμεινεν ἄνευ ἐπιρροῆς ἐπὶ τῆς τύχης τῆς προικὸς ταύτης, μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου. Μόνον ἡ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπεριόριστος ἐλευθερία τοῦ ἀποκλείειν καθόλου ἢ ἐν μέρει, τὸ lucrum dotis δι' ἰδιαιτέρων συμφωνιῶν ἐτροποποιήθη διὰ τῆς διατάξεως τοῦ Λέοντος καὶ Ἀνθεμίου ἐν ἔτει 468, (νομ. 9 Κωδ. (5.14)), καθ' ἣν τὸ lucrum ex dote πρέπει ν' ἀνταποκρίνηται κατὰ ποσόν, πρὸς τὸ lucrum ex donatione propter nuptias, οὕτως ὥστε, ἂν συνεφωνεῖτο νὰ δώσῃ ὁ σύζυγος μεγαλείτερον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ποσόν, τὸ περιπλέον τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς δὲν ἴσχυεν.

Ἡ διάταξις ὅμως αὕτη τοῦ Λέοντος ἀπώλεσε τὴν σημασίαν της, διὰ τῆς Νεαρᾶς τοῦ Ἰουστινιανοῦ 97 κεφ. α΄ (ἐν ἔτει 539) περὶ ἰσότητος προικὸς καὶ προγαμιαίας δωρεᾶς.

§ 46. Ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τοῦ ἀνωτέρω σημειωθέντος νόμου § 6 κατήργησε τὸ δυνάμει τοῦ νόμου lucrum dotis τοῦ ἀνδρός, ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ καὶ εἰσήγαγε τὸ δικαίωμα τῆς ἀπαιτήσεως τῆς προικὸς (ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ) ὑπὸ τῶν κληρονόμων τῆς γυναικός, ὡς νὰ εἶχε συνομολογηθῇ ἐπερώτησις περὶ τούτου, ἐκτὸς ἂν ἐγένοντο συμφωνίαι περὶ τοῦ ἐναντίου (nisi ex quibusdam pactionibus). Ἐγένετο δηλ. τὸ ἀντίθετον, μέχρι τοῦδε ἐπήρχετο τὸ lucrum mariti, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπῆρχον ἀντίθετοι συμφωνίαι, ἤδη τοὐναντίον, ἀπαιτεῖται ἰδιαιτέρα συμφωνία, ὅπως λάβῃ χώραν τὸ lucrum mariti.

Ἡ διάταξις αὕτη τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀποτελεῖ καὶ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχύον δίκαιον.

§ 47. Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ παρόντος κεφαλαίου, σημειοῦμεν περὶ τῆς λεγομένης dos receptitia, ὅτι οὕτω λέγεται ἡ προίξ, καθ' ἣν ὁ διδοὺς ταύτην, συμφωνεῖ τὴν εἰς ἑαυτὸν ἀπόδοσιν, λυθέντος τοῦ γάμου· ἡ προὶξ αὕτη ἐπανέρχεται κατὰ τὴν συμφωνίαν εἰς τὸν συστήσαντα αὐτήν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΕΙΣ ΤΙΝΑ ΑΠΟΔΙΔΕΤΑΙ Η ΠΡΟΙΞ ΛΥΘΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΔΙΑ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ ΑΝΔΡΟΣ.

Περίληψις τῶν περιεχομένων ἐν τῷ παρόντι Κεφαλαίῳ.

A.

§ 48. Ἀνάγκη διακρίσεως, ἂν ἡ γυνὴ εἶναι sui juris ἢ διατελεῖ ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν, ἀδιάφορον ἂν ἡ προῖξ εἶναι profecticia ἢ adventitia, διότι κρατοῦσιν οἱ αὐτοὶ κανόνες.

§ 49. Ἐναντιοφωνία τοῦ Bechmann, ποῦ στηρίζεται αὕτη;

§ 50. Ἀντίκρουσις τῆς γνώμης τοῦ Bechmann.

B.

§ 51. Τύχη τῆς προικὸς ἂν ἡ γυνὴ εἶναι sui juris κατὰ τίνα χρόνον σκοπεῖται τοῦτο ;

§ 52. Τί γίνεται; ἂν ὁ πατὴρ ἀπεκλήρωσε τὴν θυγατέρα του ;

§ 53. Τὸ δικαίωμα τῆς γυναικὸς γεννᾶται ipso jure, ἀντίρρησις τοῦ Beehmann καὶ ἀντίκρουσις τῆς γνώμης του ὑπὸ τῶν νεωτέρων.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 54. Τροποποίησις τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Γ.

§ 55. Ἂν ἡ γυνὴ διατελεῖ ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν, actio adjuncta filiæ persona, χωρία τῶν πηγῶν πραγματευόμενα περὶ ταύτης.

§ 56. Ἔννοια τῆς φράσεως adjuncta filiæ persona, διαφωνία τῶν συγγραφέων περὶ αὐτῆς, γνώμη Clück Δονέλλου, Vangerow καὶ Παπαρρηγοπούλου, τὰ χωρία ἐφ' ὧν στηρίζεται.

§ 57. Γνώμη τοῦ Baron καὶ οἱ ἀντικρούσαντες αὐτήν.

§ 58. Γνώμη τοῦ Francke καὶ Puchta.

§ 59. Γνώμη Tigerström κλπ.

§ 60. Συμπέρασμα ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῆς φράσεως adjuncta filiæ persona καὶ τῶν γνωμῶν τῶν συγγραφέων.

§ 61. Εἰδικαὶ διατάξεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου ρυθμίζουσαι τὴν actio adjuncta filiae persona.

Δ.

§ 62. Βυζαντινὸν δίκαιον.

§ 63. Τὸ σήμερον ἰσχύον δίκαιον.

Α.

§ 48. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τῆς λύσεως τοῦ γάμου, ἤτοι θανάτῳ τοῦ ἀνδρός, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν, ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ, ἂν ἡ προῖξ εἶναι profecticia ἢ adventitia, διότι περὶ ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν τούτων τῆς προικός, κρατοῦσιν οἱ αὐτοὶ κανόνες, ὡς κατωτέρω θέλομεν ἴδει. Ἄλλη τις ὅμως διάκρισις πρέπει νὰ γίνῃ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐνταῦθα, πολλὴν τὴν σημασίαν ἔχουσα κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον.

Πρέπει δηλαδὴ νὰ διακρίνωμεν ἂν κατὰ τὸν χρόνον τῆς λύσεως τοῦ γάμου διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρὸς ἡ γυνὴ διατελῇ ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν, ἢ εἶναι sui juris.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι παρ' ἡμῖν τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἔχῃ πρακτικὴν σημασίαν, διότι κατὰ τὸ ἄρθρον 98 τοῦ νόμου περὶ κηδεμ. ὁ γάμος συνεπάγεται τὴν λύσιν τῆς πατρικῆς ἐξουσίας,[1] ἐν τούτοις πραγματευόμεθα λεπτομερῶς καὶ τὸ θέμα τοῦτο ἐνταῦθα, καταλήγοντες εἰς τὸ τί ἰσχύει σήμερον, διότι ἡ παροῦσα πραγματεία ἀφορᾷ τὴν τύχην τῆς προικὸς μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου, κατά τε τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον καὶ τὸ Βυζαντινόν.

§ 49. Ἐρρέθη ἤδη πρὸ μικροῦ ὅτι διὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην τῆς λύσεως τοῦ γάμου, κρατοῦσιν οἱ αὐτοὶ κανόνες περὶ ὅλων τῶν εἰδῶν τῆς προικός· μόνος ὁ Bechmann 1 σελ. 62—68 φρονεῖ ὅτι δὲν ἐκράτουν οἱ αὐτοὶ κανόνες δι' ὅλα τὰ εἴδη τῆς προικός, πρὸ τῆς lex unica τοῦ K. (5.13), ἰσχυριζόμενος ὅτι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τῆς λύσεως τοῦ γάμου, ἐὰν ἡ γυνὴ εἶναι sui juris μόνον τὴν dos profecticia καὶ τὴν παρ' αὐτῆς τῆς ἰδίας συσταθεῖσαν (τὴν παρὰ τοῦ Tigerström κατ' ἐξοχὴν dos ὀνομαζομένην), δύναται νὰ λάβῃ· ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν τελευταίαν διάκρισιν στηρίζεται ὁ Bechmann ἰδίως ἐπί τινος χωρίου τοῦ Θεοδοσιανοῦ Κώδικος νομ. 3, (3.13) ἔχοντος οὕτω: Inperat. Honorius et Theodosius A.A. Marciano P.P.

Si constante matrimonio, maritus fuerit fatali sorte consumtus, dos quæ data dicitur vel promissa ex ejus uxoris facultatibus ad feminam revertatur nihilque

---

1 Τοῦτο εἶχεν ἤδη καθιερώσει καὶ Νεαρὰ τοῦ Λέοντος· ὅρα συλλογὴν Νεαρῶν Ζαχαρίου 25.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

sibi ex hoc defuncti heres audeat vindicare quod ad mulierem recurrere fecit obitus maritalis. Τὸ χωρίον τοῦτο περιελήφθη καὶ ἐν τῷ Κώδικι τοῦ Ἰουστινιανοῦ νόμος 11, κῶδιξ (5.18) καὶ νόμ. 1. Κώδ. (4.19).

Ἑρμηνεύων δὲ τὸ χωρίον τοῦτο ὁ Bechmann λέγει ὅτι οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ ὅτι ἡ γυνὴ ἔχει ἀγωγὴν πρὸς ἀνάληψιν τῆς προικὸς κατὰ τῶν κληρονόμων τοῦ ἀνδρὸς τότε μόνον, ὅταν ἡ προὶξ προέρχεται ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῆς περιουσίας, (ex ejus facultatibus), οὐδεμίαν δ' ἀγωγὴν ἐχει ἡ γυνή, ἂν ἡ προὶξ προέρχηται παρὰ τρίτου τινός.

§ 50. Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Bechmann ἐπολέμησε πρῶτος ὁ Scheurl, ἐν τῷ Kritische Vierteljahresschrift,[2] τόμ. ϛ΄ (1864) φυλλάδιον 1, σελ. 17—19. Μετὰ τὸν Scheurl δὲ ὁ Czyhlarz σελ. 297 § 84 σημ. 3 καὶ ὁ Sternberg σελ. 39 καὶ 40 καὶ δικαίως, διότι ὡς παρατηροῦσιν οἱ εἰρημένοι συγγραφεῖς,

1) Εἶναι ἀκατανόητον διατί ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ γυνὴ νὰ εἶναι εἰς χειροτέραν θέσιν ἀπέναντι τῶν κληρονόμων τοῦ ἀνδρός, ἀπὸ τὴν θέσιν, εἰς ἣν εὑρίσκεται αὕτη, ἀπέναντι τοῦ ἰδίου συζύγου, ἐν περιπτώσει λύσεως τοῦ γάμου διὰ διαζυγίου· ὁ ἀνὴρ δηλ. ὀφείλει ν' ἀποδώσῃ πᾶσαν προῖκα αὐτῇ, καὶ τὴν παρὰ ἐξωτικοῦ δοθεῖσαν, ἐν ᾧ οἱ κληρονόμοι του ἐν περιπτώσει λύσεως τοῦ γάμου θανάτῳ τοῦ ἀνδρὸς δύνανται νὰ κερδίσωσι ταύτην.

2) Περὶ τοῦ lucrum τούτου, ὅπερ ἀναφέρεται μόνον εἰς ἓν εἶδος τῆς dos adventitia δὲν ὑπάρχει ἐν ταῖς πηγαῖς οὐδὲ ἴχνος, καθ' ὅσον μάλιστα τὸ pactum de lucranda dote διὰ τὴν περίπτωσιν τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρὸς δὲν ἐπιτρέπε-

---

2 Τὸ ἤδη ἐκδιδόμενον ὑπὸ Seydel καὶ Bechmann διαδεχθέντος τὸν πρό τινος χρόνου ἀποβιώσαντα Brinz.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ται. Νόμ. 2 Π. (23.4) Ulpianus libro XIX ad Sabinum. Si convenerit, ut, quoquo modo dissolutum sit matrimonium, liberis intervenientibus dos apud virum remaneret, Papinianus junianoPrætori respondit, morte mariti, finito matrimonio, neque convenisse videri dotem remanere et si convenisset, non esse servandum, pactum contra dotem quum mariti mortalitas intervenit. καὶ Βασιλ. (29.5) 6'.

3) Τὸ χωρίον τοῦ Θεοδοσιανοῦ Κώδικος, ὅπερ ἐπικαλεῖται ὁ Bechmann δὲν ἀποδεικνύει τὴν γνώμην ἣν οὗτος ἐκφέρει, διότι ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸ γράμμα τοῦ χωρίου καὶ ἀποκλείσωμεν πᾶν εἶδος τῆς dos adventitia, πλὴν τῆς παρὰ τῆς ἰδίας γυναικὸς συσταινομένην, πρέπει νὰ ἀποκλείσωμεν καὶ τὴν dos profecticia, περὶ ἧς οὐδόλως ἐπίσης ὁμιλεῖ τὸ εἰρημένον χωρίον, καὶ περὶ ἧς καὶ αὐτὸς ὁ Bechmann ἐν σελ. 68 ὁμολογεῖ, (ὀρθῶς), ὅτι δικαιοῦται ἡ γυνὴ εἰς ἀνάληψιν.

4) Τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Θεοδοσιανοῦ Κώδικος, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐσημειώσαμεν, περιελήφθη καὶ ἐν Κώδικι τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ Ἰουστινιανοῦ τὸ δίκαιον τῆς ἀποδόσεως τῆς προικὸς ἐν περιπτώσει λύσεως τοῦ γάμου διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρός, ἦτο τὸ αὐτό, εἴτε ἦτο ἡ προὶξ profecticia, adventitia ἢ ex ejus uxoris facultatibus data, θὰ ἐλάμβανον ἀφορμὴν οἱ συντάκται τοῦ Κώδικος νὰ διαγράψωσι τὰς λέξεις ἐκείνας· τὰς ἀφῆκαν ὅμως διότι εἶδον ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἐπουσιώδους προτάσεως, ἥτις καὶ ἐν τῷ Θεοδοσιανῷ Κώδικι δὲν εἶχε βαρύτητα.[3] Ὁ Bechmann ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρου χωρίου, εἰς ὃ

3 Περὶ τῆς ἀνακριβείας τοῦ πρώτου ἐπιχειρήματος τοῦ Seheurl, ὅρα Sternberg σελ. 39.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κυρίως στηρίζεται ἐπικαλεῖται ὑπὲρ τῆς γνώμης του καὶ τὸ χωρίον τοῦ Κώδικος 31 προοίμιον (5.12).[4]

B.

§ 51. Προβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος συμφώνως πρὸς τὴν διάκρισιν, ἣν ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος κεφαλαίου ἐποιησάμεθα, καὶ πρῶτον·

Ἂν ἡ γυνὴ εἶναι sui juris, ἤτοι δὲν διατελεῖ ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν.

Πρὸ παντὸς ἄλλου πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν ἐνταῦθα, ὅτι ἡ κατάστασις τῆς γυναικὸς ἐξετάζεται κατὰ τὸν χρόνον τῆς λύσεως τοῦ γάμου, οὐχὶ δὲ τῆς συστάσεως· τοῦτο προκύπτει σαφῶς ἐκ τῶν Ulpiani Fragmenta VI § 6, divortio facto si quidem sui juris sit mulier ipsa habet rei uxoriæ actionem.

Τὸ χωρίον ὁμιλεῖ περὶ διαζυγίου, ἀλλ'ὡς κατωτέρω θέλομεν ἴδει, κρατοῦσι τὰ αὐτὰ, λυθέντος τοῦ γάμου διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρός, ἢ διὰ διαζυγίου ἀναιτίου·[5] εἶναι δὲ καὶ πάντες οἱ συγγραφεῖς σύμφωνοι περὶ τούτου.[6]

Ἂν λοιπὸν ἡ γυνὴ εἶναι sui juris, ἡ προῖξ ἐπανέρχεται εἰς αὐτήν, ἐκτὸς, ἐννοεῖται, ἂν ἡ προῖξ εἶναι receptitia.

---

4 Διάταξις τοῦ Ἰουστινιανοῦ τῆς 21 Μαρτίου 530, δηλ. περίπου ἓξ μῆνας ἀρχαιοτέρα τῆς lex unica de rei uxoriæ actione. Τὴν κατὰ τοῦ Bechmann περὶ τοῦ χωρίου τούτου ἀντίκρουσιν ὅρα Scheurl σελ. 18. Czyhlarz σελ. 297 σημ. 3 ἐν τέλει καὶ Sternberg σελ. 40—41.

5 Διότι εἶναι ἡμῖν γνωστόν, ὡς ἐν τῷ οἰκείῳ κεφαλαίῳ θέλομεν ἴδει, ὅτι καὶ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ Οὐλπιανοῦ ἐλάμβανον χώραν ποιναὶ ἢ ἐπιβλαβεῖς συνέπειαι εἰς τὴν περιουσίαν τῶν συζύγων ἕνεκα τοῦ ὑπαιτίου διαζυγίου.

6 Λ. χ. ὅρα Glück, τόμ. 27, σελ. 217. Tigerström, 2, σελ. 68. Czyhlarz, σελ. 297 ὅρα καὶ Fragm. Vat § 269 καὶ νόμος 2, πρ. Πανδ, (24.3).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 52. Ζήτημα ἠδύνατο νὰ γεννηθῇ, προκειμένου περὶ τῆς dos profecticia, ἂν ὁ πατὴρ ἀπεκλήρωσε τὴν θυγατέρα του. Δύναται δηλαδὴ ἡ γυνὴ καὶ τότε νὰ ζητήσῃ τὴν προῖκα, θανάτῳ τοῦ ἀνδρός, λυθέντος τοῦ γάμου;

Αἱ πηγαὶ, καὶ μάλιστα ἡ lex unica τοῦ Ἰουστινιανοῦ § 11 K. (5.13) λύει τὸ ζήτημα καταφατικῶς.

Etsi fuerit exheredata (quod non erat in ex stipulatu actione, ibi etenim, velut aliae actiones, in omnes heredes actio dividebatur) aequissimum nobis visum est et in ex stipulatu actione mulierem dotem suam praecipuam accipere, e t s i emancipata vel e x h e r e d a t a s i t, vel cum aliis heredibus scripta.

Ὡς καὶ τὰ Βασιλικὰ (29.1) σελ. 456 τόμ. γ', σχόλιον. «Καὶ ἐπειδὴ νομίμου φανεροῦ καὶ ἀναμφιβόλου ἐστίν, ἐὰν »ὁ ἐξ ἀρρεγονίας ἀνιὼν ἐμαγκιπατεύσῃ αὐτὴν ἢ τελευτήσῃ »τῆς rei uxoriae ἀγωγῆς προῖκα παντὶ τρόπῳ πρὸς τὴν »γυναῖκα ἀνήκειν, κἂν ἐξ ν ε ρ δ ά τ α γ έ ν η τ α ι (ὅπερ οὐκ »ἦν ἐν τῇ ἐκ στιπουλάτου ἀγωγῇ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν »ἰδίαν προῖκα λαμβάνειν ἐξαίρετον, κἂν ἐμαγκιπάτα ἢ ἐξ»nereδάτα εἴη, ἢ μετ' ἄλλων κληρονόμων γεγραμμένη»).

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ χωρίου μανθάνομεν ὅτι καὶ ἂν μετ' ἄλλων ἐγράφη κληρονόμος ἡ γυνή, μόνη αὐτὴ λαμβάνει τὴν προῖκα ὡς ἐξαίρετον.

Ἡ γυνὴ δύναται προσέτι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ νὰ κινήσῃ τὴν ἀγωγὴν περὶ ἀποδόσεως τῆς προικὸς καὶ κατὰ τοῦ ἰδίου πατρός, ἂν οὗτος ἐκληρονόμησε τὸν σύζυγόν της νομ. 44, προοιμ. Πανδ. (24.3).

Si socer a genero heres institutus adierit hereditatem, quandoque mortuo patre, cum herede ejus filiam de dote acturam, Nerva et Cato responderunt, ut est relatum apud sextum Pomponium digestorum ab Aristone libro quinto, ibidem Aristoni consensit ergo di-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

cerem et si emancipasset pater filiam ipsum quoque conveniri posse. Βασιλ. (28.8) μβ'.

«Ἐὰν ὁ πατὴρ τῆς κόρης κληρονομήσῃ τοῦ γαμβροῦ καὶ »αὐτεξουσίαν ποιήσῃ τὴν θυγατέρα, ἐνάγεται παρ' αὐτῆς »περὶ τῆς προικός· ὅρα καὶ τὸ σχόλιον τοῦ Κυρίλλου αὐτόθι.»

§ 53. Εἴπομεν πρὸ ὀλίγου, ὅτι ἂν ἡ γυνὴ εἶναι sui juris αὐτὴ λαμβάνει τὴν προῖκα· τὸ δικαίωμα τοῦτο τῆς γυναικὸς κατὰ τὴν ἄρχουσαν γνώμην γεννᾶται αὐτοδικαίως (ipso jure), ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ ἀνδρός.

Ὁ Bechmann[7] ὅμως καὶ εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο νεωτερίζει, ἀποκρούων τὴν ἄρχουσαν γνώμην, καὶ ἰσχυριζόμενος ὅτι οὐχὶ ipso jure γεννᾶται τὸ δικαίωμα τοῦτο τῆς γυναικὸς πρὸς ἀπαίτησιν τῆς προικός, ἀλλ' ἐπάγεται μόνον εἰς τὴν γυναῖκα, διὰ τῆς λύσεως τοῦ γάμου θανάτῳ τοῦ ἀνδρός, ἀποκτᾶται δὲ παρ' αὐτῆς διὰ πράξεώς της δηλούσης τὴν πρὸς τοῦτο βούλησίν της, δηλ. διὰ τῆς interpellatio, καὶ ἐκ τούτου ἔπεται, κατὰ τὸν Bechmann, ὅτι πρὸ τῆς intepellatio δὲν μετέβαινεν αὕτη εἰς τοὺς κληρονόμους τῆς γυναικός.

Οἱ νεώτεροι[8] ἀπέδειξαν ὡς ἐντελῶς ἐστερημένην βασιμότητος τὴν γνώμην ταύτην.

Διότι αἱ πηγαὶ ὁμιλοῦσι περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς ὑπερθέσεως (mora) τοῦ ἀνδρός, οὐχὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀγωγῆς ἐκ μέρους τῆς γυναικός, ἀλλ' ὁμιλοῦσι περὶ ταύτης ἐν σχέσει πρὸς τὴν μεταβίβασιν τῆς ἀγωγῆς εἰς τοὺς κληρονόμους τῆς γυναικός. Ulpiani Fragm. VI, 7.

---

7 1, σελ. 78 καὶ ἑπομ. 2, σελ. 295 καὶ ἑπομ.

8 Κατὰ πρῶτον λόγον ὁ **Scheurl** Kritische Vierteljahresschrift. τόμ. ς' φυλλ. 1ον, σελ. 22. **Gzyhlarz**, σελ. 300 καὶ 301. **Massot**, das gemeine Familiengüterrecht, 1, σελ 301, σημ. 13 καὶ **Sternberg**, σελ. 38 καὶ 39.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Post divortium, defuncta muliere, herede ejus actio non aliter datur, quam si moram in dote mulieri reddenda maritus fecerit. Fragmenta Vaticana § 97.

Paulus respondit id quod dotis nomine marito datum est post mortem mariti, si nulla mora intercessit, apud heredem mariti remanere opportere.

Καὶ διότι ἡ ὑπέρθεσις (mora) ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ διαιωνίζῃ τὴν ἐνοχὴν (perpetuare obligationem), οὐχὶ δὲ καὶ νὰ δημιουργῇ νέαν, ἑπομένως ἂν δὲν ὑπάρχῃ δικαίωμα, δὲν δύναται ἡ mora νὰ παραγάγῃ τοιοῦτον· ὥστε ἂν δὲν εἶχεν ἡ γυνὴ κτεκτημένον δικαίωμα δὲν ἠδύνατο διὰ τῆς ὑπερθέσεως νὰ μεταβιβασθῇ εἰς τοὺς κληρονόμους της.

§ 54. Κατὰ τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον, ὡς εἴδομεν, τὸ δικαίωμα τοῦτο ἡ γυνὴ μετεβίβαζεν εἰς τοὺς κληρονόμους της μόνον ἐν περιπτώσει mora τοῦ ἀνδρός. Ὁ Ἰουστινιανὸς ὅμως μετέβαλε τοῦτο, ὁρίσας ὅτι μεταβαίνει τὸ δικαίωμα τοῦτο τῆς γυναικὸς εἰς τοὺς κληρονόμους της καὶ ἄνευ τῆς ὑπερθέσεως τοῦ ἀνδρός. Lex unic. § 4 K. (5.13) Maneat ex stipulatu actionis jus ad sucesseres et s i n e m o r a transmissionis incorruptum. Βασιλ. (29.1) σελ. 452, ἀλλὰ καὶ παραπεμπέσθω εἰς κληρονόμους, εἴτε γέγονεν ὑπέρθεσις εἴτε μή.

Γ.

§ 55. Ἂν ἡ γυνὴ διατελεῖ ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ πατὴρ ἐνασκεῖ τὴν ἀγωγὴν περὶ ἀποδόσεως προικός, ἀλλὰ adjuncta filiæ persona, ὡς λέγει ὁ Οὐλπιανὸς καὶ ὁ Πομπόνιος νομ. 7 Πανδ. (23.4).

Τὰ χωρία τῶν πηγῶν ὁμιλοῦσι περὶ τῆς ἀγωγῆς ταύτης, προκειμένου περὶ διαζυγίου, ἀλλ' ὅτι ἐφαρμόζεται τὸ αὐτό, προκειμένου περὶ τῆς λύσεως τοῦ γάμου διὰ τοῦ θα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νάτου τοῦ ἀνδρός, ἀποδεικνύει τὸ χωρίον 10 K (5.18).[9]

Δύσκολον δὲ νὰ ὁρίσῃ τις τὴν σημασίαν τῆς φράσεως adjuncta filiæ persona, διότι τὰ σχετικὰ χωρία τῶν πηγῶν εὐκόλως δύνανται νὰ παραπλανήσωσι τὸν ἑρμηνευτήν, ἀπόδειξις τούτου αἱ διαφωνίαι τῶν συγγραφέων περὶ τῆς ἐννοίας τῆς φράσεως ταύτης, δι' ὃ παραθέτομεν ταῦτα ὁλόκληρα πρὸς πληρεστέραν ἐξήγησιν.[10]

Νομ. 2. § 1. Πανδ. (24.3).

Ulpianus libro XXXV ad Sabinum.

Quod si in patris potestate est et dos ab eo profecta sit, ipsius et filiae dos est, denique pater non aliter quam ex voluntate filiæ petere dotem nec per se nec per procuratorem potest, sic ergo et prommittendum Sabinus ait, cui uterque jusserit. Ceterum si pater solus jussit, dotis actio filiæ non erit adenta, quandoque sui juris filia fuerit facta· item si voluntate solius filiae promittatur, remanebit dotis actio integri patri sed utrum ut et agat· solus an et ut adjuncta quoque filiae persona experiri possit, et puto nec eam actio-

---

9 Ἡ παραπομπὴ τοῦ Czyhlarz σελ. 301 σημ. 1 καὶ τοῦ Sternberg σελ. 41, εἰς νόμ. 10 K. (5.13) εἶναι ἴσως τυπογραφικὸν λάθος, περὶ τῆς ἡλικίας τῆς actio adjuncta filiæ personæ ὅρα τὴν σημείωσιν 17 σελ. 304 τοῦ Czyhlarz

10 Πρέπει νὰ σημειώσωμεν ἐνταῦθα ὅτι ὁ **Bechmann** 2 σελ. 301 ἀναλόγως πρὸς τὴν ἄνω ἐκτεθεῖσαν γνώμην του ὅτι ἡ **actio de dote** λυθέντος τοῦ γάμου δὲν γεννᾶται ipso jure, ἀλλὰ δι' ἐξωτερικῆς πράξεως τῆς γυναικὸς δηλούσης τὴν βούλησίν της, ὑποστηρίζει καὶ περὶ τῆς ἀγωγῆς ταύτης, ὅτι ἀναγκαία προϋπόθεσις αὐτῆς εἶναι ἡ συναίνεσις τῆς θυγατρός. Ἀλλὰ ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ **Czyhlarz** σελ. 306 σημ. 6 πῶς ἠδύναντο τότε οἱ Ρωμαῖοι νομομαθεῖς ἤδη πρὸ τῆς δηλώσεως τῆς συναινέσεως τῆς θυγατρὸς νὰ θεωρῶσι τὸ δικαίωμα τοῦτο τοῦ ἐνάγειν ὡς **res communis** καὶ νὰ ἐξομοιῶσι τὴν θυγατέρα πρὸς τὸν **socius** ;

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

nem amissam, quam adjuncta filiae persona potest habere.

Σπεύδομεν νὰ παρατηρήσωμεν ἐνταῦθα πρὸ παντὸς ἄλλου, ὅτι τὸ χωρίον ὁμιλεῖ μόνον περὶ τῆς dos profecticia (et dos ab eo profecta sit), ἡ φράσις αὕτη παρεισέφρησε βεβαίως ἐνταῦθα, διότι βάσις τοῦ δικαιώματος τούτου τοῦ πατρὸς εἶναι ἡ πατρικὴ ἐξουσία· δυνάμει ταύτης δὲ ζητεῖ ὁ πατὴρ τὴν προῖκα. Ὁ νόμος 1 καὶ 2 Κ. (6.61) σαφῶς ὁρίζει ὅτι ὁ πατὴρ λαμβάνει τὴν προῖκα jure potestatis· ἑπομένως πᾶσαν προῖκα οὐχὶ μόνον τὴν παρ' αὐτοῦ δοθεῖσαν· τοῦτο δὲ σαφῶς ἐκφράζει ὁ Οὐλπιανὸς Fragm. VI, 6 quodsi in potestate patris sit, pater adjuncta filiae persona habet actionem nec interest, adventitia sit dos, an profecticia.

Τὸ ἀντίστοιχον χωρίον τῶν Βασιλικῶν πρὸς τὸ ἀνωτέρω τῶν Πανδεκτῶν 2 § 1 Πανδ. (24.3) ἔχει οὕτω· «Εἰ δὲ ὑπεξουσία ἐστὶ καὶ ἡ προῖξ παρὰ τοῦ πατρὸς δεδομένη, κοινὴ αὐτῆς καὶ τοῦ πατρός ἐστι, καὶ οὐ δύναται παρὰ γνώμην αὐτῆς ἀπαιτεῖν ὁ πατὴρ δι' ἑαυτόν, ἢ δι' ἄλλου τινος, κἀκείνῳ προσομολογεῖν ὁ πατὴρ ὀφείλει, ᾧτινι ἑκάτερος ἐπιτρέψει, εἰ γὰρ μόνος ὁ πατὴρ ἐπέτρεψεν, ἐνάγεται τῷ ἀνδρὶ ἡ θυγάτηρ, ὁτεδήποτε αὐτεξουσία γενομένη, εἰ δὲ μόνη ἐπέτρεψεν ἡ θυγάτηρ σώζεται τῷ πατρὶ ἡ ἀγωγή.

2) Νόμ. 3. Πανδ. (24.3). Ulpianus libro VII ad Sabinum· non solum autem in exigenda, sed etiam in solvendo dote, quae communis est patris et filiae ut utriusque voluntas exquiritur nec alter alterius deteriorem conditionem facere potest, sed si pecunia ad patrem pervenit, quam filia accepit, actio de dote utrisque tolletur.

Βασιλ. (28.8) γ', ἔνθα κοινὴ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς θυγατρός ἐστν ἡ προίξ, χρεία τῆς ἑκατέρου γνώμης, οὐ μόνον ἐν τῇ ἀπαιτήσει, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ καταβολῇ· εἰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δὲ λάβῃ μὲν ἡ θυγάτηρ, περιέλθῃ δὲ τὰ χρήματα εἰς τὸν πατέρα, ἑκατέρῳ ἀναιρεῖται ἡ περὶ τῆς προικὸς ἀγωγή.

3) Νόμ. 22. § 1. Πανδ. (24.3). Ulpianus libro XXXIII ad edictum.

Si post solutum matrimonium filiafamilias citra patris voluntamen exactam communem dotem consumat, patri et viva ea, et mortua actio superest, ut dos ipse solvatur, ceterum si non perditurae, et ex justis causis soluta sit, non supererit actio, sed mortuo patre nec etiam heredes agent, nec mulier.

Βασιλ. (28.8) σελ. 259. Ἐὰν μετὰ διαζύγιον ἡ ὑπαιξουσία παρὰ γνώμην τοῦ πατρὸς λαβοῦσα τὴν προῖκα δαπανήσῃ αὐτήν, ἐνάγει τῷ ἀνδρὶ ὁ πατὴρ καὶ ζώσης καὶ τελευτώσης αὐτῆς· εἰμὴ γάρ, μὴ οὔσης ἀσώτου, ἐκ δικαίας αἰτίας κατέβαλε, τότε γὰρ ἀπόλλυται ἡ ἀγωγὴ καὶ οὔτε οἱ κληρονόμοι τοῦ πατρὸς κινοῦσιν οὔτε ἡ γυνή

4) Νόμ. 34. § 6. Πανδ. (46.3). Julianus libro XIII digestorum.

Si gener socero ingnorante filia dotem solvisset non est liberatus, sed condicere socero potest, nisi natum filiae habuisset, et propemodum similis est gener ei, qui absentis procurotori, solveret, quia in casum dotis patriceps et quasi socia obligationis patri filia esset.

Βασιλ. (26.5) λδ΄ § 6. Ἐὰν τὴν προῖκα τῆς γενομένης γαμετῆς μου καταβάλλω τῷ πατρὶ αὐτῆς, οὐκ ἐλευθεροῦμαι· ἐὰν οὖν μὴ δεκτὸν ἡγῆται, ἀναλαμβάνω αὐτήν, μέτοχος γὰρ καὶ κοινωνός ἐστιν ἡ θυγάτηρ ἐπὶ τῇ προικὶ τῷ πατρὶ αὐτῆς.

§ 56. Εἰς τὰ ἀνωτέρω χωρία παρατηροῦμεν ὅτι ἡ προῖξ εἶναι κοινὴ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς θυγατρὸς (communis dos particeps dotis, patris et filiae dos est). τί σημαίνει ὅμως ἡ φράσις αὕτη;

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Συνήθως περὶ κοινοῦ πράγματος ὅταν γίνεται λόγος, ἐννοοῦμεν ὅτι μέρος τοῦ πράγματος τούτου ἀνήκει εἰς τὸν ἕνα καὶ μέρος εἰς τὸν ἕτερον κύριον τοῦ κοινοῦ πράγματος· τοῦτο ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ ἐπὶ τῆς προκειμένης περιπτώσεως, διότι οὐδαμοῦ ἐν ταῖς πηγαῖς γίνεται μνεία, ὅτι ἡ προῖξ ἀνήκει ἐξ ἡμισείας εἰς τὸν πατέρα καὶ τὴν θυγατέρα, σύμφωνοι δὲ περὶ τούτου καὶ πάντες οἱ συγγραφεῖς,[11] οἵτινες ὅμως εὑρίσκονται ἐν διαφωνίᾳ περὶ τῆς ἐννοίας τῆς φράσεως ταύτης.

Ὁ Clück τόμ. 27, σελ. 214 θεωρεῖ τὴν θυγατέρα κυρίαν τῆς προικὸς ταύτης in solidum, κατὰ τοῦτο δὲ μόνον θεωρεῖ ὁ Clück τὴν προῖκα communis patris et filiae, ὅτι οὐδέτερος τούτων ἄνευ τῆς θελήσεως τοῦ ἑτέρου δύναται νὰ τὴν ἀπαιτήσῃ. Ὁ Clück ἐστηρίχθη εἰς τὰ ἐν τῇ ὑποσημειώσει 59 σελ. 214 ἀναφερόμενα χωρία, ἤτοι νόμ. 3 § 5 Πανδ. (4.4) νόμ. 71 Πανδ. (21.2) καὶ νόμ. 14 προοιμ. Πανδ. (35.2). Τὰ χωρία ὅμως ταῦτα, ὡς ἐκ τῆς ἁπλῆς ἀναγνώσεως αὐτῶν προκύπτει, ὁμιλοῦσι περὶ τῆς σχέσεως τῆς θυγατρὸς πρὸς τὴν προῖκα συνεστῶτος ἔτι τοῦ γάμου, (manente matrimonio). Ἐπικαλεῖται δὲ ὁ Clück καὶ τὸν Δονέλλον,[12] ὡς ἔχοντα τὴν γνώμην ταύτην, ὅστις λέγει, sed dicitur dos communis est non dominii sed petendi et exigendi jure, quia scilicet petitio et actio est communis.

Παρομοίαν γνώμην ἔχει ὁ Vangerow τόμ. α' σελ. 220 σημ. 1 6. λέγων ὅτι ἡ κυριότης τῆς προικὸς ἀνήκει εἰς

---

11 Α. χ. Glück. τόμ. 27 σελ. 214. Francke Archiv für civilist. prax τόμ. 26 σελ. 417. Vangerow ! § 220 σημ. 1 6. Baron, die Cesammtrechtsverhältnisse im Römischen Recte σελ. 394. Czyhlarz, σελ. 303. Παπαρρηγ. οἰκογ. δικ σελ.

12 Commentaria do jure civilis βιβλ. 14 κεφ. ς' § 14.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὴν γυναῖκα καὶ πρέπει μάλιστα νὰ φυλάσσηται αὐτῇ διὰ δεύτερον γάμον, καὶ μόνον ὡς πρὸς τὴν δικαστικὴν ἐπιδίωξιν τῆς προικός, ἰσχύει ὁ περιορισμὸς ὅτι ἀπαιτεῖται ἡ συναίνεσις τῆς γυναικός. Τὴν γνώμην ταύτην ἔχει καὶ ὁ κ. Παπαρρηγόπουλος ἐν οἰκογ. δικ. σελ. 193 β'. ἔκδοσις.

§ 57. Ὁ Baron, die Cesammtrechtsverhältnisse im Römischen Recte σελ. 394, ἀποκρούει ὅτι ὁ πατὴρ εἶναι μόνος κύριος τῆς προικὸς ταύτης, διὰ τὸν λόγον ὅτι εἶναι ὑπόχρεως ν' ἀποδώσῃ ταύτην τῇ θυγατρὶ διὰ δεύτερον γάμον, ὑποστηρίζει δὲ ὅτι ὑπάρχει ἐνταῦθα μία συνενοχὴ ὑπὲρ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς θυγατρός, διαφέρουσα τῶν λοιπῶν ὁμαλῶν συνενοχῶν κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐνῷ εἰς ταύτας ὁ ὀφειλέτης καταβάλλων εἰς ἕνα τῶν δανειστῶν ἐλευθεροῦται, ἐνταῦθα πρέπει ἀμφότεροι νὰ ἐναγάγωσι, χωρὶς νὰ δύναται ὁ εἷς νὰ ἀποκλείσῃ τὴν conditio τοῦ ἄλλου. Δὲν ἀντίκειται δὲ εἰς τοῦτο κατὰ τὸν Baron ὅτι ἡ θυγάτηρ εἶναι filiafamilias, διότι καὶ constante matrimonio μόνον ἡ θυγάτηρ ἔχει δικαίωμα ἐπὶ τῆς προικός. Τὴν γνώμην ταύτην ἐπολέμησεν ὀρθῶς ὁ Sternberg σελ. 40 καὶ 43 καὶ ὁ Bechmann 2 σελ. 309 σημ. 2 ὡς μὴ στηριζομένην εἰς τὰς πηγάς.

§ 58. Ὁ Tigerström 2 σελ. 74 πιστὸς εἰς τὴν ἐσφαλμένην ἀρχήν του, ὅτι κυρία τῆς προικὸς εἶναι ἡ γυνή, λέγε,, ὅτι ὁ πατὴρ ἐνεργεῖ μὲν ὡς διαχειριστὴς τῆς περιουσίας τῆς θυγατρός του proprio nomine, οὐχὶ ὅμως πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ ὠφέλειαν, διότι κυρία εἶναι ἡ θυγάτηρ καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ ἀπαιτεῖται ἡ συναίνεσίς της.

§ 59. Ὁ Francke, Archiv. σελ. 416, λέγει ὅτι ἡ θυγάτηρ ὡς filiafamilias οὐδὲν δι' ἑαυτὴν ἠδύνατο ν' ἀποκτήσῃ, πᾶν ὅτι ἀπέκτα, τοῦτο ἀνῆκε, δυνάμει τῆς πατρικῆς ἐξουσίας εἰς τὸν πατέρα, τούτῳ δὲ τῷ λόγῳ καὶ ἡ προῖξ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ μετέβαινεν εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πατρός, τὴν αὐστηρὰν δὲ ταύτην συνέπειαν τῆς πατρικῆς ἐξουσίας κατεπράϋνον οἱ νόμοι χάριν τῆς θυγατρὸς διὰ τούτου, ὅτι ὁ πατὴρ δὲν ἠδύνατο ν' ἀπαιτήσῃ τὴν προῖκα ταύτην ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς γυναικός, ἀλλὰ adjuncta filiae persona, πρὸς τίνα δὲ σκοπὸν ἐγένετο τοῦτο δὲν δηλοῦται ρητῶς, ἐν τούτοις δὲν ὑπολείπεται ἀμφιβολία ὅτι τοῦτο ἦτο συνέπεια τοῦ ἰσχύσαντος διὰ τῶν leges juliae ἀξιώματος ὅτι Reipublicae interest mulieres dotes salvas h a b e r e, propter quas n u b e r e possint.

Ἔπρεπε νὰ λάβῃ ἡ γυνὴ τὴν προῖκα δι' ἕτερον γάμον, ὅθεν καὶ ὑπεχρεώθη ὁ πατὴρ νὰ δώσῃ αὐτῇ ἐν περιπτώσει δευτέρου γάμου, ἴσην προῖκα· καὶ τὸ ἀξίωμα δὲ τοῦτο διὰ τοῦ ὁποίου ἐμετριάσθη ἡ πατρικὴ ἐξουσία χάριν τῶν γάμων, παρήχθη ἐκ τῆς lex julia et Papia Poppaea, διὰ τοῦ νόμου τούτου καθιερώθη ἐν γένει ἡ νόμιμος ὑποχρέωσις τοῦ πατρὸς πρὸς προίκισιν τῆς θυγατρός· ὁ αὐτὸς νόμος ἐκ τῶν αὐτῶν αἰτιῶν ὁρμώμενος, ἀπηγόρευσε τὴν ἀπόδοσιν τῆς προικὸς συνεστῶτος τοῦ γάμου· ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ὁ πατὴρ κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην τῆς ἀπαιτήσεως τῆς προικὸς ἐδεσμεύθη ἐκ τῆς συγκαταθέσεως τῆς θυγατρός.

Παρομοίαν γνώμην φαίνεται ἔχων ὁ Puchta vorl 2 σελ. 288.

Τὴν γνώμην ταύτην ἐπολέμησεν ὁ Bechmann 1 σελ. 84 καὶ ὁ Sternberg σελ. 42 σημ. 37, ἀλλὰ περὶ τούτου κατωτέρω.

Τὴν γνώμην τοῦ Czyhlarz ὅρα ἐν σελ. 303 καὶ ἐπόμ.

§ 60. Συμπεραίνοντες ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω γνωμῶν καὶ τῶν χωρίων τῶν πηγῶν, φρονοῦμεν ὅτι ὀρθοτέρα ἔννοια τῆς φράσεως adjuncta filiae persona εἶναι ἡ ἑξῆς:

Βεβαίως οἱ νόμοι δὲν ἐσκόπουν νὰ εἴπωσιν ὅτι ἡ τοιαύτη προῖξ διανέμεται ἐξ ἴσου μεταξὺ πατρὸς καὶ θυγατρός· (τοῦτο κατεδείχθη ἀνωτέρω). Ἡ τοιαύτη προῖξ ἀνῆκε κατὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κυριότητα εἰς τὸν πατέρα δυνάμει τῆς πατρικῆς ἐξουσίας· τοῦτο σαφῶς προκύπτει ἐκ τοῦ χωρίου 1, 2 Κωδ. (6.61)= pater jure potestatis aquisit· ἦτο δηλ. συνέπεια τῆς περὶ πατρικῆς ἐξουσίας ἐννοίας τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου, καθ' ἣν, ὡς γνωστόν, οἱ ὑπεξούσιοι δι' ἑαυτοὺς οὐδὲν ἠδύναντο ν' ἀποκτήσωσι.

Ἐπίσης τοῦτο σαφέστατα προκύπτει ἐκ τῆς διατάξεως νομ. 12 Κωδ. (3.38), καθ' ἣν ἡ τοιαύτη προῖξ περιελθοῦσα εἰς τὸν πατέρα διανέμεται, μεταξὺ ὅλων τῶν κληρονόμων, ὡς μέρος τῆς πατρικῆς κληρονομίας, μόνον δὲ ἂν ἡ γυνὴ γραφῇ ὑπὸ τοῦ πατρὸς κληρονόμος μετὰ ξένων προσώπων, λαμβάνει μόνη τὴν προῖκα ταύτην, ὡς ἐξαίρετον.

Ἂν λοιπὸν δὲν μετέβαινεν εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν κυριότητα τοῦ πατρός, πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ κληρονομηθῇ παρ' ὅλων τῶν κληρονόμων;

Ἡ δὲ Νεαρὰ 97 κεφ. ε', ἣν ἐπικαλεῖται ὁ κ. Παπαρρηγόπουλος, δὲν ἀποδεικνύει ὅτι ἡ κυριότης ἀνήκει εἰς τὴν γυναῖκα, ἀλλ' ὅτι πρέπει νὰ ἐπιφυλλάσσηται αὐτῇ δι' ἕτερον γάμον, περὶ τούτου ὅμως κατωτέρω.

Ἀλλὰ πῶς ἐξηγεῖται ἡ δέσμευσις τοῦ πατρὸς τοῦ νὰ μὴ δύναται ν' ἀναλάβῃ τὴν προῖκα ταύτην ἄνευ τῆς συναινέσεως τῆς θυγατρός του;

Ἀποδεδειγμένου ὄντος, ὅτι ἡ κυριότης ἀνήκει εἰς τὸν πατέρα, πρέπει ἀνενδοιάστως νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι τοῦτο ἐνομοθετήθη χάριν τῆς γυναικὸς καὶ πρὸς τὸ ἀποκλειστικὸν αὐτῆς συμφέρον, διότι βεβαίως πρὸς προστασίαν τῶν τοῦ πατρὸς συμφερόντων δὲν ἐνομοθετήθη, ἀφ' οὗ οὗτος εἶναι κύριος, καὶ ἀφ' οὗ ἔχει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του τὴν θυγατέρα του, ἧς τὴν συναίνεσιν ἀπήτησεν ὁ νόμος.

Τούτου τιθέντος, ἤτοι ὅτι πρὸς τὸ συμφέρον τῆς γυναικὸς ἐνομοθετήθη, ὁ περιορισμὸς τοῦ πατρὸς τοῦ μὴ δύνασθαι ἀπαιτεῖν τὴν προῖκα ἄνευ τῆς συναινέσεως τῆς θυγα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τρός του, πρέπει ν' ἀνεύρωμεν τίνα συμφέροντα τῆς θυγατρός, σχετικῶς πρός τὴν προῖκα ἢ ἄλλο τι, ἠδύνατο νὰ προστατεύσῃ ὁ περιορισμὸς οὗτος τοῦ πατρός.

Ὁ Francke, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, εὑρίσκει τὴν προστασίαν τοῦ ἐξῆς συμφέροντος τῆς θυγατρός, ὅτι ὁ πατὴρ ὑποχρεοῦται νὰ δώσῃ ἐν περιπτώσει δευτέρου γάμου τῆς θυγατρός του, πάλιν τὴν προῖκα.

Τοῦτο εὑρίσκομεν λίαν ὀρθόν, διότι ἂν ἡ θυγάτηρ παρετήρει ὅτι ὁ πατήρ της λαμβάνων τὴν προῖκα ἤθελε σπαταλήσει ταύτην, ἠδύνατο ν' ἀρνηθῇ τὴν συναίνεσίν της καὶ νὰ περιμείνῃ νὰ γίνῃ αὐτεξουσία (sui juris), ὅπως ζητήσῃ μόνη αὐτὴ τὴν προῖκα παρὰ τοῦ ὑποχρέου συζύγου, ὅπως τῇ χρησιμεύσῃ διὰ δεύτερον γάμον.

Ἡ ἀντίρρησις τοῦ Bechmann 1 σελ. 84, ὅτι ἂν τοῦτο ἦτο ἀληθὲς ἔπρεπε νὰ μὴ δοθῇ εἰς τὸν πατέρα οὐδὲν δικαίωμα ἐπὶ τῆς προικὸς ταύτης, ἥτις ἀποδίδεται εἰς αὐτόν, ἔδει δὲ νὰ λαμβάνῃ ταύτην ὁ πατὴρ ὡς μεσεγγυοῦχος (sequester) εἶναι πολὺ ἀσθενής, διότι ἐκ τοῦ ὅτι ὁ νόμος δὲν ἐθεώρησε μεσεγγυοῦχον, τὸν πατέρα, τῆς προικὸς ταύτης, (διὰ τοῦ ὁποίου μέσου ἠδύνατο ἀληθῶς νὰ ἀσφαλίσῃ περισσότερον τὴν θυγατέρα), οὐδόλως ἕπεται ὅτι εἶναι ἐσφαλμένη ἡ ἐκτεθεῖσα γνώμη· δὲν ἠδύνατο δὲ ἄλλως τε ἢ δὲν ἠθέλησεν ὁ νόμος νὰ πράξῃ τοῦτο, διότι ὑπάρχουσι περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας τὸ τοιοῦτον ἤθελεν εἶναι ἄδικον. Ὑπάρχουσι δηλαδὴ περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας τὸ τοιοῦτον ἤθελεν ἀποβῇ πρὸς βλάβην τῶν λοιπῶν τέκνων. Ὁ δὲ Ρωμαϊκὸς νόμος ἠθέλησεν ἰσότητα δικαιωμάτων μεταξὺ τῶν τέκνων· ἃς ὑποθέσωμεν λ. χ. ὅτι μετὰ τὴν εἰς τὸν πατέρα ἀπόδοσιν τῆς προικός, ἀπόλλυσιν οὗτος τὴν λοιπὴν αὐτοῦ περιουσίαν ἐκ τυχαίων περιστατικῶν, ἐκτὸς τῆς προικός· διατί νὰ μὴ δύναται ὁ πατὴρ μέρος ἐξ αὐτῆς τῆς προικὸς νὰ διαθέτῃ ὑπὲρ τῶν ἄλλων αὐτοῦ τέκνων λ. χ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρὸς ἀποκατάστασιν καὶ ἑτέρας ἀνυπάνδρου θυγατρός του; δὲν εἶναι ἄδικον νὰ εὑρίσκηται εἰς κρείσσονα μοῖραν ἡ ἄπαξ ὑπανδρευθεῖσα;

Ἰδοὺ λοιπὸν ὁ λόγος, καθ' ἡμᾶς, ἕνεκα τοῦ ὁποίου δὲν ἠθέλησεν ὁ Ρωμαϊκὸς νόμος νὰ θεωρήσῃ τὸν πατέρα μεσεγγυοῦχον τῆς προικὸς ταύτης· ὅρα Νεαρ. 97 κεφ. ε'.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω δὲ, δὲν δύναται ν' ἀντιταχθῇ, ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἔδει νὰ ἐξαναγκάζηται ἡ θυγάτηρ εἰς συναίνεσιν, διότι ὡς ἐν τῇ ἑπομένῃ § θέλομεν ἴδει, ἡ θυγάτηρ πρέπει νὰ ἔχῃ εὔλογον ἀντίρρησιν, ὅπως ἀρνηθῇ τὴν συναίνεσίν της, τὸ εὔλογον δὲ τῆς ἀντιρρήσεως ἀπέκειτο εἰς τὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ, ὅστις ἔχων ὑπ' ὄψιν τὴν ἰσότητα τῶν δικαιωμάτων τῶν τέκνων, ἤθελεν ἀπορρίψει τὴν ἀντίρρησιν τῆς θυγατρός, ὡς μὴ εὔλογον.

Εἰς τὴν ἀνωτέρω ἀντίρρησιν τοῦ Bechmann, προσέθηκεν ὁ Sternberg σελ. 42 σημ. 37, ὅτι, συνεπῶς πρὸς τὴν ἐκτεθεῖσαν γνώμην, ἔπρεπε νὰ ἀξιώσωμεν, ὥστε ὁ πατὴρ διὰ πᾶσαν, εἰς ὥραν γάμου ἐρχομένην θυγατέρα του, νὰ ἀποχωρίζῃ ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῆς περιουσίας του, μέρος τι ἐξ αὐτῆς διὰ προῖκα, καὶ τοῦτο διότι κατὰ τὸν Sternberg εἶναι ἀκατανόητον, διατί ἡ ἅπαξ ὑπανδρευθεῖσα θυγάτηρ νὰ εὑρίσκηται εἰς κρείσσονα μοῖραν τῆς μὴ ὑπανδρευθείσης.

Ἀλλὰ ποῦ εὑρίσκει ὁ Sternberg, ὅτι ἡ ἅπαξ ὑπανδρευθεῖσα, κατὰ τὴν γνώμην ταύτην, εἶναι εἰς καλλιτέραν θέσιν τῆς μὴ ὑπανδρευθείσης;

Εἰς τὸ ὅτι πρέπει νὰ φυλάσσηται αὐτῇ ἡ προὶξ διὰ δεύτερον γάμον;

Ἀλλὰ τοῦτο οὐδόλως καθιστᾷ καλλιτέραν τὴν θέσιν τῆς ἅπαξ ὑπανδρευθείσης θυγατρός, διότι ὡς εἴδομεν, ὁ πατὴρ ἀναλαμβάνων τὴν προῖκα, δύναται νὰ διαθέσῃ μέρος αὐτῆς,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρὸς ἀποκατάστασιν καὶ ἑτέρας θυγατρός του, ἂν δὲν ἔχει ἄλλην περιουσίαν.

Ἡ θυγάτηρ, ἧς τὴν προῖκα ἀνέλαβεν ὁ πατήρ, ὡς κατωτέρω θέλομεν ἴδει, οὐδὲν δικαίωμα ἔχει ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς ἀποδοθείσης προικός·[13] τὸ μόνον δικαίωμα ὅπερ ἔχει, εἶναι νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐν περιπτώσει δευτέρου γάμου προῖκα, ἴσης ποσότητος τῇ πρώτῃ· ἀλλ' ἂν ὁ πατὴρ κατέστῃ ἄπορος, φυσικῷ τῷ λόγῳ οὐδεμίαν εὐθύνην φέρει.

Ἀλλὰ καὶ ἂν δεχθῶμεν τὴν ἀντίρρησιν τοῦ Sternberg ὡς ἀκριβῶς ἔχουσαν, ἤτοι ὅτι ἡ ἐκτεθεῖσα γνώμη καθιστᾷ καλλιτέραν τὴν θέσιν τῆς ὑπανδρευθείσης θυγατρός, διατί ἔπρεπε νὰ ἀξιώσωμεν ὥστε ὁ πατὴρ νὰ ἀποχωρίζῃ μέρος τῆς περιουσίας του διὰ πᾶσαν εἰς ὥραν γάμου ἐρχομένην θυγατέρα του;

Δὲν ἀρκεῖ ἆρά γε αὐτῇ ἡ ἐκ τοῦ νόμου ὑποχρέωσις τοῦ πατρὸς πρὸς προικοδότησιν; ἢ μήπως διὰ τὸν λόγον τῆς τυχὸν μελλούσης ἀπωλείας τῆς περιουσίας του;

Τότε ὅμως ἔπρεπε νὰ ἀξιώσωμεν καί τι πλέον, ἔπρεπε δηλ. εἰς τὸν πατέρα, ὅστις ὑπανδρεύσῃ ἅπαξ τὴν μίαν τῶν θυγατέρων του, καὶ δώσῃ εἰς αὐτὴν προῖκα ἀνάλογον πρὸς τὴν περιουσίαν του, κατόπιν δέ, ὅταν πρόκειται νὰ ὑπανδρεύσῃ τὴν δευτέραν θυγατέρα του εὑρίσκεται ἐν ἀπορίᾳ, (διότι λ. χ. ἀπώλεσε τὴν περιουσίαν του), νὰ δώσωμεν τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνῃ ἐκ τῆς δοθείσης προικὸς εἰς τὴν ἤδη ἐν γάμῳ εὑρισκομένην θυγατέρα του μέρος αὐτῆς διὰ νὰ προικίσῃ τὴν δευτέραν, προφανῶς ὅμως τοῦτο εἶναι παράλογον καὶ ἀντίκειται ὅλως εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς προικός.

---

13 Καὶ τοῦτο ἐπίσης εἶναι ἐπιχείρημα, ὅτι οὐχὶ ἡ θυγάτηρ κυρία τῆς προικὸς ταύτης, ἀλλ' ὁ πατήρ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐκτὸς ὅμως ὅτι αἱ κατὰ τῆς ἐκτεθείσης γνώμης ἀντιρρήσεις δὲν εἶναι ἰσχυραί, δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ αὕτη καὶ διὰ τῶν χωρίων τῶν πηγῶν, ἅτινα ὁρίζουσιν ὅτι ἡ προῖξ αὕτη πρέπει νὰ φυλάσσηται τῇ θυγατρὶ διὰ δεύτερον γάμον. Νεαρ. 97 κεφ. ε΄ καὶ νομ. 81 Πανδ. (17.2).

Δὲν εἶναι ὅμως μόνον ἡ προστασία τοῦ ἀνωτέρω συμφέροντος τῆς θυγατρός, σκοπὸς τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ μὴ δύνασθαι τὸν πατέρα ἀναλαβεῖν τὴν προῖκα ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς θυγατρός του.

Ἡ γυνὴ ἠδύνατο καὶ ἕτερον αὐτῆς συμφέρον νὰ προστατεύσῃ διὰ τῆς διατάξεως ταύτης.

Γνωστὸν τυγχάνει, ὅτι ὁ πατὴρ ἠδύνατο νὰ λύῃ τὸν γάμον τῆς ὑπεξουσίας θυγατρός του καὶ παρὰ τὴν θέλησίν της, ἂν λοιπὸν ὑποθέσωμεν ὅτι πατήρ τις ἀδιαφορῶν περὶ τῆς τύχης τῆς θυγατρός του, προέβαινεν εἰς τὴν λύσιν τοῦ γάμου πρὸς τὸν σκοπὸν ν᾽ ἀναλάβῃ τὴν προῖκα, ἡ θυγάτηρ ἀρνουμένη τὴν συναίνεσίν της διὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς προικός, ἠδύνατο νὰ ματαιοῖ τὴν κακὴν ταύτην πρόθεσιν τοῦ πατρός της, διότι διὰ τὸν πατέρα θὰ ἦτο μάταιον νὰ προβῇ εἰς τὴν λύσιν τοῦ γάμου πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ὠφεληθῇ τὴν προῖκα, ἀφ᾽ οὗ ἐκ τῶν προτέρων ἠδύνατο νὰ ᾖ βέβαιος, ὅτι ἡ θυγάτηρ του ἤθελεν ἀρνηθῇ αὐτῷ τὴν πρὸς τοῦτο συναίνεσίν της.

§ 61. Εἰδικώτερον δὲ περὶ τῆς actio adjuncta filiæ persona ἴσχυον τὰ ἑξῆς.

Ὁ πατὴρ ἐνάγει. Ulpiani Frag. VI, 6. pater habet actionem, ἐξαιρετικῶς δὲ ἐπετρέπετο εἰς τὴν θυγατέρα νὰ ἐγείρῃ τὴν ἀγωγήν, ἂν ὁ πατὴρ ἦτο ἀπὼν νομ. 22 § 4 Πανδ. (24. 3), ἢ ἂν διετέλει ἐν αἰχμαλωσίᾳ νομ. 22 § 1 Πανδ. (24. 3).

Ἂν ὁ πατὴρ εἶναι παράφρων, ὁ νόμος 22 § 10 Πανδ. (24. 3) ὁρίζει ὅτι ὁ curator ejus (patris) voluntate filiae

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

petere poterit, ἂν δὲ, δὲν ὑπῆρχε κηδεμών, ἐπετρέπετο εἰς τὴν θυγατέρα νὰ ἐναγάγῃ, ἀλλὰ ἀφ' οὗ προηγουμένως ἔδιδεν ἀσφάλειαν ratam rem patrem habiturum.

Ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἄξιον τὸ ἀνωτέρω χωρίον 22 § 1 Πανδ. (24, 3) ἐξ οὗ προκύπτει, ὅτι ἠδύνατο ἐνίοτε καὶ εἰς τὴν θυγατέρα μόνην, παρὰ τὴν γνώμην τοῦ πατρὸς νὰ δοθῇ ἡ προίξ.

Ἡ συναίνεσις τῆς θυγατρὸς δὲν ὑπέκειτο εἰς διατύπωσίν τινα, οὐδὲ ἦτο ἀνάγκη νὰ εἶναι ῥητὴ ἤρκει νὰ μὴ ἀντιλέγῃ, (nisi evidenter contra dicat) νομ. 2 § 2 Πανδ. (24. 3). ἂν ὅμως ἡ θυγάτηρ ἦτο ἀποῦσα, ὤφειλεν ὁ πατὴρ νὰ δώσῃ cautionem de rato (ὅρα τὸ αὐτὸ χωρίον), ταύτης ὅμως ἀπηλάσσετο ὁ πατήρ, ἂν ἡ θυγάτηρ ἦτο παράφρων, διότι τότε ὑπετίθετο ἡ συναίνεσίς της.

Ἂν ἡ γυνὴ δὲν εἶχεν εὔλογον ἀντίρρησιν δὲν ἠδύνατο νὰ ἀρνηθῇ τὴν συναίνεσίν της, καὶ καλῶς κατεβάλετο τῷ πατρὶ ἡ προίξ νομ. 37. Πανδ. (24. 3).[14]

Ἂν ἀπέθνησκεν ἡ γυνὴ πρὸ τῆς συναινέσεώς της, μόνος ὁ πατὴρ εἶχε τὴν ἀγωγήν, νομ. 22 § 1 Π. (24. 3) καὶ νομ. 25 προιμ. Πανδ. (46. 8) διότι ἔλειπε καὶ ὁ λόγος ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἐνομοθετήθη ἡ συναίνεσις.

Ἡ συναίνεσις τῆς γυναικὸς ἀπητεῖτο οὐ μόνον κατὰ τὴν ἀπαίτησιν τῆς προικός, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν καταβολήν, νομ. 3 Πανδ. (24. 3).

Ἂν ὁ πατὴρ ἐλάμβανε τὴν προῖκα, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς θυγατρός, ἠδύνατο αὕτη, γενομένη αὐτεξουσία, νὰ αἰτήσῃ ταύτην ἐκ νέου, παρὰ τοῦ συζύγου (ἐν περιπτώσει διαζυγίου) ἢ τῶν κληρονόμων, μὴ ἐλευθερουμένων ἐκ τῆς πρὸς τὸν πατέρα καταβολῆς, νομ. 2 § 1 Πε (24. 3). ὁ δὲ καταβάλλων τὴν προῖκα, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἠδύ-

14 Ὅρα τὴν διαφωνίαν τοῦ **Gzyhlarz** σελ 309 πρὸς τὴν κρατοῦσαν γνώμην περὶ τούτου, ἐναντίον αὐτοῦ ὅρα **Sternberg** σελ. 46.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νατο νὰ κινήση κατὰ τοῦ πατρός, οὐχὶ τὴν condictio indebiti, διότι πάντως ὠφείλετο τῷ πατρὶ ἡ προίξ, ἀλλὰ τὴν condictio causa data, causa non secuta, διότι ὁ σκοπὸς τῆς καταβολῆς τῆς προικός, ὅστις ἦτο ἡ ἐκπλήρωσις τῆς περὶ προικὸς ἐνοχῆς, δὲν ἐπετεύχθη. νόμ. 34 § 6 Π. (46. 3).

Θανόντος τοῦ πατρός, ἡ γυνὴ κληρονομεῖ τὴν προῖκα ταύτην ἐξ ἴσου, ὡς οἱ λοιποὶ κληρονόμοι, μόνον δέ, ὅταν ἡ θυγάτηρ γραφῇ κληρονόμος μετὰ ἐξωτικοῦ, λαμβάνει ταύτην ὡς ἐξαίρετον. νομ. 12 Κ. (3. 38),

Ἡ θυγάτηρ ἐν περιπτώσει δευτέρου γάμου, δύναται νὰ ἀξιώσῃ παρὰ τοῦ πατρὸς ποσὸν ἴσον τῇ προικὶ ταύτῃ, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἀξίωσίν τινα ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς πρώτης προικός, νομ. 81 Πανδ. (17. 2). Βασιλ. (12. 1) οθ'. καὶ Νεαρ. 99 κεφ. 5. διότι ὁ πατὴρ γίνεται κύριος αὐτῆς. Ἂν ὅμως ὁ πατὴρ εὑρίσκεται ἐν ἀπορίᾳ, δύναται καὶ μικρότερον τούτου ποσὸν νὰ δώσῃ. Νεαρ. 97 κεφ. 5 ἐν τέλει.

§ 62. Τὸ Βυζαντινὸν δίκαιον δὲν ἐνεωτέρισεν ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἀποδόσεως τῆς προικός, λυθέντος τοῦ γάμου διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρός, ἐξηκολούθησε δὲ μέχρις ἐσχάτων τοῦ Βυζαντινοῦ Κρατους ἐφαρμοζόμενον, ὡς πρὸς τοῦτο τὸ δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ (ὅρα τὰς παραπομπὰς τῆς § 35—40 τοῦ προηγουμένου κεφαλαίου)· καὶ ὁ Ἀρμενόπουλος δὲ (4. 10) 47. ἀναγράφει τὸ δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

§ 63. Ἑπομένως καὶ παρ' ἡμῖν τοῦτο ἰσχύει, μὲ μόνην τὴν τροποποίησιν ὅτι συνεπαγομένου σήμερον τοῦ γάμου τὴν χειραφεσίαν, δὲν δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν αἱ διατάξεις περὶ τῆς actio adjuncta filiae persona, ἐφαρμόζονται δὲ μόνον αἱ διατάξεις, περὶ ὧν ἐγένετο λόγος ἐν § 51—55 τοῦ παρόντος κεφαλαίου.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΤΙ ΓΙΝΕΤΑΙ Η ΠΡΟΙΞ ΛΥΘΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΔΙΑ ΔΙΑΖΥΓΙΟΥ ;

Περίληψις τῶν περιεχομένων ἐν τῷ παρόντι Κεφαλαίῳ.

§ 64. Ἀντικείμενον τοῦ παρόντος κεφαλαίου.
§ 65. Ἀρχαιότερον Ρωμαϊκὸν δίκαιον.
§ 66. Retentio propter liberos ἔννοια αὐτῆς.
§ 67. Προαπαιτούμενα αὐτῆς.
§ 68. Σκοπὸς τῆς retentio ταύτης. Διαφωνία τῶν συγγραφέων περὶ τούτου. Γνώμη Dernburg καὶ ἐπιχειρήματα κατ' αὐτῆς.
§ 69. Γνώμη Bechmann καὶ Scheurl, ἀντίκρουσις αὐτῆς.
§ 70 Συνέχεια. Γνώμη Czyhlarz καὶ ἀντίκρουσις αὐτῆς ὑπὸ Sternberg.
§ 71. Συνέχ. Γνώμη Sternberg καὶ ἀντίκρουσις αὐτῆς.
§ 72. Τίς ἡ ὀρθοτέρα γνώμη καὶ διατί.
§ 73. Retentio ptopter mores· ἔννοια αὐτῆς.
§ 74. Πῶς ἐκανονίζετο τὸ ποσὸν τῆς παρακρατήσεως.
§ 75. Ἰσχὺς αὐτῆς ἐπὶ κληρονόμων.
§ 76. Ἀνίσχυρος ἡ συμφωνία περὶ περιορισμοῦ τῆς ποινῆς.
§ 77. Ὑπαιτιότης ἀμφοτέρων τῶν συζύγων καὶ ποιναὶ κατὰ τοῦ ἀνδρός.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 78. Judicium de moribus φύσις καὶ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὴν retentio propter mores. Γνῶμαι τῶν συγγραφέων.

§ 79. Ἡ κατὰ τοὺς νεωτέρους ὀρθοτέρα γνώμη, καὶ ποῦ στηρίζεται αὕτη.

§ 80. Σχέσις τῶν δύο retentiones.

§ 81. Τύχη τούτων ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ δικαίῳ μέχρις Ἰουστινιανοῦ. Διάταξις Κωνσταντίνου, Ἰουλιανοῦ, Ὀνωρίου, Θεοδοσίου καὶ Κωνσταντίνου.

§ 82. Συνέχ. Διατάξεις Θεοδοσίου τοῦ Β'.

§ 83. Συνέχ. Διατάξεις Ἰουστινιανοῦ περὶ τούτων.

§ 84. *Δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ.*

§ 85. Διατάξεις τοῦ Ἰουστινιανοῦ διὰ τὴν ἕνεκα μοιχείας διάλυσιν τοῦ γάμου.

§ 86. Ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς Νεαρᾶς 134 κεφ. 10, δὲν κατήργησε τὴν διάταξιν τῆς Νεαρᾶς 117, καὶ πόθεν ἐξάγεται τοῦτο.

§ 87. Ἐνίσχυσις τῆς ἀνωτέρω γνώμης.

§ 88. Ἐναντία γνώμη, περὶ τῆς καταργήσεως τοῦ κ. Τυπάλδου, οἱ λόγοι, ἐφ' ὧν στηρίζεται αὕτη.

§ 89. Ἀντίκρουσις τῶν ἐπιχειρημάτων τῆς γνώμης τοῦ κ. Τυπάλδου.

§ 90. Ἡ στέρησις τῆς προικὸς τῆς μοιχαλίδος λαμβάνει χώραν καὶ ἂν τὴν προῖκα συνέστησεν ὁ πατὴρ ἢ τρίτος ;

§ 91. Διαφωνία περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἂν ἡ προῖξ εἶναι profecticia, τρεῖς γνῶμαι περὶ τούτου, ποῦ στηρίζεται ἑκάστη ;

§ 92. Τίς ἡ ὀρθοτέρα γνώμη ;

§ 93. Τίς ἡ σημερινὴ ἰσχὺς τοῦ ζητήματος ;

§ 94. Συνέπειαι τῆς δευτερογαμίας.

Βυζαντινὸν δίκαιον.

§ 95. Ἀπὸ Ἰουστίνου μέχρι Βασιλείου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 96. Ἀπὸ Βασιλείου μέχρι Λέοντος.
§ 97. Νομοθεσία Λέοντος.
§ 98. Μετὰ τὸν Λέοντα.
§ 99. Ἔρευνα τῶν ἰδιωτικῶν συλλογῶν τῶν νόμων τῶν ἀνωτέρω αὐτοκρατόρων. Ecloga privata aucta, σύνοψις Βασιλικῶν, synopsis minor, ecloga ad prochiron mutata, epanagoge aucta, prochiron auctum, epitome legum, σχόλια Ζωναρᾶ καὶ Βαλσαμῶνος. Ἁρμενόπουλος.
§ 100. Αἱ χρηματικαὶ ζημίαι τοῦ Ἰουστινιανοῦ διὰ τὸ ἐξ ὑπαιτιότητος τῆς γυναικὸς διαζύγιον *ἰσχύουσι καὶ παρ' ἡμῖν ;*
§ 101. Γνώμη κ. Καλλιγᾶ καὶ κ. Τυπάλδου.
§ 102. Γνώμη κ Παπαρρηγοπούλου,
§ 103. Νομολογία τοῦ Ἀρείου Πάγου.
§ 104. Τίς ἡ ὀρθοτέρα ἡ γνώμη; λόγοι ἐφ' ὧν δέον νὰ στηριχθῇ αὕτη.
§ 105. Τύχη τῆς dos profecticia ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τῆς λύσεως τοῦ γάμου.

---

§ 64. Ἐκτὸς τῆς φυσικῆς λύσεως τοῦ γάμου, διὰ τοῦ θανάτου ἑνὸς τῶν συζύγων, ὑπάρχει καὶ ἑτέρα λύσις, κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον, ἡ διὰ τοῦ διαζυγίου. «Dirimitur matrimonium divortio». Νομ. 1 Πανδ. (24.2).

Τὸ διαζύγιον, ὅπερ ἀποτελεῖ ἓν τῶν σπουδαιοτέρων κοινωνικῶν καὶ νομοθετικῶν ζητημάτων, ὡς καὶ οἱ λόγοι τοῦ διαζυγίου καὶ ἡ ἱστορικὴ ἀνάπτυξις τῶν λόγων τούτων, διαφεύγουσι τὰ ὅρια τῆς παρούσης πραγματείας, ἧς ἀντικείμενον μόνον, ἡ τύχη τῆς προικὸς λυθέντος τοῦ γάμου· κατ' ἀκολουθίαν ἐν τῷ παρόντι κεφαλαίῳ θέλομεν ἐξετάσει μόνον τὴν τύχην τῆς προικὸς ἂν λυθῇ ὁ γάμος διὰ διαζυγίου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν τύχην τῆς προικὸς ἐν περιπτώσει διαζυγίου, εἰς ὃ οὐδέτερος τῶν συζύγων εἶναι ὑπαίτιος (bona gratia divortium) ταὐτίζεται αὕτη πρὸς τὴν τύχην τῆς προικὸς κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον διὰ τοῦ θανάτου τοῦ συζύγου, λυθέντος τοῦ γάμου.

Ὅσον δ᾽ ἀφορᾷ τὴν τύχην τῆς προικὸς ἐπὶ ὑπαιτίου διαζυγίου ἐξετάζομεν ταύτην ἐν τῷ παρόντι κεφαλαίῳ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου μέχρι σήμερον.

§ 65. Ὅταν καθιερώθη ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ δικαίῳ ἡ ἀπόδοσις τῆς προικός, καθιερώθη σὺν τῷ χρόνῳ, καὶ δικαίωμα τοῦ ἀνδρός, νὰ παρακρατῇ ἐκ τῆς προικὸς μέρος αὐτῆς, ἐν περιπτώσει διαζυγίου ἐξ ὑπαιτιότητος τῆς γυναικός, αἱ παρακρατήσεις αὗται ἦσαν δύο, ἡ propter liberos καὶ ἡ propter mores,[1] αἵτινες ἐπήγασαν ἐκ τῆς ἰδέας, ὅτι ἡ γυνή, ἥτις ἄνευ λόγου διαζεύγνυται ἢ δίδωσιν ἀφορμὴν εἰς τὸ διαζύγιον, δὲν πρέπει ὅσον ἀφορᾷ τὴν προῖκα, νὰ εὑρίσκηται ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, ἐν ᾗ καὶ ἡ δοῦσα ἀφορμὴν εἰς διαζύγιον, δι᾽ ὃ καὶ ὠνομάσθησαν retentiones quae ad morum coercitionem rescipiunt.

§ 66. Retentio propter liberos· ἔννοια αὐτῆς εἶναι ὅτι ἂν ἡ γυνὴ ἢ ὁ πατήρ, ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν τοῦ ὁποίου διατελεῖ, ἦσαν ὑπαίτιοι τοῦ διαζυγίου, ὁ ἀνὴρ ἠδύνατο νὰ παρακρατήσῃ, ἐὰν ὑπῆρχον τέκνα ἐκ τοῦ γάμου, τὸ $^1/_6$ τῆς προικὸς δι᾽ ἕκαστον τέκνον, οὐδέποτε ὅμως πλέον τοῦ ἡμίσεως τῆς προικός, καὶ ἐν ᾗ περιπτώσει ὑπῆρχον πλείονα τῶν τριῶν τέκνα. Ulpiani Fragmenta VI § 10, Propter liberos retentio fit, si culpa mulieris aut patris cujus in potestate est, divortium factum sit, tunc

1 Ἐν γένει περὶ τῶν retentiones, ὡς καὶ περὶ τῶν λοιπῶν, πραγματευόμεθα κατωτέρω ἐν κεφαλαίῳ 7.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

enim singulorum liberorum nomine sextæ retinentur in dote, non plures tamen, quam tres sextæ in retentione sunt non in petitione.

§ 67. Προαπαιτούμενα αὐτῆς εἶναι:

α΄.) Ὑπαιτιότης τῆς γυναικὸς ἢ τοῦ πατρὸς εἰς οὗ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν διατελεῖ· (culpa mulieris aut patris cujus in potestate est), ἐπομένως ἐν τῇ δίκῃ ἔδει νὰ ἐξευρεθῇ utrius culpa divortium est, ἂν δὲ ἀμφότεροι οἱ σύζυγοι ἦσαν ὑπαίτιοι, ἐπήρχετο συμψηφισμὸς τοῦ πταίσματος. Fragm. Vatic. § 120 καὶ νομ. 39 Π. (24.3).

β΄.) Ἡ ὕπαρξις τέκνων (liberi intervenientes), δὲν ἐλογίζοντο τὰ τεθνεῶτα, arg. v. 48. Π. (24.3) νομ. 3. Κώδ. (5.14) ἀδιάφορον δὲ ἂν διατελῶσιν ἢ οὔ, ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν.

Ἡ retentio αὕτη διαφέρει, ὡς ἀλλαχοῦ εἴδομεν, κεφ. 1 § 34 τῆς retentio propter liberos, καθ' ἣν θανούσης τῆς γυναικὸς ἐν τῷ γάμῳ, ἐκράτει ὁ ἀνὴρ τὸ $^1/_5$ in infinitum.

Τὸ pactum ne propter liberos deductio fiat, ἦτο ἀνίσχυρον.

Ἡ retentio αὕτη δὲν μετέβαινεν εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ ἀνδρός, ἠδύνατο δὲ νὰ προταθῇ καὶ κατὰ τῶν κληρονόμων τῆς γυναικός.

§ 68. Περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς retentio ταύτης ἐπικρατεῖ ἄκρα διαφωνία μεταξὺ τῶν συγγραφέων. Ὁ Dernburg compensation σελ. 148, θεωρεῖ ὡς σκοπὸν ταύτης, τὴν διὰ τὴν ὑπὲρ τῆς ἀποκτήσεως τέκνων εὔνοιαν ἀμοιβήν. Κατὰ τῆς γνώμης ταύτης ἀντέταξεν ὁ Bechmann 1 σ. 95 καὶ ὁ Czyhlarz σελ. 339, ὅτι ἡ retentio αὕτη ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Κικέρωνος, ἤτοι 100 ἔτη πρὸς τῆς Lex julia et Pappia Pop., ἥτις ηὐνόησε τὴν ἀπόκτησιν τέκνων. Ὁ Sternberg μὴ εὑρίσκων ἀξίαν λόγου τὴν ἀνωτέρω ἀντίκρουσιν, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι δυνατὸν νὰ προϋπῆρχεν ἡ εὔνοια

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αὕτη καὶ πρῶτον διὰ τῆς lex julia νὰ ἐνομοθετήθη, ἀποκρούει τὴν γνώμην τοῦ Dernburg δι' ἄλλον λόγον, ἤτοι διότι ἡ retentio αὕτη θὰ ἦτο τότε μᾶλλον ἀμοιβὴ διὰ τὴν ἀνηθικότητα, καθ' ὅσον γνωρίζουσα ἡ γυνὴ ὅτι ὅσῳ περισσότερα τέκνα ἔχει, τόσῳ ὀλιγωτέραν προῖκα θ' ἀναλάβῃ, ἤθελε φροντίζει δι' ἐκτρώσεων καὶ διὰ παρομοίων ἐγκλημάτων νὰ καταστρέφῃ ταῦτα!!!

§ 69. Ὁ Bechmann 1 σελ. 95 καὶ ὁ Scheurl ἐν τῇ κριτικῇ του περὶ τοῦ συγγράμματος τοῦ Bechmann ἐν τῷ Kritische Vierteljahreschrift τόμ. 6, σελ. 24, φρονοῦσιν ὅτι ἡ retentio ob liberos εἰσήχθη χάριν τῶν τέκνων, ὅπως ἀποκτῶσι ταῦτα ἐμμέσως (κληρονομοῦντα τὸν πατέρα) μέρος τῆς μητρικῆς περιουσίας, διότι τὰ τέκνα, civiliter, δὲν ἐκληρονόμουν τὴν μητέρα.

Τὴν γνώμην ταύτην ἐπολέμησεν α') ὁ Dernburg ἐν τῇ β' ἐκδόσει τοῦ συγγράμματός του Compersation.. ... σελ. 147 σημ. 4 ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι δὲν θὰ ἐφαίνετο ὡς κύριος παράγων ἡ culpa, θὰ ἐλάμβανε δὲ χώραν καὶ εἰς τὸ divortium bona gratia· β') Ὁ Czyhlarz σελ. 339 καὶ 340, διότι ἡ retentio αὕτη μεταβαίνει εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν κυριότητα τοῦ ἀνδρός, τὰ δὲ τέκνα μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρὸς διανέμονται ταύτην κληρονομικῷ δικαιώματι, ἀλλ' ἂν ὑπάρχωσι τέκνα ἐξ ἄλλου γάμου, ἐπίσης καὶ ταῦτα κληρονομοῦσιν ἐπὶ τοῦ μέρους τούτου τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρός, ἂν ἦτο δὲ ἀληθὴς ἡ γνώμη τοῦ Bechmann περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς retentio ταύτης, ἔπρεπε τὰ τέκνα τοῦ ἄλλου γάμου νὰ ἀποκλείωνται·[2] ἐκτὸς δὲ τούτου ἡ retentio αὕτη δύναται νὰ ἐπεκταθῇ δι' ἐνὸς pactum dotale καὶ εἰς τὸ bona gratia διαζύγιον, οὐχὶ ὅμως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν

---

2 Ἀληθῶς ἀκαταμάχητον τὸ ἐπιχείρημα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦ θανάτου τῆς γυναικός, ἐνῷ ἂν ἦτο ἀληθὴς ἡ γνώμη τοῦ Bec mann ἔπρεπε νὰ ἐπεκτείνηται καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ θανάτου τῆς γυναικός· γ') ὁ Sternberg ἀπέκρουσεν ἐπίσης τὴν γνώμην τοῦ Bechmann διὰ τῶν αὐτῶν σχεδὸν ἐπιχειρημάτων.

§ 70. Ὁ Czyhlarz σελ. 340 — 341 ἀκολουθῶν τὸν Κουϊάκιον opera τόμ. 9 σελ. 502 φρονεῖ, ὅτι σκοπὸς τῆς retentio ταύτης ὑπῆρξεν ἡ προστασία τοῦ συμφέροντος τοῦ ἀνδρός, ὅπως παρέξῃ δηλ. εἰς αὐτὸν ἀνακούφισιν διὰ τὰ βάρη τοῦ γάμου.

Καὶ ἡ γνώμη αὕτη ἐπολεμήθη ὑπὸ Bechmann 1 σελ. 94 καὶ Sternberg σελ. 76, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι, ἔπρεπε τότε νὰ μὴ μεταβαίνῃ διὰ παντὸς εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ ἀνδρὸς τὸ $^1/_6$, ἀλλὰ νὰ ἀποδίδηται μετὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων, καὶ διατί νὰ γίνεται ἡ παρακράτησις καὶ διὰ τὰ χειραφετηθέντα τέκνα καὶ τὰ δοθέντα εἰς υἱοθεσίαν.

§ 71. Ὁ Sternberg, σελ. 76, φρονεῖ ὅτι σκοπὸς τῆς retentio ταύτης ἦτο ἡ τιμωρία τῆς γυναικός, στηριζόμενος εἰς τὸ ὅτι δὲν μεταβαίνει εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ ἀνδρός, οὐδὲ δύναται νὰ μεταβληθῇ διὰ pactum· στηρίζεται δὲ προσέτι καὶ εἴς τι χωρίον τοῦ Boëthii «parte quadem dotis pro liberorum nomine multabatur, ὅπερ ὁ Bechmann σελ. 99 σημ. 1 ἐπικαλεῖται ὑπὲρ τῆς γνώμης του.

Ἡ γνώμη ὅμως αὕτη τοῦ Sternberg φρονοῦμεν ὅτι ἀποκρούεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ retentio αὕτη ἠδύνατο νὰ ἐπεκταθῇ δι' ἑνὸς pactum καὶ εἰς τὸ divortium bona gratia, ἂν ἦτο σκοπὸς ἡ τιμωρία τῆς γυναικὸς δὲν ἔπρεπε νὰ ἐπιτρέπηται ἡ ἐπέκτασις αὐτῆς, διὰ συμφωνίας καὶ εἰς τὰ ἀναίτια διαζύγια, ὡς δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐπέκτασις τῆς retentio propter mores εἰς τὸ bona gratia divortium, ἧς καθαρὸς σκοπὸς ἡ τιμωρία τῆς γυναικός.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἄλλως τε ἂν δεχθῶμεν ὅτι σκοπὸς τῆς retentio propter liberos ἦτο ἡ τιμωρία τῆς γυναικός, προκύπτει ἡ ἐξῆς ἀνισότης μεταξὺ τῶν συζύγων.

Ἡ γυνή, ἕνεκα τῆς κακῆς αὐτῆς διαγωγῆς, δίδουσα ἀφορμὴν εἰς διαζύγιον, τιμωρεῖται διὰ τῆς retentio ob mores.

Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τιμωρεῖται ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἤτοι ἂν δώσῃ ἀφορμὴν εἰς διαζύγιον, ὡς θέλομεν ἰδεῖ κατωτέρω, ἐν τῇ ἐξετάσει τῆς retentio ob mores.

Ἂν ὅμως ὑπάρχωσι τέκνα ἐκ τοῦ γάμου, διατί ἡ πρόσθετος αὕτη τιμωρία εἰς τὴν γυναῖκα, οὐδεμία δὲ ἄλλη εἰς τὸν ἄνδρα;[3]

§ 72. Ἐκ τῶν ἐξενεχθεισῶν γνωμῶν περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς retentio propter liberos, ὧν λεπτομερῶς ἐποιησάμεθα μνείαν, διότι τοῦτο σχετίζεται πρὸς τὰ κατωτέρω, περὶ τῆς σημερινῆς ἰσχύος τῆς ἀπωλείας τῆς προικὸς λόγῳ διαζυγίου ἐξ ὑπαιτιότητος τῆς γυναικός, ὀρθοτέρα φαίνεται ἡμῖν ἡ ὑπὸ τοῦ Κουϊακίου ἐξενεχθεῖσα, ὡς διετύπωσεν αὐτὴν ὁ Czyhlarz, 1ον) διότι διὰ τῆς λύσεως τοῦ γάμου δὲν παύουσι καὶ τὰ βάρη τοῦ γάμου, ταῦτα ἐξακολουθοῦσιν ὑφιστάμενα ἐν τῷ προσώπῳ τῶν τέκνων, (βάρη δὲ τοῦ γάμου ἡ γαμετὴ καὶ οἱ παῖδες οὓς ἀναγκάζεται τρέφειν ὁ γήμας)· ἂν λοιπὸν ὁ ἀνὴρ ἦτο ὑπόχρεως ν' ἀποδώσῃ ὅλην τὴν προῖκα εἰς τὴν γυναῖκα, ὅταν ὑπῆρχον τέκνα, καὶ ὁ γάμος ἐλύετο ἐξ ὑπαιτιότητος τῆς γυναικός, θὰ ἦτο ἀνεπιεκὲς νὰ ἐξακολουθῇ ὁ ἀνὴρ νὰ φέρῃ τὰ βάρη τοῦ γάμου,

---

3 Ὁ Sternberg δείκνυται συνεπὴς πρὸς τὴν γνώμην του περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς retentio ταύτης, μὴ δεχόμενος (σελ. 77) καὶ τὴν γνώμην ὅτι ἡ retentio propter mores καὶ ἡ retentio propter liberos ἠδύναντο νὰ λάβωσι χώραν συγχρόνως ἐπὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ γάμου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

διατρέφων τὰ τέκνα αὐτοῦ, μὴ ἔχων ἴσως ἱκανὴν πρὸς τοῦτο περιουσίαν, ἡ δὲ γυνὴ ἐξ ὑπαιτιότητος τῆς ὁποίας ἐλύθη ὁ γάμος νὰ λαμβάνῃ ὅλην τὴν προῖκα. Τοῦτο βεβαίως ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν τῶν Ρωμαίων καὶ ἐπέτρεψαν εἰς τὸν σύζυγον τὴν παρακράτησιν μέρους τῆς προικός, ἐν περιπτώσει λύσεως τοῦ γάμου ἐξ ὑπαιτιότητος τῆς γυναικός. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ ἀρχικὴ βάσις τῆς σκέψεως τῶν Ρωμαίων καὶ οὐχὶ ἡ τιμωρία τῆς γυναικὸς τοῦτο εἶναι συνέπεια. 2ον) Διότι ἡ γνώμη αὕτη φαίνεται κυρουμένη καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅστις ἐν νόμῳ unic § 5 K. (5.13) συνδέει τὴν propter liberos retentio μὲ τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων. «Sileat ob liberos retentio quum ipse naturalis stimulus parentes ad liberorum suorum educationem hortetur».

Τέλος διότι αἱ κατὰ τῆς γνώμης ταύτης ἀντιρρήσεις δὲν φαίνονται ἡμῖν πειστικαί.

Ἡ μὲν πρώτη (ὅτι δηλ. ἔπρεπε ν' ἀποδίδηται ἡ παρακράτησις αὕτη μετὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων καὶ νὰ μὴ μεταβαίνῃ εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ ἀνδρός), διότι ὁ ἀνὴρ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ δαπανήσῃ πρὸς ἀνατροφὴν τῶν τέκνων, οὐχὶ τοὺς καρποὺς τοῦ $^1/_6$ τῆς retentio ταύτης, ἕνεκα τῆς σμικρότητός του, ἀλλὰ αὐτὸ τὸ κεφάλαιον, πῶς ἦτο δυνατὸν λοιπὸν νὰ ὑποχρεωθῇ εἰς ἀπόδοσιν τῆς retentio; ἔπρεπε τότε νὰ μὴ ἐπιτραπῇ αὐτῷ ἡ κατανάλωσις τοῦ ποσοῦ τῆς retentio, ἀλλὰ μόνον τοῦ εἰσοδήματος, ἀλλ' ἂν τὸ εἰσόδημα τῆς retentio εἶναι ἐλάχιστον, πῶς θὰ δυνηθῇ νὰ διαθρέψῃ τὰ τέκνα;

Ἡ δὲ δευτέρα (ὅτι δηλ. δὲν ἔπρεπε νὰ γίνεται ἡ παρακράτησις καὶ διὰ τὰ χειραφετηθέντα τέκνα καὶ τὰ δοθέντα εἰς υἱοθεσίαν), διότι τοῦτο εἶναι λεπτομέρεια τοῦ κατόπιν δικαίου, εἰς ἣν δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποβλέψῃ ἀρχικῶς ἡ καθιέρωσις τῆς retentio propter liberos.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τὴν τύχην τῆς retentio propter liberos ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ δικαίῳ, θέλομεν παρακολουθήσει κατωτέρω μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῆς retentio propter mores, μεθ' ἧς ἔχει σχέσιν.

§ 73. Retentio propter mores, ἔννοια· ὁσάκις ἐπήρχετο διαζύγιον ἕνεκα τῆς κακῆς συμπεριφορᾶς τῆς γυναικὸς (mores mulieris[4]) εἶχε καθιερωθῆ παρὰ Ρωμαίοις νὰ γίνεται παρακράτησις μέρους τῆς προικὸς ὑπὸ τοῦ συζύγου καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, πρὸς τιμωρίαν τῆς γυναικός.

Οἱ Ρωμαῖοι διέκρινον δύο βαθμοὺς κακῆς συμπεριφορᾶς τῆς γυναικός, ἢ κακοτροπίας, ὡς λέγουσι τὰ Βασιλικὰ 1) mores graviores καὶ 2) mores leviores.

Mores graviores ἐθεώρουν τὰς μοιχείας (adulteria) αἱ λοιπαὶ περιπτώσεις κακῆς συμπεριφορᾶς ὑπάγονται εἰς τὰς mores leviores, κυρίως τίνες ἦσαν αὗται, δὲν ἔχομεν ἐπίσημον εἴδησιν, ἠδύναντο βεβαίως νὰ ὦσι διάφοροι κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς καὶ ἤθη. Παράδειγμα τούτου ἔχομεν τὸ τοῦ Πλινίου (Historia naturalis XVI 13, 90) Cn. Domitius judex pronunciavit mulierem diveri p l u s v i n i b i b i s s e, quam valetudinis causa viro insciente et dote multavit.

§ 74. Τὸ ποσὸν τῆς παρακρατήσεως ἐκανονίζετο ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς κακῆς συμπεριφορᾶς, διὰ τὰς mores majores ἐκρατεῖτο τὶ $^1/_6$[5] τῆς προικός, διὰ δὲ τὰς mores leviores τὸ $^1/_8$.

Τὰ ἀνωτέρω μανθάνομεν παρὰ τοῦ Οὐλπιανοῦ, Fragm. VI § 12. Morum nomine graviorum quidem sextæ re-

---

4 Ἐν τῇ φράσει **mores mulieris** ἐννοητέον οὐ μόνον τὴν ἠθικήν, ἀλλ' ἐν γένει τὸν τρόπον, τὴν συμπεριφοράν ὅρα **Voigt** σελ. 43 σημ. 76.

5 Περὶ τῆς διαφωνίας τοῦ **Huschke** ὅτι ἐκρατοῦντο πλείονα ἕκτα ὅρα **Bechmann** 1 σελ. 91 καὶ **Sternberg** σελ. 68.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

tinentur, leviorum autem octava graviores mores sunt adulteria tantum, leviores, omnes reliqui.

Πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Οὐλπιανοῦ ἔχομεν εἰδήσεις ἔκ τινων συγγραφέων,[6] ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐκράτει ὁλόκληρον τὴν προῖκα, ἕνεκα τῶν mores τῆς γυναικός.[7] Τοῦτο βεβαίως κατόπιν μετεβλήθη, ἀφ' οὗ ὡς εἴδομεν ὁ Οὐλπιανὸς μέρος μόνον, λέγει, ὅτι κρατεῖται· διαφωνία δὲ κρατεῖ παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν, ἂν τοῦτο ἐγένετο διὰ τῆς lex julia et Pappia Poppæa ἐν ἔτει 762 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης, ἢ διὰ τῆς lex julia de adulteriis (et de pudicitia) ἐν ἔτει 736.[8] Ἡ ἄρχουσα γνώμη[9] δέχεται τὸ πρῶτον ὁ Czyhlarz σελ. 335 δέχεται τὸ δεύτερον.[10]

§ 75. Ἡ retentio αὕτη δὲν μεταβαίνει εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ ἀνδρός, οὔτε ἰσχύει κατὰ τῶν κληρονόμων τῆς γυναικός, τὸ τελευταῖον τοῦτο ὑπεστήριξε πρῶτος ὁ Czyhlarz σελ. 336 σημ. 12, ὃν ἠκολούθησε καὶ ὁ Sternberg σ. 70, κατὰ τὴν ἄρχουσαν γνώμην, συμβαίνει τὸ ἐναντίον.

§ 76. Τὸ pactum, δι' οὗ περιωρίζετο ἡ ποινὴ αὕτη ἦτο ἀνίσχυρον, ὡς ἀντιστρατευόμενον εἰς τὸ jus publicum νομ. 5 καὶ 12 § 1 Πανδ. (23.4) καὶ Βασ. (19.5) «Οὐκ ἐρρωμέ»νως συμφωνοῦσι μὴ κινεῖσθαι περὶ κακοτροπίας ἢ πλέον »ἢ ἧττον ἀπαιτῆσαι.

---

6 Valerius Maximus VIII, 2, 3. Πλούταρχος ἐν βίῳ Μαρίου κεμ. 38. Πλίνιος, Hist nat XIV, 13. Cellius noct. At. X 22.

7 Ὅρα περὶ τούτου ἐνδοιασμοὺς Sternberg σελ. 16 σημ. 62.

8 Περὶ τῆς χρονολογίας τοῦ νόμου ὅρα Esmein Melanges d'histoire du droit et de critique (Paris) 1886 σελ. 71, σημ. 1.

9 Hasse Gütterrecht der Ehegatten σελ. 181 καὶ 182 Wächter über Ehescheidungen bei den Römern σελ. 165. Clück, τόμ. 25, σελ. 346. Voigt, σελ. 44, σημ. 77. Tigerström, 2 σελ. 237, σημ. 3. Bechmann, σελ. 87. Sternberg, σελ. 67, σημ. 63.

10 Κατὰ τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ Czyhlarz ὅρα Sternberg αὐτόθι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 77. Ἂν ἀμφότεροι οἱ σύζυγοι ἦσαν ὑπαίτιοι τοῦ διαζυγίου, ἐπήρχετο συμψηφισμὸς τοῦ πταίσματος κατὰ τὸ ἀξίωμα, paria delicta mutua pensatione dissolvuntur· νομ. 39. Πανδ. (23.3).

Ἐπίσης καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους ἐτιμωρεῖτο κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Οὐλπιανοῦ.

Ἕνεκα τῶν mores majores ἐτιμωρεῖτο διὰ τῆς ἀπωλείας τῶν νομίμων προθεσμιῶν πρὸς ἀπόδοσιν τῆς προικός, ἕνεκα δὲ τῶν mores leviores ἀπέδιδε τὴν προῖκα μετὰ ἓξ μῆνας.

Ἐτιμωρεῖτο δὲ ἐνίοτε καὶ διὰ τῆς ἀποδόσεως τῶν καρπῶν δύο ἐτῶν (περὶ τούτων ὅρα κατωτέρω κεφ. 5 § 113).

Judicim de moribus.

§ 78. Ἐκτὸς τῆς retentio propter mores, φαίνεται ἀναπτυχθὲν παρὰ Ρωμαίοις, καὶ ἓν judicium de moribus· τίς ἦτο ἡ φύσις αὐτοῦ καὶ τίς ἡ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὴν retentio propter mores δὲν εἶναι εὔκολον μετ' ἀκριβείας νὰ ὁρισθῇ, διότι αἱ περισωθεῖσαι ἡμῖν εἰδήσεις περὶ τούτου, εἰσὶν οὐχὶ πλήρεις. Ἕνεκα δὲ τοῦ λόγου τούτου εὑρίσκομεν διαφόρους ὑποθέσεις περὶ αὐτοῦ, παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν.

Οὕτω λ. χ. ὁ Heineccius ad legem juliam et Pappiam Poppæam σελ. 381, (ἔκδ. Βενετίας 1741) ταυτίζει τὸ judicium de moribus πρὸς τὸ judicium domesticum.[11]

---

11 Τὸ **judicium domesticum** εἶναι τὸ οἰκογενειακὸν ἐκεῖνο δικαστήριον, ὅπερ ὤφειλεν ὁ ἀνὴρ νὰ συγκαλέσῃ ἐὰν ἤθελε νὰ τιμωρήσῃ τὴν γυναῖκα ἕνεκα τῶν παρεκτροπῶν της. Διον. Ἁλικαρν. 2.25. Πολύβ. 6,2. **Plinius histor. natur.** 14, 13. — Τοῦτο δὲ οὐ μόνον ἐν τῷ **cum manu** γάμῳ, ἀλλ' ἐν παντὶ γάμῳ. **Cellius Noct. At. 10, 23. Tacitus Annal.**

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τοῦτο βεβαίως δὲν εἶναι ὀρθόν, διότι γενικῶς παραδεδεγμένον εἶναι σήμερον, ὅτι τὸ judicium domesticum εἶχε ποινικὸν μόνον χαρακτῆρα, οὐδόλως δὲ ἀφεώρα τὰ τῆς περιουσίας τῆς γυναικὸς ἢ τῆς προικός, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ γυνὴ οὐδέν, ὡς ὑπεξουσία, ἠδύνατο νὰ ἀποκτήσῃ. Ὁ Schenk. (das Recht der dos vor justinian σελ. 58) ταὐτίζει τὸ judicium de moribus, μετὰ τῆς actio malæ tractationis, ἀποδίδων τοῦτο καὶ εἰς τὴν γυναῖκα, ὡς ἐνάγουσαν.[12]

Ὁ Hasse, Cütterrecht σελ. 182 θεωρεῖ τοῦτο ὡς ἀγωγήν, ἣν ὁ σύζυγος εἶχεν, ἂν δὲν ἱκανοποιεῖτο διὰ retentionis, τοῦτο δὲ ἠδύνατο διττῶς νὰ συμβῇ, ἂν οὐδόλως εἶχε δοθῇ προίξ, ἢ ἡ retentio ἕνεκα τῆς σμικρότητος τοῦ ποσοῦ δὲν εἶχε σημασίαν τινα, ὡς ποινὴ τοῦ ἀδικήματος τῆς μοιχείας.

Ἀλλ' ὡς παρετήρησαν οἱ ἀποκρούσαντες τὴν γνώμην τοῦ Hasse συγγραφεῖς, αἱ πηγαί, ἃς ἐπικαλεῖται, ὁμιλοῦσι περὶ τοῦ judicium de moribus, δεδομένης οὔσης προικός. Πλούταρχος, βίος Μαρίου Κ. 38. Valer. Maxim. VIII 2.3.

Ἕτεροι συγγραφεῖς χαρακτηρίζουσι τοῦτο ὡς ἓν praejudicium, εἰς ὃ ἐξητάζετο ἂν ἡ γυνὴ ἦτο ὑπαίτιος τοῦ

2,85· ὁ δὲ φονεύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μὴ προηγηθείσης ἀποφάσεως τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαστηρίου ἐτιμωρεῖτο ὡς φονεύς, Πλίνιος αὐτόθι. Ἐκ τίνων δὲ προσώπων συνίστατο τὸ δικαστήριον τοῦτο δὲν εἶναι βέβαιον. Παρὰ τοῦ Ταχίτου καλοῦνται οἱ δικασταὶ οὗτοι propinqui, παρὰ τοῦ Πλινίου sui, παρὰ τοῦ Valerius Maximus, necessarii, amici, cognati, παρὰ δὲ τοῦ Διονυσίου, συγγενεῖς· ἀμφισβητεῖται ἂν τὸ δικαστήριον τοῦτο εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ θανάτου τῆς γυναικός, τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι εἶχε. Tacitus Annal. 13, 32. de capita fama que.

12 Τὴν ἀναίρεσιν τῆς γνώμης ταύτης ὅρα παρὰ Zimmern, Rechtsgeschichte § 168.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

διαζυγίου, (num mulieris culpa divortium factum sit), ὅπως τιμωρηθῇ διὰ τῆς retentio propter mores.[13]

Ἡ γνώμη αὕτη ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν νεωτέρων,[14] ἰδίως διὰ τοῦ ἀκαταμαχήτου ἐπιχειρήματος, ὅτι κατὰ τὸν Γάϊον IV, 102, ἐν τῷ judicium de moribus propter genus actionis ἔπρεπε νὰ δοθῇ ἡ cautio judicatum solvi, ἥτις δὲν ἐλάμβανε χώραν, προκειμένου περὶ ἁπλοῦ præjudicium ὅπερ δὲν συνεπέφερε καταδίκην (condemnationem), ἀλλὰ μόνον σκοπὸν εἶχε τὴν pronuntiatio, ἤτοι τὴν βεβαίωσιν τοῦ παραπτώματος.

§ 79. Ὁ Tigerström 2 σελ. 244, κατὰ τοὺς νεωτέρους συγγραφεῖς,[15] ἐξέφρασε τὴν ὀρθοτέραν γνώμην, καθ' ἣν τὸ judicium de moribus ἦτο ἀγωγή, ἥτις ἐσκόπει τὴν καταδίκην τοῦ ἐναγομένου· (ὁ Tigerström τὴν ὀνομάζει contraria rei uxoriæ actio) σκοπὸς δὲ αὐτῆς ἦτο νὰ κρατήσῃ ὁ σύζυγος τὸ ποσὸν τῆς retentio, ὅπερ κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς προικὸς ἐξ ἄλλου τινὸς τυχὸν λόγου δὲν εἶχε κρατήσει.[16]

---

13 Zimmern, Rechtsgeschichte § 168. Wächter, über Ehescheidungen bei den Römern, σελ. 169. Walter geschichte d. R.R. § 561. Keller, institutionen σελ. 186. Rein, criminalrecht den Römern, σελ. 837. Voigt, σελ. 41.

14 Bechmann, 1 σελ. 89, ἐν τῇ ὑποσημειώσει, ὅστις ἐν τούτοις δέχεται ὅτι εἴς τινας περιπτώσεις ἦτο δυνατὸν τοῦτο, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀποκλειστικόν, ἐναντίον αὐτοῦ πάλιν ὅρα Czyhlarz σελ. 338 σημ. 4. καὶ Sternberg σελ. 72.

15 Bechmann, αὐτόθι Czyhlarz, αὐτόθι καὶ Sternberg αὐτόθι.

16 Ἑπομένως ἡ γνώμη τοῦ Hasse κατὰ τοὺς εἰρημένους συγγραφεῖς, ὡς πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὀρθὴ (wenn Retention nicht ausreichte), οὐχὶ ὅμως ὀρθὴ καὶ ὡς πρὸς τὸ ὅτι ἐλάμβανε χώραν ὅπου δὲν εἶχε δοθῇ οὐδεμία προίξ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἡ γνώμη αὕτη ἀποδεικνύεται κατὰ τοὺς εἰρημένους συγγραφεῖς ἐκ τῶν ἑξῆς:

α΄.) Ulpiani Fragm. VI, II, ἔνθα τὸ sextæ in retentione sunt non in petitione, ἀποκλειστικῶς ἀναφέρεται εἰς τὰς retentiones propter liberos.[17] Ἑπομένως ἡ retentio propter mores ἦτο in petitione δυναμένου τοῦ ἀνδρὸς νὰ ἀπαιτήσῃ ταύτην διὰ τοῦ judicium de moribus.[18]

β΄.) Ἐκ τοῦ νόμου § 2 K. (5.17), ἔνθα ὁ Ἰουστινιανὸς περὶ τοῦ judicium de moribus λέγει: «quod ante quidem in antiquis legibus positum erat, non autem frequentabatur», τοῦτο δὲ ἐννοοῦσιν οἱ εἰρημένοι συγγραφεῖς ὡς ἑξῆς· ὅτι δὲν ἦτο συνήθης ἡ χρῆσις αὐτοῦ. διότι συνηθίζετο μᾶλλον ἡ retentio propter mores, καθ' ὅσον ἡ διὰ τοῦ judicium de moribus πραγματοποίησις παρακρατήσεως μέρους τῆς προικὸς παρεῖχε περισσοτέρας δυσκολίας, διότι ὁ ἀνὴρ ἐν τούτῳ δὲν ἦτο ἐναγόμενος, ὡς ἐν τῇ actio rei uxoriæ, καθ' ἧς προτείνων τὴν κακὴν συμπεριφορὰν τῆς γυναικὸς καὶ ἀποδεικνύων ταύτην ἐκράτει μέρος τῆς προικὸς (retentio propter mores), ἀλλὰ ἐνάγων, ἑπομένως εἰς ἥσσονα μοῖραν. Τὸ δὲ judicium de moribus ἐλάμβανε χώραν βεβαίως μετὰ τὴν μεσολάβησιν χρονικοῦ τινος διαστήματος ἀπὸ τῆς λύσεως τοῦ γάμου, ἴσως δὲ ἕνεκα τῆς παρελεύσεως τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος δὲν ἦσαν εὔκολα εἰς τὸν ἄνδρα τὰ μέσα τῆς ἀπο-

---

17 Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἡ φράσις αὕτη τοῦ Οὐλπιανοῦ παραλείπεται ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ **Huschke**, ὅρα ταύτην ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσι τῆς ἐκδόσεως ταύτης σελ. 16.

18 Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ **Voigt** σελ. 43 σημ. 75, ἐξάγει ἀντιθέτως ἐκ τῆς φράσεως τοῦ Οὐλπιανοῦ τὸ συμπέρασμα ὅτι ἀφ' οὗ ἡ **retentio propter liberos** δὲν ἦτο **in petitione**, ἕπεται ὅτι οὐδὲ ἡ **retentio propter mores** ἦτο.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δείξεως τῆς κακῆς διαγωγῆς τῆς γυναικός· (ὅρα ἰδίως Sternberg 73).

Ὁ Dernburg, compensation σελ. 146 δὲν ἀπέχει πολὺ τῆς γνώμης τοῦ Hasse, λέγων ὅτι τὸ judicium de moribus ἐσκόπει νὰ ἐπιβάλῃ ἀνάλογον ποινήν, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ, κατ' ἀναλογίαν τῆς actio injuriarum ἀφορῶσαν τὴν προῖκα, ἰδίως δὲ τὴν ἐκτὸς τῆς προικὸς περιουσίαν τῆς γυναικός.

Ἐκ τῶν ἀναγραφεισῶν γνωμῶν δικαιολογεῖται, νομίζομεν, τὸ ἐν ἀρχῇ λεχθέν, ὅτι αἱ γνῶμαι τῶν συγγραφέων περὶ τῆς σχέσεως τοῦ judicium de moribus πρὸς τὴν retentio propter mores καὶ περὶ τῆς φύσεως αὐτοῦ εἶναι ἁπλαῖ ὑποθέσεις, εἰς τὰς ὁποίας βασίμως ἀπολύτως, δὲν δύναταί τις νὰ στηριχθῇ, ὡς συμβαίνει ἐπὶ παντὸς ζητήματος, ὅπερ δὲν εἶναι ἡμῖν τελείως γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας.

§ 80. Τίς ἦτο ἡ σχέσις τῆς retentio propter liberos πρὸς τὴν retentio propter mores; Ἠδύναντο δηλ. νὰ λάβωσι χώραν συγχρόνως ἐπὶ τῆς αὐτῆς προικὸς ἡ ἀπέκλειεν ἡ μία τὴν ἄλλην; Βεβαίως οἱ δεχόμενοι ὅτι σκοπὸς τῆς retentio propter liberos δὲν ἦτο ἡ τιμωρία τῆς γυναικός, εἰσὶν ἀνακόλουθοι δεχόμενοι ὅτι αὕτη ἀπέκλειε τὴν retentio propter mores.

Τὴν γνώμην ὅτι ἡ μία retentio ἀποκλείει τὴν ἑτέραν ἐξέφερεν ὁ Hugo, (Lehrbuch der Ceschichte des Römischen Rechts bis auf justinian, σελ. 682), ὃν ἠκολούθησεν ὁ Hasse, (Cütterrecht σελ. 190, τόμ. α΄.) Ὁ Clück τόμ. κε΄, σελ. 346. Ὁ Wächter σελ. 168 καὶ ὁ νεώτερος Sternberg σελ. 77.

Τὴν ἐναντίαν γνώμην ὑπεστήριξεν ὁ Schilling, ἐν τῇ κριτικῇ του περὶ τοῦ ἀνωτέρω συγγράμματος τοῦ Hugo, (Schilling, Bemerkungen über Römische Rechtsgeschi-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

chte ein Critique über Hugo's Lehrbuch, 1829, σελ. 399), ὃν ἀκολουθεῖ ὁ Voigt σελ. 51, ἐκ τῶν νεωτέρων δὲ ὁ Bechmann 1 σελ. 98 καὶ ὁ Czyhlarz σελ. 343.

Πειστικώτερα τὰ ἐπιχειρήματα τῆς δευτέρας γνώμης, ἅτινα λεπτομερῶς ἐκτίθησιν ὁ Czyhlarz

§ 81. Τὰ ἀνωτέρω περὶ τῆς retentio propter liberos καὶ propter mores ἀποτελοῦσι τὸ δίκαιον τῆς τύχης τῆς προικὸς μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου διὰ διαζυγίου, κατὰ τὸ ἀρχαιότερον Ρωμαϊκὸν δίκαιον, τοῦτο διετηρήθη μέχρι τοῦ Κωνσταντίνου, ὅστις ὁρίσας τοὺς λόγους τοῦ διαζυγίου, ἐνομοθέτησεν ὅτι ἡ γυνή, ἥτις ἄνευ λόγου διαζεύγνυται τοῦ ἀνδρός, ἀπόλλυσι πᾶσαν τὴν προῖκα αὐτῆς, ἐνῷ ἀντιθέτως ὁ ἀνήρ, ἐν ὁμοίᾳ περιπτώσει, ὀφείλει νὰ ἀποδώσῃ ὁλόκληρον τὴν προῖκα, νομ. 1 Κωδ. Θεοδ. (3.16).

Ὡς ἄνευ λόγου δὲ διαζύγιον ἐθεωρήθη, τὸ μὴ στηριζόμενον εἰς crimen ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζόμενον.

Ὁ νόμος οὗτος τοῦ Κωνσταντίνου, ὅστις δὲν συμφωνεῖ μετὰ τῆς ἀρχαίας rententio κατηργήθη πάλιν ὑπὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἐπανελθόντος ἐν ἔτει 360 εἰς τὸ παλαιὸν δίκαιον· νομ. 2 Κωδ. Θεοδ. (3.13),

Ἡ διάταξις αὕτη τοῦ Ἰουλιανοῦ ἴσχυσε μέχρι τοῦ ἔτους 421, κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ αὐτοκράτορες Ὀνώριος, Θεοδόσιος καὶ Κωνστάντιος, ἐπανῆλθον εἰς τὰ τοῦ Κωνσταντίνου, νομοθετήσαντες, νομ. 2 Κωδ. Θεοδ. (3.16), ὅτι ἡ γυνὴ κατὰ κανόνα ἀπόλλυσι ὅλην τὴν προῖκα καὶ τὴν donatio propter nuptias ἐπὶ ὡρισμένων criminum, ἐπὶ δὲ τῶν mores leviores παρεκράτει ὁ ἀνὴρ μόνον τὴν donatio propter nuptias.

Διὰ τῆς διατάξεως λοιπὸν ταύτης κατηργήθη ἡ retentio propter mores. διετηρήθη ὅμως ὑπὸ τοῦ νόμου τούτου (ν. 2. § 2. Κ. Θ.) (3.16) ἡ retentio propter liberos, λαμβάνουσα μόνον χώραν ἐπὶ διαζυγίου ἕνεκα τῶν mores

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

leviores τῆς γυναικός. «Super retentionibus autem dotium propter liberos juris antiqui precipimus cauta servari.

§ 82. Ἐν ἔτει 429 ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ Β', διὰ τῆς Νεαρᾶς αὐτοῦ 2 τίτλ. 12 § 1, ἥτις ἐδημοσιεύθη καὶ ὑπὸ τοῦ Βαλεντιανοῦ τοῦ Γ'. ἐν τῷ δυτικῷ μέρει τῆς αὐτοκρατορίας, διὰ τῆς Νεαρᾶς αὐτοῦ 3 τίτλ. 25, ἐπανέφερε τὸ ἀρχαῖον δίκαιον τῆς retentio propter mores καὶ liberos. Ὁ αὐτὸς ὅμως αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος μετὰ 10 ἔτη, ἤτοι ἐν ἐτει 449. (Νεαρ. Θεοδ. 2,17 καὶ νομ. 8. Κ. 5.17) ἐπήνεγκεν ἑτέραν μεταβολήν. Κατὰ τὴν εἰρημένην Νεαρὰν τὸ διαζύγιον ἐπέρχεται ἐξ ὡρισμένων λόγων, ἡ γυνὴ διαζευχθεῖσα ἄνευ τοιούτου λόγου ἀπόλλυσιν ὅλην τὴν προῖκα καὶ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν, διὰ τῆς διατάξεως ταύτης κατηργήθη πάλιν ἡ retentio propter mores ἐπίσης δὲ καὶ ἡ retentio propter liberos, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὰ τέκνα ἐλάμβανον τὴν κυριότητα τῶν προικώων πραγμάτων.

Ἡ διάταξις αὕτη ἴσχυε διὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Βασιλείου, ἐνῷ διὰ τὸ δυτικόν, ἴσχυον αἱ διατάξεις τοῦ ἔτους 439, μέχρις οὗ Βαλεντιανὸς ὁ Γ', ἐν ἔτει 452 (Νεαρ. Βαλεντ. τιτλ. 34, § 11) ἐπανέφερε τὰς διατάξεις τοῦ Ὀνωρίου καὶ Κωνσταντίνου τοῦ ἔτους 421.

Τὸ judicium de moribus, ἕνεκα τοῦ συνδέσμου του πρὸς τὴν retentio propter mores, κατηργεῖτο συγχρόνως μετ' αὐτῆς, μέχρις οὗ ὁριστικῶς κατήργησε τοῦτο ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τοῦ νόμου 11 § 2 Κ. de rep. et judicio de moribus sublato, (5.17) ἐν ἔτει 533.

§ 83. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ τύχη τῆς retentio propter mores καὶ liberos, αἵτινες ὡς εἴρηται, ἀποτελοῦσι τὸ δίκαιον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διὰ τὴν τύχην τῆς προικὸς ἐν περιπτώσει διαζυγίου, μέχρις Ἰουστινιανοῦ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐκ τῶν μνημονευθέντων διατάξεων τῶν αὐτοκρατόρων ἐξάγεται ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ δὲν ἴσχυον αἱ retentiones propter liberos καὶ mores.

Ὁ Ἰουστινιανὸς περὶ τούτων λέγει ἐν § 5 K. (5.13): Quid enim opus est inducere ob mores retentionem, alio auxilio ex constitutionibus introducto; sileat ob liberos retentio quum jam et imperialibus constitutionibus statutum sit, si culpa mulieris dissolutum matrimonium fuerit, quid fieri opportet.

Ἐν τῇ διατάξει ταύτῃ παρατηροῦμεν ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς διατάσσει τὴν κατάργησιν τῆς retentio ob liberos ἐκ τούτου δὲ παρασυρόμενοι καὶ συγγραφεῖς τινες ἀποφαίνονται, ὅτι τὸ πρῶτον αὕτη ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ κατηργήθη, ἐν ᾧ, ὡς προηγουμένως εἴδομεν, αὕτη εἶχε καταργηθῇ. Ἡ διάταξις δὲ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ retentio αὕτη ἴσχυε διὰ τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Αὐτοκρατορίας, (ὡς ἐπίσης ἀνωτέρω εἴδομεν) καὶ τὸ μέρος τοῦτο τῆς Αὐκρατορίας ἀφορᾷ ἡ περὶ καταργήσεως διάταξις τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Τὰ χωρία τῶν Πανδεκτῶν, ἐν οἷς εὑρίσκομεν διατάξεις περὶ τῶν mores, πρέπει νὰ ὑπαγάγωμεν, κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ Ἰουστινιανείου δικαίου, εἰς τὴν νέαν ποινὴν τοῦ Κώδικος § 5. (5.13)· αἱ διατάξεις δὲ αὗται τῶν Πανδεκτῶν εἶναι αἱ ἑξῆς· νομ. 5. Π. (23.4) νομ. 39, 47. Π. (24.3) νομ. 11 § 3. Π. (48.5).

§ 84. Ὁ Ἰουστινιανὸς παρέλαβε τὰς διατάξεις τῶν πρὸ αὐτοῦ αὐτοκρατόρων ἐν τῷ Κώδικι καὶ προσέθηκε νέαν διάταξιν τοῦ νόμου 11 K. (5.17) ἐν ἔτει 533, καθ' ἣν ἂν δὲν εἶχε δοθῇ προὶξ ἢ προγαμιαία δωρεά, ὁ ὑπαίτιος τοῦ διαζυγίου σύζυγος ἐτιμωρεῖτο μὲ τὴν ἀπώλειαν, ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου συζύγου τοῦ τετάρτου μέρους τῆς περιουσίας του, ὅπερ ὅμως δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπερβαίνῃ τὰς 100 λίτρας χρυ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σοῦ. Ἐὰν δὲ ὑπῆρχον τέκνα ἐκ τοῦ γάμου τούτου, διείπετο τὸ τέταρτον τοῦτο ὑπὸ τῶν αὐτῶν κανόνων, δι' ὧν ἡ προῖξ καὶ ἡ προγαμιαία δωρεά.

Τὴν διάταξιν ταύτην ἐπανέλαβεν ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν ἔτει 536 διὰ τῆς Νεαρᾶς 22 κεφ. ιη'.

«Εἰ δέ τι τοιοῦτον γένηται τὸ τέταρτον μέρος τῆς ἰδίας »περιουσίας ἀναγκαζέσθω καταβαλεῖν αὐτῷ, ἀλλὰ μέχρι »μὲν τετρακοσίων χρυσίου λιτρῶν τὴν περιουσίαν ἔχων, »ἑκατὸν λίτρας ζημιωθήσεται, τουτέστι τοῦ τετάρτου τῆς »περιουσίας μέρει καὶ ἐλάσσονα δὲ ταύτης, καθόσον ἡ τοῦ »τετάρτου ποιεῖ ποσότης, εἰ δὲ καὶ μείζονα τῆς εἰρημένης »τῶν τετρακοσίων· τοῦ χρυσίου λιτρῶν ποσότητος εἰς πε»ριουσίαν ἔχει, μὴ πλέον τῶν ἑκατὸν τοῦ χρυσίου ζημιού»σθω λιτρῶν, πρὸς γὰρ δὴ τὴν μεγίστην ἐπίπαν ἀποβλέ»ψαντες προῖκα, τὸν νόμον τοῦτον ἐγράψαμεν.... καὶ ὅ γε »λόγος ἐκ τῶν αὐτῶν αἰτιῶν καὶ ἀντιστρόφου κρατείτω, »καὶ εἴπερ ἡ γυνὴ παρ' αἰτίαν ἀποχωρήσει κλπ. ταῖς αὐταῖς »ἐν ἅπασιν ὑποκεῖσθαι ποιναῖς, προσθέτει δὲ διὰ τὴν γυ»ναῖκα, τὴν πενταετίαν φυλακτέον καὶ δευτέροις οὐχ ὁμι»λήσει γάμοις».

Εἰς τὴν διάταξιν ταύτην ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν ἔτει 542, διὰ τῆς Νεαρᾶς 117 προσέθηκε τὰ ἑξῆς:

1) Διὰ τοῦ κεφαλαίου ι' ὥρισεν ὅτι ὁ γάμος λύεται δι' ἀμοιβαίας συναινέσεως μόνον «εἰ σωφροσύνης ἐπιθυμίᾳ τοῦτο ποιήσωσι». Ἐν τῇ περιπτώσει δὲ ταύτῃ ἂν ὑπῆρχον τέκνα, ὥρισε νὰ φυλάσσηται ὑπὲρ τούτων ἥ τε προῖξ καὶ ἡ προγαμιαία δωρεά, ἂν δέ, μετὰ τὴν διὰ τὸν λόγον τοῦτον λύσιν τοῦ γάμου εὑρεθῇ τις τῶν συζύγων ἄλλοις γάμοις συναλάττων, ἢ ζῶν ἀσώτως, διέταξε νὰ δίδηται εἰς τὰ τέκνα ἐκτὸς τῆς προικὸς καὶ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς, καὶ ἡ δεσποτεία τῆς λοιπῆς περιουσίας τοῦ ταῦτα ἐλεγχομένου πλημμελῆσαι προσώπου· ἂν δὲ δὲν ὑπῆρχον παῖδες διέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ταξε τὴν τοῦ ἑτέρου προσώπου περιουσίαν τοῖς δημοσίοις λογισμοῖς προσκυροῦσθαι.

2) Διὰ τοῦ κεφαλαίου η΄ ὥρισε τοὺς λόγους, ἕνεκα τῶν ὁποίων ὁ ἀνὴρ δύναται ἀκινδύνως νὰ διαζευχθῇ καὶ ἕνεκα τῶν ὁποίων ὥρισεν ὅτι ὁ ἀνὴρ δύναται νὰ ἀποκερδαίνῃ τὴν προῖκα τῆς γυναικός, φυλαττομένης τῆς ἐπ᾽ αὐτῆς δεσποτείας, τοῖς ἐκ τοῦ αὐτοῦ γάμου παισί, ἢ παίδων οὐκ ὄντων ἀπολαύειν αὐτὸν καὶ τῆς δεσποτείας.

§ 85. Διὰ τὸν τῆς μοιχείας δὲ λόγον, εἰδικώτερον ὥρισεν ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τοῦ κεφαλαίου τούτου, ὅτι ὁ ἀνὴρ λαμβάνει ἐκτὸς τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς καὶ τῆς προικός, πρὸς τούτοις ἐκ τῆς ἄλλης περιουσίας τῆς γυναικός, ὅσον τὸ τρίτον τῆς προικὸς κατὰ δεσποτείαν, (ὡς καὶ τὴν προῖκα), ἂν ὅμως ἔχει τέκνα ἡ προὶξ ὡς καὶ ἡ λοιπὴ περιουσία φυλάσσεται διὰ τὰ τέκνα.

3) Διὰ τοῦ κεφαλαίου θ΄ ὥρισε τοὺς λόγους, δι᾽ οὓς ἡ γυνὴ δύναται εὐλόγως νὰ διαζευχθῇ καὶ ἕνεκα τῶν ὁποίων, δύναται νὰ λαμβάνῃ τὴν προῖκα καὶ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν, φυλασσομένης τῆς ἐπὶ δωρεᾷ δεσποτείας διὰ τοὺς παῖδας ἐν ἐλλείψει δὲ παίδων καὶ τὴν δεσποτείαν ταύτης.

Τὸ αὐτὸ ὥρισεν ἐνταῦθα ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τὴν ἐπὶ ψευδεῖ καταγγελίᾳ ἐπὶ μοιχείᾳ, ὅτι δηλ. ἡ γυνὴ λαμβάνει προσέτι καὶ ὅσον τὸ τρίτον τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ἐκ τῆς λοιπῆς περιουσίας τοῦ συζύγου, εἰ παῖδας μὴ ἔχει· τὸ αὐτὸ ὥρισε καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ διαζυγίου, ὁπότε ὁ ἀνὴρ εὑρίσκεται μετ᾽ ἄλλης γυναικός, εἴτε ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ, ἐν ᾧ συνοικεῖ μετὰ τῆς γυναικός, εἴτε ἐν ἄλλῳ οἴκῳ, ἀλλ᾽ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει. Ἐν ἔτει δὲ 566 διὰ τῆς Νεαρᾶς 134 κεφ. ι΄, ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπανέφερε τὰς ποινάς, ἐν περιπτώσει μοιχείας, ἃς εἶχεν ὁρίσει ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος. «Εἴποτε δὲ »μοιχείας ἔγκλημα φανερὸν ἀποδειχθείη, κελεύομεν ἐκεί-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

»νας τὰς ποινὰς τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἐπάγεσθαι, ἃς Κων-»σταντῖνος τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διετύπωσε».

Ὡς πρὸς δὲ τὴν περιουσίαν διὰ μὲν τὸν μοιχὸν ὥρισεν ὅτι ἡ γυνὴ λαμβάνει τὴν προῖκα καὶ τὴν προγαμιαίαν δωρεὰν «ἢ τὴν ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου νόμου μοῖραν, εἰ προικῷα συμβόλαια μὴ παρηκολούθησαν» (ὁ Ἰουστινιανὸς ἐνταῦθα ἐννοεῖ τὴν διάταξιν τῆς Νεαρᾶς 22 κεφ. ιή.) τὴν δὲ λοιπὴν αὐτοῦ περιουσίαν λαμβάνουσιν οἱ κατιόντες ἢ ἀνιόντες αὐτοῦ μέχρι τρίτου βαθμοῦ, ἐν ἐλλείψει δὲ τοιούτων προσκυροῦται εἰς τὸ δημόσιον.

Διὰ δὲ τὴν γυναῖκα ὥρισεν ὅτι «ταῖς προσηκούσαις ποιναῖς ὑποβαλλομένην» ἐμβάλλεται εἰς μονοστήριον καὶ ἂν μὲν ὁ ἀνὴρ δὲν ἀναλάβῃ ταύτην ἐντὸς διετίας, (ἂν ἀναλάβῃ ταύτην οὐδὲν ἐπιβλαβὲς ἀποτέλεσμα ἐπέρχεται) λαμβάνει αὕτη τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ διαμένει ἐν τῷ μοναστηρίῳ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς της καὶ εἰ μὲν ἔχῃ κατιόντας, τὰ δύο μέρη λαμβάνειν αὐτὸς τῆς περιουσίας αὐτῆς, τὸ δὲ λοιπὸν (τρίτον) μέρος τῷ μοναστηρίῳ δίδοσθαι· εἰ δὲ μόνον ἀνιόντες εὑρεθῶσι (μὴ συμπράξαντες τῇ μοιχείᾳ) τετραούγγιον αὐτοὺς λαμβάνειν, τὰς δὲ 8 οὐγγίας δίδοσθαι τῷ μοναστηρίῳ, εἰ δὲ μήτε κατιόντας μήτε ἀνιόντας ἔχει, πᾶσαν αὐτῆς τὴν οὐσίαν λαμβάνει τὸ μοναστήριον, παραφυλασσομένου ὑπὲρ τοῦ ἀνδρός, τοῦ διὰ προικῴου τυχὸν συμφώνου συνομολογηθέντος κέρδους.

§ 86. Τὴν τελευταίαν διάταξιν τῆς Νεαρᾶς τὴν ἀφορῶσαν τὴν γυναῖκα παρεθέσαμεν αὐτολεξεί, διότι ἐγεννήθη ζήτημα ἂν ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς Νεαρᾶς ταύτης κατήργησε τὴν ἄνω παρατεθεῖσαν διάταξιν τῆς Νεαρᾶς 117, καθ' ἣν ἡ γυνὴ ἀπύλλυσιν ὑπὲρ τοῦ ἀνδρὸς οὐ μόνον τὴν προῖκα, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς λοιπῆς περιουσίας της, ὅσον τὸ τρίτον μέρος τῆς προικὸς ἐν περιπτώσει μὴ ὑπάρξεως τέκνων.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ρητὴν περὶ καταργήσεως ἔκφρασιν ἐν τῇ 134 Νεαρᾷ δὲν ἔχομεν· ἡ ἔλλειψις δὲ τοιαύτης ρητῆς ἐκφράσεως συντελεῖ πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος, διότι προκειμένου περὶ ἑρμηνείας τῆς νομοθεσίας τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἔχει μεγάλην ἐπιρροὴν τὸ ἑξῆς· ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς οὐδέποτε μεταβάλλει διάταξίν του, χωρὶς ρητῶς ἐν τῇ νέᾳ νὰ ἐκφράσῃ τοῦτο, ὡς δὲ ὁ ἴδιος λέγει «quidquid lege nova specialiter non videtur expressum, id veterum lequm constitutionumque regulis omnes relictum intelligant». Τοσούτῳ δὲ μᾶλλον ὁ Ἰουοτινιανὸς ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ ἐκφράσῃ ρητῶς τὴν τοιαύτην περὶ καταργήσεως προθεσίν του, ἂν εἶχε τοιαύτην, καθ' ὅσον διὰ τῆς ἐναντίας ἐκδοχῆς, ἤτοι ὅτι κατήργησε τὴν Νεαρὰν 117, ἡ conditio τοῦ ἀνδρὸς γίνεται χειροτέρα, διότι ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ τῆς Νεαρᾶς περὶ τοῦ μοιχοῦ λέγει ὁ Ἰουστινιανός, ὅτι ἂν ἔχῃ γαμετὴν αὕτη λαμβάνει τὴν προῖκα καὶ τὴν προγαμιαίαν δωρεὰν καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ ὁρισθεῖσαν μοῖραν, ἐφ' ὅσον δὲν συνεφωνήθη ἕτερόν τι· μὴ μεταβαλὼν δὲ ὁ Ἰουστινιανὸς τοῦτο διὰ τῆς 134 Νεαρᾶς, ὡς πρὸς τὴν γυναῖκα, πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ μετέβαλε τοῦτο διὰ τὸν ἄνδρα, χωρὶς νὰ δώσῃ κἂν, παρὰ τὴν συνήθειάν του, τὸν λόγον τῆς τοιαύτης μεταβολῆς; ἄλλως τε ἡ ἀνισότης αὕτη ἤθελεν ἀντίκειται καὶ εἰς προγενεστέρας αὐτοῦ διατάξεις, καθ' ἃς τὰς ποινὰς τῆς περιουσίας ἐν περιπτώσει διαζυγίου οὕτως ὥρισεν, ut ex utraque parte aequa lange et æquitas et pœna servetur· ὥστε τὴν φράσιν τῆς Νεαρᾶς «ταῖς προσηκούσαις ποιναῖς ὑποβαλλομένην, πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὰς ποινὰς τὰς προβλεπομένας διὰ τῆς Νεαρᾶς 117, ἣν ἰσχυριζόμεθα ὅτι δὲν κατήργησε, σκοπὸς δὲ τῆς Νεαρᾶς 134 ἦτο νὰ μετριάσῃ τὰς κατὰ τῆς γυναικὸς σωματικὰς ποινάς, διὰ τῆς ἐγκλείσεως εἰς μοναστήριον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 87. Ἡ γνώμη τῆς μὴ καταργήσεως ἐνισχύεται καὶ ἐκ μεταγενεστέρας διατάξεως τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ σοφοῦ.

Ὁ Λέων διὰ τῆς 32 Νεαρᾶς αὐτοῦ ὁρίζει ὅτι ἀντὶ τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου ἐπιβαλλομένης λόγῳ μοιχείας, προτιμωτέρα εἶναι ἡ φιλανθρώποτέρα τιμωρία, ἣν οἱ μεταγενέστεροι ὥρισαν, ἤτοι τὴν ἐκτομὴν τῆς ρινός, καὶ ὅτι ὁ ἀνὴρ πρὸς παραμυθίαν λαμβάνει τὴν προῖκα τῆς γυναικός, ἥτις ἐγκλείεται εἰς μοναστήριον. τὴν δὲ περιουσίαν αὐτῆς ἀφαιρουμένης τῆς προικός, διαμοιράζονται οἱ παῖδες καὶ τὸ μοναστήριον ἂν δὲν ὑπάρχωσι παῖδες οἱ γονεῖς ἐν ἐλλείψει καὶ τούτων οἱ συγγενεῖς ὡρισμένου βαθμοῦ· ὅτι δὲ ὁ Λέων, διὰ τῆς Νεαρᾶς ταύτης, εἰς οὐδὲν ἐνεωτέρισεν, ἀλλ' ἐπεκύρωσε τὸ προϋπάρχον δίκαιον, ἀποδεικνύουσιν αὐταὶ αἱ φράσεις τῆς Νεαρᾶς («πλὴν ἀλλ' ἐπεὶ πάλαι φόνῳ τιμωμένης τῆς ἀνοσιουργίας, ἔδοξε τοῖς μετὰ ταῦτα φιλανθρωποτέραν ἐκφέρειν ψῆφον, ἀεὶ δέ πως ἡμᾶς ἡ φιλανθρωποτέρα ἐφέλκεται γνώμη, ἣν ἐκεῖνοι ὥρισαν τιμωρίαν· (φημὶ δὴ τῆς ρινὸς ἐκτομῇ ἀμφοτέρους τοὺς ἐναγεῖς ὑποβάλλεσθαι) τοῦτο καὶ ἡμεῖς ὁρίζομεν· ἀλλὰ τοῦ μὲν ἀνοσιουργήματος ἔστω τοῦτο ποινή»). Καὶ τὸ ὅτι ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Φώτιος, ὅστις ὑπῆρξε διδάσκαλος τοῦ Λέοντος εἰς τὰ νομικὰ[19] ἐν τῷ νομοκάνονι αὐτοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ συνήθροισε τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς νόμους τοὺς ἐν ἁρμονίᾳ μετὰ τῶν νόμων τῶν χριστιανῶν αὐτοκρατόρων τῶν ἀφορώντων τὰ ἐκκλησιαστικά, παρέθηκε κατὰ λέξιν τὴν διάταξιν ταύτην τῆς Νεαρᾶς 117 τοῦ Ἰουστινιανοῦ, συνδέων ρητῶς τὴν ἀπώλειαν τῆς προικὸς μετὰ τῆς εἰς τὸ μοναστήριον ἐγκλείσεως.

19 Zepernick, Prætermissa de vita rebus gestis et constitutionibus inprimi Novellis Leonis Sapientis, sect. 1 § 1.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 88. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἐναντία γνώμη περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ὅτι δηλ. ἡ Νεαρὰ 134 κεφ. ι΄, ἐνεωτέρισε, καταργήσασα τὴν σχετικὴν διάταξιν τῆς Νεαρᾶς 117 κεφ. η΄, καθ' ἣν προαφαιρεῖται ἡ προῖξ ὑπὲρ τοῦ ἀνδρός. Ὁ κ. Τυπάλδος[20] ἔχει τὴν γνώμην ταύτην, στηριζόμενος α΄) εἰς τὸ γράμμα τῆς Νεαρᾶς 134 κεφ. ι΄, καθ' ὃ ὡς εἴδομεν, ἡ περιουσία τῆς γυναικὸς μεταβαίνει εἰς τὸ μοναστήριον κλπ. χωρὶς νὰ ὁρίζηται ἐν αὐτῇ ὅτι προαφαιρεῖται ἡ προῖξ ὑπὲρ τοῦ ἀνδρός.

Τὸ ἐπιχείρημα ὅμως τοῦτο ἀναιρεῖται ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων περὶ ἑρμηνείας τῆς Ἰουστινιανείου νομοθεσίας. β΄) εἰς τὴν γνώμην τοῦ Μαγίστρου, ἀναφερομένην καὶ ἐν Ἁρμενοπούλῳ (τομ. ιε΄ βιβλ. ς΄ τίτλ. 2, σελ. 736 κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Heimbach).

«Ὁ δὲ Μάγιστρος ἔλεγε γυναικὸς μοιχαλίδος μὴ κερ»δαίνειν τὴν προῖκα τὸν ἄνδρα, ἀλλ' εἰ μὲν παῖδας αὐτὴ »ἔχει, τὸ δίμοιρον λαμβάνειν τούτους, τῆς προικός, τὸ δὲ »τρίτον τὸ μοναστήριον».

Φρονεῖ δὲ ὁ κ. Τυπάλδος ὅτι τὴν γνώμην ταύτην ὁ Μάγιστρος ἔλαβεν ἐκ τῆς Νεαρᾶς 134 κεφ. ι΄, καὶ ἀναφέρει ταύτην ὡς τὸ ἰσχύον τότε δίκαιον. Ἡ ἁπλῆ ὅμως αὕτη γνώμη τοῦ Μαγίστρου, ἣν ὁ Ἁρμενόπουλος ἀναφέρει ἀμέσως μετὰ τὴν Νεαρὰν τοῦ Λέοντος ἁπλῶς ὡς γνώμην, καὶ οὐχὶ ὡς δίκαιον ἰσχύσαν, δὲν παρέχει ἡμῖν ἀπόδειξίν τινα ὅτι ἡ γνώμη του αὕτη, ἥτις ἴσως προῆλθεν ἐκ παρεξηγήσεως τῆς Νεαρᾶς 134, ἦτο τὸ κατὰ τὴν ἐποχήν του ἰσχύον δίκαιον, διότι ἂν τοῦτο ἦτο ἀληθές, πρὸς τί ὁ Ἁρμενό-

---

20 Ἐν διατριβῇ του δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 31 τῆς 4 Αὐγούστου 1873 φύλλῳ τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Δικαστηρίων» καὶ τῆς «Ἑλληνικῆς Νομοθεσίας», ἐκδιδομένης τότε ὑπὸ Λουριώτου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πουλος κατεχώρισεν ἐν τεμαχίῳ 27 τὴν διάταξιν τῆς Νεαρᾶς 117 κεφ. η΄, καθ' ἣν ὁ ἀνὴρ κερδίζει τὴν προῖκα τῆς μοιχαλίδος κλπ. καὶ διατί; πρὸ τῆς γνώμης τοῦ Μαγίστρου, κατεχώρισε καὶ τὴν Νεαρὰν 32 Λέοντος, ἥτις ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, δὲν μετέβαλε τὴν διάταξιν τῆς Νεαρᾶς 117 κεφ. η΄; γ΄) εἰς τὸ τεμάχιον κγ΄. XXV τῆς Πείρας τοῦ Εὐσταθίου, ἔνθα ἀναφέρεται ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Μαγίστρου, καὶ ὁ λόγος δι' ὃν καθιερώθη τὸ μὴ κερδαίνειν τὸν ἄνδρα τὴν προῖκα τῆς μοιχαλίδος, ἤτοι ἵνα μὴ οἱ ἄνδρες ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ νὰ κερδήσωσι τὴν προῖκα, κρύπτουσιν ἐν τῇ οἰκίᾳ τινά, ὑποκριθησόμενον τὸν μοιχόν, καὶ κατόπιν κατηγοροῦσι τῆς γυναικὸς ἐπὶ μοιχείᾳ, συλλαμβάνοντες ἐπ' αὐτοφόρῳ δῆθεν τὸν μοιχόν.

§ 89. Ἐρρέθη ἀνωτέρω ὅτι ὁ Λέων διὰ τῆς Νεαρᾶς 32, δὲν ἀπέδωκε τοιαύτην ἔννοιαν εἰς τὴν Νεαρὰν 134 ἐκτὸς δὲ τούτου ἂν ὁ Μάγιστρος ἀποδίδει τοιαύτην ἔννοιαν εἰς τὴν ῥηθεῖσαν Νεαράν, ἔχομεν νὰ προτάξωμεν αὐθεντικωτέραν γνώμην περὶ τῆς ἐννοίας τῆς Νεαρᾶς ταύτης, τὴν τοῦ σχολιαστοῦ τῶν Βασιλικῶν τῆς Νεαρᾶς 134 κεφ. ι΄. (Βασιλ. (28.7) σελ. 2220 σχόλιον ἐν τῇ 134 Νεαρᾷ κεφ. ι΄, ἔχον ὡς ἑξῆς:) — «Εἴτε ἀνιόντας ἔχει ἡ μοιχαλὶς, εἴτε »κατιόντας, τῆς μοιχευθείσης ὁ γὰρ ἀνὴρ ἐξ ἁ»παντος κερδαίνειν ὀφείλει τὴν προῖκα τὴν »δηλουμένην τῷ γαμικῷ συμβολαίῳ, τὸ δὲ ἐπέ»κεινα τῆς προικός, εὑρισκόμενον ἴσως ἐν τῇ »οὐσίᾳ αὐτῆς, ἐκεῖνο ὀφείλει μερίζεσθαι τοῖς »ἀνιοῦσιν ἢ κατιοῦσιν».

Ὥστε ἡ γνώμη τοῦ Μαγίστρου δὲν δύναται νὰ ἔχῃ περισσοτέραν βαρύτητα τῆς γνώμης τοῦ σχολιαστοῦ τῶν Βασιλικῶν. Ἴσως ἡ γνώμη τοῦ Μαγίστρου προέρχεται ἐκ παρεξηγήσεως τῆς Νεαρᾶς, ἴσως ὁ Μαγίστρος εἶχεν ὑπ' ὄψιν του μεταγενεστέραν διάταξιν αὐτοκράτορος, μετὰ τὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἰουστινιανὸν καὶ τὸν Λέοντα, μὴ περισωθεῖσαν ἡμῖν, τοῦτο ὅμως βεβαίως δὲν ἀποδεικνύει ὅτι ὁ αὐτὸς Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς Νεαρᾶς 134 κεφ. ι΄, κατήργησε τὴν διάταξιν τῆς Νεαρᾶς 117 κεφ. η΄, διότι ἐπαναλαμβάνομεν, πῶς ἦτο δυνατὸν ὁ σχολιαστὴς τῶν Βασιλικῶν νὰ δώσῃ τοιαύτην ἑρμηνείαν εἰς τὴν Νεαρὰν 134 κεφ. ι΄;

Τὴν γνώμην τῆς μὴ καταργήσεως τῆς Νεαρᾶς 117 κεφ. η΄, διὰ τῆς Νεαρᾶς 134 κεφ. ι΄, ἔχει καὶ ὁ κ. Παπαρρηγόπουλος οἰκογεν. σελ. 257 σημ. 1, καὶ ὁ Windscheid § 510 σημ. 2, καὶ Καλλιγᾶς οἰκογ. § 152.

Ὑπὲρ τῆς γνώμης τοῦ κ. Τυπάλδου ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ καὶ τὸ ἐν Νεαρᾷ 134 ἀνεκδότων Ζαχαρίου σελ. 147. (Θεοδώρου Σχολαστικοῦ Θηβαίου Ἑρμουπολίτου, breviarum novellarum), ἔνθα ἀναφέρεται περὶ τῆς Νεαρᾶς ταύτης τὸ ἑξῆς:

«Σημειῶσαι οὖν τὴν διαφοράν, ὅτι οὐ κερδαίνει πᾶσαν »τὴν προῖκα ὁ ἀνήρ, μοιχευθείσης τῆς γυναικός, καίτοι »πρὸ ὀλίγου, ὅτι μοιχοῦ δεικνυμένου τοῦ ἀνδρός, κερδαί»νει ἡ γυνὴ πάντα τὰ ἔδνα».

Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς γνώμης ταύτης Θεοδώρου τοῦ Σχολαστικοῦ, παρατηροῦμεν ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ προτιμήσωμεν ταύτην τῆς Νεαρᾶς 32 τοῦ Λέοντος καὶ τῆς γνώμης τοῦ Σχολιαστοῦ τῶν Βασιλικῶν.

§ 90. Περὶ τοῦ ζητήματος, ἂν αἱ ἀνωτέρω διατάξεις ἰσχύουσι παρ' ἡμῖν σήμερον, θέλομεν ἀσχοληθῆ ἐν τέλει τοῦ παρόντος κεφαλαίου, μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῆς Βυζαντινῆς νομοθεσίας, πρὸ τῆς ἐξετάσεως τῆς ὁποίας ὑπολείπεται ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος, ἂν ἡ ἀνωτέρω συνέπεια τῆς στερήσεως τῆς προικὸς τῆς μοιχαλίδος χωρεῖ κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον, καὶ ὁσάκις τὴν προῖκα συνέστησεν ὁ πατὴρ ἐκ τῆς περιουσίας του, ἢ τρίτος;

Καὶ πρῶτον, ἂν κατὰ τὴν σύστασιν τῆς προικὸς συνε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φωνήθη ὑπὸ τοῦ δόντος τὴν προῖκα πατρὸς ἢ τοῦ τρίτου, ὅτι αὕτη ἐν περιπτώσει διαζυγίου θέλει ἐπανέρχεται εἰς αὐτόν· ὁ ἀνὴρ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ οὐδεμίαν ἀξίωσιν δύναται νὰ ἔχῃ ἐπὶ τῆς προικός, αὕτη ἐπανέρχεται εἰς τὸν πατέρα ἢ τὸν τρίτον· ἡ γυνὴ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ θεωρεῖται ὡς νὰ μὴ ἔλαβε διόλου προῖκα, ὡς uxor indotata, καὶ ὑφίσταται ὡς τοιαύτη, τὴν ἀπώλειαν τοῦ τετάρτου τῆς περιουσίας της, ἣν κέκτηται κατὰ τὸν χρόνον τῆς διαζεύξεως, ὡς ἡ Νεαρὰ 22 κεφ. ιη΄, ὥρισεν.

Ἂν ὅμως εἰς τοιούτου εἴδους προίκας δὲν συνεφωνήθη ἡ ἀπόδοσις εἰς τὸν συστήσαντα αὐτήν, ἐν περιπτώσει διαζυγίου, τότε ἂν μὲν ἐξωτικὸς ἔδωκε τὴν προῖκα, χωρεῖ ἡ συνέπεια τῆς στερήσεως τῆς προικός, διότι ὁ συστήσας τὴν προῖκα τρίτος μὴ ἐπερωτήσας περὶ ἀποδόσεως θεωρεῖται ὡς δωρήσας εἰς τὴν γυναῖκα τὴν προῖκα. Lex unic. § 13 K. (5.13). Ὑπάρχει δὲ καὶ ἀντιγραφὴ τῶν αὐτοκρατόρων Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ εἰς Αὐρήλιον καὶ Λυσίμαχον περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, λύουσα αὐτὸ ὑπὲρ τοῦ συζύγου, ὅτι δηλ. ὁ σύζυγος κερδίζει τὴν προῖκα ταύτην, ἂν ὁ γάμος λυθῇ ἐκ πταίσματος τῆς γυναικός. Νόμος 24 Κώδ. (5.12).

Si dotem marito libertæ vestræ dedistis, nec eam reddi, soluto matrimonio vobis in continenti pacto, vel stipulatione prospexistis hanc, culpa uxoris dissoluto matrimonio, penes maritum remannisse constitit, licet eam ingratam circa vos fuisse ostenderitis.

§ 91. Διαφωνία ὅμως ἐπικρατεῖ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἂν ἡ προῖξ εἶναι profecticia, ὁ δὲ πατὴρ δὲν συνεφώνησε τὴν εἰς ἑαυτὸν ἀπόδοσιν.

Τρεῖς διάφοροι γνῶμαι ἐξηνέχθησαν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

Ἡ πρώτη γνώμη εἶναι ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κερδίζει ὁ ἀνὴρ τὴν προῖκα, ἀλλ' ὅτι ἐπανέρχεται εἰς τὸν πατέρα.

Στηρίζεται δὲ ἡ γνώμη αὕτη κυρίως εἰς τὴν τελευταίαν διάταξιν τοῦ Κώδικος de repudiis (5,17) καὶ εἰς τὴν Νεαρὰν 22 κεφ. ιθ', ἥτις σχεδὸν αὐτολεξεὶ ἐπαναλαμβάνει τὴν διάταξιν τοῦ Κώδικος, καὶ ἣν παραθέτομεν, διότι καὶ ἡ δευτέρα γνώμη (περὶ ἧς κατωτέρω) παραδόξως στηρίζεται ἐπὶ τῆς αὐτῆς Νεαρᾶς.

«Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον ἡμῖν εὐσεβὲς καὶ χάριεν ἐξευρημέ»νον, ἔνθα καὶ ρεπουδίων σταλέντων οἱ γάμοι μένουσι ἔτι, »τὰς γὰρ τῶν ὑπεξουσίων πονηρίας περὶ τοὺς πατέρας κω»λύοντες, ἐπειδή τινας εὕρομεν ἐξεπίτηδες ρεπούδια γρά»φειν σπεύδοντας καὶ πέμπειν ταῖς αὐτῶν γαμεταῖς, ἢ καὶ »τοὐναντίον μηδεμιᾶς εὐλόγου παντελῶς ὑπούσης αἰτίας »διαλύειν τοὺς γάμους, ὥστε τοὺς αὐτῶν γονεῖς ὑποβάλ»λεσθαι τοῖς ἐκτίσεσι τῆς προικὸς ἢ τῆς προγάμου δωρεᾶς »ὡς μὴ διαλυθέντος τοῦ γάμου, καὶ αὐτοὶ μὲν ἴσως λάθρα »συνώκουν ἀλλήλοις, ἀπήεσαν δὲ οἱ γονεῖς ἐζημιωμένοι »καὶ ταύτην τῆς περὶ τοὺς παῖδας φιλανθρωπίας ἔχοντες »τὴν ἀμοιβήν, νόμον ἐγράψαμεν βουλόμενον, μήτε ὑπεξου»σίους μήτε ἐμαγκιπάτους παῖδας, μήτε ἄρρενας μήτε θη»λείας δύνασθαι διαλύειν τοὺς γάμους εἰς τὴν τῶν οἰκείων »βλάβην πατέρων ἢ μητέρων, οἳ τὰς προίκας ἢ τὰς προ»γαμιαίας δωρεὰς δεδώκασι ἢ ὑπεδέξαντο μόνοι ἢ μετὰ »τῶν παίδων, ἀλλ' ὥσπερ ἐν τῇ συστάσει τῶν γάμων ἀνα»μένομεν τὴν τῶν πατέρων συναίνεσιν, οὕτως οὐδὲ διαλύε»σθαι τοὺς γάμους συγχωροῦμεν, ἐπὶ τῇ τῶν γονέων βλάβῃ »παρὰ τὴν ἐκείνων γνώμην· ἀλλ' εἰ καὶ πεμφθείη ρεπού»διον, ἁρμόζειν κατ' αὐτῶν τὴν εἴσπραξιν τῶν ποινῶν οὐ »συγχωροῦμεν, εἴτε αὐτοὶ δεδώκασι ταῦτα ἢ ὑπεδέξαντο ἢ »καὶ συνυπεδέξαντο· οὐδὲ γὰρ ἂν ἔχοι λόγον, τὸν μὲν πα»τέρα παρὰ γνώμην τοῦ παιδὸς μὴ δύνασθαι διαλύειν τὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

»γάμον, τοῖς δὲ παισὶν ἐπιτρέπειν, ἴσως καὶ ἐλάττοσι
»ἡλικίαν οὖσι, καὶ μηδὲ τὸ συμφέρον ἐπισταμένοις, λ
»παρὰ τὴν τῶν πατέρων γνώμην τὸν γάμον κἀντεῦθεν
»πατέρας ἀδικεῖν».

Ἡ δευτέρα γνώμη ποιεῖται τὴν ἐξῆς διάκρισιν ἀ
γυνὴ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ διαζυγίου, οὗτινος ὑπῆρξεν
αἰτία, διατελεῖ ἢ οὔ, ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν.

Καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει δὲν κερδίζει ὁ ἀ
τὴν dos profecticia, ἀλλ' ἀποδίδει ταύτην εἰς τὸν πατ
τοὐναντίον δὲ ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει. Ἡ γνώμη α
ἔχει ὑπὲρ ἑαυτῆς ὅτι ἡ dos profecticia ἂν ἡ θυγάτηρ εἶ
αὐτεξουσία κατὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου, ἐπανέρχεται
αὐτήν· ἂν δὲ εἶναι ὑπεξουσία ἀπαιτεῖ μὲν ὁ πατὴρ
προῖκα adjuncta filiæ persona, ἀλλ' ὡς εἴδομεν, ἡ κυρ
της αὐτῆς μένει εἰς τὸν πατέρα.

Ἐπικαλεῖται δὲ καὶ ἡ γνώμη αὕτη ὑπὲρ ἑαυτῆς τὴν
διάταξίν τῆς Νεαρᾶς 22 κεφ. ιθ'.

Ἡ τρίτη γνώμη ἀποκρούει τὴν διάκρισιν, ἣν ποιεῖτα
δευτέρα γνώμη, ἀποφαινομένη ὅτι πάντοτε ὁ ἀνὴρ κερδί
τὴν προῖκα ἀδιαφόρως ἂν ἡ γυνὴ εἶναι ὑπεξουσία τοῦ
τρός της ἢ μή. Στηρίζεται δὲ ἡ γνώμη αὕτη εἰς τὸ ὅτι
νόμοι οἱ ἀπαγγείλαντες τὴν ἀπώλειαν τῆς προικός, οὐ
μίαν τοιαύτην διάκρισιν ποιοῦσιν. Ἐξαιρεῖ δὲ τὴν πε
πτωσιν τῆς Νεαρᾶς 22 κεφ. ιθ', ἥτις κατὰ τὴν γνώμ
ταύτην, ἀφορᾷ μόνον τὴν περίπτωσιν τοῦ μὴ διαλύειν
τέκνα τοὺς γάμους αὐτῶν, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως
γονέων των, καὶ καταργῶσιν οὕτω τὰ κέρδη τῶν γονέ
ἤτοι τὴν προῖκα ἐν τῇ περιπτώσει δὲ ταύτῃ δὲν ὑπόκειν
εἰς τὴν ποινήν.

§ 92. Ἡ ἔννοια τῆς Νεαρᾶς 22 κεφ. ιθ', ἡ ἀποδιδομέ
εἰς αὐτὴν ὑπὸ τῆς τρίτης γνώμης, βεβαίως εἶναι ἡ ἀκ
βεστέρα, ὡς ἐκ τῆς ἁπλῆς ἀναγνώσεως αὐτῆς προκύπ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ λοιπὰ κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον φαίνεται ἡμῖν ὀρθοτέρα ἡ δευτέρα γνώμη, διότι ἂν μὲν ἦτο αὕτη αὐτεξουσία, εἰς αὐτὴν ἤθελεν ἐπανέλθει ἡ πατρικὴ προίξ, ἂν ἐλύετο ὁ γάμος διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρός· ἑπομένως αὐτὴ καὶ μόνη ὑφίσταται τὰς συνεπείας, ὡς ὑπαιτία τοῦ διαζυγίου· ἂν δὲ ἦτο ὑπεξουσία καὶ ἐλύετο ὁ γάμος διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρὸς, ἡ πατρικὴ προὶξ ἤθελεν ἐπανέλθει εἰς τὸν πατέρα, πρὸς τί λοιπὸν οὗτος νὰ εὐθύνηται διὰ τὸ πταῖσμα τῆς θυγατρός του;

§ 93. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν σημερινὴν ἰσχὺν τοῦ ζητήματος τούτου, ἐξαρτᾶται ἡ λύσις αὐτοῦ ἐκ τῆς λύσεως τοῦ ἑτέρου ζητήματος, ἂν ἡ ἀπώλεια τῆς προικὸς λυθέντος τοῦ γάμου διὰ διαζυγίου ἐξ ὑπαιτιότητος τῆς γυναικὸς χωρεῖ καὶ σήμερον.[21] Ἂν δεχθῶμεν ὅτι χωρεῖ καὶ σήμερον ἡ ἀπώλεια τῆς προικὸς λυθέντος τοῦ γάμου διὰ διαζυγίου ἐξ ὑπαιτιότητος τῆς γυναικός, τότε πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ ἀνὴρ κερδίζει καὶ τὴν πατρικὴν προῖκα, διότι σήμερον ὁ γάμος συνεπάγεται χειραφεσίαν, καὶ ἑπομένως κατὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου, οὐδέποτε ὑπόκειται εἰς τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν ἡ γυνή.

§ 94. Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς μελέτης ἐπὶ τῆς Ἰουστινιανείου νομοθεσίας, σημειοῦμεν ὀλίγας λέξεις, ὅσον ἀφορᾷ τὰς συνεπείας τῆς δευτερογαμίας ὡς πρὸς τὴν προῖκα.

Κατὰ τὴν Νεαρὰν 22 κεφ. κθ', ὁ σύζυγος ἐρχόμενος εἰς δεύτερον γάμον ἀπόλλυσι τὴν κυριότητα τῶν γαμικῶν κερδῶν, ἐν οἷς καὶ ἡ προὶξ μεταβιβαζομένης ταύτης εἰς τὰ τοῦ πρώτου γάμου τέκνα, διατηρουμένης τῆς ἐπικαρπίας ὑπὲρ τῆς συζύγου. Κατὰ δὲ τὴν Νεαρὰν 98 κεφ. α', ἡ προὶξ καὶ ἡ προγαμιαία δωρεὰ περιέρχονται εἰς τὰ τέκνα,

---

21 Περὶ τούτου ὅρα ἐν τέλει τοῦ παρόντος κεφαλαίου § 105.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ ἄνευ δευτερογαμίας, πλὴν μοίρας παιδός, ἣν λαμβάνει ὁ σύζυγος· ὥστε μόνον τῆς μοίρας ταύτης τὴν κυριότητα ἀποβάλλει ὁ σύζυγος ἐρχόμενος εἰς δεύτερον γάμον. (Πρβλ. Παπαρρηγ. οἰκογ. σελ. 33).

Βυζαντινὸν δίκαιον.

Α΄. Ἀπὸ Ἰουστίνου μέχρι Βασιλείου.

§ 95. Ἐν τῇ μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν νομοθεσίᾳ, εὑρίσκομεν τὰς ἑξῆς διατάξεις περὶ τοῦ ἀπασχολοῦντος ἡμᾶς θέματος. α΄.) Τὴν Νεαρὰν τοῦ Ἰουστίνου ἐν ἔτει 566 (ὅρα ταύτην ἐν συλλογῇ Νεαρῶν ὑπὸ Ζαχαρίου, jus Graeco—Romanum, pars 3. Νεαρ. 2).

Διὰ τῆς Νεαρᾶς ταύτης ὁ Ἰουστίνος κατήργησε τὴν διάταξιν, τοῦ πατρὸς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, Νεαρᾶς 117 κεφ. ι΄, δι' ἧς εἶχεν ἀπαγορευθῇ τὸ κατὰ συναίνεσιν διαζύγιον, πλὴν τῆς ἐξαιρέσεως, ἣν εἴδομεν, καὶ τὰς συμπαρομαρτούσας τῇ ἀπαγορεύσει ἐκείνῃ ποινάς, ρητῶς συγχωρήσας τὸ κατ' ἀμοιβαίαν συναίνεσιν διαζύγιον· προέβη δὲ εἰς τὸ διάβημα τοῦτο ὁ Ἰουστίνος, διότι φαίνεται ὅτι τὴν διάταξιν ἐκείνην τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἰσχύσασαν ἐπὶ 24 περίπου ἔτη, δὲ εἶχεν ἀποδεχθῇ ἡ κοινὴ συνείδησις καὶ συνήθεια, διὰ τοῦτο δὲ μόλις ἀνελθόντος εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ἰουστίνου, πολλαὶ παραστάσεις ἐγένοντο αὐτῷ, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οὗτος δὲν ἤθελε νὰ ἐνδώσῃ, ἠναγκάσθη ὅμως κατόπιν νὰ προβῇ εἰς τὴν κατάργησιν τῆς ἀπαγορεύσεως, τῆς κατ' ἀμοιβαίαν συναίνεσιν λύσεως τοῦ γάμου, ὅταν εἶδεν ὅτι οἱ σύζυγοι προέβαινον εἰς δηλητηριάσεις κατ' ἀλλήλων· (ὅρα τὸ προοίμιον τῆς Νεαρᾶς ταύτης). Ἡ Νεαρὰ αὕτη τοῦ Ἰουστίνου δὲν συμπεριελήφθη εἰς τὰ Βασιλικά, οὐδὲ ἐν τῷ Ἁρμενοπούλῳ, ἐκτὸς ὅμως τούτου δὲν

ἠδύνατο νὰ ἰσχύσῃ παρ' ἡμῖν καὶ δι' ἕτερον λόγον, ἤτοι ἕνεκα τοῦ ἄρθρου 685 τῆς πολιτικῆς δικονομίας.

Ἡ νομοθεσία τοῦ Ἰουστινιανοῦ μετὰ τῆς ἀνωτέρω τροποποιήσεως τοῦ Ἰουστίνου, οὐδεμίαν ὑπέστη μεταβολὴν ἐπὶ τῶν μετ' αὐτοὺς αὐτοκρατόρων, Τιβερίου, Μαυρικίου, Ἡρακλείου κλπ. μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν Ἰσαύρων, ὡς τοὐλάχιστον δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ἐκ τοῦ περιεχομένου τῶν περισωθεισῶν ἡμῖν Νεαρῶν τῶν αὐτοκρατόρων τούτων, οὐδὲν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου περιεχουσῶν.

Ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν αὐτοκρατόρων Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου (739) ἐν τῷ τίτλῳ «πινάλιος τῶν ἐγκληματικῶν κεφαλαίων» 17, κζ' εὑρίσκομεν ὅτι:

«Ὁ εἰς γυναῖκα ὕπανδρον μοιχεύων, ρινοκοπείσθω καὶ »αὐτὸς καὶ ἡ μοιχαλίς... μετὰ δὲ τὸ ρινοκοπηθῆναι τὴν »μοιχαλίδα, λαμβάνειν αὐτὴν τὰ ἴδια αὐτῆς πράγ»ματα, ἅπερ εἰσήγαγε τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, τὸν δὲ »μοιχὸν ἐκ τῆς ἰδίας γυναικὸς μὴ χωρίζεσθαι εἰ καὶ ἐρι»νοκοπήθη».

Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης βλέπομεν ὅτι ἡ μοιχαλὶς οὐδὲν ἄλλο ἐκτὸς τῆς ρινός της ἀπόλλυσιν.

Ἡ φράσις τῆς διατάξεως «λαμβάνειν τὴν γυναῖκα τὰ ἴδια αὐτῆς πράγματα, ἅπερ εἰσήγαγε τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, ἐννοεῖ βεβαίως καὶ τὴν προῖκα, ἂν μάλιστα δεχθῶμεν τὴν γνώμην τοῦ Ζαχαρίου, ὅτι ἡ ἐκλογὴ εἰσήγαγε κοινωνίαν μεταξὺ συζύγων.

Οἱ αὐτοὶ αὐτοκράτορες διὰ τῆς Νεαρᾶς αὐτῶν ἐν ἔτει 776—780 «περὶ τῶν τὰ ἴδια τέκνα δεχομένων ἐκ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος καὶ ἄλλων κεφαλαίων» — ἀπηγόρευσαν τὸν ἐν χρήσει κατὰ τὴν ἐποχήν των τρόπον διαζυγίου, διὰ τῆς ἀναδοχῆς τῶν τέκνων παρὰ τῶν ἰδίων γονέων, ἀπειλήσαντες ποινάς, κατὰ μὲν τοῦ ἀνδρός, τὴν ἀπώλειαν τῆς προικὸς καὶ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ὑπὲρ τῆς γυναι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κός, καὶ τὴν ἀπώλειαν μέρους τοῦ ὑπολοίπου τῆς περιο
σίας του ὑπὲρ τῶν τέκνων, ἤτοι 8 οὐγγίας (τὸ ἥμισυ ἕκτον
θανόντων τῶν τέκνων, μόνον ἡ μήτηρ κληρονομεῖ αὐτ
ἀποκλειομένου πάντως τοῦ πατρὸς καὶ ἂν ἡ μήτηρ προ
ποβιώσει, ὁπότε παραπέμπουσι τὴν κληρονομίαν ἀλλήλ
οἱ παῖδες· ἂν δὲ τελευτήσωσι πάντες οἱ παῖδες καὶ δ
ὑπάρχει ἡ μήτηρ κληρονομοῦσι μόνον οἱ μητρῷοι τ
παίδων συγγενεῖς, ἂν δὲ προαποβιώσῃ ὅ τε πατὴρ καὶ
μήτηρ, κατόπιν δὲ πάντες οἱ παῖδες, μεταβαίνει ἡ κληρ
νομία εἴς τε τοὺς ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς συγγενεῖς.

Ἡ γυνὴ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δύναται νὰ ἔλθῃ εἰς δε
τερον γάμον, (ἄδειαν γὰρ αὐτῇ δίδωσιν ὁ παρὼν νόμος
ἠδικημένη περὶ τὴν εὐνήν), φυλάττουσα τὸ πένθιμον ἔτ
Λαμβάνει δὲ τήν τε προῖκα καὶ τὴν προγαμιαίαν δωρεά
Τὸ ὑπόλοιπον τετραούγγιον μένει παρὰ τῷ συζύγῳ πρ
ψιλὴν χρῆσιν, φυλασσομένης τῆς δεσποτείας διὰ τὰ τέκ
μόνον δὲ ἂν προαποβιώσωσι τὰ τέκνα δύναται νὰ διαθέ
τοῦτο κατὰ βούλησιν.

Ἂν δὲν ὑπάρχωσι τέκνα ἡ γυνὴ λαμβάνει ἐκτὸς τ
προικὸς καὶ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς καὶ τὸν ἐξ ἀπαιδί
κάσον, ὃν ἤθελε λάβει ἂν ὁ γάμος ἐλύετο θανάτῳ τοῦ ἀ
δρός· ἡ δὲ λοιπὴ περιουσία του διαιρεῖται μενῶς ἀνωτέρ
ἀλλὰ τὸ μέρος ὅπερ ἤθελον λάβει τὰ τέκνα διανέμεται
τοὺς πτωχούς.

Ὑποβάλλεται δὲ προσέτι ὁ ἀνὴρ καὶ εἰς 7 ἐτῶν ἐξορί
καὶ κωλύεται νὰ ἔλθῃ εἰς δεύτερον γάμον, ὅστις ἐν τ
αὐτῇ περιπτώσει θεωρεῖται παράνομος. Ἐπίσης καὶ ἡ γυ
διὰ τῆς αὐτῆς Νεαρᾶς ὑποβάλλεται εἰς τὰς αὐτὰς ποινὰ
ἂν αὕτη εἶναι ἡ τὴν ἀσχήμονα τοῦ γάμου μελετήσα
λύσιν.

Διὰ δὲ τοῦ δευτέρου κεφαλαίου τῆς Νεαρᾶς ταύτ
ἀπηγορεύθη ὁ δεύτερος γάμος τῶν δι' οἱονδήποτε λόγ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ζευχθέντων, θεωρηθέντος ἀκύρου ἐπεβλήθησαν δὲ καὶ
ς ποιναί:

Ἂν σωφροσύνης ἐπιθυμίᾳ οἱ σύζυγοι διέλυσαν τὸν γά-
ν, γίνεται ἡ ἑξῆς διάκρισις:

Ἂν μὲν ἀμφότεροι οἱ σύζυγοι ἔπραξαν τοῦτο καὶ μετ-
ησαν εἰς μοναστήριον καλῶς ἔχει τὸ πρᾶγμα καὶ οὐδεμία
νὴ ἐπέρχεται.

Ἂν ὅμως ὁ εἷς προσέδραμεν εἰς μοναστήριον, ὁ δὲ ἕτε-
ς τῶν συζύγων ἦλθεν εἰς δεύτερον γάμον, ἢ βιοῖ ἀκο-
στως, ἐπιβάλλονται αἱ αὐταὶ ποιναὶ περιουσίας, ὡς καὶ
ωτέρω, ὁ δὲ δεύτερος γάμος ἀπαγορεύεται «ἀνόσιον γὰρ
το καὶ τοῦ χριστιανικωτάτου θεσμοῦ ἀλλότριον· δέδε-
γυναικὶ μὴ ζήτει λύσιν, λέλυσαι ἀπὸ γυναικός, μὴ
τει γυναῖκα»· καὶ αὖθις· «γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χω-
θῆναι, ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος», ἡ ἀπο-
λικὴ παρεγγυᾶ γραφή.

Προσθέτει δὲ ἡ διάταξις ὅτι ἂν μετὰ τὴν ἑπταετῆ ἐξο-
ν δὲν ἐσωφρόνησαν, ἀλλ᾽ αὖθις, καθάπερ κύων ἐπὶ τὸν
ον ἐμετὸν ἐπανέλθωσιν, ὥστε ἑτέροις συγκροτῆσαι γά-
ις, διηνεκῶς ἐξοριζέσθωσαν.

Ἂν δὲ δὲν ἔλθωσιν εἰς δεύτερον γάμον, φοραθῶσιν ὅμως
σχρῶς καὶ ἀθέσμως βιοῦντες, πρὸς τὸ σφοδρῶς αὐτοὺς
φθῆναι καὶ ἐπὶ πενταετίαν ἐξοριζέσθωσαν, εἰ δέ, μετὰ
ῦτα, μὴ σωφρονηθῶσιν, ὑποβάλλονται εἰς διηνεκῆ ἐξο-
αν, ἡ δὲ περιουσία των διαιρεῖται ὡς ἀνωτέρω.

(Ἡ αὐτοκράτειρα Εἰρήνη διὰ Νεαρᾶς της (ἐν ἔτει 797—
02), ἀναφέρει ὅτι ὁ δεύτερος γάμος οὐδαμῶς ὡς παρά-
μος καὶ κτηνώδης τὴν κύρωσιν ἔλαβεν ἤδη, ἀπηγόρευσε
τὸ τρίτον γάμον).

Εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους ἀνάγεται Νεαρὰ αὐτοκρά-
ρός τινος, μὴ φέρουσα τὸ ὄνομα αὐτοῦ, δι᾽ ἧς καὶ πάλιν
τηργήθη ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ ἐκ συναινέσεως διαζυγίου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ πᾶσα συμπαρομαρτοῦσα εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν ἐκείνην ποινή· (ὅρα collatio Ζαχαρίου Νεαρὰ XXX, incerti imperatoris).

Κατόπιν δὲ ἑτέρα Νεαρὰ (Ζαχαρίου XXXI), καθ' ἣν ἡ δευτερογαμοῦσα γυνὴ λαμβάνει τὴν ἡμίσειαν μοῖραν τῆς τε προικὸς καὶ τοῦ ὑποβόλου αὐτῆς κατὰ δεσποτείαν, τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ μεταβαίνει εἰς τὰ ἐκ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς τεχθέντα τέκνα, ἐν περιπτώσει δὲ θανάτου τινὸς ἐξ αὐτῶν κληρονομεῖ καὶ ἡ μήτηρ μετὰ τῶν λοιπῶν παίδων, ὡς ἀδελφή.

Ὁ δὲ δευτερογαμῶν ἀνὴρ ἐκπίπτει παρευθὺς τῆς τε χρήσεως καὶ τῆς δεσποτείας τῆς προικὸς καὶ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς, κερδίζει μόνον τὸ τρίτον τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς· μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του κληρονομοῦσιν ἀδελφικῶς, ἤτοι ἐξ ἴσου, τά τε τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου γάμου τέκνα.

Ἐκ τοῦ περιεχομένου τούτου τῆς Νεαρᾶς πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἀνάγεται εἰς αὐτοκράτορα πρὸ τῆς Εἰρήνης, διότι αὕτη ἐν τῇ Νεαρᾷ της ἀναφέρει ὅτι ὁ δεύτερος γάμος ἔλαβε κῦρος, καὶ οὐδαμῶς ὡς παράνομος καὶ κτηνώδης ἐθεωρεῖτο, πρὸς τί λοιπὸν αἱ ποιναί;

Β'. Ἀπὸ Βασιλείου μέχρι Λέοντος.

§ 96. Διὰ τοῦ προχείρου νόμου (870—878) τίτλος 11 τοῦ Βασιλείου, Κωνσταντίνου καὶ Λέοντος καὶ διὰ τῶν Βασιλικῶν ἐπανῆλθεν ἐν ἰσχύϊ τὸ ἐν Νεαραῖς τοῦ Ἰουστινιανοῦ δίκαιον, περὶ τῆς τύχης τῆς προικός, ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τῆς λύσεως τοῦ γάμου, ὡς καὶ διὰ τῆς ἐπαναγωγῆς τῶν αὐτοκρατόρων Βασιλείου, Λέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου, (ἐπαναγωγὴ τίτλ. 21, ε'. 879—886).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Γ'. Νομοθεσία Λέοντος, (886 -- 910).

§ 97. Ὁ Λέων διὰ τῆς 31 Νεαρᾶς ὥρισεν ὡς λόγον διαζυγίου, καὶ τὸ ἂν ἡ γυνὴ ἐξεπίτηδες ἀμβλώσκει. Σχετικὴ πρὸς τὸ ἀπασχολοῦν ἡμᾶς θέμα, ἐπηκολούθησεν ἡ Νεαρὰ 32, ἣν ἐξηγήσαμεν ἀνωτέρω, καὶ ἥτις πραγματεύεται περὶ μοιχείας, μὴ μεταβαλοῦσα τὰς διατάξεις τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὡς πρὸς τὴν τύχην τῆς προικός.

Διὰ τῆς Νεαρᾶς 23 ἀπηγόρευσε τὴν λόγῳ αἰχμαλωσίας διάζευξιν, ὅσον δήποτε χρόνον διαρκέσει αὕτη, ἀπειλήσας τὰς σχετικὰς ποινὰς τῆς 117 Νεαρᾶς. Ἡ Νεαρὰ αὕτη περιελήφθη καὶ ἐν Βασιλικοῖς (33.1) καὶ ἐν Ἁρμενοπούλῳ.

Ἡ Νεαρὰ 94 τιμωρεῖ τοὺς εὐνούχους, ἐρχομένους εἰς γάμον, τῇ τῆς πορνείας κολάσει· διὰ δὲ τῆς 111 Νεαρᾶς προσέθηκεν ὡς λόγον διαζυγίου τὴν ἐπὶ τρία ἔτη μανίαν τῆς γυναικός.

Ὥστε ὁ Λέων, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς τύχης τῆς προικὸς λυθέντος τοῦ γάμου διὰ διαζυγίου ἐξ ὑπαιτιότητος τῆς γυναικὸς δὲν ἐνεωτέρισε.

Δ'. Μετὰ τὸν Λέοντα.

§ 98. Εἰς τὰς Νεαρὰς τῶν μετὰ τὸν Λέοντα αὐτοκρατόρων, οὐδὲν σχετικὸν πρὸς τὸ ἀπασχολοῦν ἡμᾶς θέμα εὑρίσκομεν.

Φαίνεται ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἴσχυεν ἡ νομοθεσία Λέοντος καὶ Βασιλείου, ἤτοι τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τροποποιουμένη δι' ἐθίμων, διότι ἐκ Νεαρᾶς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ (1118—1143) (Col. IV Ζαχαρ. Νεαρ. 51) μανθάνομεν ὅτι ἐξ ἔθους πολιτευομένου ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, τὴν προῖκα τῆς μοι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χαλίδος ἐλάμβανον οἱ τὴν χώραν ἐκείνην διενεργοῦντες εἰς τιμωρίαν, λόγῳ τοῦ δημοσίου.

Τὸ ἔθος τοῦτο, ὡς παρανομώτατον, καθ' ἃ λέγει ὁ αὐτοκράτωρ καταργεῖ, ὁρίζων ὅτι τὴν προῖκα ταύτην λαμβάνουσιν οἱ παῖδες τοῦ ὑβρισθέντος γάμου ἂν ὑπάρχωσιν· ἂν ἐκ τοῦ γάμου τούτου δὲν ὑπάρχωσι παῖδες, ὑπάρχουσιν ὅμως παῖδες ἐκ προτέρου γάμου τῆς γυναικός, τότε μερίζεται ἡ προῖξ ἐξ ἴσου μεταξὺ τῶν παίδων τούτων καὶ τοῦ ὑβρισμένου συζύγου, ἂν δὲ οὔτε ἐκ τοῦ προτέρου γάμου ὑπάρχωσι τέκνα, τότε μόνον ὁ ἀνὴρ κερδίζει τὴν προῖκα τῆς μοιχαλίδος.[22]

§ 99. Μέχρι τοῦδε ἐξητάσαμεν τὰς αὐθεντικὰς πηγὰς τοῦ Βυζαντινοῦ δικαίου, ἤτοι τὰς διατάξεις αὐτῶν τῶν ἰδίων αὐτῶν αὐτοκρατόρων. Ἐκτὸς ὅμως τούτων ὑπάρχουσι καὶ ἰδιωτικαὶ συλλογαὶ τῶν νόμων τῶν αὐτοκρατόρων, ἐξ ὧν καταφαίνεται ὅτι τὸ δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ, (οὐ μόνον

---

22 Ὁ κ. Μομφερράτος ἐν τῇ βραβευθείσῃ διατριβῇ του περὶ προγαμιαίας δωρεᾶς σελ. 215, οὐχὶ ἀκριβῶς λέγει, ὅτι κατὰ τὴν Νεαρὰν ταύτην ἡ προῖξ μοιράζεται μεταξὺ παίδων ἀμφοτέρων τῶν γάμων καὶ τοῦ ὑβρισθέντος συζύγου.

Ἀξία μνείας εἶναι καὶ προγενεστέρα τις Νεαρὰ τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος. (Col. IV Ζαχ. Νεαρ. 50), ἄσχετος πρὸς τὸ ἀπασχολοῦν ἡμᾶς θέμα δι' ἧς ἀπηγορεύθη ἡ συνεισφορὰ τῆς προικὸς ὑπὸ τῶν ὑπάνδρων θυγατέρων, ὅπως κληρονομήσωσιν ἐξ ἀδιαθέτου τὸν πατέρα ἐξ ἴσου ὡς τὰ λοιπὰ τέκνα.

Τὴν Νεαρὰν ταύτην ὁ Ἄρειος Πάγος διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 58 τοῦ 1885 ἀποφάσεώς του (ἐν τῇ δίκῃ μεταξὺ Α.Κοπίδου καὶ Αἰκ. Βασιλείου) ἐθεώρησεν ὡς μὴ ἰσχύουσαν παρ' ἡμῖν, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι δὲν ἐμπεριέχεται ἐν Ἁρμενοπούλῳ καὶ καθ' ὅσον ἐν ἔτει 1835 ἦν ἄγνωστος τῷ νομοθέτῃ δημοσιευθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1852 ὑπὸ Ζαχαρίου.

Τὴν ἀπόφασιν ταύτην καὶ τὰς σκέψεις αὐτῆς ἐπικρίνει ὁ κ. Μπαλάνος ἐν τῇ ἐφημερίδι του περὶ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Γαλλικῆς Νομολογίας τόμ. ε', τεῦχ. Α', σελ. 9.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἀντικείμενον τοῦ παρόντος κεφαλαίου, ἀλλ' ἐν γένει περὶ προικός), ὡς περιελήφθη ἐν τοῖς Βασιλικοῖς μετὰ τῶν Νεαρῶν τοῦ Λέοντος, ἐξηκολούθησε μέχρις ἐσχάτων ἐν τῷ Βυζαντινῷ κράτει ἐφαρμοζόμενον.

Οὕτω λόγου χάριν:

1) Ἡ ecloga privata acta, (τοῦ 9ου αἰῶνος) περιέχει ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο ἐν τίτλ. ϛ'. 22, τὰς διατάξεις τῆς Νεαρᾶς 117. Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ ἐπηυξημένῃ ἐκλογῇ ἐν τίτλῳ 17, 25 εὑρίσκομεν καὶ τὴν διάταξιν τῆς ἐκλογῆς, ὅτι ἡ μοιχαλὶς λαμβάνει τὰ ἴδια αὐτῆς πράγματα.

2) Ἡ σύνοψις τῶν Βασιλικῶν (τοῦ 10ου αἰῶνος, μετὰ τὸ 967, διότι περιέχει καὶ Νεαρὰς τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου περὶ μοναστηρίων τοῦ ἔτους 964) 1 τίτλ. Γ. 4 καὶ Π. 29, περιέχει τὰς διατάξεις τῶν Βασιλικῶν.

3) Ἐπίσης ἡ synopsis minor, νόμιμον κατὰ στοιχεῖον (ὅρα στοιχ. Γ καὶ τὰ περὶ μοιχείας στοιχ. Μ.

4) Ἡ ecloga ad prochiron mutata (μεταξὺ $10\,^1/_2$ καὶ 12ου αἰῶνος) περιέχει διατάξεις ἰδίως ἐκ τοῦ προχείρου νόμου τῆς ἐκλογῆς καὶ τῆς ἐπαναγωγῆς τίτλ. 2, 3 καὶ 19.

5) Ἡ epanagoge aucta, (μετὰ τὸν Λέοντα τὸν σοφὸν καὶ πρὸ τοῦ 12ου αἰῶνος) τίτλ. 14, 15, 16 (περὶ προικὸς) 20 καὶ τεμάχιά τινα τοῦ τίτλου 51, περιέχει ἐκτὸς διατάξεων τῆς ἐκλόγῆς τῶν Βασιλικῶν τοῦ προχείρου καὶ τῆς ἐπαναγωγῆς καὶ διατάξεις ἐκ τῶν Νεαρῶν τοῦ Λέοντος.

6) Τὸ prochiron auctum (περὶ τὰ τέλη τοῦ 13ου αἰῶνος). Βάσις κυρίως αὐτοῦ εἶναι τὸ πρόχειρον Βασιλείου, Κωνσταντίνου καὶ Λέοντος (τίτλ. 6, 9, 10, 12) παρέλαβε δὲ καὶ ἐκ τῶν διατάξεων τῆς ἐκλογῆς καὶ ἐπαναγωγῆς, πρὸς δὲ καί τινα ἐκ τοῦ νομοκάνονος τοῦ Φωτίου.

7) Ὡσαύτως ἡ epitome legum τίτλ. 24, 25, 26. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δὲ καὶ ἐκ τῶν σχολίων τοῦ Ζωναρᾶ καὶ Βαλσαμῶνος ἐν τῷ ΙΙΖ κανόνι, τῆς ἐν Τρούλλῳ ς' συνόδου,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φαίνεται ὅτι μέχρις ἐσχάτων τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἴσχυσεν ἡ νομοθεσία τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἡ περιληφθεῖσα ἐν τοῖς Βασιλικοῖς.

Ὁ Ἀρμενόπουλος ἀναφέρει τὰς διατάξεις τῶν Νεαρῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ Λέοντος.

§ 100. Ἤδη ἐρωτᾶται ἂν αἱ χρηματικαὶ ζημίαι, ἃς ὥρισεν ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν περιπτώσει διαζυγίου ἐξ ὑπαιτιότητος τῆς γυναικός, ἰσχύουσι καὶ παρ' ἡμῖν σήμερον;

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν προσκύρωσιν τῆς προικὸς εἰς τὸν σύζυγον, μὴ ὑπαρχόντων τέκνων, ὡς καὶ τὴν παρὰ τοῦ συζύγου ἀπόκτησιν ἐκ τῆς λοιπῆς περιουσίας τῆς γυναικός, ὅσον τὸ τρίτον τῆς προικός, οὐδεὶς[23] παρ' ἡμῖν ἠρνήθη ὅτι ταῦτα ὡς ποιναί, δὲν ἰσχύουσι σήμερον.

Ἀμφισβήτησις ὅμως ἠγέρθη παρ' ἡμῖν, ἂν ἡ διάταξις, ὅτι καὶ τέκνων ὑπαρχόντων ἡ προὶξ δίδεται εἰς τὸν ἄνδρα ἰσχύσῃ καὶ σήμερον ἢ ὡς ποινὴ καὶ αὕτη δέον νὰ θεωρηθῇ κατηργημένη.

§ 101. Ὁ κ. Καλλιγᾶς καὶ ὁ κ. Τυπάλδος[24] δέχονται ὅτι καὶ τοῦτο εἶναι ποινὴ μὴ δυναμένη νὰ ἰσχύσῃ παρ' ἡμῖν.[25] Θεωροῦντες ἀνακόλουθον τὴν σκέψιν ὅτι εἶναι μὲν ποινὴ ἡ ὑπὲρ ἀτέκνου ἀνδρὸς κατακύρωσις τῆς προικός, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ ὑπὲρ τοῦ ἔχοντος τέκνα, ὡς ἐπίσης ἀνακόλουθον εἶναι ὅτι ἡ μὲν παρακράτησις τῆς προικὸς δὲν εἶ-

---

25 Καλλιγᾶ, οἰκογ. § 168. Τυπάλδος, ἐν τῇ μνημονευθείσῃ ἀνωτέρω διατριβῇ του ἐν ἐφημ. δικαστη. ἀριθ. 31 1873. Παπαρρηγ. οἰκογ. § 183 Ἀπόφασις 145 Ἀρείου Πάγου 1873. 110 τοῦ 1874. Δὲν πιστεύω ὅτι δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὴν ἄνω § τοῦ κ. Παπαρρηγοπούλου τὴν ἔννοιαν ὅτι καὶ μὴ ὑπαρχόντων τέκνων παρακρατεῖται ἡ προὶξ ὑπὸ τοῦ συζύγου.

24 Ἐν τῇ διατριβῇ τῇ μνημονευθείσῃ ἐν ἀνωτ. σημ. 23.

25 Ἡ 110 ροῦ 1847 ἀπόφασις Ἀρείου Πάγου δὲν εἶναι ἀκριβὲς ὅτι ἀφορᾷ τὴν περίπτωσιν ταύτην, ἐκεῖ δὲν πρόκειται περὶ τέκνων.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ναι ποινή, ἐν ᾧ εἶναι τοιαύτη ἡ προσκύρωσις τοῦ τρίτου τῆς περιουσίας.

§ 102. Ὁ κ. Παπαρρηγόπουλος φρονεῖ ὅτι ἡ τοιαύτη παρακράτησις τῆς προικὸς δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ποινή, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι τὴν λέξιν ποινή, δὲν πρέπει νὰ ἐκλάβωμεν κατὰ γράμμα καὶ διότι σκοπὸς τῆς διατάξεως εἶναι α) νὰ μὴ στερηθῇ ὡς ἐκ τοῦ ἁμαρτήματος τοῦ ἑτέρου ὁ ἀθῶος τῆς ἀνακουφίσεως τῶν βαρῶν τοῦ γάμου, ἣν ἤθελεν ἔχει ἄνευ τοῦ ἁμαρτήματος τούτου· β) νὰ μὴ στερηθῶσι τὰ τέκνα περιουσίας, ἥτις ἤθελεν ἀνήκει εἰς αὐτά, ἂν δὲν ἐπράττετο τὸ ἁμάρτημα, ἥτις ὅμως ἂν μείνῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἁμρτήσαντος, πιθανώτατον εἶναι, ὅτι δὲν θέλει περιέλθει εἰς αὐτά. Ὁ ἁμαρτήσας καὶ διὰ τοῦ ἁμαρτήματός του προκαλῶν τὴν ῥῆξιν τοῦ γάμου, ἀφ᾽ οὗ παρήχθησαν τὰ ἐξ αὐτοῦ βάρη, εἶναι εὔλογον ν᾽ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοῦ ἀθώου συζύγου τὴν περιουσίαν ἣν μετεβίβασεν εἰς αὐτόν, ὅπως φέρῃ οὗτος τὰ βάρη τοῦ γάμου;

§ 103. Ὁ Ἄρειος Πάγος διὰ τῶν ἀποφάσεών του, ὑπ᾽ ἀριθ. 253 (1850) καὶ 145 (1873), ἐδέχθη τὴν γνώμην, ὅτι ἡ παρακράτησις αὕτη τῆς προικὸς ὑπαρχόντων τέκνων ἰσχύει καὶ σήμερον διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ προὶξ δίδεται τῷ ἀνδρί, οὐχὶ ἐπὶ τιμωρίᾳ τῆς γυναικός, ἀλλ᾽ ὡς διαφέρον, προκύπτον ἐκ τῆς ἀθετήσεως τῶν γαμικῶν συναλλαγμάτων τοὐτέστιν εἰς ἀποζημίωσιν τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὸ γενέσθαι τὴν γυναῖκα παραίτιον τῆς διαλύσεως τοῦ γάμου, βάρη ἔχοντος γαμικὰ διὰ τὰ κοινὰ τέκνα, ἅτινα βαρύτερα γίνονται τῷ ἀνδρὶ διὰ τὴν διάλυσιν.

§ 104. Τίς ἡ ὀρθοτέρα γνώμη;

Ἐν πρώτοις πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἐν τῇ περὶ ἧς πρόκειται διατάξει τῆς Νεαρᾶς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, δὲν πρόκειται περὶ τῆς κυριότητος τῆς προικός. Κατὰ τὴν διάταξιν, ἐν περιπτώσει τοιαύτης λύσεως τοῦ γάμου ἡ δε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σποτεία τῆς προικὸς μεταβαίνει εἰς τὰ τέκνα, ἡ δὲ ἐπικαρπία εἰς τὸν σύζυγον.

Ἆρά γε ὅπως τιμωρηθῇ ἡ γυνὴ διὰ τὸ παράπτωμά της καθιερώθη τοῦτο; ἢ δι' ἄλλους λόγους;

Βεβαίως ἡ ἔκφρασις «ποινὴ» τῆς διατάξεως ταύτης, δὲν δύναται νὰ δεσμεύσῃ ἡμᾶς, ὡς ὀρθῶς φρονεῖ ὁ κ. Παπαρρηγόπουλος, διότι ἐν κεφαλαίῳ, ἔνθα ὁ Ἰουστινιανὸς περὶ διαφόρων ποινῶν ὁμιλεῖ, διὰ τὴν περίπτωσιν τοῦ διαζυγίου ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ καὶ τὴν σχετικὴν ταύτην διάταξιν, ἥτις δὲν ἦτο ποινή, ἀλλ' ἀφεώρα τὰς συνεπείας τοῦ τοιούτου διαζυγίου.

Τό, ἂν εἶναι ποινὴ ἢ ὄχι, θὰ τὸ κρίνωμεν ἐξ ἄλλων λόγων.

Τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον καθιεροῖ τὰς ἑξῆς ἀρχάς, αἵτινες δύνανται νὰ δώσωσιν ἡμῖν τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος.

1) Ἡ προὶξ δίδεται πρὸς ἀνακούφισιν τῶν βαρῶν τοῦ γάμου.

2) Τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον ἐθεώρησεν ἐξακολουθοῦντα τὰ βάρη τοῦ γάμου (καί τοι λυθέντος) ἐν τῷ προσώπῳ τῶν τέκνων.

3) Τὰ τέκνα λυθέντος τοῦ γάμου διὰ διαζυγίου μένουσι παρὰ τῷ ἀναιτίῳ συζύγῳ.

4) Ὁ πατὴρ ὑποχρεοῦται εἰς διατροφὴν τῶν τέκνων καὶ εἰς προίκισιν τῶν θυγατέρων του, ὁπωσδήποτε καὶ ἂν ἐλύθη ὁ γάμος.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω ἀρχῶν, καὶ μόνον, καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς περὶ ἧς πρόκειται διατάξεως, ὀφείλομεν νὰ ἀποφανθῶμεν ὅτι ἡ ἐπικαρπία τῆς προικὸς ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει λύσεως τοῦ γάμου, πρέπει νὰ μείνῃ παρὰ τῷ συζύγῳ.

Αὐτὸς ἔχει τὰ τέκνα, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐδόθη ἡ προίξ, αὐτὸς λοιπὸν πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ τὴν ἐπικαρπίαν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πρὸς τίνα λόγον ἡ μοιχαλὶς μήτηρ πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν ἐπικαρπίαν τῆς προικός;

Ἂς μὴ λάβωμεν τὸ παράδειγμα τοῦ κ. Καλλιγᾶ περὶ μεγαλοπλούτου συζύγου, ἀλλ' ἂς ὑποθέσωμεν τὸ ἀντίθετον, δηλ. σύζυγον πτωχόν, ἀποφασίσαντα νὰ νυμφευθῇ, διότι ἀπέβλεψεν εἰς τὰς προσόδους τῆς προικός, ἐξ ὧν ἠδύνατο νὰ συντηρήσῃ τὰ τέκνα του, πῶς θέλομεν στερήσει αὐτὸν ἐν τῷ μέλλοντι τοῦ μέσου τούτου, ὅπερ ἴσως εἶναι τὸ μόνον τὸ ὁποῖον ἔχει πρὸς συντήρησιν τῶν τέκνων του;

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀρχῶν καὶ σκέψεων ὡρμήθη ὁ νομοθέτης καθιερώσας ὅτι ἡ ἐπικαρπία τῆς τοιαύτης προικὸς μένει παρὰ τῷ συζύγῳ.

Δὲν ὡρμήθη ἐκ τῆς σκέψεως νὰ τιμωρήσῃ τὴν γυναῖκα διὰ τὸ παράπτωμά της, τοῦτο εἶναι ἀναγκαία συνέπεια τῶν ἐκτεθεισῶν ἀρχῶν, καὶ οὐχὶ σκοπὸς τοῦ νομοθέτου.

Ἡ ὑπαίτιος γυνὴ οὐδὲν λαμβάνει ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐκ τῶν προσόδων τῆς προικός, οὐχὶ λόγῳ τιμωρίας, ἀλλὰ διότι προκαλέσασα τὴν λύσιν τοῦ γάμου διὰ τῆς κακῆς της διαγωγῆς, καταλίπει τῷ συζύγῳ βάρη ἐκ τοῦ γάμου, ἅτινα οὗτος καὶ ἐκ φύσεως καὶ ἐκ τοῦ νόμου φέρει.

Αἱ πρόσοδοι τῆς προικὸς ὡρίσθησαν δι' αὐτὴν καὶ τὰ τέκνα, ἀποχωροῦσα δὲ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ γάμου, διότι οὕτως ἠθέλησε (προκαλέσασα τὴν λύσιν αὐτοῦ διὰ μοιχείας) διὰ τί νὰ λάβῃ αὐτὴ μόνη τὰς προσόδους τῆς προικός, ἐν ᾧ ἴσως τὰ τέκνα δὲν δύνανται νὰ συντηρηθῶσι παρὰ τοῦ πατρός, λόγῳ ἀπορίας αὐτοῦ.

Δὲν εἶναι φυσικώτερον νὰ στερηθῇ αὐτὴ τῶν προσόδων τῆς προικός, καὶ οὐχὶ τὰ τέκνα; ἀλλὰ τοῦτο πάλιν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὡς ποινήν; ἢ ὡς ἀναγκαίαν συνέπειαν τῶν κανόνων τοῦ δικαίου περὶ προικός;

Διατί δὲν θεωρεῖται ποινὴ ἡ ὑποχρέωσις τοῦ συζύγου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρὸς διατροφὴν τῶν τέκνων, ἂν λυθῇ ὁ γάμος ἐξ ὑπαιτιότητος αὐτοῦ καὶ μένουσι ταῦτα παρὰ τῇ γυναικί;

Ἕνεκα τῶν ἀνωτέρω λόγων δὲν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὴν διάταξιν ταύτην ὡς ποινήν, ἑπομένως φρονοῦμεν, ὅτι ἰσχύει καὶ παρ' ἡμῖν σήμερον.

Δὲν δυνάμεθα δὲ νὰ εἴπωμεν τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τῆς περιπτώσεως καθ' ἣν δὲν ὑπάρχουσι τέκνα, διότι μὴ ὑπαρχόντων τέκνων τὰ βάρη τοῦ γάμου συνίστανται μόνον εἰς τὴν γυναῖκα, ἧς ἀναχωρούσης ἐκ τοῦ γάμου, οὐδὲν βάρος ὑπολείπεται τῷ ἀνδρί, δὲν ὑπάρχουσι λοιπὸν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ οἱ ἀνωτέρω ἐκτεθέντες λόγοι, δι' ὃ, καὶ τὸ ἀποδίδειν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὴν προῖκα εἰς τὸν σύζυγον εἶναι καθαρὰ ποινή, μὴ δυναμένη νὰ ἰσχύσῃ σήμερον.

Ἑπομένως οὐδὲ καὶ ἀνακόλουθον πρέπει νὰ φανῇ, ὡς φρονεῖ ὁ κ. Καλλιγάς, τὸ ἀποδίδειν ἐν τῇ μιᾷ περιπτώσει τὴν προῖκα, ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ οὐχί.

Ἐπίσης δὲ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, δὲν πρέπει νὰ φανῇ ἀνακόλουθος ἡ σκέψις ὅτι ἡ προσκύρωσις τοῦ τρίτου ἢ τετάρτου τῆς περιουσίας εἶναι ποινή.

Ἡ ἀναδρομὴ εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἀρχικὴν ἐμφάνισιν τῆς διατάξεως ταύτης ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ δικαίῳ, οὐδόλως δύναται νὰ συντελέσῃ ὑπὲρ τῆς ἐναντίας γνώμης, ὡς φρονεῖ ὁ κ. Τυπάλδος, τοὐναντίον ἰσχυροποιεῖ τὴν ἄνω ἐκτεθεῖσαν γνώμην.

Οὐδεὶς ἀρνεῖται ὅτι ἡ rententio propter mores, ὡς εἴδομεν ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος κεφαλαίου, εἶχε ποινικὸν χαρακτῆρα.

Ἀντίστοιχος πρὸς τὴν retentio propter mores δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ διάταξις τῶν μεταγενεστέρων αὐτοκρατόρων, περὶ παρακρατήσεως τῆς προικὸς ἐκ μέρους τοῦ συζύγου μὴ ὑπαρχόντων τέκνων, ἣν ἐθεωρήσαμεν ὡς ποινήν, καὶ ἑπομένως μὴ ἰσχύουσαν παρ' ἡμῖν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀλλὰ διὰ τὴν retentio propter liberos δὲν συμβαίνει τὸ αὐτὸ ὡς εἴδομεν, διότι κατὰ τὴν ὀρθοτέραν γνώμην, ὑποστηριζομένην ἄλλως τε ὑπὸ τοῦ Κουϊακίου καὶ τοῦ σπουδαιοτέρου ἐκ τῶν νεωτέρων περὶ προικὸς γραψάντων, Czyhlarz σκοπὸς τῆς διὰ τὰ τέκνα τοιαύτης παρακρατήσεως, δὲν ἦτο ἡ τιμωρία τῆς γυναικός, ἀλλ' ὅπως παρέξῃ εἰς τὸν ἄνδρα ἀνακούφισιν διὰ τὰ βάρη τοῦ γάμου ἐξακολουθοῦντα ἐν τῷ προσώπῳ τῶν τέκνων. Τὴν γνώμην δὲ ταύτην, εἴδομεν ἐκεῖ, ὅτι φαίνεται κυρῶν καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν lex unic. § 5 K. (5.13), διότι συνδέει τὴν propter liberos retentionem μὲ τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων.

Μόνον δὲ ὁ Sternberg ἔχει τὴν γνώμην ὅτι σκοπὸς τῆς retentio ταύτης ἦτο ἡ τιμωρία τῆς γυναικός, ἡ γνώμη δὲ αὕτη ἀνεσκευάσθη ἐν § 71.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἀνωτέρω, ἡ παρ' ἡμῖν ἰσχὺς τῶν τοιούτων χρηματικῶν ζημιῶν, δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι τὰ νεώτερα ἡμῶν ἔθιμα ἀπεδέχθησαν ταύτας. Διότι ὁ Μάουρερ, das Criehische Volk. τόμ. β'. σελ. 425 ἀναφέρει ὅτι ἡ παραβιάζουσα τὴν συζυγικὴν πίστιν γυνὴ ὑφίστατο τὴν ἀπώλειαν πάντων τῶν ἐκ τοῦ γάμου δικαιωμάτων αὐτῆς· (ὅρα προσέτι καὶ συλλογὴν τοπικῶν τῆς Ἑλλάδος συνηθειῶν ἔκδ. Χρυσανθοπούλου (1853) σ. 77.

§ 105. Τὴν αὐτὴν τύχην λαμβάνει σήμερον καὶ ἡ πατρικὴ προῖξ λυθέντος τοῦ γάμου διὰ διαζυγίου ἐξ ὑπαιτιότητος τῆς γυναικός, καὶ ὑπαρχόντων τέκνων, διότι καὶ κατὰ τὴν περίπτωσιν τοῦ θανάτου τῆς γυναικός, ὑπαρχόντων τέκνων, κατὰ τὸ ἰσχύον δίκαιον, ὡς ἐν τέλει τοῦ πρώτου κεφαλαίου εἴδομεν, δὲν ἐπανέρχεται εἰς τὸν πατέρα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΤΙΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣ ΕΙΣ ΑΠΟΔΟΣΙΝ ΤΗΣ ΠΡΟΙΚΟΣ.

Περίληψις τῶν περιεχομένων ἐν τῷ παρόντι Κεφαλαίῳ.

§ 106. Τίς ὑπόχρεως εἰς ἀπόδοσιν τῆς προικός ;
§ 107. Ἂν ὁ ἀνὴρ εἶναι ὑπεξούσιος.
§ 108. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός.
§ 109. Ἂν ὁ σύζυγος ἀπηλάσσετο τῆς ἐξουσίας τοῦ πατρός, εἰς ὃν εἶχε δοθῆ ἡ προίξ. Διαφωνία τῶν συγγραφέων.
§ 110. Τί ἰσχύει σήμερον ;

§ 106. Φυσικῷ τῷ λόγῳ, εἰς ἀπόδοσιν τῆς προικὸς ὑπόχρεως εἶναι ὁ λαβὼν τὴν προῖκα σύζυγος, ἂν εἶναι αὐτεξούσιος, ἢ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ, ἀναλόγως τῆς κληρονομικῆς του μερίδος ἕκαστος.

Εἶναι δὲ ἀδιάφορον ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἂν ὁ ἴδιος ἔλαβε τὴν προῖκα, ἢ ἄλλος τις κατὰ γνώμην αὐτοῦ, (sive alii ex voluntate mariti) νόμος 22 § 12 Πανδ. (24. 3) Βασιλ. (28.8) κβ'.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 107. Κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ἂν ὁ σύζυγος κατὰ τὴν σύστασιν τῆς προικὸς εἶναι αὐτεξούσιος ἢ ὑπεξούσιος.

Ἂν εἶναι ὑπεξούσιος, ὑπόχρεως εἶναι ὁ πατήρ, εἴτε αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔλαβε τὴν προῖκα, εἴτε κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ ὁ υἱὸς (ὅρα τὸ ἀνωτέρω χωρίον τῶν Πανδεκτῶν καὶ προσέτι νόμ. 10 Κ. (5.18).

Ἂν δὲ ὁ σύζυγος ὑπεξούσιος ὤν, ἔλαβε τὴν προῖκα, οὐχὶ κατὰ κέλευσιν τοῦ πατρός, τότε ὑπόχρεως εἰς ἀπόδοσιν εἶναι μόνος ὁ σύζυγος νόμ. 53, Πανδ. (24.3).

Ὁ πατὴρ δὲ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δύναται νὰ ἐναχθῇ διὰ τῆς actio de peculio καὶ τῆς actio de in rem verso, νόμ. 22, § 12, Πανδ. (24.3), ἤτοι καθ' ὅσον ἐξαρκεῖ τὸ χρημάτιον καὶ καθ' ὅσον ἡ προῖξ ἐδαπανήθη ἐν τοῖς πράγμασιν αὐτοῦ.

§ 108. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὑπὸ πατρικὴν ἐξουσίαν ἔχοντος τὸν σύζυγον πατρός, ὁ ἀνὴρ ἐλάμβανε τὴν προῖκα ὡς ἐξαίρετον, νόμ. 20, § 2, Πανδ. (10.2), παρὰ τῶν λοιπῶν συγκληρονόμων, ὁπότε αὐτὸς καὶ μόνος ἦτο ὑπόχρεως εἰς ἀπόδοσιν, νόμ. 85, Πανδ. (35.2), πρβλ. καὶ Czyhlarz σελ. 324.

Ἂν ὅμως ὁ πατὴρ ἀπεκλήρωσε τὸν υἱόν του, ἀφήσας αὐτῷ ὡς κληροδότημα τὴν προῖκα, εὐθύνονται οἱ κληρονόμοι τοῦ πατρὸς διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς προικὸς καὶ οὐχὶ ὁ σύζυγος, νόμ. 1, § 10, Πανδ. (33.4).[1]

Ὁ ἀνὴρ ὅμως ὤφειλε νὰ δώσῃ ἀσφάλειαν εἰς τοὺς κληρονόμους κατὰ τὴν παραλαβὴν τοῦ κληροδοτήματος, περὶ τοῦ ὅτι ἤθελεν ἐκπληρώσει τὸ καθῆκον, ὅπερ εἶχεν ἀπέναντι αὐτῶν, νὰ ὑπερασπισθῇ τούτους, κατὰ τῆς ἀπαιτήσεως τῆς γυναικὸς περὶ τῆς προικός της, διότι ἄλλως οἱ

1 Τὸ κληροδότημα τοῦτο (prælegatum dotis) ὑπέκειτο ἐπίσης εἰς τὸ Φαλκίδιον, νόμ. 1, § 13. καὶ νόμ. 7, § 2, Π. (33.4).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κληρονόμοι ἤθελον ὑποχρεωθῆ νὰ καταβάλλωσι δὶς τὴν προῖκα· (ὅρα τὸ ἀνωτέρω χωρίον).

Ἐξαιρετικῶς δὲ ἐδόθη εἰς τὴν γυναῖκα utilis actio de dote κατὰ τοῦ ἰδίου ἀνδρός, ἂν οἱ κληρονόμοι παρέλιπον νὰ λάβωσι παρ' αὐτοῦ τὴν ἀνωτέρω ἀσφάλειαν, καθίσταντο δὲ κατόπιν ἀναξιόχρεοι, νόμ. 7, § 5, Π. (33.4).[2]

Ἂν ὁ πατὴρ ἀπεκλήρωσε τὸν υἱόν, χωρὶς νὰ ἀφήσῃ αὐτῷ διὰ κληροδοτήματος τὴν προῖκα, κατὰ τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον, οὐδὲν ἐλάμβανεν ὁ ἀνήρ, οἱ κληρονόμοι τοῦ πατρὸς ἐλάμβανον τὴν προῖκα καὶ αὐτοὶ μόνοι ἦσαν ὑπεύθυνοι περὶ τῆς προικός. Νόμ. 13, Π. (33.4) καὶ 1, § 10, Π. (33.4), πρβλ. καὶ Sternberg σελ. 61.

Βραδύτερον ὅμως ἐδόθη εἰς τὸν ἄνδρα τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνῃ τὴν προῖκα καὶ κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ὡς ἐξαίρετον, νόμ. 1, § 9, Π. (33.4) καὶ νόμ. 1, § 10 Π. (33.4) πρβλ. καὶ Sternberg σελ. 62, Czyhlarz σελ. 327, καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἐφηρμόζετο ὅτι καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη περὶ ἀσφαλείας.[3]

§ 109. Τί συνέβαινεν ὅμως κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον, ἐν ᾗ περιπτώσει ὁ σύζυγος ἀπηλάσσετο τῆς ἐξουσίας τοῦ πατρός, εἰς ὃν εἶχε δοθῆ ἡ προίξ. Τίς ἦτο δηλ. ὑπόχρεως κατὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου; Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου διαφωνοῦσιν οἱ συγγραφεῖς· οἱ μὲν φρονοῦσιν ὅτι ὑπόχρεως

---

2 Ταύτην τὴν actio utilis de dote τῆς γυναικὸς κατὰ τοῦ ἰδίου ἀνδρός, ὁ Czyhlarz σελ. 327 ἐπεκτείνει καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν αὕτη ἔδωκε τοῖς κληρονόμοις τὴν συναίνεσίν της, ὅπως δώσωσι τῷ ἀνδρὶ τὸ κληροδότημα, στηριζόμενος εἰς νόμ. 7, § 2, Π. 33.4), μεταβάλλει ὅμως τὸ κείμενον πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης του καὶ ἀναγινώσκει quam heres restituerit ἀντὶ retinuerit, κατὰ τῆς γνώμης ταύτης ὅρα Sternberg σελ. 61 σημ. 57.

3 Διά τίνος ἀγωγῆς ἐλάμβανε τοῦτο ὁ ἀνήρ, φιλονικεῖται. Κατὰ τὸν Czyhlarz σελ. 318 διὰ τῆς legatorum, κατὰ τὸν Bechmann 2 σελ. 292 καὶ Sternberg σελ. 63 διὰ τῆς familiæ erciscundæ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἶναι ὁ υἱός, διότι ἡ προῖξ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ eo ipso μεταβαίνει εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ υἱοῦ· στηρίζονται δὲ ἐπὶ τοῦ νόμου 56, § 1 καὶ 2, Πανδ. (23.3).

§ 1. Ibi dos esse debet, ubi onera matrimonii sunt.

§ 2. Post mortem patris statim onera matrimooii filium sequuntur, sicut liberi sicut uxor. – Βασ. (29.1) νϐ', ὅπου τὰ βάρη τοῦ γάμου ἐκεῖ καὶ ἡ προῖξ ὀφείλει εἶναι, παραχρῆμα δὲ τοῦ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα, τῷ υἱῷ ἔπονται, ὥσπερ καὶ οἱ παῖδες καὶ ἡ γυνή.

Τὸ δὲ σχόλιον αὐτόθι ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἐκεῖ τὴν προῖκα εἶναι προσήκει, ἔνθα καὶ τὰ τοῦ γάμου βάρη, ταῦτα δὲ τὰ βάρη τοῦ γάμου παραχρῆμα τῆς τοῦ πατρὸς τελευτῆς, ἐπὶ τὸν τούτου μετέρχεται παῖδα. Οἱ νεώτεροι, Bechman 2 σελ. 279, Czyhlarz σελ. 321, 329, § 94 καὶ Sternberg σελ. 56, φρονοῦσι τὸ ἐναντίον, ὅτι ἡ ἀποβολὴ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας δὲν μεταβάλλει κατ' ἀρχὴν πάντως τὴν νομικὴν σχέσιν τῆς προικός· ὁ πατὴρ κατὰ τὴν γνώμην ταύτην διαμένει ὀφειλέτης τῆς προικός, στηρίζονται δὲ μᾶλλον εἰς τὸ χωρίον 22, § 12, Πανδ. (24.3).

§ 110. Παρ' ἡμῖν ἄλλως ἔχουσι τὰ πράγματα σήμερον, ἕνεκα τοῦ νεωτέρου νόμου τῆς 17 Αὐγούστου 1861 περὶ χειραφεσίας· κατὰ τὸ ἄρθρον 98, ὁ γάμος συνεπάγεται χειραφεσίαν, ὥστε μετὰ τὸν γάμον ὁ πατὴρ δὲν δικαιοῦται νὰ κατέχῃ τὴν προῖκα, καὶ ἂν ἔλαβεν αὐτὴν πρὸ τοῦ γάμου, διότι δὲν εἶναι διαχειριστὴς τῆς περιουσίας τοῦ χειραφέτου, ἀλλ' ἁπλοῦς κηδεμὼν δι' ὡρισμένας πράξεις, ὥστε σήμερον ὁ ἀνὴρ μόνον (ἢ οἱ κληρονόμοι του) εἶναι ὑπόχρεως εἰς ἀπόδοσιν τῆς προικός, εὐθυνόμενος καὶ ἐν ᾗ περιπτώσει δὲν ἔλαβε τὴν προῖκα παρὰ τοῦ πατρός του, ἂν ἐδόθη αὐτῷ πρὸ τοῦ γάμου, κατὰ τοὺς περὶ πταίσματος αὐτοῦ κανόνας, περὶ ὧν κατωτέρω ἐν κεφ. 7.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΧΡΟΝΟΣ ΑΠΟΔΟΣΕΩΣ ΤΗΣ ΠΡΟΙΚΟΣ ΛΥΘΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

Περίληψις τῶν περιεχομένων ἐν τῷ παρόντι Κεφαλαίῳ.

§ 111. Διὰ τίνος νόμου καθιερώθησαν τὸ πρῶτον, αἱ προθεσμίαι πρὸς ἀπόδοσιν τῆς προικός. Γνῶμαι τῶν συγγραφέων.

§ 112. Τὸ ἀρχαιότερον ἐν ταῖς πηγαῖς χωρίον περὶ τούτου.

§ 113. Ἀρχαιότερον δίκαιον.

§ 114. Τροποποίησις τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

§ 115. Συνέπειαι τῆς μὴ ἀποδόσεως τῆς προικὸς κατὰ τὴν προθεσμίαν.

§ 116. Διὰ τὰ καρποφόρα κινητὰ δὲν ἀποδίδει ὁ ἀνὴρ καὶ τόκους ἐκτὸς τῶν καρπῶν, διατί ;

§ 117. Δύνανται αἱ προθεσμίαι αὗται νὰ τροποποιηθῶσι διὰ συμφωνίας ;

§ 118. Καθ' ὃν χρόνον δικαιοῦται ὁ ἀνὴρ νὰ μὴ ἀποδώσῃ τὴν προῖκα, δικαιοῦται ἡ γυνὴ νὰ ζητήσῃ ἔξοδα διατροφῆς ;

§ 119. Βυζαντινὸν δίκαιον, καὶ τί ἰσχύει παρ' ἡμῖν ;

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 111. Διὰ τίνος νόμου καθιερώθησαν κατὰ πρῶτον ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ δικαίῳ, αἱ προθεσμίαι πρὸς ἀπόδοσιν τῆς προικός, δὲν ὁρίζουσιν αἱ πηγαί, ἕνεκα δὲ τούτου εὑρίσκομεν διαφόρους ὑποθέσεις παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι.

Οὕτω τινές, (ὁ Demelius, legum fragmenta σελ.54 καὶ ὁ Rudorff, Römische Rechtsgeschichte 1 σελ. 60) φρονοῦσιν ὅτι αὗται καθιερώθησαν διὰ τῆς lex julia et Papia.

Ὁ Czyhlarz σελ. 356, φρονεῖ ὅτι καθιερώθησαν διὰ τῆς παλαιοτέρας lex julia de adulteriis, ὁ δὲ Voigt § 15 διὰ τῆς lex Mænia.

§ 112. Τὸ ἀρχαιότερον δὲ χωρίον ὅπερ εὑρίσκομεν ἐν ταῖς πηγαῖς περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀποδόσεως τῆς προικὸς εἶναι τὸ τεμάχιον τοῦ Οὐλπιανοῦ, Fragmenta VI, 8.

«Dos si pondere numero mensura contineatur, an»nua bima, trima die redditur, nisi si ut præsens red»datur, convenerit, relique dotes statim redduntur».

§ 113. Κατὰ τὸ χωρίον τοῦτο, τὰ μὲν μὴ ἀντικαταστατὰ πράγματα ἀποδίδονται ἅμα τῇ λύσει τοῦ γάμου, τὰ δὲ ἀντικαταστατὰ εἰς τρεῖς ἐτησίας προθεσμίας, ἀρχομένας ἀπὸ τῆς λύσεως τοῦ γάμου.

Ὁ ἀνὴρ ἕνεκα τῶν mores majores αὐτοῦ, ἀπόλλυσι τὰς προθεσμίας ταύτας, ὑποχρεούμενος ἀμέσως εἰς ἀπόδοσιν, ἕνεκα δὲ τῶν mores leviores, senum mensum die. Ulpiani Fragm. VI, 13. Mariti mores puniuntur in ea quidem dote, quæ annua die reddi debet, ita ut propter majores mores præsentem dotem reddat, propter minorem senum mensum die.

Περὶ τῆς ἐννοίας τῆς φράσεως senum mensum die, ἐπικρατεῖ διαφωνία μεταξὺ συγγραφέων, ἡ τοῦ Schrader[1]

---

1 Ὅρα ταύτην ἐν τῷ Civil Magazin τοῦ Hugo τόμ. γ'. φυλλ. 2ον V σελ. 180—184.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γνώμη φαίνεται ἡ ὀρθοτέρα· κατὰ ταύτην, διὰ τῆς φράσεως ταύτης ἐννοεῖται ἐξάμηνος προθεσμία, μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς ὁποίας, ἅπασα ἡ προῖξ ἀποδίδεται.

Ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης συνηγορεῖ καὶ τὸ γράμμα τοῦ χωρίου (die), διότι ἂν καθιέρωνε περισσοτέρας προθεσμίας, ὡς φρονεῖ ὁ Niebuhr,[2] ἔπρεπε νὰ λέγῃ diebus.

Ἂν ἡ προῖξ ἦτο ἐκ μὴ ἀντικαταστατῶν πραγμάτων, ὁπότε δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ χώραν ἡ ποινὴ αὕτη, διότι ταῦτα ἀπεδίδοντο, ὡς εἴδομεν, ἀμέσως· ἐτιμωρεῖτο ἄλλως ὁ ἀνήρ, ἀπέδιδε δηλαδὴ μετὰ τῆς προικὸς καὶ τοὺς καρποὺς δύο ἐτῶν· ἕνεκα δὲ τῶν mores leviores ἀπέδιδε τοὺς καρποὺς ἓξ μηνῶν. Ulp. Fragm. VI, 13.

In ea dote autem quæ præsens reddi solet, tantum ex fructibus, jubetur reddere, quantum in illa dote quæ triennio redditur repræsantatio facit.

Ἡ δικονομία τῶν Ρωμαίων παρεῖχε δυσκολίας τινας, ἕνεκα τῶν προθεσμιῶν τούτων, διότι ἂν ἡ γυνὴ ἤγειρεν ἀμέσως τὴν actio de dote ἐπήρχετο διὰ τῆς litis contestatio ἡ κατανάλωσις τῆς ἀγωγῆς (consumptio actionis).

Ἂν δὲ ἡ γυνὴ περιέμενε τὴν ἔκπνευσιν τῆς προθεσμίας ὅπως ἐναγάγῃ, ἠδύνατο ἐν τῷ μεταξὺ νὰ ἀποθάνῃ, καὶ τότε δὲν μετεβίβαζεν εἰς τοὺς κληρονόμους της τὴν ἀγωγήν, διότι δὲν εἶχεν ἐπέλθει mora ἐκ μέρους τοῦ ἀνδρός, ὅστις ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἐκέρδιζε τὴν προῖκα.

Τὴν δυσκολίαν ταύτην ὑπερεπήδησαν οἱ Ρωμαῖοι νομομαθεῖς διὰ τῶν stipulationes judiciales· κατεδικάζετο δηλαδὴ ὁ ἀνὴρ ἀμέσως εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν μὴ ἀντικαταστατῶν πραγμάτων, ὑπεχρεοῦτο δὲ ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ διὰ τὰ

---

2 Römische Geschichte 2 σελ. 438, ὁμοίως Keller, instit. σελ. 82, 84 καὶ Tigerström 2 σελ. 238.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀντικαταστατὰ νὰ δώσῃ satisdationem περὶ τοῦ ὅτι ἀποδώσῃ ταῦτα εἰς ὡρισμένας προθεσμίας. Νόμ. 24, Π. (24.3) καὶ ἂν δὲν ἔδιδε τὴν ἐγγύησιν ταύτην, κατεδικάζετο εἰς τὴν ἀπόδοσιν ὅλης τῆς προικός, χωρὶς νὰ δύναται νὰ λάβῃ τὸ commodum repræsantationis. θνησκούσης δὲ τῆς γυναικὸς μετεβιβάζετο ἡ ἀγωγὴ εἰς τοὺς κληρονόμους της.

Ἂν δὲ ἔδιδε τὴν προῖκα ὅλην ὁ ἀνὴρ ἑκουσίως, τότε ἐκράτει τὸ interusurium.

§ 114. Τὰ ἀνωτέρω ἐτροποποίησεν ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς § 7 lex unic. K. (5.13), ὁρίσας ὅτι τὰ μὲν κινητὰ καὶ τὰ ἀσώματα ἀποδίδονται ἐντὸς ἐνιαυτοῦ, τὰ δὲ ἀκίνητα ἀμέσως.

Exatio autem dotis celebretur non annua bima, trima die, sed omni modo intra annum in rebus mobilibus, vel se moventibus, vel incorporalibus, ceteris videlicet rebus, quæ solo continentur, illico restituendis, quod commune utriusque fuerat actionis.

Τὸν λόγον, δι' ὃν τὰ κινητὰ ἀποδίδονται οὐχὶ ἀμέσως ἅμα τῇ λύσει τοῦ γάμου, εὑρίσκομεν ἐν νόμῳ 42, Πανδ. (23.3), ἤτοι quia in hoc dantur ut eas maritus ab arbitrium suum distrahat.

Τὰ πράγματα ταῦτα εἶναι ἐλεύθερος ὁ ἀνὴρ νὰ διαθέτῃ κατὰ βούλησιν, φέρων καὶ τὸν κίνδυνον αὐτῶν, ἡ ἐλευθερία του ὅμως αὕτη θὰ ἦτο περιωρισμένη, ἂν ἦτο ὑπόχρεως εἰς τὴν ἀμέσως ἀπόδοσιν αὐτῶν, ἅμα τῇ λύσει τοῦ γάμου, διότι δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ προβῇ λ. χ. διὰ τῶν χρημάτων εἰς ἐπιχείρησίν τινα, ἔχων ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐν περιπτώσει λύσεως τοῦ γάμου ὀφείλει ἀμέσως τὴν ἀπόδοσιν.

Ἡ προθεσμία πρὸς ἀπόδοσιν τῆς προικὸς ἰσχύει καὶ διὰ τοὺς κληρονόμους τοῦ ἀνδρός, καὶ κατὰ τῶν κληρονόμων τῆς γυναικός, διὰ τὸν λόγον ὅτι αὕτη καθιερώθη πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ὀφείλοντος τὴν προῖκα. Νόμ. 60 Π. (24.3).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 115. Οἱ, διαρκούσης τῆς προθεσμίας τοῦ ἑνὸς ἔτους καρποὶ τῶν κινητῶν πραγμάτων, ἂν ταῦτα παράγωσι τοιούτους, ἀποδίδονται ἀπὸ τῆς λύσεως τοῦ γάμου. l ex unic. § 7, K. (5.13).

Ἐὰν μετὰ τὴν πάροδον τοῦ ἔτους δὲν ἀποδοθῶσι τὰ κινητὰ πράγματα, ἐπέρχεται πληρωμὴ νομίμου τόκου 4 $^0/_0$ ὑπὸ τοῦ ὀφείλοντος τὴν προῖκα. Κωδ. αὐτ. ἡ ἔκφρασις τοῦ χωρίου εἶναι γενική.

Sin autem supersederit res mobiles vel se moventes vel incorporales post annale tempus restituere, vel ceteras res statim post dissolutum matrimonium etiam usuras æstimationis omnium rerum quæ extra immobiles sunt usque ad 4 $^0/_0$. Βασιλ. (29.1) τόμ. γ', σελ. 454, ἔκδ. Heimbach.

« Εἰ δὲ ἀναβάλλεται ὁ ἀνὴρ καταβαλεῖν παραχρῆμα, ἢ μετὰ ἐνιαυτοῦ παραδρομὴν τὰ ὀφείλοντα καταβληθῆναι, καὶ ὑπὲρ τῶν κινητῶν τόκος ἀπαιτεῖται καὶ τοὺς καρποὺς τῶν ἀκινήτων ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς λύσεως τοῦ γάμου καὶ τὰ ἐνοίκια καὶ πάντα ἕτερον καρπόν. »

§ 116. Ἕνεκα τῆς γενικῆς ἐκφράσεως τοῦ χωρίου παρατηρητέον ὅτι περιέχει τι, ὅπερ ἀντίκειται εἰς τὴν ἐπιείκειαν.

Διὰ μὲν τὰ κινητὰ ἀπαιτοῦνται τόκοι ἀπὸ τῆς παρανόμου καθυστερήσεως, διὰ δὲ τὰ ἀκίνητα, λέγει τὸ χωρίον, ὅτι ἀποδίδει ὁ ἀνὴρ μόνον τοὺς καρπούς· ἀλλ' ἂν τὰ κινητὰ πράγματα εἶναι καρποφόρα θέλει ἀποδώσῃ ἆρά γε ὁ ἀνὴρ καὶ τόκους ἐκτὸς τῶν καρπῶν;

Οἱ συγγραφεῖς δικαίως ἔδωκαν τὴν λύσιν ὅτι τὸ χωρίον ἐνταῦθα ἐννοεῖ, κινητὰ μὴ καρποφόρα, διότι ἐπὶ καρποφόρων κινητῶν ἀρκεῖ ἡ παροχὴ τῶν καρπῶν, ὡς ἐπὶ τῶν ἀκινήτων. Windscheid § 502. Bechmann σ. 395. Czyhlarz σελ. 389.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῆς ὀρθῆς ταύτης ἑρμηνείας τῶν συγγραφέων, ἡ πληρωμὴ τόκων, ἐκτὸς τῶν καρπῶν, ἐπὶ καρποφόρων κινητῶν πραγμάτων, δὲν δύναται νὰ ἰσχύσῃ παρ' ἡμῖν, διότι τοιαύτην διάταξιν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὡς ποινὴν κατὰ τοῦ συζύγου, ἕνεκα τῆς βραδύτητός του περὶ τὴν ἀπόδοσιν τῶν κινητῶν.

Πρὸς ταῦτα δὲν συμφωνοῦσι τὰ ἐν § 173 οἰκογεν. Παπαρρηγοπούλου.

Περὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ τόκου σήμερον ὅρα Πεῖραν Ἰωαννίδου τόμ. ε', σελ. 3378 § 105.

§ 117. Ἡ προθεσμία τῆς ἀποδόσεως δύναται νὰ ἐλαττωθῇ δι' ἐνὸς pactum dotale, ἢ καὶ νὰ ἀποκλεισθῇ ἐντελῶς, διότι διὰ τοιούτου pactum καλλιτερεύει ἡ θέσις τῆς γυναικός. Νόμ. 14, 15. Πανδ. (23.4).

Παράτασις τῆς προθεσμίας ταύτης διὰ συμφωνίας διαρκοῦντος τοῦ γάμου δὲν ἐπιτρέπεται, μόνον μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου θεωρεῖται ἰσχυρὰ αὕτη ἂν ὑπάρχῃ justa causa. Νόμ. 18, Πανδ. (23.4).

§ 118. Παλαιότερον ἐδιδάσκετο ὑπό τινων συγγραφέων, ἐν οἷς καὶ ὁ Κουϊάκιος (recitation solemn. in Cod. ad legem unicam § 7, de rei uxoriæ actione), ὅτι κατὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ὁ ἀνὴρ δικαιοῦται νὰ μὴ ἀποδώσῃ τὴν προῖκα, ἐὰν ἡ γυνὴ δὲν κέκτηται ἄλλην περιουσίαν, δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἔξοδα διατροφῆς.

Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη εἰς οὐδεμίαν διάταξιν τῶν πηγῶν δύναται νὰ στηριχθῇ, διὸ καὶ ἐγκατελείφθη.

§ 119. Ἡ προθεσμία τοῦ Ἰουστινιανοῦ περὶ ἀποδόσεως τῆς προικὸς διετηρήθη καὶ ἐν τῷ Βυζαντινῷ δικαίῳ, περιελήφθη δὲ καὶ ἐν τῷ Ἁρμενοπούλῳ (4.10) 46· αὕτη δὲ ἀποτελεῖ καὶ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχύον δίκαιον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

ΕΝΔΙΚΑ ΜΕΣΑ ΠΡΟΣ ΑΠΑΙΤΗΣΙΝ ΤΗΣ ΠΡΟΙΚΟΣ ΛΥΘΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ.

Περίληψις τῶν περιεχομένων ἐν τῷ παρόντι Κεφαλαίῳ.

§ 120. Ἀντικείμενον τοῦ κεφαλαίου δωδεκάδελτος καὶ ἀρχαιότατον Ρ. Δ. ἑρμηνεία τοῦ ἀξιώματος «dotis causa perpetua est».—Συγγραφεῖς.—Ὀρθὴ ἑρμηνεία τοῦ ἀξιώματος.—Ἀπόδειξις τῆς ὀρθότητος τῆς ἐκφερομένης γνώμης.

§ 121. Διατί εἰς τὸ ἀρχαιότατον Ρ. Δ. ἦτο ἄγνωστος ἡ ἰδέα τῆς ἀποδόσεως τῆς προικός.

§ 122. Praelegatum dotis.

§ 123. Διατί καὶ πότε ἐπενοήθη ἡ actio rei uxoriae, μαρτυρία περὶ τούτου.

§ 124. Πρῶτον ἐδόθη διὰ τὴν διὰ διαζυγίου λύσιν τοῦ γάμου, πῶς ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὴν διὰ θανάτου. Πραγματεία τοῦ Voigt.

§ 125. Edictum de alterutro.

§ 126. Χαρακτὴρ καὶ τύπος τῆς actio rei uxoriae.

§ 127. Cautiones rei uxoriae, actio exstipulatu.

§ 128. Χαρακτὴρ καὶ τύπος τῆς ἀγωγῆς ταύτης.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 129. Τροποποίησις τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἡ παρ' αὐτοῦ εἰσαχθεῖσα ἀγωγή. Χαρακτὴρ αὐτῆς.

§ 130. Πραγματικὴ ἀγωγὴ τοῦ Ἰουστινιανοῦ διὰ τοῦ νόμου 30, Κώδικος (5.12).

§ 131. Γνῶμαι τῶν συγγραφέων περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ νόμου τούτου. Löhr, Dernburg, Jhering, Windscheid Bechmann, Czyhlarz.

§ 132. Συνέχεια. Γνῶμαι τῶν συγγραφέων, περὶ τῆς φράσεως τοῦ χωρίου «si res tamen extent».

§ 133. Συνέχεια. Διαφωνία τῶν συγγραφέων περὶ τῆς ἐν τῷ χωρίῳ φράσεως, δι' ἧς ὁ Ἰουστινιανὸς χορηγεῖ εἰς τὴν γυναῖκα τὴν διεκδικητικὴν ἀγωγὴν καὶ διὰ τὰ διατετιμημένα πράγματα.

§ 134. Συμπέρασμα καὶ σημερινὴ ἰσχὺς τοῦ νόμου τούτου.

§ 135. Ἡ κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον ὀρθοτέρα ἔννοια τοῦ χωρίου τούτου καὶ κρίσις περὶ τῆς ὀρθοτέρας γνώμης τοῦ ἐν § 131, 132, 133, ἐξενεχθεισῶν γνωμῶν.

---

§ 120. Ἐν τῷ παρόντι κεφαλαίῳ, ἐξετάζοντες τὰ ἔνδικα μέσα πρὸς ἀπόδοσιν τῆς προικός, ὑπολείπεται νὰ ἐξετάσωμεν τίνα ἦσαν ταῦτα, πῶς παρήχθησαν, τίς ὁ χαρακτὴρ καὶ ὁ τύπος αὐτῶν.

Ἐν τῇ δωδεκαδέλτῳ καὶ τῷ ἀρχαιοτάτῳ Ρωμαϊκῷ δικαίῳ τοιαύτη ἀγωγή, πρὸς ἀπαίτησιν τῆς προικός, εἶναι ἄγνωστος.

Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασεὺς ἀναφέρει ὅτι ὁ «Ρωμύλος »οὔτε ἀνδρὶ κατὰ γυναικὸς ἐγκλήματα δοὺς φθαρείσης ἢ »τὸν οἶκον ἀδίκως ἀπολιπούσης, οὔτε γαμετὴ κατ' ἀνδρὸς »αἰτιωμένη κάκωσιν ἢ ἄδικον ἀπόλειψιν, οὔτε περὶ »προικὸς ἀποδόσεως ἢ κομιδῆς νόμους θείς, οὔτε »ἄλλο τῶν παραπλησίων τούτοις διορίσας, οὐδ' ὁτιοῦν».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Προχωροῦντες ἐν τῇ κατόπιν ἱστορίᾳ τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου, ἀπαντῶμεν τὸ ἀξίωμα «dotis causa perpetua est, et cum voto ejus qui dat, ita contrahitur, ut semper apud maritum remanet». Νόμ. 1, Πανδ. (23.3) Paulus libro XIV ad Sabinum.

Ἡ ἐπὶ τοῦ ἀξιώματος τούτου ἑρμηνεία τῶν συγγραφέων ὑπῆρξε διάφορος· κατὰ τὴν ἄλλοτε ἄρχουσαν γνώμην[1] ἡ φράσις perpetua est, ἀναφέρεται εἰς τὴν διάρκειαν τοῦ γάμου, ὡς καὶ τὸ semper, ἤτοι ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ὁ γάμος.

Ἡ ὀρθὴ ἑρμηνεία τοῦ ἀξιώματος τούτου, εἶναι, ὅτι κατ' αὐτὸ ἡ προῖξ εἶναι τρόπος ἀποκτήσεως κυριότητος· ἡ causa dotis εἶναι perpetua, διότι δι' αὐτῆς δὲν καθιεροῦται μετακλητὴ κυριότης.[2] Πᾶν ὅτι ἐλάμβανεν ὁ ἀνὴρ dotis causa μετέβαινεν εἰς τὴν κυριότητά του, ὡς μετέβαινε πᾶν ὅτι ἐλάμβανεν ἐξ ἀγορᾶς ἢ δωρεᾶς ἢ solvendi causa.[3]

Ἀπόδειξις δὲ τῆς ὀρθότητος τῆς ἐκφερομένης γνώμης εἶναι καθ' ἡμᾶς τὸ ἑξῆς:

Τὸ χωρίον τοῦτο τῶν Πανδεκτῶν ἐλήφθη ἐκ τοῦ βιβλίου XIV τοῦ Παύλου ad Sabinum· δύο δὲ ἕτερα χωρία μνημονεύονται ἐν ταῖς πηγαῖς, ὡς ληφθέντα ἐκ τοῦ βιβλίου τούτου τοῦ Παύλου, XIV ad Sabinum, τὸ 24 καὶ 26 τῶν Πανδεκτῶν (41.1). Ἀμφότερα δὲ περιλαμβάνονται ἐν τῷ περὶ ἀποκτήσεως κυριότητος τίτλῳ τῶν Πανδεκτῶν (de aquirendo rerum dominio). Ἐκ τούτου δὲ εὐλόγως δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ Παῦ-

---

1 Duaren, τόμ. α' σελ. 295. Κουϊάκιος, τόμ. θ' σελ. 478. Tigerstrōm, 1, σελ. 23, σημ. 16. Κατὰ τῆς γνώμης ταύτης ὅρα Eechmann 1, σελ. 16, § 17, καὶ Czyhlarz σελ. 21

2 Unterholyner, 2, σελ. 418.

3 Ὅρα καὶ σελ. Προλόγου 10, Dernburg Pandecten 3, § 14. Σγούτας ἐν Θέμιδι τόμ. α', σελ. 167.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λος ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, ἔνθα ἀναφέρεται καὶ τὸ ἀνωτέρω ἀξίωμα, πραγματεύεται περὶ τῶν τρόπων τῆς ἀποκτήσεως τῆς κυριότητος, εἰς οὓς συγκαταλέγει καὶ τὴν dotis causa.

§ 121. Ἡ μὴ ἀπόδοσις τῆς προικὸς μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου, κατὰ τὸ ἀρχαιότερον Ρωμαϊκὸν δίκαιον, ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὴν περὶ τῆς οἰκογενείας ἔννοιαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἐν τῷ cum manu γάμῳ, ἡ γυνὴ μετέβαινεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνδρός, ἐθεωρεῖτο filiae loco, καὶ οὐδὲν ἠδύνατο δι' ἑαυτὴν νὰ ἀποκτήσῃ, πᾶν ὅτι ἀπέκτα ἦτο διὰ τὸν σύζυγόν της· μόνον δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της ἠδύνατο νὰ ἀποκτήσῃ κληρονομοῦσα ὡς θυγάτηρ καὶ αὐτή, ὡς τὰ λοιπὰ τέκνα, ἤτοι παιδὸς μοῖραν λαμβάνουσα.

Γαίου εἰσηγήσεις 111 § 3.

§ 122. Ὡς δὲ ὁ ἀνὴρ ἐν τῷ cum manu γάμῳ, πᾶσαν τὴν περιουσίαν τῆς γυναικὸς ἐλάμβανεν, οὕτω ἐν τῷ ἐλευθέρῳ γάμῳ sine manu, ἡ γυνὴ δὲν εἶχε κληρονομικὰ δικαιώματα ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρός, ὡς ἐπὶ τοῦ cum manu γάμου· ὁ σύζυγος ὅμως ἠδύνατο νὰ διορθώσῃ τὴν ἔλλειψιν ταύτην, διὰ διατάξεων τῆς τελευταίας αὐτοῦ βουλήσεως, ἐκ τούτου δὲ διὰ τῶν ἐθίμων ἐμορφώθη τὸ praelegatum dotis, νόμ. 13. Πανδ. (33.4), ὅπερ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἦτο ἀνάλογον πρὸς τὴν δοθεῖσαν προῖκα.

§ 123. Ἀλλὰ τὸ μέσον τοῦτο, δι' οὗ ἀπεδίδετο ἡ προὶξ εἰς τὴν γυναῖκα, δὲν ἦτο πάντοτε ἐφικτόν, πολλάκις δὲ ἄνευ ἀποτελέσματος, ἀκυρουμένης λ. χ. τῆς διαθήκης, ἐξήρτητο δὲ ὅλως ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ συζύγου.

Ἐν περιπτώσει δὲ διαζυγίου, οὐδὲν μέσον ὑπῆρχεν, ὅπερ καὶ σπουδαιότερον.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον κατόπιν, λόγῳ τῆς ἐπιεικείας, ἐμορφώθη διὰ τοῦ δικαίου τῶν ἐθίμων καὶ τῆς ἐπιρροῆς

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῶν νομομαθῶν, ἡ actio rei uxoriae, περὶ τὰ μέσα τοῦ
αἰῶνος ἀπὸ κτίσεως Ρώμης.

Μαρτυρίαν περὶ τούτου ἔχομεν ἐκ τοῦ Cellius, nocta
Atticae IV, 3. 1.

Memoriae traditum est quingentis fere annis pos
Romam conditam, nullas rei uxoriae, neque actione
neque cautiones in urbe Romana aut in Latio fuisse
quia profecto nihil desiderabantur, nullis etiam tun
matrimoniis divertendibus.

§ 2. Servius quoque Sulpicius in libro, quem con
posuit de dotibus, tum primum cautiones rei uxoria
necessarias esse visus scripsit, cum Sp. Carvilius Rug
divortium cum uxore fecit.[4]

Τὰ χωρία ταῦτα μαρτυροῦσιν ὅτι τὸ διαζύγιον[5] το
Ruga, ἐν ἔτει 523[6] ἔδωκε τὸ πρῶτον ἀφορμὴν νὰ κανονι
σθῇ τὸ περὶ προικὸς δίκαιον διὰ τῶν cautiones rei uxo
riae,[7] καὶ τῆς actio rei uxoriae, ἐν περιπτώσει λύσεω
τοῦ γάμου.[8]

---

4 Πόθεν ἔλαβε ταῦτα ὁ Cellius ὅρα Voigt, die lex Maenia de dote § 2

5 Ὅτι τὸ διαζύγιον τοῦ Ruga εἶναι οὐχὶ τὸ πρῶτον ἐν Ρώμῃ μαρ
τυρεῖ ὁ Valerius Maximus 11, 9, 2, ἔνθα ὁ λόγος περὶ διαζυγίου τοῦ L
Annius, ὅπερ συμπίπτει ἐν ἔτει 447 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης. M. Valeriu
et Junius Brutus censores —L – Annium senato moverunt quod quan
virginem in matrimonium duxerat repudiasset nullo amicorum con
silio adhibito ὅρα καὶ Voigt σελ. 37, σημ. 65. Dernburg, Geschicht
und theorie der compensation σελ. 99, σημ. 1. Czyhlarz σελ. 37
σημ. 13.

6 Περὶ τοῦ χρόνου τοῦ διαζυγίου τούτου ὅρα Voigt σελ. 36, σημ. 6
καὶ Czyhlarz σελ. 38, σημ. 1.

7 Ὁ Hasse σελ. 211 φρονεῖ ὅτι ἡ actio rei uxoriae παρήχθη ἐκ τῶ
cautiones rei uxoriae, κατὰ τῆς γνώμης ταύτης ὅρα Beckmann 1 σελ
40 καὶ Czyhlarz σελ. 39.

8 Ἐναντίον τῆς γνώμης τινῶν (Bachofen, Ausgevählte lehre

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἡ cautio rei uxoriae ἐδόθη διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν εἶχε προηγηθῆ ἐπερώτησις περὶ ἀποδόσεως τῆς προικός, ἡ δὲ actio rei uxoriae ἐν ἐλλείψει ἐπερωτήσεως.

§ 124. Πρῶτον δὲ ἐδόθη ἡ actio rei uxoriae διὰ τὸ διαζύγιον γάμου cum manu, κατόπιν ἐπὶ ἐλευθέρου γάμου καὶ τέλος ἐπεξετάθη καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρός.[9] Ἡ ἐπέκτασις αὕτη εἶχε συντελεσθῆ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ζ΄ αἰῶνος,[10] ὡς ἐκ τοῦ ἐν νόμῳ 66 Πανδ. (24.3) ἀναφερομένου παραδείγματος, εἰκάζεται.

Πῶς ἐγένετο ἡ ἐπέκτασις τῆς ἀγωγῆς ταύτης ἐκ τοῦ διαζυγίου καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρός, δὲν μαρτυρεῖται.

Ὁ Bechmann 1 σελ. 59, φρονεῖ ὅτι ἐγένετο διὰ τοῦ ἐδίκτου τοῦ Πραίτορος, ἐναντίος ὁ Scheurl, Krit. Viert. σελ. 15 καὶ ὁ Czyhlarz σελ. 42.

Ὁ Voigt, φρονεῖ ὅτι τοῦτο ἐγένετο διὰ τῆς lex Maenia.[11]

---

des Römischen civilrecht σελ. 90. Erxleben, die condictiones τόμ. 2ος σελ. 140. Puchta, Institution· τόμ. 3ος § 292), ὅτι ἡ actio rei uxoriae εἶναι παραλλαγὴ τις τῆς condictio sine causa, ὅρα Dernburg, σελ. 100 Bechmann 1 σελ. 51 Czyhlarz σελ. 34.

9 Ὅρα Czyhlarz § 9.

10 Εἰς προγενέστερον χρόνον δύναταί τις νὰ ἀναβιβάσῃ ταύτην ἐκ τοῦ Epit. Livii 46, Πολυβίου XVIII, 18, 6. XXXII, 8, 4.

11 Ὁ **Voigt** ἐν ἔτει 1866, ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τῆς διδακτορίας τοῦ **Hänel,** ἐξέδωκε διατριβήν τινα, ἐπιγραφομένην «**Die Lex Maenia de dote, vom jahr DLXVIII der Stadt**», δι' ἧς προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ὑπῆρξε νόμος τις (lex Mænia) ἐν ἔτει 568 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης, κανονίσας τὰ περὶ προικὸς καὶ ἀποδόσεως αὐτῆς. Τὸν νόμον τοῦτον δὲν ἀνεκάλυψεν ὁ Voigt εἰς παλίμψιστόν τι χειρόγραφον, ἀλλὰ ἐκ τῶν γνωστῶν εἰς ἡμᾶς πηγῶν ἐξάγει τὸν νόμον τοῦτον καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ. Ἡ διατριβὴ αὕτη, κατ' ἀρχάς, προύξένησε πολλὴν ἐντύπωσιν, ἰδίως ἐν Γερμανίᾳ. (ὅρα ἓν ἄρθρον τοῦ **Arndts** ἐν τῷ **Zeitschrift für Rechtsgeschichte** 1867, 1 περὶ τῆς διατριβῆς ταύτης), διότι εἶναι γεγραμμένη λίαν εὐφυῶς καὶ μὲ μεγάλην φιλοπονίαν, καὶ δύ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 125. Ἐν τῇ περιπτώσει δὲ τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρὸς ἂν ὁ ἀνὴρ εἶχε φροντίσῃ διὰ τῆς διαθήκης του περὶ τῆς γυναικὸς (praelegatum dotis), αὕτη εἶχεν ἐκλεκτικὸν δικαίωμα, ἢ τοῦτο νὰ προτιμήσῃ, ἢ νὰ ζητήσῃ τὴν προῖκά της διὰ τῆς actio rei uxoriae, τοῦτο δὲ ρητῶς καθιέρωσε βραδύτερον τὸ edictum de alterutro.

§ 126. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν actio rei uxoriae, παρατηρητέον περὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ τύπου αὐτῆς τὰ ἑξῆς:

Κατὰ τὸν νόμον 3 Πανδ. (4.5) ἡ actio rei uxoriae εἶναι ἀγωγὴ in bonum et aequum concepta, ὅπερ τὰ Βασιλικὰ (46.2) ζ'. σχόλιον, μεταφράζουσιν «ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ δικαίου συνίσταται», εἰς ἣν ἥρμοζον αἱ λέξεις οὐχὶ ex fide bona ἀλλὰ aequius melius. Cicero Topica κεφ. ιζ', § 66. Arbitrium rei uxoriae, in quo est aequius melius καὶ Cicero de officiis 111, 15 § 61. Pro Roscio com. 4. 11, καὶ νόμος 66, § 7, Πανδ. (24.3). Quia nec melius aequius esset, quod exigere vir ab uxore non

---

ναται, ὡς παρατηρεῖ περὶ αὐτῆς ὁ **Gide** (ἐν τῇ **Revue critique**, Paris, 1868, 3 année, 25 **Avril**, σελ. 270) **au premier aspect seduire les yeux**· προστίθησιν ὅμως περὶ αὐτῆς ὅτι **il suffit d'y toucher pour l'abattre et le reduire en poussiere**. Κατόπιν ὅμως ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν Γαλλίᾳ, διάσημοι νομομαθεῖς ἀπέκρουσαν τὴν ἰδέαν τοῦ **Voigt** ἰδίως δὲ ὁ **Gide** ἐν τῷ ἀνωτέρω φύλλῳ τῆς **Revue critique** καὶ ὁ **Czyhlarz** ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τῆς ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν σπουδαιοτάτης πραγματείας του, **Das Romische Dotalrecht**, ἀνήρεσαν τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ **Voigt**. Ὁ δὲ διάσημος καθηγητὴς τοῦ ἀστικοῦ δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου **Dernburg**, ἐν τῷ πρό τινων μηνῶν συμπληρωθέντι συγγράμματί του «**Pandecten**», τόμ. 3ος § 14, σημ. 1, λέγει περὶ τῆς διατριβῆς ταύτης τοῦ **Voigt**, ὅτι εἶναι **ein Fabelwesen**.

Δυνάμεθα ὅμως ἐν τῇ διατριβῇ ταύτῃ, πολλὰ ἱστορικὰ ζητήματα νὰ εὕρωμεν, οὐχὶ μὲν ἄγνωστα ἐν τῇ πρὸ τῆς διατριβῆς ταύτης ἐπιστήμῃ, ἀλλὰ καλῶς καὶ τελείως ἀναπτυσσόμενα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

potuisset, ob id ex detrimento viri mulierem locupletari.

Κατὰ τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀγωγῆς ταύτης, ἠδύνατο ἡ γυνὴ νὰ ἐναγάγῃ πρὸς ἀπόδοσιν τῆς προικός της, ἀλλὰ τὸ περιεχόμενον τῆς ἀπαιτήσεώς της ἐξήρτητο ὅλως ἐκ τῆς κρίσεως τοῦ δικαστοῦ. Ὁ δικαστὴς δὲν ἔκρινε μόνον τί θὰ ἀποδοθῇ, ἀλλὰ ἂν πρέπει νὰ ἀποδοθῇ καὶ πόσον. Ὁ δικαστὴς ἐλάμβανεν ὅλα ὑπ᾽ ὄψιν του λ. χ. τὴν εὐπορίαν τοῦ ἀνδρός, τὰς δαπάνας αὐτοῦ ἐπὶ τῶν προικῴων πραγμάτων τὰς retentiones κλπ. καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπιεικείας ἀπεφάσιζεν ἂν ἔπρεπε ν᾽ ἀποδοθῇ ἡ προίξ, καὶ πόσον μέρος ἐξ αὐτῆς ἔπρεπε νὰ ἀποδοθῇ.

Τοῦτο σημαίνουσιν αἱ λέξεις aequius melius.

Τὸ ὅτι δὲ ὁ δικαστὴς εἶχε τοιαύτην ἐξουσίαν, ἐξάγεται ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἐν βίῳ Μαρίου 38, λεγομένων·

«Ἦν ἀνὴρ τῇ Φαννίᾳ Τίννιος τούτου διεστᾶσα, τὴν φερ»νὴν ἀπήτει λαμπρὰν οὖσαν· ὁ δὲ μοιχείαν ἐνεκάλει καὶ »γίνεται Μάριος, ὑπατεύων τὸ ἕκτον δικαστής. Ἐπεὶ δὲ »τῆς δίκης λεγομένης, ἐφαίνετο καὶ τὴν Φαννίαν ἀκόλα»στον γεγονέναι καὶ τὸν ἄνδρα τοιαύτην εἰδότα λαβεῖν καὶ »συμβιῶσαι πολὺν χρόνον, ἀμφοτέρους δυσχεράνας τὸν μὲν »ἄνδρα τὴν φερνὴν ἐκέλευσεν ἀποδοῦναι, τῆς δὲ γυναικὸς »ἀτιμίας ἕνεκα τῇ καταδίκῃ χαλκοὺς τέσσαρας προσετί»μησεν».

Ἡ ἀπόλυτος αὕτη ἐξουσία τοῦ δικαστοῦ σὺν τῷ χρόνῳ ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ δικαίῳ ἐμετριάσθη.[12]

Κατ᾽ ἀρχὰς ἡ ἀγωγὴ αὕτη ἦτο προσωπικὴ δηλ. ἐδίδετο

---

12 Ὁ Bechmann 2 σελ 319, μεθ᾽ οὗ συμφωνεῖ καὶ ὁ Sternberg 1 24 φρονεῖ ὅτι ὁ δικαστὴς δυνάμει τοῦ arbitrium αὐτοῦ δὲν εἶχε τὴν ἐξουσίαν νὰ ἀποφαίζῃ ἐν γένει καὶ περὶ τοῦ ἂν εἶναι βάσιμος ἡ ἀξίωσις τῆς γυναικὸς κατὰ τοῦ ἀνδρός.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μόνον ὑπὲρ τῆς γυναικός, χάριν τῆς ὁποίας ἐπενοήθη, μὴ μεταβαίνουσα εἰς τοὺς κληρονόμους της, κατόπιν ἐπεκράτησε νὰ μεταβαίνῃ καὶ εἰς αὐτούς, ἐν περιπτώσει ὑπερθέσεως τοῦ ἀνδρός. Ulp. Fragm. VI, § 7 καὶ βραδύτερον ἔτι καθιερώθη ἐπ' αὐτῆς τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα τῶν τέκνων, ἐδόθη δὲ καὶ εἰς τὸν πατέρα διὰ τὴν dos profecticia, δι' ἕτερον λόγον, ὃν εἴδομεν ἐν κεφ. α'.

Ὡς ἐκ τοῦ μὴ ὡρισμένου, τοῦ περιεχομένου αὐτῆς, (διότι τοῦτο, ὡς εἴδομεν, ἤρτητο ἐκ τῆς κρίσεως τοῦ δικαστοῦ), ἡ ἀγωγὴ αὕτη ἦτο actio incerta· ὡς τεχνικὸν δὲ ὅρον τοῦ τύπου αὐτῆς, αἱ πηγαὶ μεταχειρίζονται τὴν λέξιν reddere.[13] Ὁ τύπος ὅμως δὲν ἠδύνατο νὰ περιλαμβάνῃ τὴν φράσιν dotem reddere, διότι διὰ τούτου ἡ προῖξ λαμβάνει τὸν χαρακτῆρα certum, ὅπερ δὲν συμβιβάζεται μὲ τὰς retentiones. Ἡ ἔννοια τοῦ τύπου ἔπρεπε νὰ εἶναι μᾶλλον τοιαύτη, ὥστε νὰ δύναται ὁ δικαστὴς ἐν τῇ καταδίκῃ, νὰ ἀφαιρῇ ἐκ τοῦ ποσοῦ τῆς προικός, πρὸς τοῦτο δὲ ἥρμοζεν ἡ φράσις dotis nomine.[14]

Ἡ ἀγωγὴ αὕτη τέλος εἶναι actio arbitraria[15] καὶ καλῆς πίστεως, ὁ δὲ τύπος αὐτῆς ἔδει νὰ ἔχῃ ὡς ἑξῆς:[16]

Judex esto - quidquid Numerium Negidium dotis nomine uxori reddere opportere aequius melius esse parebit, ejus Numerium Negidium uxori condemna, nisi restituat si non paret absolve.

§ 127. Cautiones rei uxoriae· εἴδομεν ἀνωτέρω ὅτι ὁ

---

13 Νόμος 22, § 9. Πανδ (24.3) ὅρα καὶ Bechmann 2 σελ. 320, Gzyhlarz σελ. 363. Sternberg σελ. 96.

14 Czyhlarz αὐτόθι.

15 Κατὰ τῆς ἀντιρρήσεως τοῦ Bechmann σελ. 322 ὅρα Gzyhlarz σελ. 363 καὶ Sternberg σελ. 91.

16 Gzyhlarz αὐτόθι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Cellius λέγει περὶ αὐτῶν ὅτι παρήχθησαν ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, ἐξ οὗ καὶ ἡ actio rei uxoriae· αἱ cautiones αὗται ἐν τῷ cum manu γάμῳ, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συνομολογηθῶσιν ὑπὸ τῆς γυναικός, ἕνεκα τῆς αὐστηρᾶς ἐννοίας τοῦ γάμου τούτου δὲν ἠδύνατο ἡ γυνὴ νὰ ἐπερωτήσῃ, διότι πᾶν ὅτι ἀπέκτα μετέβαινεν εἰς τὸν ἄνδρα· ἠδύνατο ὅμως νὰ τελεσθῶσιν ἐν τῷ ἐλευθέρῳ γάμῳ, καὶ κατὰ μικρὸν ἐπεξετάθησαν εἰς πᾶσαν περίπτωσιν λύσεως τοῦ γάμου, συνίσταντο δὲ εἰς τοῦτο, ὅτι ἐγίνετο ἐπερώτησις περὶ ἀποδόσεως τῆς προικὸς (stipulatio dotis) καὶ δυνάμει τῆς ἐπερωτήσεως ταύτης, ἐχορηγεῖτο κατὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου ἡ actio ex stipulatu.

§ 128. Ἡ ἀγωγὴ αὕτη ἦτο ἀγωγὴ δι' ἧς ἐπεδιώκετο ἀντικείμενον περιουσίας, ὥστε ἂν ἡ γυνὴ ἦτο filiafamilias ἐδίδετο μόνον εἰς τὸν πατέρα, μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ πατρὸς μετέβαινεν εἰς τοὺς κληρονόμους του. Νόμος 29. Πανδ. (24.3).

Ἀπηυθύνετο δὲ οὐ μόνον κατὰ τοῦ ὑποσχεθέντος τὴν ἀπόδοσιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν κληρονόμων του.

Ἦτο actio stricti juris νόμ. 21. Πανδ. (24.3). Ἡ ὑπέρθεσις τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ ἀγωγῇ ταύτῃ, δὲν εἶχε τὴν σημασίαν, ἣν ἐν τῇ actio rei uxoriae.

Αἱ προθεσμίαι πρὸς ἀπόδοσιν τῆς προικὸς δὲν ἐφηρμόζοντο εἰς τὴν ἀγωγὴν ταύτην, lex unic. § 7 K. (5.13), ὡς καὶ τὸ beneficium competentiae, ὡς καὶ τὸ privilegium exigendi. Τὸ περιεχόμενον δὲ τῆς ἀγωγῆς ὁρίζετο συμφώνως πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπερωτήσεως, ἡ δὲ χρῆσις τῶν retentiones ἐν τῇ ἀγωγῇ ταύτῃ ἐξηρτᾶτο ἐκ τοῦ εἴδους τῆς ἐπερωτήσεως, οὕτω λ. χ. ἂν ἡ ἐπερώτησις ἦτο quod mulier, judicio rei uxoriae consecutura esset, ἐλάμβανον χώραν αὗται, διότι ἐνταῦθα τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπερωτήσεως, ὁρίζεται ὄχι μόνον κατὰ τὸ περιεχόμε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νον τῆς προικός, ἀλλ' ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τῶν ἐπερωτήσεων νόμ. 1, §. Πανδ. (33.4). Δὲν ἐλάμβανον δὲ χώραν ἂν ἡ ἐπερώτησις ἀναφέρεται εἰς τὸ quod dotis nomine ad maritum pervenit, διότι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὀφείλονται τὰ κατ' ἰδίαν ἀντικείμενα τῆς προικός, ἅτινα εἰσὶν ἀνεξάρτητα τῶν retentiones· ζήτημα εἶναι ἂν αἱ cautiones ἐλάμβανον χώραν παρὰ τῇ λεγομένῃ stipulatio vulgaris.[17]

§ 129. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν ἔτει 530 διὰ τῆς lex unica Κώδ. (5.13) ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἀγωγῶν τούτων, ἤτοι τῆς actio rei uxoriae καὶ τῆς actio ex stipulatu, ἐμόρφωσε νέαν ἀγωγήν, ἣν ὠνόμασεν actio ex stipulatu, δοὺς εἰς αὐτὴν τὰ πλεονεκτήματα, ἅτινα ἑκατέρα τῶν παλαιῶν ἀγωγῶν εἶχεν, ἐπεκτείνας καὶ τὸν κύκλον αὐτῆς διὰ προσθήκης νέων διατάξεων.

Οὕτως εἶναι ἀδιάφορον, κατὰ τὴν διάταξιν ταύτην τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἂν προηγήθη ἐπερώτησις, ἢ ἐὰν ἡ προηγηθεῖσα ἐπερώτησις ἦτο ἄκυρος, πάντως δίδεται ἡ ἀγωγή.

Rei uxoriae itaque actione sublata sancimus, omnes dotes per ex stipulatu actionem exigi, sive scripta fuerit stipulatio, sive non, ut intelligatur re ipsa stipulatio esse subsecuta. Eodemque modo etsi inutiliter facta est stipulatio, adjuvari enim ea magis, quam evanescere opportet, est enim consetaneum nobis, qui consemus, ubi stipulatio supposita non est, intelligi eam fuisse adhibitam, et multo magis etiam si inutiliter est, validam eam effici. Βασιλ. (29.1) ριθ΄.

«Νομοθετεῖ ἡ διάταξις οὕτω· πᾶσα προῖξ ἀπαιτείσθω, »εἴτε ἐγένετο ἐπερώτησις, εἴτε παντελῶς μὴ ἐγένετο, εἴτε »ἀνυπόστατος ἐγένετο, καὶ γὰρ καὶ παρὰ τοῖς παλαιοῖς »κανὼν ἦν ὁ λέγων, ὅτι τὸ χρήσιμον μετὰ τοῦ χρησίμου

17 Κατὰ τὸ Czyhlarz δὲν ἐλάμβανον χώραν ὅρα καὶ Clück 27 σ. 109.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

»μιγνυόμενον, καὶ αὐτὸ χρήσιμον γίνεται, εἰ γάρ, ἔνθα μὴ »γέγονεν ὅλως ἐπερώτησις ἐν τῇ προικί, δοκεῖ γεγονέναι, »καὶ ἔνθα ἀχρήστως γέγοναι δοκεῖ ἰσχυρῶς γεγονέναι». Ἡ ἀγωγὴ αὕτη τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἦτο actio bonae fidei.

§ 2. Sed etsi non ignoramus, ex stipulatu actionem stricto jure esse vallatam et non ex bona fide descendere, tamen quia novam naturam de dote stipulatio sibi invenit, accomoderetur ei a natura rei uxoriae etiam bonae fidei beneficium. Βασίλ. αὐτόθι.

«Κρατείτω δὲ κἀκεῖνο ἵνα καὶ ἡ ἐπερώτησις ἀεὶ τῶν »ἠναγκασμένων ἐστιν, ὅμως αὕτη ἡ ἐπὶ τῆς προικὸς γενο»μένη ἐπερώτησις, ἡ δοκοῦσα γεγονέναι, καλῇ πίστει ἔστω »ἐχέτω δὲ καὶ πάντα τὰ ἐκ τῆς ἀπαιτούσης τὴν προῖκα »ἀγωγῆς προνόμια».

Ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης φαίνεται ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς διετήρησε τὴν æquitas, ἥτις ἐπεκράτει κατὰ τὴν actio rei uxoriae

Ἡ ἀγωγὴ αὕτη τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἔχει χαρακτῆρα ἀγωγῆς, δι' ἧς ἐπιδιώκεται ἀντικείμενον περιουσίας, ὡς καὶ ἡ παλαιὰ actio ex stipulatu, ἑπομένως μεταβιβάζεται εἰς τοὺς κληρονόμους ἀνεξαρτήτως τῆς ὑπερθέσεως τοῦ ὀφείλοντος τὴν προῖκα.

§ 4. Maneat ex stipulatu actionis jus ad successores et sine mora transmissionis incorruptum. Βασ. αὐτ.

«Ἀλλὰ καὶ παραπεμπέσθω εἰς κληρονόμους εἴτε γέγονεν ὑπέρθεσις εἴτε μή.»

Ἐκτὸς τούτου ἡ ἀγωγὴ αὕτη μεταβαίνει εἰς τοὺς κληρονόμους τῆς γυναικὸς καὶ ὅταν αὕτη ἀπέθανε συνεστῶτος τοῦ γάμου. Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης ἀπεκλείσθη τὸ lucrum dotis, ὅπερ ὁ ἀνὴρ κατὰ τὸ παλαιότερον δίκαιον εἶχεν, ὡς ἀλλαχοῦ εἴδομεν.

§ 130. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐκτὸς τῆς ἀγωγῆς ταύτης ἐχο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρήγησεν εἰς τὴν γυναῖκα καὶ ἑτέραν ἀγωγὴν πραγματικὴν διὰ τοῦ νόμου 30 K. (5.12), ὃν παραθέτομεν ὁλόκληρον, διότι πολὺς λόγος καὶ ἄκρα διαφωνία περὶ τῆς ἐννοίας αὐτοῦ ἐπεκράτησε παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν, ἐξακολουθοῦσα εἰσέτι.

In rebus dotalibus sive mobilibus sive immobilibus sive se moventibus, si tamen extant, sive aestimatae sive non aestimatae sint, mulierem in his vindicandis omne habere post dissolutum matrimonium prærogotivam, et neminem creditorem mariti, qui anteriores sunt, posse sibi potiorem eausam in his per hypothecam vindicare, quum eadem res et ab initio uxoris fuerant, et naturaliter in ejus permanserunt dominio. Non enim quod legum subtilitate transitus earum in patrimonium mariti videtur fieri, ideo rei veritas debeta vel confusa est. Volumus itaque, eam in rem actionem quasi in hujusmodi rebus propriis habere· ut sive ex naturali jure ejusdem mulieris res esse intelligantur vel secundum legum subtilitatem ad mariti substantiam pervenisse, per utramque viam, sive in rem, sive hypothecariam, ei plenissinæ consulatur. Omnis autem temporalis exceptio... mulieribus ex eo tempore opponatur, ex quo possint actiones movere, id est post dissolutum matrimonium. Βασ. (29.1) ριζ'.

«Ἡ γυνὴ διαλυομένου τοῦ γάμου δύναται ἐκδικεῖν τὰ εἰς προῖκα ἐπιδοθέντα παρ᾽ αὐτῆς πράγματα καὶ ἔτι σωζόμενα διὰ τῆς in rem ἀγωγῆς, ὡς ἔτι δέσποινα αὐτῶν εἶναι νομιζομένη καὶ γὰρ καὶ αὐτῆς ὑπῆρχον ἐξ ἀρχῆς τὰ πράγματα κἂν νῦν ἡ τοῦ νόμου ἀκρίβεια μετήγαγεν αὐτὰ εἰς τὸν ἄνδρα, ἐπεί τοιγε ἔτι αὐτῆς δοκοῦσιν εἶναι· ἐχέτω δὲ ἡ γυνὴ μὴ μόνον τὴν περὶ δεσποτείας ἀγωγήν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑποθηκαρίαν προτιμωτέρα ὑπάρχουσα πάντων τῶν τοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀνδρὸς δανειστῶν, τῶν τε μεταγενεστέρων καὶ τῶν προγενεστέρων».

«Πᾶσα δὲ χρόνου παραγραφὴ ἀντικειμένη τῇ γυναικί... ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου ψηφιζέσθω αὐτῇ, ἐξ οὗ ἠδύνατο κινῆσαι, τοὐτέστιν εἰ μὲν εὔπορος ἐστὶν ὁ ἀνὴρ ἐκ τῆς τοῦ γάμου διαλύσεως, εἰ δὲ ἄπορος ἐκ τοῦ καιροῦ τῆς εὐπορίας, ἐπειδὴ ἠδύνατο ἡ γυνὴ καὶ συνισταμένων ἔτι τῶν γάμων κινῆσαι κατὰ τοῦ ἀνδρός».

§ 131. Περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ χωρίου τούτου, αἱ διάφοροι γνῶμαι τῶν συγγραφέων εἰσὶν αἱ ἑξῆς:

Ὁ Löhr (ἐν τῷ ὑπ᾽ αὐτοῦ καὶ Grollmann Magazin für Rechtswissenschaft und Cesetzgebung, IV σελ. 70-76 καὶ ἐν τῷ Archiv für civilistische Praxis V σελ. 295 καὶ X σελ. 267, σημ. ζ΄.), φρονεῖ ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς διατάξεως ταύτης ἐχορήγησεν εἰς τὴν γυναῖκα μόνον προνομιοῦχον ὑποθήκην.

Ἡ γνώμη αὕτη ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ Dernburg (Pfandrecht τόμ. 1, σελ. 383), ὡς ἀντικειμένη εἰς τὸ γράμμα τοῦ νόμου, καὶ διὰ τὸν λόγον ὅτι ἂν ἦτο ἡ γνώμη αὕτη ἀκριβής, ἔδει μετὰ τὴν νέαν ἀνάπτυξιν ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ δικαίῳ, τοῦ δικαίου τοῦ ἐνεχύρου, νὰ ἀπολεσθῇ τὸ πλεονέκτημα τῆς διατάξεως ταύτης.

Ὁ Dernburg (αὐτόθι) φρονεῖ ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἐχορήγησε μόνον utilis vindicatio, ἤτοι πραγματικὸν δικαίωμα πρὸς λῆψιν τῆς κυριότητος· ὁ Jhering (jahrbuch für dogmatic 1 σελ. 120) φρονεῖ ὅτι ἡ χορηγηθεῖσα ἀγωγὴ εἶναι utilis rei vindicatio, ἀλλ᾽ ὅτι εἶναι ἕτερος ἐπωφελέστερος τύπος διὰ τὴν προσωπικὴν αὐτῆς ἀξίωσιν κατὰ τοῦ ἀνδρός, καὶ τούτου ἕνεκα ἀποκλείεται αὕτη κατὰ παντὸς τριτου κατόχου. (Κατὰ τῆς γνώμης ταύτης ὅρα Windseheid 1, § 174 σημ. 9, καὶ Bechmann 2, σελ. 478). Ὁ Windscheid § 503, σημ. 4, ἀποδίδει τὴν ἑξῆς ἔννοιαν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰς τὸ χωρίον, ὁ Ἰουστινιανὸς ἐφρόνει ὅτι ἡ ἀξίωσις τῆς γυναικὸς πρὸς ἀπόδοσιν τῶν ὑπαρχόντων προικῴων πραγμάτων της, δὲν πρέπει νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ματαιοῦται, ὑπὸ τῶν δανειστῶν τοῦ ἀνδρός, καὶ ἂν οὗτοι εἶχον ὑποθήκην ἐπὶ τῶν πραγμάτων τούτων. Τούτου ἕνεκα ἐχορήγησεν εἰς τὴν γυναῖκα, σχετικῶς πρὸς τὰ πράγματα ταῦτα, τὴν ἱκανότοτα νὰ ἀξιοῖ ταῦτα ὡς ἰδιοκτησίαν της (ὅρα καὶ Νεαρ. 91, κεφ. 1).

Ὁ Bechmann σελ. 476, φρονεῖ ὅτι ἡ γνώμη τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἦτο νὰ δώσῃ εἰς τὴν γυναῖκα μίαν καὶ μόνην πραγματικὴν ἀγωγήν, ἥτις συναινοῖ εἰς ἑαυτὴν τοὺς ὁρισμοὺς τῆς rei vindicatio καὶ τῆς actio hypothecaria. Ὁ Czyhlarz σελ. 412, φρονεῖ ὅτι σκοπὸς τοῦ νόμου εἶναι νὰ δώσῃ εἰς τὴν γυναῖκα μίαν praerogativa in vindicandis rebus dotalibus, ὅπως βοηθήσῃ ταύτην κατὰ τοῦ δικαίου τῶν ἐνυποθήκων δανειστῶν τοῦ ἀνδρός, ὡς μέσον δὲ πραγματοποιήσεως τοῦ σκοποῦ τούτου, ἔδωκεν ὁ νόμος οὗτος δύο ἀγωγὰς τὴν rei vindicatio (in rem actio) καὶ τὴν actio hypothecaria. Ἡ πρώτη ἀνάγεται εἰς τὸ jus naturale, συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου, τὰ προικῷα πράγματα ἀνεξαρτήτως τῆς παραδόσεως αὐτῶν εἰς τὸν ἄνδρα, πρέπει νὰ θεωρῶνται πάντοτε ὡς ἰδιοκτησία τῆς γυναικός, ἕνεκα τούτου δὲ καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς χορηγηθέντα δικαιώματα ὑποθήκης δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι σημασίαν τινα ἀπέναντι τῆς γυναικός.

Ἡ δευτέρα ἀγωγὴ τοὐναντίον προέρχεται ἐκ τῆς subtilitas juris, ἀναγνωρίζει μὲν τὸν ἄνδρα κύριον τῶν προικῴων πραγμάτων, ἐξασθενίζει ὅμως τὰ παρ' αὐτοῦ χορηγηθέντα δικαιώματα ἐνεχύρου, καθιεροῦσα μίαν hypothecaria actio omnibus anterior.

§ 132. Ἡ διαφωνία τῶν συγγραφέων παρατείνεται διὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὴν φράσιν τοῦ χωρίου «si res tamen extant» ἐὰν ὅλως φαίνονται, ὡς λέγουσι τὰ Βασιλικά.

Οἱ μὲν φρονοῦσιν ὅτι ὑπὸ τὴν φράσιν res extantes, ἐννοοῦνται πράγματα, ἅτινα εἰσέτι ἐν τῇ περιουσίᾳ τοῦ ἀνδρὸς εὑρίσκονται. Ἐπομένως ἂν ἐγκύρως ἀπηλλοτριώθησαν δὲν ἐπιδιώκονται διὰ τῆς rei vindicatio ὑπὸ τῆς γυναικός.[18] Ἕτεροι[19] φρονοῦσιν ὅτι διὰ τῶν res extantes ἐννοοῦνται πράγματα, ἅτινα εἰσέτι σωματικῶς ὑπάρχουσι.

Μέσην γνώμην ἀκολουθεῖ ὁ Sintenis § 133 σημ. 12, ὅτι δηλ. ἡ γυνὴ τότε ἔχει ἀγωγὴν κατὰ τοῦ τρίτου, ἐὰν ἡ ἀπαλλοτρίωσις ἐγένετο ἄνευ τῆς συναινέσεώς της ὁ δὲ ἀνὴρ εἶναι ἀναξιόχρεως.

§ 133. Τὸν γόρδιον ὅμως δεσμὸν τοῦ χωρίου ἀποτελεῖ ἡ φράσις τοῦ Ἰουστινιανοῦ, δι' ἧς χορηγεῖ εἰς τὴν γυναῖκα τὴν διεκδικητικὴν ἀγωγὴν καὶ διὰ τὰ διατετιμημένα πράγματα.

Ὁ Kindervater (jahrbuch des gemeinen Rechts VI σελ. 343) καὶ ὁ Arndts p. p § 411, ἐθεώρησαν ὅτι τὸ χωρίον ἐνταῦθα ἐννοεῖ μόνον τὰ taxationis gratia διατετιμημένα πράγματα. Ὀρθῶς ὅμως ἀπεκρούσθη ἡ γνώμη αὕτη ὑπὸ τῶν νεωτέρων καὶ ἰδίως ὑπὸ Windscheid, ὡς αὐθαίρετος καὶ μὴ συναγομένη ἐκ τοῦ χωρίου.

Ὁ Windscheid σημ. 8, φρονεῖ ὅτι ὁ νόμος ἔχει τὴν ἔννοιαν ὅτι ἡ γυνὴ ἔχει τὴν rei vindicatio διὰ τὰ εἰς τὴν

---

18 Zimmern, Geschichte des Römischen Privatrechts 1 σελ. 584 σημ. 14. Puchta, Erlang Jahrbuch 3 42. 43. Arndts, § 411. Brinz, σελ. 1477. Gzyhlarz, σελ. 413. Windscheid, 503.

19 Unterholzner, verjährungslehre 1 § 80. Buchholz, juristische Abhandlungen σελ. 181. Bechmann, 2 470 καὶ ὁ νεώτερος ὅλων Dernburg. Pandecten, (1887) § 20 σημ. 7, τόμ. 3ος σελ. 39.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

περιουσίαν τοῦ ἀνδρὸς εὑρισκόμενα διατετιμημένα, διὰ τὴν περίπτωσιν ὅταν ἡ ἀξίωσίς της ἀπευθύνεται κατ᾽αὐτῶν τῶν πραγμάτων, διότι δὲν δύναται νὰ ἱκανοποιηθῇ ἄλλοθεν.[20]

§ 134. Συμπεραίνοντες ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω, πρῶτον παρατηροῦμεν ὅτι ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὰ διατετιμημένα ἀκίνητα, ὁ νόμος οὗτος δὲν δύναται να ἰσχύσῃ σήμερον, οὔτε διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς διεκδικητικῆς ἀγωγῆς, οὔτε διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς προτιμήσεως τῆς γυναικός, τῶν λοιπῶν ἐνυποθήκων δανειστῶν διὰ μὲν τὴν πρώτην ἕνεκα τοῦ νόμου περὶ μεταγραφῆς (ἄρθρον 12), διὰ δὲ τὴν δευτέραν, ἕνεκα τοῦ νόμου περὶ ὑποθηκῶν, καθ᾽ὃν ἀπὸ τῆς ἐγγραφῆς ἄρχεται τὸ πραγματικὸν δικαίωμα, ἰσχύον κατὰ τῶν λοιπῶν δανειστῶν. Φυσικῷ τῷ λόγῳ δὲ ἂν τὰ διατετιμημένα ἀκίνητα οὔτε ἐξεποιήθησαν, οὔτε εἰς ὑποθήκην ἐδόθησαν παρὰ τοῦ συζύγου, δύνανται ταῦτα νὰ κατασχεθῶσι παρὰ τοῦ δικαιουμένου λαβεῖν τὴν προῖκα, ὡς καὶ ἡ λοιπὴ περιουσία τοῦ ἀνδρός, πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς περὶ προικὸς ἀπαιτήσεως.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἀδιατίμητα ἀκίνητα· ταῦτα, καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ νόμου τούτου, ἀλλὰ λόγῳ τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς ἐκποιήσεως αὐτῶν lex unica K. (5.13) ὑπόκεινται εἰς τὴν ἀγωγὴν τῆς διεκδικήσεως κατὰ παντὸς νομέως καὶ αἱ ἐπ᾽ αὐτῶν χορηγούμεναι ὑποθῆκαι ὑπὸ τοῦ συζύγου, οὐδόλως δύνανται νὰ βλάψωσι τὸ δικαίωμα τοῦ τὴν προῖκα δικαιουμένου ἀναλαβεῖν.

Ὡς πρὸς δέ, τὴν διὰ τὰ κινητὰ σημερινὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου τούτου, παρατηρητέον ὅτι περιορίζεται οὗτος

---

20 Καὶ ὁ Bechmann 2 σελ. 467 φρονεῖ ὅτι ὁ νόμος ἐννοεῖ τὰ res venditionis gratia aestimatae. Περὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀγωγῆς ταύτης ὅρα καὶ τὴν νεωτέραν (1882) ὀλιγοσέλιδον διατριβὴν τοῦ Brandis ἐν τῷ Archiv für civilistische Praxis τόμ. 66, IV σελ. 131—137.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐπίσης διὰ τοῦ νέου περὶ ἐνεχύρου νόμου, δὲν δύναται δηλ. ἡ γυνὴ διὰ τῆς προτιμήσεώς της νὰ βλάψῃ τὰ δικαιώματα τοῦ ἐνεχυρούχου δανειστοῦ.

§ 135. Ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν δὲ τοῦ νόμου τούτου κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον καὶ α') ὡς πρὸς τὸ πρῶτον ζήτημα ἤτοι, τί ἀγωγὴ ἐδόθη, πρέπει νὰ συμφωνήσωμεν μὲ τὴν γνώμην τοῦ Czyhlarz, ὡς τὴν μᾶλλον σύμφωνον πρὸς τὸ γράμμα τοῦ χωρίου· ὡς πρὸς δὲ τὸ δεύτερον ζήτημα, ἤτοι τί σημαίνει ἡ φράσις «si res tamen extent» ὀρθοτέρα εἶναι ἡ γνώμη τῶν φρονούντων ὅτι τὸ χωρίον ἐννοεῖ ἂν τὰ πράγματα εὑρίσκονται εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ ἀνδρός· διότι μόνον διὰ τῆς ἑρμηνείας ταύτης συμβιβάζεται ἡ διεκδίκησις τοῦ αὐτοῦ χωρίου, τῶν διατετιμημένων πραγμάτων πρὸς τὰ περὶ διατιμήσεως ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ δικαίῳ κρατοῦντα, ἅτινα ὁ Ἰουστινιανὸς δὲν κατήργησε, καὶ διότι ἡ ἑρμηνεία αὕτη συμφωνεῖ καὶ πρὸς τὴν διάταξιν 12 § 1 K. (8.18), licet res dotales, vel ex his aliæ comparatæ non extent, sed quocumque mode vel dissipatæ vel consumtae sint, si tamen re ipsa fuerint patri mariti datae.

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὸ non extent ἐξηγεῖται διὰ τοῦ dissipatæ καὶ consumtæ, εἰς τὰ dissipata δὲ περιλαμβάνονται καὶ τὰ ἀπαλλοτριωθέντα, ὡς ἐξάγεται ἐξ ἄλλου νόμου τοῦ Κώδικος 6 § 3 K. (5.9).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

ΤΙ ΑΠΟΔΙΔΕΤΑΙ ;

Περίληψις τῶν περιεχομένων ἐν τῷ παρόντι Κεφαλαίῳ.

A.

§ 136. Τί ἐπραγματεύθημεν μέχρι τοῦδε, τί ὑπολείπεται νὰ πραγματευθῶμεν.

§ 137. Τὰ πράγματα τῆς προικὸς συνεστῶτος τοῦ γάμου ἀποτελοῦσι μίαν universitas, κατὰ τί; τί διαφέρει τῶν λοιπῶν universitates ;

§ 138. Ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν τί ἀποδίδεται ;

B.

§ 139. Διατετιμημένη προίξ, ὁρισμός.

§ 140. Πότε παρήχθη ;

§ 141. Τίς ὁ σκοπὸς τῆς διατιμήσεως ; ὅτι οὐκ ὀρθὴ ἡ γνώμη τῶν πραγματευθέντων τὸ ζήτημα τοῦτο Bechmann, Czyhlarz, Sternberg, Καλλιγᾶ Παπαρρηγοπούλου, διατί ;

§ 142. Τίς ὁ πιθανότερος σκοπὸς τοῦ συμφώνου τῆς διατιμήσεως.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 143. Aestimatio taxationis causa, κανόνες ἰσχύοντες περὶ τῆς ἀποδόσεως τῆς προικὸς ταύτης.

§ 144. Ἂν δὲν ἐξάγεται ῥητῶς ἐκ τοῦ συμβολαίου τίνα διατίμησιν ἐσκόπουν οἱ συμβαλλόμενοι, τί ἰσχύει; παλαιοτέρα γνώμη περὶ τούτου, ἰσχύουσα καὶ ὀρθὴ γνώμη. Νομολογία τοῦ Ἀρείου Πάγου περὶ τούτου.

§ 145. Ἡ διατίμησις ἐξωμοιώθη πρὸς τὴν πώλησιν, κατὰ τί διαφέρει ταύτης;

§ 146. Τί ἀποδίδεται ἐπὶ διατετιμημένης προικός;

§ 147. Αἱ σπουδαιότεραι συνέπειαι τῆς διατιμήσεως. Α', ὅτι ὁ κίνδυνος ὁρᾷ τὸν ἄνδρα, ἐξήγησις τοῦ κανόνος τούτου.

§ 148. Β', ὅτι τὰ διατετιμημένα δὲν ὑπόκεινται εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς πωλήσεως, ἐξήγησις τοῦ κανόνος τούτου.

§ 149. Γ', ὅτι τὰ διατιμηθέντα δὲν θεωροῦνται προικῷα, ἀλλὰ ἡ διατίμησις, ἐξήγησις τοῦ κανόνος τούτου. Εἰς τίνα ἀνήκει τὸ πρὸ τοῦ γάμου commodum, γνώμη Czyhlarz καὶ Παπαρρηγοπούλου, ἀντίκρουσις ταύτης ὑπὸ Sternberg, οὐκ ὀρθή, διατί;

§ 150. Ἐπὶ ἐκνικήσεως τί ἀποδίδει ὁ ἀνήρ;

§ 151. Εἰς τὸ διαφέρον δὲν περιλαμβάνονται οἱ καρποί.

§ 152. Τί ἀποδίδει ὁ ἀνήρ, λυθέντος τοῦ γάμου, ἂν λόγῳ τῆς ἐκνικήσεως, ἔλαβε ποσὸν μικρότερον τῆς διατιμήσεως; διαφωνία Czyhlarz καὶ Sternberg, τίς ἡ ὀρθοτέρα γνώμη;

§ 153. Τί γίνεται ἂν τὰ πράγματα διετιμήθησαν ἐπὶ ἔλαττον τῆς ἀξίας των;

§ 154. Ἂν τὰ πράγματα κατεστράφησαν ἐκ δόλου τοῦ ἀνδρός.

§ 155. Ἂν τὰ πράγματα κατεστράφησαν ἐκ τύχης.

§ 156. Τί ἀποδίδει ὁ ἀνὴρ ἐπὶ μὴ ἀκριβοῦς διατιμήσεως, ἂν τὴν προῖκα συνέστησε τρίτος;

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 157. Συμπέρασμα ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω, καὶ Βυζαντινὸν δίκαιον, *διατετιμημενοαδιατίμητος* προίξ.

Γ.

§ 158. Ἀπόδοσις ἀδιατιμήτου προικός, ἀντικαταστατὰ καὶ μή, προσαυξήσεις, θησαυρός.

§ 159. Τί ἀποδίδει ὁ ἀνὴρ ἐν περιπτώσει ἐκνικήσεως τῆς ἀδιατιμήτου προικός.

§ 160. Ἐξήγησις τοῦ ἐν § 158 τεθέντος κανόνος, ὡς πρὸς τὴν ἐπικαρπίαν· ἂν ἐδόθη προὶξ ἐπικαρπία πράγματος ἀνήκοντος εἰς τὴν γυναῖκα.

§ 161. Ἂν ἡ προὶξ εἶναι ἐπικαρπία ἐπὶ πράγματος τοῦ συζύγου.

§ 162. Ἂν τὸ πρᾶγμα δὲν ἀνῆκεν εἰς τὸν σύζυγον.

§ 163. Ἂν ἐπώλησεν ἡ γυνὴ τὸ πρᾶγμα αὐτῆς ἐφ' οὗ ἡ ἐπικαρπία.

§ 164. Ἂν τρίτος ἔδωκεν εἰς προῖκα ἐπικαρπίαν ;

§ 165. Ἐξέτασις τοῦ παραδείγματος τῶν πηγῶν νόμ. 4. Π. (23.4).

§ 166. Πραγματικαὶ δουλεῖαι.

Δ.

§ 167. Ἐξαίρεσις τοῦ κανόνος ὅτι ἀποδίδεται ὅ,τι ἐδόθη ὡς προίξ. Ἀλλαγὴ τῶν προικῴων μετὰ τὸν γάμον (permutatio dotis), τίνες οἱ συμβαλλόμενοι ; πότε δύναται ὁ πατὴρ νὰ συνάψῃ τοιοῦτον σύμφωνον.

§ 168. Ἀποτέλεσμα τῆς ἐναλλαγῆς.

§ 169. Σημερινὴ ἰσχὺς τῶν διατάξεων τούτων.

§ 170. Πότε ἐπιτρέπεται ἡ τοιαύτη ἐναλλαγή; ἐξήγησις τοῦ κανόνος si hoc mulieri utile est.

§ 171. Ἐσφαλμένη γνώμη τοῦ κ. Παπαρρηγοπούλου καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ῦ 'Αρείου Πάγου περὶ τούτου, ἀσαφὴς γνώμη
Καλλιγᾶ.
τῇ ἀνταλλαγῇ ἐφαρμόζονται τὰ αὐτά, περὶ πε-
γραφῆς τῶν συζύγων, ὡς καὶ ἐν τῷ συμφώνῳ τῆς
ατιμήσεως, ἀντίθετος γνώμη κ. Καλλιγᾶ.
τὸ ἀδιατιμήτως δοθὲν δύναται νὰ γίνῃ διατε-
μημένον συνεστῶτος τοῦ γάμου ;
περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐσφαλμένη ἀπόφα-
ς τοῦ 'Αρείου Πάγου 251 τοῦ 1850.
αύτη ἐναλλαγὴ σήμερον δὲν ἰσχύει, διατί ;
τριβὴ κ. Κρασσᾶ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου.
διὰ προικῴων χρημάτων ἀγορασθὲν γίνεται προι-
ῷον ;
ταλλαγὴ τῶν προικῴων συνεστῶτος τοῦ γάμου
χὶ ἐκ συμφωνίας, ἀλλ'ἐξ ἄλλων λόγων· 1) ἂν τὸ
ᾶγμα καταστραφῇ ἄνευ εὐθύνης τοῦ συζύγου.
Ἂν προικῴου ἐπικοίνου πράγματος ζητηθῇ ἡ
ανομή.
Ἂν τὸ προικῷον ἀναγκαστικῶς ἐκποιηθῇ διότι
το βεβαρημένον δι' ὑποθήκης πρὸ τοῦ γάμου, 4)
ληφθῇ διὰ δημοσίαν ἀνάγκην.

Ε.

ύνη τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὴν προῖκα· ἀντικαταστατὰ
αὶ διατετιμημένα.
ατίμητα, εἰς τί εὐθύνεται ὁ ἀνήρ.
ποῖον πταῖσμα εὐθύνεται ὁ ἀνήρ ;
έβη ἐκ θετικῶν πράξεων ἢ ἐκ παραλείψεων.
μη τοῦ Hasse, ὑποστηρίζοντος ὅτι ὁ ἀνὴρ διὰ
ετικῶν πράξεων βλάπτων τὰ προικῷα, εὐθύνεται
πολύτως καὶ οὐχὶ κατὰ τὴν διάκρισιν, ἂν κατα-
άλλει καὶ εἰς τὰ ἴδια τὴν αὐτὴν ἐπιμέλειαν· ποῦ
τηρίζει ὁ Hasse τὴν γνώμην του ταύτην.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 186. Ἀντίκρουσις τῆς γνώμης ταύτης.

§ 187. Διατί ὁ ἀνὴρ εὐθύνεται μόνον διὰ τὴν diligentiam quam suis; διαφωνία τῶν συγγραφέων. Δονέλλος, Glück, Tigerström, Löhr, Hasse, Bechmann Czyhlarz.

§ 188. Ὀρθοτέρα γνώμη.

§ 189. Ἰδιαίτεραι συμφωνίαι περὶ τῆς εὐθύνης τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὴν τυχηρὰν ἀπώλειαν.

ς.

§ 190. Εὐθύνη τοῦ ἀνδρὸς ἕνεκα τῶν εἰς προῖκα δοθεισῶν ἀπαιτήσεων. Εἰς τί εὐθύνεται ἂν δὲν εἰσέπραξε ταύτας; 1) ἂν ἀδύνατος ἡ παροχὴ ἐκ μέρους τοῦ ὀφειλέτου, λόγῳ τυχαίας καταστροφῆς τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀπαιτήσεως.

§ 191. Ἂν κατέστη ἀδύνατος ἡ παροχὴ λόγῳ ἀνεχείας τοῦ ὀφειλέτου.

§ 192. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ ἀνὴρ εὐθύνεται διὰ πταῖσμα in concreto.

§ 193. Γνώμη τοῦ Hasse, Mayerfeld καὶ Παπαρρηγοπούλου ὅτι ὁ ἀνὴρ εὐθύνεται διὰ culpa in abstracto· ποῦ στηρίζεται ἡ γνώμη αὕτη.

§ 194. Ἀντίκρουσις τῆς γνώμης ταύτης.

§ 195. Παράδοξος γνώμη τοῦ Bechmann περὶ τούτου καὶ ἀντίκρουσις αὐτῆς ὑπὸ Czyhlarz.

§ 196. Κανὼν περὶ τῆς εὐθύνης τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὰς ἀπαιτήσεις.

§ 197. Ἐξαιρέσεις. Α'.) περιπτώσεις δι'ἃς εὐθύνεται ὁ ἀνὴρ καὶ πέραν τοῦ πταίσματος, ἤτοι διὰ τὴν ἀνέχειαν τοῦ ὀφειλέτου, ἄνευ πταίσματος· acceptilatio, novatio, ἂν εἰσέπραξε τόκους, ἂν ἐδέχθη ἐγγυητὴν ἢ ἐνέχυρον.

§ 198. Συνέχεια περὶ τῆς delegatio, ἄρχουσα γνώμη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 199. Συνέχεια. Νεωτέρα γνώμη Windscheid, ποῦ στηρίζεται αὕτη.

§ 200 Συνέχεια. Ἐξήγησις τοῦ χωρίου, ὅπερ ἐπικαλεῖται ὁ Windscheid, ὑπὸ Meyerfeld, Eechmann καὶ Czyhlarz.

§ 201. Συνέχεια. Σχόλιον Βασιλικῶν ὑποστηρίζον τὴν ἄρχουσαν γνώμην, συμπέρασμα καὶ ὀρθὴ γνώμη.

§ 202. Β'.) περιπτώσεις δι' ἃς δὲν εὐθύνεται ὁ ἀνὴρ διὰ τὸ πταῖσμά του· ἂν ἡ ἀπαίτησις εἶναι κατὰ τῆς γυναικός, τοῦ πενθεροῦ ἢ τρίτου δωρησαμένου.

§ 203. Ἡ ἔλλειψις αὕτη τῆς εὐθύνης διὰ τὰ ἀνωτέρω πρόσωπα, δὲν ἐκτείνεται εἰς τοὺς κληρονόμους τῶν προσώπων τούτων.

§ 204. Εὐθύνη τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὴν ὑποτίμησιν τῶν εἰς προῖκα διδομένων μετοχῶν, Τραπεζῶν ἢ χρεωγράφων.

Ζ.

§ 205. Εὐεργέτημα εὐπορίας· ἔννοια αὐτοῦ.

§ 206. Δὲν ἀφαιροῦνται τὰ λοιπὰ χρέη τοῦ ἀνδρός.

§ 207. Πότε στερεῖται τοῦ εὐεργετήματος ὁ ἀνήρ.

§ 208. Οἱ κληρονόμοι τοῦ ἀνδρὸς ἔχουσι τὸ εὐεργέτημα;

§ 209. Τὸ εὐεργέτημα εἶναι προσωπικόν, ἐναντία γνώμη τοῦ Tigerström.

§ 210. Χρόνος καθ'ὃν σκοπεῖται ἡ εὐπορία τοῦ ἀνδρός.

§ 211. Διὰ τοῦ εὐεργετήματος δὲν μειοῦται ἡ ὑποχρέωσις. Συνέπειαι ἐκ τούτου. Δυσκολίαι κατὰ τὸ ἀρχαῖον Ρωμαϊκὸν δίκαιον, ἕνεκα τῆς καταναλώσεως τῆς ἀγωγῆς.

§ 212. Ἡ ἐκ τῶν προτέρων παραίτησις τοῦ εὐεργετήματος ἐθεωρήθη ὡς ἀντικειμένη εἰς τὰ χρηστὰ ἤθη.

§ 213. Ἂν ἰσχύει τοῦτο παρ'ἡμῖν;—ἄρχουσα γνώμη.—Ἀντίκρουσις αὐτῆς. —Ἡ ἐν Γερμανίᾳ ἀμφισβήτησις

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

περὶ τῆς ἰσχύος τοῦ εὐεργετήματος. — Γνώμη Dernburg ὑπὲρ τῆς μὴ ἰσχύος αὐτοῦ. — Ὁ λόγος ἐφ' οὗ στηρίζονται οἱ ἐν Γερμανίᾳ ὑποστηρίζοντες τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ.—Δὲν ὑπάρχει παρ' ἡμῖν.

H.

Ἀναγκαῖαι δαπάναι.

§ 214. Φιλολογία περὶ τοῦ ζητήματος.

§ 215. Χωρία τῶν πηγῶν περὶ τῆς ἐννοίας τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν.

§ 216. Πόρισμα ἐκ τῶν ἀνωτέρω χωρίων περὶ τῆς ἐννοίας τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν.

§ 217. Ὁρισμὸς τοῦ Dernburg, διατί δὲν εἶναι πλήρης;

§ 218. Διάκρισις τοῦ παλαιοτέρου καὶ νεωτέρου δικαίου περὶ τῆς ἐννοίας αὐτῶν.

§ 219. Ὁρισμὸς τῶν λοιπῶν συγγραφέων διατί καὶ οὗτος δὲν εἶναι πλήρης.

§ 220. Ποῦ στηρίζομεν τὴν γενομένην διάκρισιν περὶ τῆς ἐννοίας τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν εἰς τὸ ἀρχαιότερον καὶ νεώτερον δίκαιον.

§ 221. Γνώμη τοῦ Leist, καθ' ἣν εἰς ταύτας περιλαμβάνεται καὶ ἡ διατροφὴ τῆς γυναικός! Ἀντίκρουσις ταύτης.

§ 222. Πότε παύει ἡ εὐθύνη τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὴν παράλειψιν τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν.

§ 223. Διὰ τίνας ἐκ τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν δικαιοῦται ὁ ἀνήρ.

§ 224. Ἐνέργεια τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν, ἤτοι ἐξήγησις τοῦ ἀξιώματος impensæ necessariæ ipso jure dotem minuunt.

§ 225. Πρακτικαὶ συνέπειαι τοῦ ἀξιώματος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 226. Ἐφαρμογὴ τοῦ ἀξιώματος ἐπὶ τῶν διαφόρων πραγμάτων τῆς προικός.

§ 227. Δυσκολία ἐφαρμογῆς τοῦ ἀξιώματος, ἂν τὰ πράγματα τῆς προικὸς δὲν συνίστανται εἰς χρήματα ἢ διατετιμημένα πράγματα. Διαφωνία τῶν Ρωμαίων νομοδιδασκάλων, καὶ χωρία τῶν πηγῶν μαρτυροῦντα ταύτην.

§ 228. Διαφωνία τῶν συγγραφέων περὶ τῆς ἐννοίας τῶν χωρίων τῶν πηγῶν.

§ 229. Γνώμη τοῦ Δονέλλου καὶ τῶν ἀκολουθούντων αὐτόν.

§ 230. Γνώμη τοῦ Κουϊακίου καὶ τῶν ἀκολουθούντων αὐτόν.

§ 231. Εἰς τί ἄλλο περιστρέφεται ἡ διαφωνία τῶν συγγραφέων.

§ 232. Λύσις τῶν ἄνω διαφωνιῶν.

§ 233. Μετὰ τὰ ἀνωτέρω τίς ἡ ἀληθὴς ἔννοια τοῦ χωρίου.

§ 234. Ἕτερα χωρία τῶν πηγῶν μαρτυροῦντα τὴν γνώμην τοῦ Οὐλπιανοῦ.

§ 235. Διαφωνία περὶ τὴν μετάφρασιν τοῦ χωρίου.

§ 236. Εἰς τί συνίστανται ἡ διαφωνία τῶν Ρωμαίων νομοδιδασκάλων.

§ 237. Διαφορὰ τῶν πρακτικῶν συνεπειῶν ἑκάστης γνώμης.

§ 238. Τίς ἡ ὀρθοτέρα γνώμη καὶ διατί ;

§ 239. Κανὼν ἐξαγόμενος ἐκ τῆς συνόψεως τῶν ἀνωτέρω περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀξιώματος.

§ 240. Ὁ λόγος δι' ὃν καθιερώθη ἡ τοιαύτη ἐνέργεια τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν, γνώμη τοῦ Δονέλλου καὶ ἀντίκρουσις αὐτῆς.

§ 241. Γνώμη τοῦ Jhering καὶ ἀντίκρουσις αὐτῆς.

§ 242. Γνώμη τοῦ Wilhelm Best διατί ἀπεκρούσθη ;

§ 243. Ὀρθοτέρα ἡ γνώμη τῶν νεωτέρων Dernburg καὶ Bechmann.

§ 244. Ἂν ὁ ἀνὴρ ἀποδώσῃ τὴν προῖκα χωρὶς νὰ κρατήσῃ τὰς ἀναγκαίας δαπάνας ἔχει δικαίωμα νὰ ἀπαιτήσῃ ταύτας; Χωρίον τῶν πηγῶν πραγματευόμε-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νον τὸ ζήτημα. Διαφωνία τῶν συγγραφέων, καὶ ὀρθοτέρα γνώμη.

§ 245. Ἀπαγόρευσις τοῦ συμφώνου τοῦ μὴ ἀπαιτεῖν τὸν ἄνδρα τὰς ἀναγκαίας δαπάνας.

Θ.

§ 246. Retentiones et dote. Εἰσαγωγή. Πόθεν ἀνεπτύχθησαν καὶ ἐμορφώθησαν αὗται, μαρτυρίαι τοῦ Boëthii καὶ Πλουτάρχου.

§ 247. Διατί ὠνομάσθησαν οὕτω ;

§ 248. Πόσαι ἦσαν; καὶ πόθεν ἐπήγασεν ἑκάστη ;

§ 249. Retentio propter impensas· ὁρισμὸς καὶ παραδείγματα τῶν πηγῶν.

§ 250. Στοιχεῖα.

§ 251. Ἀντίκρουσις τῆς κοινῆς γνώμης ὅτι ἐπωφελεῖς δαπάναι εἶναι καὶ αἱ συντελοῦσαι εἰς τὴν αὔξησιν μόνον τῆς ἀξίας τοῦ πράγματος. Ἀπόδειξις ὀρθότητος ἐκφερομένης γνώμης.

§ 252. Ἐξαίρεσις τοῦ κανόνος.

§ 253. Τύχη τῶν δαπανῶν τούτων κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς προικός. Χωρία τῶν πηγῶν λύοντα τὸ ζήτημα.

§ 254. Ἀσάφεια τῶν πηγῶν διὰ τὰς δαπάνας ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς γυναικός. Γνώμη τῶν συγγραφέων περὶ τούτων.

§ 255. Μέσον ἱκανοποιήσεως τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὰς δαπάνας ταύτας. Κατάργησις ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ.

§ 256. Ἀνακριβὴς γνώμη κ. Παπαρρηγοπούλου περὶ τῆς μὴ ἀπαιτήσεως τῶν δαπανῶν τούτων, ἂν δὲν ἦσαν ὑπέρμετροι.

§ 257. Impensae voluptuariae.

§ 258. Retentio propter res donatas.

§ 259. Retentio propter res amotas.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

I.

Περὶ ἀποδόσεως καρπῶν.

§ 260. Πότε τὰ μάρμαρα θεωροῦνται καρπός, ἐξέτασις τοῦ σχετικοῦ χωρίου τῶν πηγῶν,

§ 261. Ἀσχολία τῶν συγγραφέων περὶ τῆς νομικῆς σημασίας τοῦ χωρίου, γνώμη τῶν ἀρχαιοτέρων συγγραφέων, ἀντίκρουσις αὐτῆς.

§ 262. Γνώμη Κουϊακίου καὶ ἀντίκρουσις αὐτῆς.

§ 263. » Clück καὶ Cöppert.

§ 264. » Schröder, ὃν ἀκολουθεῖ καὶ ὁ νεώτερος Sternberg.

§ 265. » κ. Παπαρρηγοπούλου.

§ 266. Μᾶλλον σύμφωνος πρὸς τὸ γράμμα τοῦ νόμου εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Schröder, γνώμη τοῦ Czyhlarz.

§ 267. Συμπέρασμα.

§ 268. Οἱ συνεστῶτος τοῦ γάμου καρποὶ τίνι ἀνήκουσι καὶ διατί ;

§ 269. Οἱ πρὸ τοῦ γάμου καρποί.

§ 270. Οἱ μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου καρποί. Κανών.

* 271. Δυσκολία ἐφαρμογῆς τοῦ κανόνος ἐπὶ τῶν περιοδικῶς παραγομένων καρπῶν. Ζητήματα γενόμενα ἐντεῦθεν, χωρία τῶν πηγῶν περὶ τοῦ πρώτου ζητήματος.

§ 272. Χωρία τῶν πηγῶν περὶ τοῦ δευτέρου ζητήματος, διαφωνία τῶν συγγραφέων περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ χωρίου. Ἄρχουσα γνώμη.

§ 273. Ἀντίκρουσις τῆς ἀρχούσης γνώμης ὑπὸ Francke Windscheid, Czyhlarz καὶ γνώμη τούτων.

§ 274. Τίς ἡ προτιμωτέρα γνώμη καὶ διατί ;

§ 275. Γνώμη τοῦ Bechmann.

§ 276. Δυσκολία παρεχομένη εἰς ἑκάστην τῶν ἄνω γνωμῶν ὑπὸ τοῦ χωρίου τοῦ Παπινιανοῦ νόμος 7, § 1.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πανδ. (24.3)· ἄκρα διαφωνία τῶν συγγραφέων. Τὸ παράδειγμα ὅπερ ἀναφέρει ὁ Παπινιανός.

§ 277. Φιλολογία ἐπὶ τοῦ ζητήματος, ἑρμηνεία Ulrich Jasius, Κουϊακίου, ὑπῆρξεν ἡ ἄρχουσα γνώμη. Ἀντίκρουσις αὐτῆς, τίνες ἠκολούθησαν ταύτην ἐκ τῶν νεωτέρων.

§ 278. Ἑρμηνεία Andreas Alciatus καὶ ἀντίκρουσις αὐτῆς ὑπὸ Duaren.

§ 279. Ἑρμηνεία Duaren· οἱ ἀκολουθήσαντες αὐτήν, ἀντίκρουσις αὐτῆς ὑπὸ Pacius.

§ 280. Ἑρμηνεία τοῦ Pacius καὶ ἀντίκρουσις αὐτῆς.

§ 281. Ἑρμηνεία Ἰωάν. Δομ. Μαρτουκίου· οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτόν, ἐν οἷς καὶ ὁ νεώτερος ὅλων περὶ τοῦ ζητήματος τούτου γράψας.

§ 282 Ἑρμηνεία Anton Merenda.

§ 283. » Κονάνου.

§ 284. » Schrader.

§ 285. » Czyhlarz, Windscheid, Bolze, καὶ Brandis.

§ 286. Τί ἰσχύει σήμερον παρ' ἡμῖν.

A.

§. 136. Εἴδομεν μέχρι τοῦδε εἰς τίνα ἀποδίδεται ἡ προίξ, ὁπωσδήποτε λυθέντος τοῦ γάμου, παρὰ τίνος ἀποδίδεται, τὸν χρόνον καθ' ὃν ἀποδίδεται καὶ τὰ ἔνδικα μέσα, δι' ὧν ἐπιδιώκεται ἡ ἀπόδοσις τῆς προικός.—Ἤδη μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος «τί εἶναι τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀποδόσεως». Πρὸς πλήρη δὲ ἐξέτασιν τούτου, παρίσταται ἀνάγκη νὰ ἐξετάσωμεν ἐκτὸς ἄλλων, τὰ περὶ προσαυξήσεων τῆς προικός, τὰ περὶ διατετιμημένης

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ ἀδιατιμήτου προικός, τὰ ζητήματα ἕνεκα τῶν ὁποίων δύναται νὰ μειωθῇ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀποδόσεως λ. χ., τὰ ἀναγκαῖα δαπανήματα, προσέτι τὰς retentiones, τὸ εὐεργέτημα τῆς εὐπορίας τοῦ ἀνδρός, τὴν εὐθύνην τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὰ προικῷ πράγματα καὶ τέλος τὰ περὶ καρπῶν· διότι πάντα τὰ ζητήματα ταῦτα ἔχουσι στενωτάτην σχέσιν πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦ παρόντος κεφαλαίου, ὡς ἐν τοῖς καθ'ἕκαστον δειχθήσεται.

§ 137. Ἡ καθιέρωσις τῆς ὑποχρεώσεως πρὸς ἀπόδοσιν τῆς προικός, προσέδωκεν εἰς τὴν προῖκα ἕτερον νομικὸν χαρακτῆρα. Προτοῦ καθιερωθῇ ἡ ὑποχρέωσις αὕτη, εἴδομεν ἀλλαχοῦ ὅτι ἡ προὶξ ἦτο μία causa adquirendi dominii, ἅμα ἐδίδετο ἡ προὶξ οὐδένα περιπλέον νομικὸν χαρακτῆρα εἶχεν, ἤτοι τὰ ἀποτελοῦντα τὴν προῖκα πράγματα μετέβαινον εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἀπετέλουν μέρος ταύτης, ὡς ἀπετέλει μέρος τῆς περιουσίας του, πᾶν πρᾶγμα, ὅπερ ἐξ ἀγορᾶς ἢ ἐξ ἄλλης αἰτίας εἶχε περιέλθει εἰς αὐτόν.

Ἡ καθιέρωσις ὅμως τῆς εἰς ἀπόδοσιν τῆς προικὸς ὑποχρεώσεως μετέβαλε τοῦτο· μεταβαίνουσι μὲν καὶ πάλιν τὰ πράγματα τῆς προικὸς εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ ἀνδρός, ἐξακολουθεῖ ὅμως ἡ προὶξ ἔχουσα νομικὸν χαρακτῆρα κατὰ τοῦτο, ὅτι τὰ πράγματα ταῦτα, ἐν περιπτώσει ὡρισμένων προϋποθέσεων, ἀποχωρίζονται πάλιν ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρός. Τούτῳ δὲ τῷ λόγῳ, ἤτοι ἕνεκα τῆς ἐνδεχομένης ἀποδόσεως, λαμβάνουσι τὰ πράγματα τῆς προικὸς ἐν τῇ περιουσίᾳ τοῦ ἀνδρὸς ἰδιαιτέραν τινα θέσιν, καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἀποτελοῦσιν μίαν universitas.

Ἡ ἰδιαιτέρα αὕτη θέσις τῆς προικὸς ἐν τῇ τοῦ ἀνδρὸς περιουσίᾳ καθαρῶς διαφαίνεται, ἐν τῇ εὐθύνῃ τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὴν προῖκα, εὐθύνεται δηλ. ὁ ἀνὴρ διὰ τὴν προῖκα, ἐνῷ κυρίως δὲν ἔπρεπε νὰ εὐθύνηται, καθὸ κύριος αὐτῆς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐπίσης ἐν τῇ περιπτώσει καθ' ἣν δοθῇ προὶξ ἐπικαρπία τῆς γυναικὸς ἐπὶ πράγματος τοῦ ἀνδρός, ἐπέρχεται μὲν consolidatio, συνιστᾶται ὅμως ἐκ νέου ἡ ἐπικαρπία ὑπὲρ τῆς γυναικὸς λυθέντος τοῦ γάμου.

Τὴν universitatem ταύτην δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν πρὸς τὰς λοιπὰς universitates juris λ.χ. τὴν hereditas, διότι διαφέρει οὐσιωδῶς.

Ἡ universitas τῆς προικὸς δὲν ἀποτελεῖ αὐθύπαρκτον περιουσίαν, οὐδὲ ἀποδίδεται ὡς σύνολον, δὲν λαμβάνει χώραν καθολικὴ διαδοχή, ἀλλ' εἰδική· ἕκαστον τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν πραγμάτων ἀποδίδεται κατὰ τοὺς περὶ τοῦ πράγματος τούτου κρατοῦντας κανόνας τοῦ δικαίου.

Τὰ ὅρια αὐτῆς εἶναι λίαν περιωρισμένα καὶ μόνον ὑπὸ τὴν ἔποψιν, ἣν εἴδομεν εἶναι τοιαύτη, ἤτοι, καθ' ὅσον διαμένουσι τὰ πράγματα παρὰ τῷ ἀνδρί, ἀποτελοῦσιν ἰδιαιτέραν τινὰ θέσιν ἐν τῇ περιουσίᾳ αὐτοῦ Ἐκ τούτου δὲ ἐξηγηθήσονται διάφορα ζητήματα τοῦ παρόντος κεφαλαίου.[1]

§ 138. Φυσικὴ ἀπάντησις, ἀποτελοῦσα τὸν κανόνα, εἰς τὴν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ παρόντος κεφαλαίου ἐρώτησιν, εἶναι ὅτι ἀποδίδεται ὅ,τι ἐδόθη ὡς προίξ.

Τοῦ κανόνος τούτου ὑπάρχουσιν ἐξαιρέσεις στηριζόμεναι αἱ μὲν εἰς συμφωνίας, αἱ δὲ εἰς τὸν νόμον. Τοιαύτη διὰ συμφωνίας ἐξαίρεσις εἶναι ἡ διατετιμημένη προίξ, εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ὁποίας προβαίνομεν.

B.

§ 139. Διατίμησις τῆς προικὸς (æstimatio dotis) λέ-

---

1 Πρβλ. Bechmann σελ. 185. Scheurl, Krit viert. τόμ. 12 σελ. 268 καὶ Czyhlarz σελ. 227.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γεται ἡ συμφωνία ὅπως ἀποδοθῶσιν ἐν περιπτώσει λύσεως τοῦ γάμου, οὐχὶ τὰ εἰς προῖκα δοθέντα πράγματα, ἀλλὰ ἀντὶ τούτων χρηματικὸν ποσόν, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν πραγμάτων τούτων.

§ 140. Πότε παρήχθη αὕτη ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ δικαίῳ δὲν εἶναι γνωστόν, τὸ μόνον ὅπερ γνωρίζομεν εἶναι ὅτι ἐπὶ Λαβεῶνος ἦτο γνωστή, παραδέχονται δὲ οἱ συγγραφεῖς ὅτι παρήχθη ἐξ ἔθους καὶ ἀνεπτύχθη διὰ τῆς ἐπεξεργασίας τῶν νομομαθῶν.

§ 141. Ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦ συμφώνου τῆς διατιμήσεως, οὐδόλως φαίνεται ἡμῖν ὀρθὴ ἡ γνώμη τῶν πραγματευθέντων τὸ ζήτημα τοῦτο συγγραφέων. Ὁ Czyhlarz φρονεῖ (σελ. 152), ὅτι κύριος σκοπὸς τοῦ συμφώνου τῆς διατιμήσεως ἦτο νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν γυναῖκα ἐκ τοῦ κινδύνου τῆς τυχηρᾶς ἀπωλείας, ὃν ἔφερε κατὰ τὰς γενικὰς διατάξεις τοῦ περὶ προικὸς δικαίου. Ἐκτὸς δὲ τούτου φρονεῖ ὅτι εἰσήχθη καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν δυσκολιῶν περὶ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀξίας ἐν περιπτώσει ἀπωλείας τοῦ προικῴου πράγματος, ἢ χειροτερεύσεως αὐτοῦ ἐκ πταίσματος τοῦ ἀνδρός, ἢ τῆς εὑρέσεως τῆς ταὐτότητος τῶν κινητῶν, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀποδόσεως τῆς προικός.

Ἐκ τῶν ἡμετέρων ὁ κ. Παπαρρηγόπουλος ἐν μὲν σελ. 143 καὶ 199 οἰκογ. παραδέχεται ὡς σκοπὸν τοῦ συμφώνου τῆς διατιμήσεως τὸ δεύτερον μέρος τῆς γνώμης τοῦ Czyhlarz, ὅτι δηλ. εἰσήχθη πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἀνωτέρω δυσκολιῶν περὶ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀξίας τοῦ προικῴου κατὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου. Κατωτέρω δὲ ἐν σελ. 204 δέχεται καὶ τὸ πρῶτον μέρος τῆς γνώμης τοῦ Czyhlarz, ὅτι δηλ. κύριος σκοπὸς τοῦ συμφώνου εἶναι ἡ ἀσφάλεια τῆς γυναικός.

Ὁ κ. Καλλιγᾶς § 85 οἰκογ. δέχεται ἐπίσης ὡς σκοπὸν τοῦ συμφώνου τὸ δεύτερον μέρος τῆς γνώμης τοῦ Czyhlarz

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἤτοι πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐκτεθεισῶν δυσκολιῶν, κατὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου κλπ.

Τοῦτο ἐπίσης δέχεται καὶ ὁ νεώτερος Sternberg σελ. 3 § 2, ἀποκρούει ὅμως οὗτος τὴν γνώμην τοῦ Czyhlarz, καθ' ἣν σκοπὸς τοῦ συμφώνου ἦτο ἡ ἀσφάλεια τῆς γυναικὸς κατὰ τοῦ κινδύνου τῆς ἀπωλείας.

Καὶ πολὺ ὀρθῶς, διότι ἂν σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο ἡ ἀσφάλεια τῆς γυναικὸς κατὰ τοῦ κινδύνου τῆς ἀπωλείας, ἔπρεπε νὰ ἀποκλεισθῇ ὁ ἀνὴρ τοῦ κέρδους τοῦ commodum, ἤθελον δὲ ἀπαγορευθῆ τὰ σύμφωνα ταῦτα, ὡς ἀντιτιθέμενα εἰς τὴν aequitas τοῦ προικῴου δικαίου, οἱ δὲ σύζυγοι ἤθελον ἀποφεύγει νὰ συνάπτωσι τοιαῦτα σύμφωνα, ἅτινα ἤθελον ἐπιφέρει εἰς αὐτοὺς μόνον βλάβην, ἐν ᾧ ὡς ἐκ τῶν πολυαρίθμων περὶ τοῦ συμφώνου τούτου χωρίων τῶν πηγῶν προκύπτει, ἦσαν συνηθέστατα· ἄλλως τε δέ, εἶναι καὶ ἀναπόδεικτον τοῦτο, διότι ὁ Czyhlarz στηριζόμενος εἰς τὸ χωρίον 10 πρ. Π. (23.3) οὐδὲν ἀποδεικνύει, καθ' ὅσον ὁ Οὐλπιανὸς ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἁπλῶς λέγει ὅτι μᾶλλον συμφέρει εἰς τὸν ἄνδρα νὰ μὴ λαμβάνῃ τὰ πράγματα τῆς προικὸς διατετιμημένα, ἵνα μὴ φέρῃ τὸν κίνδυνον. Ἐκ τούτου ὅμως οὐδόλως ἕπεται ὅτι τὸ σύμφωνον τῆς διατιμήσεως παρήχθη ὅπως ἀσφαλίσῃ τὴν γυναῖκα ἐκ τοῦ κινδύνου τῆς τυχηρᾶς ἀπωλείας.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ δεύτερον μέρος τῆς γνώμης τοῦ Czyhlarz, ὅπερ καὶ ὁ Sternberg δέχεται, καὶ ὁ κ. Καλλιγᾶς καὶ ὁ κ. Παπαρρηγόπουλος, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ἐντελῶς ἀναπόδεικτος, οὐδαμοῦ στηριζομένη, οὐδὲ δεικνύουσιν οἱ εἰρημένοι συγγραφεῖς ποῦ στηρίζουσι ταύτην. Εἶναι ἁπλῆ εἰκασία, ἥτις δὲν φαίνεται ἡμῖν πιθανή.

Διότι ἂν σκοπὸς τοῦ συμφώνου τούτου ἦτο ἡ ἀποφυγὴ τῶν δυσκολιῶν περὶ τὴν διατίμησιν τῶν προικῴων κατὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου, ἔπρεπε νὰ εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἡ γε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ομένη διατίμησις, καθ' ὅσον τότε μόνον ἤθελον ἀποφύγει
ὰς δυσκολίας αὐτάς, ἤθελον δὲ φροντίζει καὶ οἱ συμβαλ-
όμενοι νὰ διατιμῶσιν ἀκριβῶς τὰ πράγματα.

Τὰς δυσκολίας ὅμως περὶ ὧν πρόκειται δὲν ἀπέφυγον,
ος ἀσφαλῶς δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῶν πολλῶν
ωρίων τῶν πηγῶν, ἅτινα πραγματεύονται τὸ ζήτημα, τί
ποδίδει ὁ ἀνὴρ ἐν περιπτώσει μὴ ἀκριβοῦς ἀποτιμήσεως,
αθ' ὅσον ἡ γενομένη διατίμησις δὲν ἦτο ὑποχρεωτική, ὡς
ατωτέρω δειχθήσεται.

Ἐπίσης φαίνεται ὅτι σπανίως ἡ διατίμησις ἦτο ἀκριβὴς
ἢ μᾶλλον ὅτι οἱ συμβαλλόμενοι δὲν προσεῖχον πολὺ εἰς
τὴν ἀκριβῆ διατίμησιν, ὅπερ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παραλί-
τωσιν, ἂν σκοπὸς τοῦ συμφώνου ἦτο ὁ περὶ οὗ πρόκειται.
Δὲν προσεῖχον δὲ εἰς τὴν ἀκριβῆ διατίμησιν οἱ συμβαλλό-
μενοι, διότι ἠδύναντο καὶ κατὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου, ἐν
περιπτώσει ἀποδόσεως τῆς διατιμήσεως, νὰ ἐξεύρωσι τὰ
κατ' αὐτήν.

Τοῦτο ἐπίσης ἀσφαλῶς προκύπτει ἐκ τῶν πολλῶν χω-
ρίων, ἅτινα πραγματεύονται περὶ τῆς justa aestimatio,
ὥστε κύριος σκοπὸς τοῦ συμφώνου, δὲν δυνάμεθα νὰ δε-
χθῶμεν ὅτι ἦτο ἡ διατίμησις, τοῦτο φαίνεται μᾶλλον παρ-
επόμενον, διότι ὡς εἴρηται, ἠδύνατο ἑκάτερος τῶν συμβαλ-
λομένων συζύγων κατὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου ν' ἀμφισβητῇ
τὸ ἀκριβὲς τῆς διατιμήσεως καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἔδει
πάλιν νὰ ἐξερευνηθῇ ἡ ἀκριβὴς ἀξία τοῦ πράγματος, καὶ
ἰδοὺ ὅτι προκύπτει ἡ αὐτὴ δυσκολία ἣν νομίζουσιν οἱ εἰ-
ρημένοι συγγραφεῖς, ὅτι ἠθέλησε νὰ θεραπεύσῃ τὸ σύμφω-
νον τῆς διατιμήσεως.

§ 142. Ἕνεκα τῶν λόγων τούτων νομίζομεν ὅτι τὸν
σκοπὸν τοῦ συμφώνου τῆς διατιμήσεως πρέπει νὰ ζητήσω-
μεν ἀλλαχοῦ. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Ρω-
μαϊκοῦ δικαίου, δὲν ἔχομεν ἐπίσημον εἴδησιν περὶ τοῦ σκο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ποῦ τοῦ συμφώνου τούτου. Ἐν ἀπορίᾳ δὲ τοιαύτης ἐπισήμου εἰδήσεως διατί νὰ δεχθῶμεν ὡς σκοπὸν αὐτοῦ, τὸν ἄνω ἐκτεθέντα, ὅστις ἀναιρεῖται ἐκ τῶν ἀνωτέρω σκέψεων καὶ νὰ μὴ δεχθῶμεν, ὅπερ εἶναι καὶ φυσικώτερον, ὅτι σκοπὸς τοῦ συμφώνου ἦτο ὁ καὶ σήμερον ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὑπάρχων, ὅπως δύναται δηλαδὴ ὁ ἀνὴρ νὰ πωλῇ τὰ προικῷα πράγματα συνεστῶτος τοῦ γάμου;

Ἀφ' οὗ μάλιστα, αὕτη ἦτο ἀληθῶς δυσκολία ἀνυπέρβλητος, ἥτις ἠδύνατο νὰ ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴν τῶν Ρωμαίων, ὅπως ζητήσωσι τὴν διόρθωσιν αὐτῆς, τροποποιοῦντες τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς lex julia περὶ ἐκποιήσεως τῶν προικώων, διὰ τῆς ἐπινοήσεως τοῦ συμφώνου τῆς διατιμήσεως, ἥτις ἀπαγόρευσις τῆς ἐκποιήσεως κατά τινας περιπτώσεις, ἠδύνατο νὰ εἶναι πρὸς βλάβην καὶ τῆς γυναικὸς αὐτῆς· ἂν ὑποθέσωμεν λ.χ. ὅτι ἐδίδετο εἰς προῖκα πρᾶγμα ἀπρόσοδον.

Ὑπῆρχον λοιπὸν ἀνέκαθεν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὡς καὶ σήμερον ἀνάγκαι, ἕνεκα τῶν ὁποίων συμφέρει ἀμφοτέροις τοῖς συζύγοις νὰ δίδηται ἡ προῖξ διατετιμημένη, ὅπως δύναται ὁ σύζυγος νὰ ἐκποιῇ ταύτην, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀνάγκην νὰ λαμβάνῃ πρὸς τοῦτο τὴν συναίνεσιν τῆς γυναικὸς (ὡς ἠδύνατο κατὰ τὸν Ἰούλιον νόμον), καθ' ὅσον δὲν ἠδύνατο νὰ ᾖ βέβαιος περὶ τῆς συναινέσεως τῆς γυναικὸς ἐν τῷ μέλλοντι.[2]

§ 143. Προσέτι δὲ ἡ ὕπαρξις τῆς æstimatio taxationis causa ἐπιρρωνύει ἔτι μᾶλλον τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ συμφώνου τούτου.

---

2 Δύσκολον νὰ ἐφαρμοσθῇ τοῦτο ἐπὶ κινητῶν, ἀλλὰ τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι οἱ Ρωμαῖοι κυρίως ἀπέβλεψαν εἰς τὰ ἀκίνητα κατὰ τὴν ἀρχικὴν ἐπινόησιν τοῦ συμφώνου τῆς διατιμήσεως.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δὲν δυνάμεθα δὲ νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸν σκοπὸν ὃν ἀποδίδει ὁ Czyhlarz εἰς τὸ σύμφωνον τῆς διατιμήσεως, τὸν ἀποδίδει εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς æstimatio, διότι ἐν τῇ aestimatio taxationis causa, θεωρεῖται ἐν προικί, οὐχὶ τὸ διατιμηθὲν ποσόν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ δοθὲν εἰς προῖκα πρᾶγμα ἑπομένως ποῦ ἡ ἀσφάλεια τῆς γυναικὸς ἀπὸ τοῦ κινδύνου τῆς τυχηρᾶς ἀπωλείας; ἀφοῦ ἡ γυνὴ φέρει τὸν κίνδυνον. Περὶ τοῦ εἴδους τούτου τῆς aestimatio, taxationis causa, κρατοῦσιν ἐπὶ ἀποδόσεως προικὸς οἱ αὐτοὶ κανόνες, οἱ κρατοῦντες καὶ ἐπὶ τῆς dos inaestimata, περὶ ἧς κατωτέρω.

§ 144. Ἂν ἡ βούλησις τῶν συμβαλλομένων δὲν ἐκφράζεται ρητῶς ἐν τῷ συμβολαίῳ περὶ τοῦ ἂν ἐσκόπουν τὴν venditionis causa, ἢ τὴν taxationis, τότε γεννᾶται τὸ ζήτημα ποῖον εἶδος διατιμήσεως πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς τελεσθέν.

Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχαιοτέρων συγγραφέων[3] εἶχον τὴν γνώμην, ἥτις ἦτο τότε καὶ ἡ ἄρχουσα, ὅτι ἐν ἀμφιβολίᾳ πρέπει νὰ ἐκλάβωμεν τὴν διατίμησιν ὡς taxationis causa γενομένην· ἡ γνώμη ὅμως αὕτη ἀπὸ τοῦ Clück καὶ ἐντεῦθεν ἐγκατελείφθη, καὶ κρατεῖ ἡ ἐναντία σήμερον, καθ' ἣν δηλ. ἐν ἀμφιβολίᾳ θεωρητέα ἡ διατίμησις ὡς γενομένη venditionis causa.

Εἶναι δὲ καὶ ὀρθοτέρα ἡ γνώμη αὕτη, ὡς στηριζομένη εἰς τὸν νόμον 3 Πανδ. (19.2). Βασιλ. (20.1) γ'. Τὴν γνώμην δὲ ταύτην παρεδέχθη καὶ ὁ Ἄρειος Πάγος διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 129 τοῦ 1853 καὶ 72 τοῦ 1856 ἀποφάσεών του.[4]

---

3 Ὅρα τούτους ἐν ὑποσημ. 83 σελ. 30 τόμ. κε'. Clück.

4 Διὰ τὸν παρ' ἡμῖν προσδιορισμὸν τῆς ἀξίας λόγῳ τοῦ χαρτοσήμου ὅρα Καλλιγᾶ καὶ Παπαρρηγόπουλον, διὰ τοὺς στρατιωτικοὺς ὅρα Πεῖραν Ἰωάν. σελ. 3337, σημ. 33.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 145. Τὸ τῆς διατιμήσεως σύμφωνον ἀναπτυχθὲν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων νομομαθῶν, δι' ὃν λόγον ἀνωτέρω εἴρηται, ἐξωμοιώθη ὑπ' αὐτῶν πρὸς τὴν πώλησιν, διὰ τούτου ὅμως δὲν πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἐθεώρουν αὐτὸ καθ' ὅλα ὅμοιον πρὸς τὴν πώλησιν, διότι ὁ ριζικὸς χαρακτὴρ τοῦ συναλλάγματος τούτου δὲν μετεβλήθη, τὴν aestimatio, δὲν ἐθεώρουν simplex venditio, ἀλλὰ venditio dotis causa νόμ. 16, Π. (23.3), μόνον δὲ ὅπως ἐφαρμόσωσι διατάξεις τινὰς τῆς πωλήσεως καὶ εἰς τὸ σύμφωνον τῆς διατιμήσεως ἐξωμοίωσαν ταύτην πρὸς τὴν πώλησιν.

Ἐκ τῆς πωλήσεως ἐφηρμόσθησαν ἰδίως :

1) Αἱ διατάξεις περὶ ἐκνικήσεως, χορηγησάντων τῶν Ρωμαίων εἰς τὸν σύζυγον τὴν actio emti νόμος 10. Κώδ. (5.12).

2) Αἱ διατάξεις περὶ τοῦ periculum καὶ commodum τοῦ πωληθέντος πράγματος νόμ. 14. 15. Π. (23.3).

3) Αἱ διατάξεις περὶ χρησιδεσποτείας τοῦ ἀγορασθέντος πράγματος, ὅτι δηλ. ὁ ἀνὴρ χρησιδεσπόζει pro emtore καὶ οὐχὶ pro dote. Fragm. § 111 καὶ νόμ. 2 Π. (41.9).

Ἂν δὲ συνέβαινε νὰ δοθῶσι τὰ πράγματα καὶ δὲν ἐτελεῖτο ὁ γάμος, δὲν ζητεῖται ἡ aestimatio, ἀλλὰ αὐτὰ τὰ πράγματα (νόμ. 17 § 1 Πανδ. 23.3) « Res repeti debeat non pretium» διὰ τῆς rei vindicatio, διότι ὁ ἀνὴρ δὲν ἐγένετο κύριος τῶν πραγμάτων, μὴ ἐπακολουθήσαντος τοῦ γάμου, ἂν δὲ τὰ παραδοθέντα πράγματα κατεστράφησαν, χορηγεῖται ἡ condictio sine causa. Νόμος 5. Π. (12.7). «Condictio sine causa competit».[5]

---

5 Ὁ Gzyhlarz, ἐν τῷ Zeitschrift für civilist. Praxis νέα σειρὰ τόμ. κ'. σελ. 14 καὶ ὁ κ. Παπαρρηγόπουλος οἰκογ. σελ. 201 χορηγοῦσι καὶ τὴν actio prescriptis verbis.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 146. Λυθέντος τοῦ γάμου, ἐπὶ διατετιμημένης προικός, ἀποδίδεται ἡ διατίμησις· ἀδιαφόρως ἂν τὰ διατιμηθέντα κατεστράφησαν ἐκ τύχης ἢ ἐκ πταίσματος τοῦ συζύγου, διότι ἐνταῦθα ὁ σύζυγος summae velut pretii debitor efficitur. Νόμ. 5. Κ. (5.15).

§ 147. Αἱ σπουδαιότεραι δὲ συνέπειαι τῆς διατιμήσεως εἶναι:

Α') Ὅτι ὁ κίνδυνος τῶν διατιμηθέντων πραγμάτων ὁρᾷ τὸν ἄνδρα, νόμος 51 Πανδ. (24.3) «aestimatae res usu etiam mulieris periculo mariti deteriores efficiuntur» καὶ νόμ. 10. 60. Π. (23.3). Ὁ γενικὸς οὗτος κανὼν χρήζει τῶν ἑξῆς ἐξηγήσεων:

α'.) Ὅτι ἡ πρὸ τῆς τελέσεως τοῦ γάμου ἀπώλεια ὁρᾷ τὴν γυναῖκα νόμ. 10 § 5. Π. (23.3) «inde quari potest, si ante nuptias mancipia aestimata deperierint, an mulieris damnum sit, et hoc consequens est dicere, nam quum sit conditionalis venditio, pendente autem conditione mors contigens extiquant venditionem, consequens est dicere, mulieri periisse, quia nondum erat impleta venditio quia aestimatio venditio est».

«Βασιλ. (29.1) ς', ἐὰν δὲ πρὸ τοῦ γάμου τελευτήσῃ τινὰ »τῶν διατετιμημένων, ἡ γυνὴ ζημιοῦται, μετὰ γὰρ τὸν γά»μον ἀληθής ἐστι πρᾶσις, πρὸ δὲ τοῦ γάμου ὑπὸ αἵρεσιν, »καὶ ἠρτημένης τῆς αἱρέσεως ἂν συμβῇ τελευτῆσαι, σβέν»νυται ἡ πρᾶσις.»

Τὰ ἀνωτέρω χωρία παρέχουσιν ἡμῖν καὶ τὸν λόγον ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἡ πρὸ τῆς τελέσεως τοῦ γάμου ἀπώλεια ὁρᾷ τὴν γυναῖκα, ἤτοι ὅτι πρὸ τῆς τελέσεως τοῦ γάμου ἡ πώλησις (aestimatio venditionis causa) θεωρεῖται ὑπὸ τὴν αἵρεσιν ἂν τελεσθῇ ὁ γάμος, ὅπως δὲ ἐπὶ τῆς ὑπὸ αἵρεσιν πωλήσεως ἂν συμβῇ νὰ καταστραφῇ τὸ ἀντικείμενον, ἠρτη-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μένης οὔσης τῆς αἱρέσεως, λύεται ἡ σύμβασις, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς aestimatio, μὴ ἐξιούσης τῆς αἱρέσεως, ἤτοι μὴ τελεσθέντος τοῦ γάμου, δὲν ὑπάρχει ae-timatio, ἂν καταστραφῇ τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς, ἑπομένως καὶ ὁ κίνδυνος τῆς καταστροφῆς ὁρᾷ τὸν εἰς ὃν ἀνῆκε τὸ πρᾶγμα.

β΄.) Ἡ ἁπλῆ ὅμως χειροτέρευσις τῶν πραγμάτων λέγουσιν οἱ συγγραφεῖς (Czyhlarz σελ. 156 καὶ Παπαρρηγόπουλος σελ. 201) ὁρᾷ τὸν ἄνδρα, ἂν τελεσθῇ ὁ γάμος· στηρίζονται δὲ εἰς τὸ ἄνω χωρίον καὶ εἰς τὸ 18 πρ. Πανδ. (18.6). ὀρθὸν τοῦτο, ἀλλὰ δὲν ἐξάγεται ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου χωρίου, ἀλλὰ ἐκ τοῦ νόμου 8 πρ. Π. (18.6) Βασ. (19.6) β΄, «καὶ εἰ τὸ πρᾶγμα ὕπεστι κἂν χεῖρον γένηται πῶς ζημιοῦται ὁ ἀγοραστής»....

γ΄.) Ὅτι ἡ εὐθύνη αὕτη τοῦ ἀνδρὸς περὶ τῆς τυχηρᾶς ἀπωλείας ἄρχεται ἀπὸ τῆς τελέσεως τοῦ γάμου, (ὅρα τὰ ἀνωτέρω χωρία) ἀνεξαρτήτως τῆς παραδόσεως τοῦ πράγματος, ὑπὸ τὴν ἐξῆς ὅμως διάκρισιν. Ἂν ἡ γυνὴ ποιήσῃ ὑπέρθεσιν περὶ τὴν παράδοσιν τοῦ πράγματος δὲν εὐθύνεται ὁ ἀνὴρ διὰ τὴν ἀπώλειαν, νόμος 14. Πανδ. (23.3) καὶ Βασιλ. (29.1) ι΄, ὡς καὶ ἐπὶ πωλήσεως συμβαίνει τὸ αὐτό. Εὐθύνεται ὅμως ὁ ἀνὴρ ἐν ᾗ περιπτώσει ἐπιτρέψει τὴν χρῆσιν τοῦ πράγματος εἰς τὴν γυναῖκα, φθαρῇ δὲ τοῦτο ἐκ τῆς χρήσεως ταύτης. Νόμ. 10. Πανδ. (28.3), νόμ. 53, § 1. Πανδ. (24.1), νόμος 51. Π. (24.3) καὶ Βασιλ. (29.1) ς΄. «Κἂν ἡ γυνὴ τὴν ἐσθῆτα κατατρίψῃ, τὴν ἀποτίμησιν δίδωσιν ὁ ἀνήρ·» — ὁ δὲ λόγος εἶναι, διότι ὁ ἀνὴρ ὀφείλει νὰ φροντίζῃ διὰ τὰς χρείας τῆς γυναικός.

§ 148. Β΄) Ὅτι τὰ εἰς προῖκα δοθέντα (διατετιμημένα) πράγματα, δὲν ὑπόκεινται εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς πωλήσεως. Καὶ ὁ κανὼν οὗτος χρῄζει τῆς ἐξηγήσεως ὅτι ἡ πώλησις ἀπαγορεύεται καὶ ἐπὶ διατετιμημένου πράγματος ἂν ἡ ἐπιλογὴ δοθῇ τῇ γυναικὶ καὶ οὐχὶ τῷ ἀνδρί· ἂν δηλ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

συμφωνηθῇ νὰ ἀναλάβῃ ἡ γυνὴ ἐν περιπτώσει διαλύσεως τοῦ γάμου, ἢ τὴν διατίμησιν ἢ τὸ πρᾶγμα. Νόμος 11. Πανδ. (23.5). Βασιλ. (29.6) ια΄.

Ἂν ὅμως ὁ ἀνὴρ ἔχει τὴν ἐπιλογήν, ὅπερ ὑποτίθεται ὁσάκις ρητῶς δὲν συνομολογηθῇ ὑπὲρ τῆς γυναικός, διότι κυρίως πρόκειται περὶ διαζευκτικῆς ἐνοχῆς, ἐφ' ἧς τὴν ἐπιλογὴν κατὰ κανόνα ἔχει ὁ ὀφειλέτης, δὲν ἀπαγορεύεται μὲν ἡ ἐκποίησις, ἀλλ' ὁ κίνδυνος τῆς ἀπωλείας ὁρᾷ τὸν ἄνδρα, ὁ δὲ τῆς χειροτερεύσεως τὴν γυναῖκα, διότι δύναται ὁ ἀνὴρ φυσικῷ τῷ λόγῳ, ἀφ' οὗ ἔχει τὴν ἐπιλογὴν νὰ δώσῃ ἀντὶ τῆς διατιμήσεως τὸ χειροτερεῦσαν πρᾶγμα.[6]

§ 149. Γ') Ὅτι τὰ διατιμηθέντα πράγματα δὲν θεωροῦνται προικῷα, προῖξ εἶναι ἡ διατίμησις, ἑπομένως καὶ αἱ accessiones τῶν πραγμάτων τούτων ἀνήκουσιν οὐχὶ εἰς τὴν προῖκα, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐλευθέραν περιουσίαν τοῦ συζύγου. Argument. νόμ. 10, § 1. Π. (23.3), lex unica § 9. Κ. (5.13).

Καὶ ὁ κανὼν οὗτος χρήζει τῶν ἑξῆς ἐξηγήσεων:

α΄. Ἐρωτᾶται ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ εἰς τίνα ἀνήκει τὸ πρὸ τοῦ γάμου commodum.

Ὁ Czyhlarz σελ. 157 ἀποφαίνεται ὅτι τοῦτο θεωρεῖται προικῷον, καίτοι ὑπάρχει διατίμησις, ἑπομένως κατὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου ἀπαιτεῖται καὶ τοῦτο μετὰ τῆς διατιμήσεως· τὴν γνώμην ταύτην φαίνεται ἔχων καὶ ὁ κ. Παπαρρηγόπουλος οἰκογ. σελ. 202, διότι λέγει ὅτι ἡ ὠφέλεια τοῦ πράγματος ἀνήκει τῷ ἀνδρὶ ἀπὸ τοῦ γάμου.

Τὴν γνώμην ὅμως ταύτην ἀπέκρουσεν ὁ νεώτερος Sternberg ἐν τῇ βραβευθείσῃ διατριβῇ του σελ. 5, σημ. 3 οὐκ

---

6 Πρβλ. Παπαρρηγ. οἰκογ. σελ. 205 § 145.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὀρθῶς ὅμως, καθ' ἡμᾶς, διότι ἡ διάταξις τοῦ νόμου 47 Πανδ. (23.3) εἶναι ρητή.

«Si servo in dotem ante nuptias dato donatum ali»quid vel legatum ante nuptias fuisset ampliatur dos, »sicut ex fructibus fundi, qui ante nuptias traditus »est».

Βασιλ. (29.1) μι΄, «ἐὰν πρὸ τῶν γάμων δωρηθῇ τι ἢ ληγατευθῇ τῷ προικιμαίῳ δούλῳ προστίθεται τῇ προικί, ὡς καὶ οἱ ληφθέντες πρὸ τῶν γάμων ἀπὸ τοῦ ἀγροῦ καρποί.»

Ὁ δὲ σχολιαστὴς αὐτόθι προστίθησι· «διατετιμημένον θεμάτισον τὸν οἰκέτην, εἰ γὰρ ἀδιατίμητος ἦν, κἂν μετὰ τὸ συστῆναι τὸν γάμον ἐδωρήθη τι αὐτῷ ἢ ἐληγατεύθη πάλιν ηὐξάνετο ἡ προίξ.

Ἡ ἀντίρρησις τοῦ Sternberg ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ πρόκειται περὶ διατιμήσεως γενομένης συνεστῶτος τοῦ γάμου, εἶναι ὅλως αὐθαίρετος, οὐδαμόθεν ἐξαγομένη· ἡ ἑτέρα ἀντίρρησίς του, ὅτι ὡς ὁ ἀνὴρ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ (πρὸ τοῦ γάμου δηλ.) φέρει τὸν κίνδυνον τῆς χειροτερεύσεως τοῦ πράγματος, οὕτω πρέπει νὰ λαμβάνῃ καὶ τὸ commodum εἶναι μὲν οὐκ ἄστοχος, ἀποκρουστέα ὅμως, ἕνεκα τοῦ ρητοῦ καὶ σαφοῦς γράμματος τοῦ παρατεθέντος νόμου.

§ 150 β΄.) Ἂν ἐξενικήθησαν τὰ διατιμηθέντα, ὁ δὲ ἀνὴρ λόγῳ τῆς ἐκνικήσεως ἔλαβε διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς ἀποζημιώσεως τὸ duplum, ἀποδίδει ἐν περιπτώσει λύσεως τοῦ γάμου καὶ τὸ περιπλέον ὅπερ ἔλαβεν ἐκ τοῦ duplum, ὅπως μὴ κερδαίνῃ τι ὁ ἀνὴρ ἐπὶ ζημίᾳ τῆς γυναικὸς νομ. 16. Π. (23.3).

Οἱ συγγραφεῖς πραγματευόμενοι τὸ θέμα τοῦτο, ἀποφαίνονται ὅτι ὁ ἀνὴρ ὀφείλει νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὴν γυναῖκα ἐκτὸς τοῦ duplum καὶ τὸ διαφέρον, ὅπερ τυχὸν ἔλαβεν, λόγῳ τῆς ἐκνικήσεως παρὰ τῆς γυναικὸς (λ.χ. Παπαρρηγ. σελ. 202 Czyhlarz σελ. 157, Sternberg σελ. 6).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὁ κανὼν οὗτος χρήζει ἐξηγήσεώς τινος, καθ' ὅσον οὕτω γενικῶς λεγόμενος, δὲν εἶναι καθ' ὅλα ἀκριβής. Διότι ἡ ἐπερώτησις τοῦ διπλασίου τῶν Ρωμαίων (stipulatio duplæ) ἡ γενομένη κατὰ τὴν πώλησιν, ἧς σκοπὸς ἦτο ἡ ἀποζημίωσις διὰ τοῦ διπλασίου τοῦ τιμήματος ἐν περιπτώσει ἐκνικήσεως, ἦτο εἶδος ποινικῆς ῥήτρας, καὶ ὑπὸ τοιαύτην ἔποψιν δύναται καὶ σήμερον νὰ συνομολογηθῇ (λ.χ. ἂν ἐκνικηθῇ τὸ ὅπερ παρὰ σοῦ ἠγόρασα ἀντὶ 100 θὰ μοὶ δίδεις 200), ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ὑπῆρχεν ὠφέλεια ὑπὲρ τοῦ ἀνδρός, ἣν δὲν ἔπρεπε κατὰ τὸν Οὐλπιανὸν νὰ κρατήσῃ, διότι, non simplex venditio sit, sed dotis causa, nec debeat maritus lucrari ex damno mulieris, ἀλλὰ προκειμένου περὶ διαφέροντος, ὑπάρχει πάντοτε ὠφέλεια τοῦ ἀνδρός; καὶ ἑπομένως damnum τῆς γυναικός;

Ἐξετάσωμεν εἰς τί συνίσταται τὸ διαφέρον ἐπὶ ἐκνικήσεως. Κατὰ πρῶτον λόγον βεβαίως εἰς τὸ τίμημα (ἐνταῦθα δὲ εἰς τὸ ἀποτιμηθεν ποσόν), κατὰ δεύτερον λόγον καὶ εἰς τὴν τυχαίαν αὐξησιν (λ. χ. alluvio) τὴν ὑφισταμένην κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκνικήσεως. Νόμ. 15, πρ. Νόμ. 16. Πανδ. (21.2), καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ περιπτώσει ὑπάρχει ὠφέλεια τοῦ ἀνδρὸς καὶ ὀφείλει νὰ τὴν ἀποδώσῃ κατὰ τὴν ἀνωτέρω αἰτιολογίαν τοῦ Οὐλπιανοῦ, ὡς τὸ duplum.

§ 151. Δυνατὸν ὅμως τὸ διαφέρον νὰ συνίσταται καὶ εἰς ἄλλο τι, δηλαδὴ εἰς τοὺς καρποὺς τοῦ ἐκνικηθέντος πράγματος, ὧν ἐστερήθη, διὰ τῆς ἐκνικήσεως, ὁ σύζυγος ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς ἐκνικήσεως μέχρι τῆς ἀποζημιώσεως. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ποῦ ἡ ὠφέλεια τοῦ ἀνδρός; καὶ ἑπομένως πῶς κατὰ τὴν αἰτιολογίαν τοῦ Οὐλπιανοῦ ὀφείλει ὁ ἀνὴρ ν' ἀποδώσῃ καὶ τὸ διὰ τοὺς καρποὺς διαφέρον; ἀφ' οὗ, ὡς γνωστόν, οἱ καρποὶ εἶναι διατεθειμένοι διὰ τὰ βάρη τοῦ γάμου· ἂν δὲν ἐπήρχετο ἐκνίκησις τοῦ πράγματος τίς ἤθελεν ἔχει τοὺς καρπούς; ἢ μᾶλλον τί ἤθελεν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀποδώσει ὁ ἀνὴρ κατὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου; τὴν ἀποτίμησιν βεβαίως μόνον, οὐχὶ καὶ τοὺς καρπούς· συμπεραίνοντες λοιπὸν λέγομεν ὅτι ὁ ἀνὴρ ἀποδίδει καὶ τὸ διαφέρον, συμφώνως πρὸς τὴν αἰτιολογίαν τοῦ Οὐλπιανοῦ, μόνον καθ' ὅσον ἐπῆλθεν εἰς αὐτὸν ὠφέλεια διὰ τοῦ διαφέροντος ὡς πρὸς τὸ περιπλέον τῆς διατιμήσεως, οὐδέποτε δὲ πρέπει νὰ ἐπέρχηται ζημία εἰς τὸν ἄνδρα, ὡς πρὸ μικροῦ εἴδομεν, προκειμένου περὶ τῶν καρπῶν.

§ 152. Δύο ἐκ τῶν νεωτέρων συγγραφέων ὁ Czyhlarz καὶ ὁ Sternberg, ἐξετάζουσι καὶ τὸ ζήτημα, ἂν ὁ ἀνὴρ ἔλαβε λόγῳ τῆς ἐκνικήσεως ὡς ἀποζημίωσιν παρὰ τῆς γυναικὸς ποσὸν ὀλιγώτερον τῆς διατιμήσεως, τί θὰ ἀποδώσῃ κατὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου, ὅλον τὸ ποσὸν τῆς διατιμήσεως, ἢ ὅσον ἔλαβε διὰ τῆς actio emti εἰς ἀποζημίωσιν;

Καὶ ὁ μὲν Czyhlarz ἀποφαίνεται ὅτι ὁλόκληρον τὴν διατίμησιν ἀποδίδωσιν ὁ ἀνήρ, λόγῳ τοῦ ὅτι πάντως ὑπάρχει periculum διὰ τὸν ἄνδρα, εἰς ὃ ἀντιστοιχεῖ τὸ commodum ὅπερ λαμβάνει.

Ὁ Sternberg φρονεῖ τὸ ἐναντίον.

Προτιμωτέρα φαίνεται ἡμῖν ἡ γνώμη τοῦ Sternberg, διότι κατὰ τῆς πρώτης, ὁμιλοῦσιν αἱ λέξεις τοῦ νόμου . . . sufficit enim maritum indemnem præstari non enim lucrum sentire. Νόμ. 16. Πανδ. (23.3) καὶ διότι ὁ Ρωμαϊκὸς νόμος ἀπαιτεῖ νὰ μὴ κερδίζῃ τι ὁ ἀνὴρ πρὸς βλάβην τῆς γυναικός, οὐχὶ δὲ καὶ νὰ ὑφίσταται ζημίαν.

§ 153. δ'.) Ἐπὶ τῆς πωλήσεως κατ' ἀρχὴν τὸ τίμημα δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναλογῇ πρὸς τὴν ἀληθῆ ἀξίαν τοῦ πράγματος. Ἐξαίρεσιν περὶ τούτου εἰσήγαγε τὸ μεταγενέστερον δίκαιον ἐν τῇ περιπτώσει τῆς læsio enormis.

Ἐπὶ τῆς διατιμήσεως ὅμως τῆς προικὸς ἤδη ἀπὸ τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς ἴσχυσεν ὅτι δύναται νὰ ἀκυρωθῇ τῇ αἰτήσει τοῦ βλαπτομένου συζύγου, ἂν ἡ διατίμησις δὲν εἶναι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀληθῆ ἀξίαν τοῦ πράγματος. Νόμ. 6 § 2 καὶ νόμ. 12 § 1 Π. (23.3). Si in dote danda circumventus sit alteruter etiam majori annis viginti quinque succurrendum est, quia bono et æquo non conveniat, aut lucrari aliquem cum damno alterius, aut damnum sentire per alterius lucrum.

Ὁ δόλος τοῦ ἑτέρου τῶν συζύγων ἐνταῦθα δὲν ἀπαιτεῖται, ἀρκεῖ τὸ γεγονὸς τῆς μὴ ἀληθοῦς ἀποτιμήσεως, (justa æstimatio). Τοῦτο προκύπτει ἐκ τῶν ἀνωτέρω χωρίων, ἔνθα τὸ circumventum σχετικῶς πρὸς τὸν νόμ. 16, § 4 Π. (4.4) καὶ 22 § 3 καὶ 23 Π. (19.2) δὲν σημαίνει δόλον, διότι τότε θὰ καθιεροῦτο καὶ ποινή, ἀλλ' ἁπλῶς συνήθη βλάβην.

Ἂν λοιπὸν τὸ πρᾶγμα διετιμήθη ἐπὶ ἔλαττον τῆς ἀξίας του, ὁπότε βλάπτεται ἡ γυνὴ δικαιοῦται αὕτη νὰ ζητήσῃ διὰ τῆς actio de dote καὶ τὴν διαφοράν, ὁ δὲ δικαστὴς διατάσσει νέαν ἐκτίμησιν (arbitrium), ἔχει ὅμως ὁ ἀνὴρ τὸ δικαίωμα ἢ τὴν justa æstimatio νὰ ἀποδώσῃ ἢ αὐτὰ τὰ πράγματα. Νόμ. 12 § 1 Π. (23.3) νόμ. 7 § 5 Π. (24.1).

Ὅταν δὲ ἀποδίδει αὐτὰ τὰ πράγματα ὁ ἀνὴρ ἐφαρμόζονται αἱ περὶ ἀναγκαίων δαπανῶν διατάξεις. Νόμ. 7 § 5 Π. (24.1) κρατεῖ δέ, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, καὶ τὸ augmentum rei, διότι ἔφερε τὸν κίνδυνον τῆς ἀπωλείας τῶν πραγμάτων τούτων. Νόμ. 18 Π. (23.3). Βασιλ. (29.1) ιδ'.

Τὸ δικαίωμα ὅμως τῆς γυναικὸς ὅπως ζητήσῃ τὴν ἀκυρότητα τῆς διατιμήσεως ἐκπλείπει, ἂν τὰ διατιμηθέντα πράγματα καταστραφῶσιν ἐκ τύχης συνεστῶτος τοῦ γάμου, ὁπότε πρέπει νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὴν διατίμησιν, διότι ἂν δὲν ἦσαν διατετιμημένα τὰ πράγματα οὐδὲν ἤθελε λάβει, νόμ. 12 § 1 Π. (23.3).

§ 154. Ἂν ὅμως τὰ πράγματα κατεστράφησαν ἐκ δόλου τοῦ ἀνδρὸς, ἡ γυνὴ ζητεῖ καὶ τότε τὴν justa aesti-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

matio. Νόμος 12 § 1 Π. 23.3). Τὸ χωρίον ὁμιλεῖ μόνον περὶ δόλου, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν τοῦ κ. Παπαρρηγοπούλου σελ. 203 σημ. 3 τὸ αὐτὸ ἐφαρμοστέον καὶ ἐπὶ πταίσματος.

Αἱ αὐταὶ διατάξεις ἰσχύουσι καὶ ὅταν ἡ διατίμησις εἶναι ἀνωτέρα τῆς ἀληθοῦς ἀξίας, ὁπότε ζημιοῦται ὁ ἀνήρ. Καὶ ἐνταῦθα δικαιοῦται ὁ ἀνὴρ ν᾽ἀποδώσῃ ἢ τὴν justa aestimatio, ἢ αὐτὰ τὰ πράγματα.

§ 155. Ἂν τὰ πράγματα κατεστράφησαν ἐκ τύχης, ὁ νόμος 6 ἐν τέλει Κωδ. (5.18) λέγει ὅτι ὁ ἀνὴρ ὀφείλει τὴν συνομολογηθεῖσαν διατίμησιν «si tamen extinctae sint, pretium quod dotali instrumento inditumsit considerabitur».

Ἀλλὰ κατὰ τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν τοῦ Czyhlarz (ἐν τῷ Zeitschrift für civil. recht. unt Praxis νέα σειρα τόμ. κ΄, σελ. 16 καὶ ἐν τῷ Dotalrecht σελ. 158), ἣν ἀποδέχεται καὶ ὁ κ. Παπαρρηγόπουλος σελ. 203 σημ. 5, τότε ὀφείλει τὴν συνομολογηθεῖσαν διατίμησιν, ὅταν εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐξεύρεσις τῆς ἀληθοῦς ἀξίας τοῦ πράγματος.

Ἡ δὲ γενικὴ ἔκφρασις τοῦ χωρίου δικαιολογεῖται ἐκ τούτου ὅτι τοιαύτη μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ πράγματος ἀπόδειξις τῆς ἀκριβοῦς ἀξίας του, σπανίως εἶναι δυνατή.

Ὠνομάσαμεν ὀρθὴν τὴν ἑρμηνείαν ταύτην, διότι δι᾽αὐτῆς δὲν ὑπάρχει ἀντίφασις πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Ρωμαϊκοῦ νόμου καθιερούμενον γενικὸν ἀξίωμα, ὅτι οὐ συνάδει τῷ ἀγαθῷ καὶ τῷ δικαίῳ τινὰ τῶν συζύγων κερδαίνειν ἐκ τῆς ἑτέρου ζημίας ἢ ζημιοῦσθαι κερδαίνοντος ἑτέρου. Νόμ. 6 § 2 Π. (23.3). Βασιλ. (29.1) 6΄.

§ 156 ε΄.) Ἂν ἡ διατετιμημένη προῖξ ἐδόθη οὐχὶ παρὰ τῆς γυναικός, ἀλλὰ παρ᾽ ἄλλου προσώπου, τότε ἂν μὲν ἡ διατίμησις εἶναι μικροτέρα, ὁ ἀνὴρ κερδίζει τὴν διαφοράν, ἀποδίδων τὴν προῖκα εἰς τὴν γυναῖκα, διότι τὸ κέρδος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦτο τοῦ ἀνδρὸς δὲν βλάπτει τὴν γυναῖκα. Ἂν ὅμως ἡ διατίμησις εἶναι μεγαλειτέρα τῆς ἀξίας τοῦ πράγματος, τότε δὲν δύναται ἡ γυνὴ νὰ ὠφεληθῇ τὸ περιπλέον πρὸς βλάβην τοῦ ἀνδρός, δυναμένου νὰ ἐπικαλεσθῇ τὸ ἀξίωμα, οὐ συνάδει τῷ ἀγαθῷ καὶ τῷ δικαίῳ τινὰ τῶν συζύγων κερδαίνειν πρὸς βλάβην τοῦ ἄλλου.

Ἐπίσης ἂν τὴν διατετιμημένην προῖκα συνέστησεν οὐχὶ ἡ γυνή, ἐν τῇ περιπτώσει τῆς ἐκνικήσεως, ἣν ἀνωτέρω εἴδομεν, δὲν ἀποδίδει ὁ ἀνὴρ τὸ duplum ἢ τὸ διαφέρον, διότι δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν ἡ αἰτιολογία τοῦ Οὐλπιανοῦ, nec debeat maritus lucrari ex damno mulieris.

§ 157. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω κανόνων, μετὰ τῶν ἐπ᾽ αὐτῶν γενομένων ἐξηγήσεων κανονίζονται τὰ τῆς ἀποδόσεως τῆς διατετιμημένης προικός, μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου.

Οἱ κανόνες οὗτοι ἐν τῷ Βυζαντινῷ δικαίῳ δὲν ὑπέστησαν μεταβολήν τινα, τοὐναντίον εὑρίσκομεν τούτους ἀναγραφομένους ἐν ἁπάσαις ταῖς συλλογαῖς τῶν Βυζαντινῶν νόμων, ἃς ἐν προηγουμένοις κεφαλαίοις ἐσημειώσαμεν.

Τὸ μόνον ἄξιον σημειώσεως ἐνταῦθα, σχετικὸν πρὸς τ᾽ ἀνωτέρω, εἶναι, ὁ ἐν τῇ συνόψει ἐν στοιχείῳ Π 29 σχολ. α΄, ἐπαναλαμβανόμενος καὶ ἐν τῷ ἐπηυξημένῳ προχείρῳ τίτλῳ 9. 1, νέος ὅρος μὴ ὑπάρχων ἐν ταῖς συλλογαῖς τῶν Ρωμαϊκῶν νόμων, ἤτοι διατετιμημενοαδιατίμητος προίξ.

Εὐτυχῶς οἱ συντάκται τῶν ἀνωτέρω ἔργων παρέχουσιν ἡμῖν (αὐτόθι) καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὅρου τούτου· δύο εἴδη λέγουσιν εἶναι τοιαύτης προικός. «Ἓν μὲν τοιοῦτον, ὡς »ὅταν ὁ ἀνὴρ λάβῃ προῖκα καὶ συμφωνήσῃ, ὅτι εἰ μὲν σώ»ζονται ὅλως, κἂν χείρονα γένονται τὰ προικιμαῖα πράγ»ματα, αὐτὰ ἀποδοῦναι, εἰ δὲ φθαρῶσι, τὴν τούτων διατί»μησιν παρασχεῖν· ἐφ᾽ οὗ θέματος καὶ τοὺς τοκετοὺς ἡ γυνὴ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

»κερδαίνει τῶν ἀνδραπόδων· διὰ γὰρ τὸ ὑφίστασθαι ταύ-»την τοιοῦτον βάρος, ὥστε καὶ χείρονα γενόμενα τὰ προι-»κιμαῖα πράγματα, εἰ τέως ὅλως καὶ σώζονται, αὐτὰ ἀνα-»λαβεῖν ἔχει καὶ κέρδος τοὺς τοκετούς».

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω λοιπὸν τοιαύτη προῖξ θεωρεῖται ἐκείνη καθ' ἣν γίνεται ἡ συμφωνία, ὅτι λυθέντος τοῦ γάμου θὰ ἀποδοθῶσι τὰ ἴδια πράγματα, ἔστω καὶ εἰς χείρονα εὑρισκόμενα κατάστασιν, ἐὰν σώζωνται· ἂν ὅμως τὰ πράγματα ταῦτα οὐδόλως σώζωνται, φθαρέντα ἐντελῶς, θὰ ἀποδοθῇ ἡ διατίμησις αὐτῶν.

Ἐπὶ τοιαύτης προικός, αἱ τῶν προικῴων τούτων πραγμάτων ὠφέλεια, τὰ augmenta rerum, ἀνήκουσιν οὐχὶ εἰς τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ εἰς τὴν γυναῖκα εἰς ἀντιστάθμισιν τοῦ βάρους τῆς χειροτερεύσεως τῶν πραγμάτων τούτων, ὅπερ φέρει ἡ γυνή.

Ἐν περιπτώσει λοιπὸν λύσεως τοῦ γάμου συσταθείσης τῆς προικὸς ἐπὶ τοιαύτῃ συμφωνίᾳ, ἀποδίδει ὁ ἀνὴρ ὑποχρεωτικῶς τὰ προικῷα πράγματα, ὡς εὑρίσκονται, μετὰ τῶν προσαυξημάτων αὐτῶν, ἐφαρμοζομένων τῶν περὶ ἀποδόσεως ἀδιατιμήτων πραγμάτων κανόνων.

Τοιαῦται συμφωνίαι δύνανται βεβαίως καὶ σήμερον νὰ ὑπάρξωσιν, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἐρωτᾶται ἂν τὰ ὑπὸ τοιαύτην διατίμησιν πράγματα ὑπόκεινται συνεστῶτος τοῦ γάμου εἰς τὴν ἀπαγορευτικὴν διάταξιν τῆς ἐκποιήσεως.

Τοῦτο ἔσεται ζήτημα πραγματικόν, ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς ἑρμηνείας, ἣν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν εἰς τὴν βούλησιν τῶν συμβαλλομένων.

Οὕτω λ. χ. ἡ βούλησις τῶν συμβαλλομένων πιθανὸν νὰ εἶναι αὕτη.

Ἐπιτρέπεται τῷ συζύγῳ ἡ ἐκποίησις τῶν προικῴων πραγμάτων, ἀλλ' ἂν τυχὸν δὲν ἐκποιηθῶσι παρ' αὐτοῦ καὶ εὑρίσκονται εἰς χεῖράς του κατὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου ὀφεί-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λει νὰ ἀποδώσῃ ταῦτα εἰς οἵαν κατάστασιν εὑρίσκονται, ἢ καὶ τ᾽ ἀνάπαλιν.

«Ἕτερον δὲ εἶδος διατετιμημενοαδιατιμήτου »προικός ἐστιν καὶ ὅταν ὁ ἀνὴρ λαμβάνων προῖκα συμ»φωνήσῃ ἀποδοθῆναι τὰ προικιμαῖα πράγματα τοῦ αὐτοῦ »τιμήματος, οὗτινος εἰσὶ νῦν· ἐπὶ γοῦν τούτου τοῦ θέμα»τος ὁ ἀνὴρ κερδαίνει τοὺς τοκετοὺς διὰ τὸ ὑπομεῖναι το»σοῦτον βάρος, ὥστε τὰ διατετιμημένα δοῦναι τοῦ αὐτοῦ »τιμήματος ἄξια, κἂν χείρονα γένωνται».

Αὐτόθι ὁρίζεται καὶ ὁ λόγος, δι᾽ ὃν τὰ τοιαῦτα πράγματα ὀνομάζονται οὕτω· ἤτοι διότι μετέχουσιν ἀμφοτέρων τῶν τε διατετιμημένων δηλαδὴ καὶ τῶν ἀδιατιμήτων.

Καὶ τῶν μὲν ἀδιατιμήτων μετέχουσι καθ᾽ ὅσον ἀποδίδονται αὐτὰ τὰ πράγματα ἂν σώζωνται, τῶν δὲ διατετιμημένων, καθ᾽ ὅσον ἀποδίδονται τὰ τιμήματα αὐτῶν ἐὰν φθαρῶσι.

Γ.

Ἀπόδοσις ἀδιατιμήτου προικός.

§ 158. Ἐπὶ ἀδιατιμήτου προικὸς (dos inaestimata), λυθέντος τοῦ γάμου, ἀποδίδονται ἐπὶ ἀντικαταστατῶν, tantundem ejusdem generis et qualitatis, νόμ. 42, Π. (23.3) ἐπὶ μὴ ἀντικαταστατῶν δὲ αὐτὰ τὰ πράγματα, ἅτινα ἐδόθησαν ὡς προίξ.

Μετ᾽ αὐτῶν δὲ ἀποδίδεται καὶ πᾶν ὅτι ἀπέκτησεν ὁ προικολήπτης, δυνάμει τῆς ἐπὶ τῶν προικῴων πραγμάτων κυριότητος, (incrumenta dotis, augmenta dotis) λ. χ. ἂν ἐδόθη εἰς προῖκα ἡ ψιλὴ κυριότης πράγματός τινος, συνεστῶτος τοῦ γάμου, ἀποκτήσει δὲ ὁ ἀνὴρ καὶ τὴν ἐπικαρπίαν λόγῳ τοῦ θανάτου τοῦ ἐπικαρπωτοῦ, ἀποδίδει καὶ ταύτην,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λυθέντος τοῦ γάμου, μετὰ τῆς ψιλῆς κυριότητος. Νόμ. 4. Πανδ. (23.3).

Ἐν γένει δὲ ἀποδίδονται μετὰ τῶν ἀδιατιμήτων πραγμάτων καὶ αἱ προσαυξήσεις (accessiones) τῶν πραγμάτων τούτων,[7] ὧν ἐπίσης κύριος εἶναι ὁ ἀνήρ, καὶ αἵτινες συμπεριλαμβάνονται εἰς τὴν universitas, περὶ ἧς ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος κεφαλαίου ἐγένετο λόγος.

Τοιαύτας δὲ accessiones αἱ πηγαὶ ἀναφέρουσι τὰς ἑξῆς·

α΄.) Τὴν alluvio νόμ. 4. Πανδ. (23.3).

β΄.) Τὴν insulam in flumine natam νόμ. 9 § 4 Π. (7.1).

γ΄.) Τὸ τέκνον τῆς δούλης·[8] νόμ. 10, § 2. Π. (23.3).

δ΄.) Τὰ ἀποκτηθέντα διὰ δωρεᾶς ἢ κληροδοσίας εἰς τὸν προικιμαῖον δοῦλον νόμ. 45, πρ. καὶ § 1. Πανδ. (29.2).

ε΄.) Τὸν θησαυρόν. Νόμ. 7, § 12 Π. (24.3). Βασ. (28.3), τόμ. 3, σελ. 245 καὶ σχόλ. Δωροθέου αὐτόθι.

Περὶ τῆς ἀποδόσεως τοῦ θησαυροῦ παρατηρητέον εἰδικώτερον τὰ ἑξῆς:

Ἂν κατὰ τύχην εὑρέθη, τὸ ἥμισυ λαμβάνει πάντοτε ὁ εὑρέτης· ἂν λοιπὸν εὗρε τοῦτον ἡ γυνὴ ἢ ἄλλος τις, ἐκτὸς τοῦ συζύγου, τὸ ἥμισυ ὑποχρεοῦται ὁ ἀνὴρ νὰ ἀποδώσῃ, διότι τοσοῦτον ἔλαβεν ὡς κύριος τοῦ ἀγροῦ, τοῦ προικῴου ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ θησαυρός.

Ἂν δὲ εὑρέτης εἶναι ὁ ἀνήρ, πάλιν τὸ ἥμισυ θὰ ἀποδώσῃ, διότι τὸ ἕτερον ἥμισυ ἀνήκει εἰς αὐτόν, ὡς εἰς εὑρέτην.

§ 159. Ἐν περιπτώσει ἐκνικήσεως τῆς ἀδιατιμήτου

---

7 Τοιαῦται προσαυξήσεις θεωροῦνται καὶ οἱ καρποί, ἀλλὰ περὶ τούτων κρατοῦσιν ἰδιαίτεροι ὁρισμοί, περὶ ὧν κατωτέρω ἐν § 268 καὶ ἑπ.

8 Τὸν λόγον δι' ὃν οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἐθεώρουν τὸ τέκνον τῆς δούλης καρπόν, εὑρισκόμενον ἐν Πείρᾳ XIX μα΄. «Ὁ δὲ τοκετὸς τῆς δούλης οὐκ »αὐτοῖς, ἀλλὰ τῷ δεσπότῃ διαφέρει· ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὔκ ἐστι καρπός, ὡς »τῆς φύσεως δι' αὐτὸν εὐτρεπισάσης πάντας τοὺς καρπούς».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ροικὸς ἀποδίδει ὁ ἀνὴρ λυθέντος τοῦ γάμου, ὅ,τι ἔλαβεν
ἰς ἀποζημίωσιν, λόγῳ τῆς ἐκνικήσεως, παρὰ τοῦ συστή-
αντος τὴν προῖκα.[9]

§ 160. Ὁ ἀνωτέρω τεθεὶς κανὼν ὅτι ἐπὶ ἀδιατιμήτου
ροικὸς λυθέντος τοῦ γάμου ἀποδίδονται αὐτὰ τὰ πράγ-
ατα, ἅτινα ἐδόθησαν ὡς προίξ, χρήζει διασαφήσεών τινων
ος πρὸς τὴν ἐπικαρπίαν καὶ τὰς πραγματικὰς δουλείας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ λοιπὰ προικῷα πράγματα, ἡ ἀπόδοσις
ὐτῶν τελεῖται κατὰ κανόνα διὰ τῆς μεταβιβάσεως τῆς
υριότητος τῶν πραγμάτων τούτων εἰς τὸν εἰς ὃν πρέπει
ὰ ἀποδοθῇ ἡ προίξ, ἂν δὲ ὁ ἀνὴρ ἀπέκτησε τὴν κυριότητα
οῦ προικῴου διὰ τῆς χρησικτησίας, ὀφείλει ν᾽ ἀποδώσῃ
αύτην. Νόμ. 1. Πανδ. (49.9). Fragm Vatic. III. Ἐὰν
ὲ δὲν ἀπέκτησε τὴν κυριότητα εἰσέτι διὰ τῆς χρησικτη-
ίας, ἀποδίδει μόνον τὴν νομὴν πρὸς χρησικτησίαν, ἣν
ύναται νὰ συμπληρώσῃ ἡ γυνὴ νόμ. 13, § 6. II. (41.2).

Προκειμένου δὲ περὶ ἐπικαρπίας διακριτέον τὰς ἑξῆς
εριπτώσεις:

1) Ἂν ἡ γυνὴ ἔδωκε προῖκα τὴν ἐπικαρπίαν πράγματος
ἀνήκοντος εἰς αὐτὴν ὁ δὲ γάμος λυθῇ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ
ἀνδρός, ἐπέρχεται φυσικῷ τῷ λόγῳ, διὰ τοῦ θανάτου τοῦ
επικαρπωτοῦ (συζύγου), consolidatio.

Ὑποχρέωσις πρὸς ἀπόδοσιν τῆς ἐπικαρπίας γεννᾶται,
ἂν ὁ γάμος λυθῇ διὰ διαζυγίου καὶ τοῦ θανάτου τῆς γυ-
ναικὸς κατὰ τὸ νεώτερον δίκαιον· καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις
ὅμως ταύτας ἂν ἐπῆλθε consolidatio διὰ τῆς non usus,

---

9 Περὶ τοῦ ζητήματος ἂν εὐθύνεται λόγῳ τῆς ἐκνικήσεως ὁ συστήσας
τὴν προῖκα διὰ τῆς datio, ὅρα τοὺς διαφωνοῦντας Gzyhlarz § 61 καὶ
Windscheid 2, § 495 καὶ τοὺς ἐν ὑποσημ. 5 αὐτόθι σημειουμένους συγ-
γραφεῖς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐκλείπει πᾶσα ὑποχρέωσις πρὸς ἀπόδοσιν θεωρουμένης τῆς γυναικὸς ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὡς ἀπροίκου (uxor indotata) νόμ. 78, § 2. Πανδ. (23.3), ἂν ὅμως ἡ γυνὴ ἢ οἱ κληρονόμοι αὐτῆς κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀποδόσεως τῆς προικὸς δὲν ἔχουσι πλέον τὴν ψιλὴν κυριότητα τοῦ πράγματος, ἀναγκάζεται ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς προικὸς δοῦναι τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν. Ἴσως γὰρ ἐπώλησεν αὐτὴν ἡ γυνή, ἢ ἐλπίζει πωλεῖν, ἢ δωρεῖσθαι, ἢ περ τῷ ἐχθρῷ (συζύγῳ) αὐτῆς καταλιπεῖν αὐτήν. Βασιλ. (29.1) οδ', νόμ. 78, § 2. Πανδ. (23.3).

§ 161. 2) Ἂν ἡ γυνὴ ἔδωκεν εἰς τὸν σύζυγον αὐτῆς προῖκα τὴν ἐπικαρπίαν, ἣν εἶχεν ἐπὶ πράγματος τοῦ συζύγου της, τότε θανούσης τῆς γυναικὸς οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γείνῃ περὶ ἀποδόσεως τῆς εἰς προῖκα δοθείσης ἐπικαρπίας, οὐδὲ θεωρεῖται ὅτι ὁ ἀνὴρ κερδαίνει τι ἐκ τῆς προικός, τούτῳ δὲ τῷ λόγῳ δὲν ὑποχρεοῦται καὶ εἰς τὰ ἔξοδα τῆς ταφῆς. Νόμ. 78. II. (23.3). Βασιλ. (29.1) οδ', διότι ἡ ἐπικαρπία αὕτη καὶ ἂν δὲν ἐδίδετο εἰς προῖκα, ἤθελε λυθῇ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἐπικαρπωτοῦ, ἤτοι τῆς γυναικός.

Εἰς τὰς λοιπὰς περιπτώσεις λύσεως τοῦ γάμου, (πλὴν τῆς τοῦ θανάτου τῆς γυναικὸς) ὑποχρεοῦται ὁ ἀνὴρ εἰς ἀπόδοσιν τῆς ἐπικαρπίας, ἐκτὸς ἂν ἐν τῷ μεταξὺ ἐπῆλθε γεγονός, ὅπερ καὶ ἂν δὲν εἶχε δοθῇ ἡ ἐπικαρπία εἰς προῖκα, ἤθελεν ἀναιρέσει ταύτην καὶ ζώσης τῆς γυναικός· (ὅρα τὸ αὐτὸ χωρίον) λ. χ. ἡ capitis deminutio.

Ἂν ὅμως ὁ ἀνὴρ κατὰ τὸν χρόνον τῆς λύσεως τοῦ γάμου, δὲν εἶναι κύριος πλέον τοῦ πράγματος, ἐφ' οὗ ἡ ἐπικαρπία λ.χ. διότι ἐπώλησεν αὐτὸ καὶ ἐπομένως δὲν δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑποχρέωσίν του πρὸς ἀπόδοσιν τῆς ἐπικαρπίας, ὑποχρεοῦται εἰς ἀπόδοσιν τοῦ διαφέροντος· ἂν ἐλύθη ὁ γάμος διὰ τοῦ θανάτου τῆς γυναικὸς οἱ κληρονό-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μοι της οὐδεμίαν ἀπαίτησιν δύνανται νὰ ἔχωσι, δι' ὃν λόγον ἀνωτέρω εἴπομεν.

§ 162. Ἂν ἡ γυνὴ ἔδωκε προῖκα ἐπικαρπίαν, ἣν εἶχεν ἐπὶ πράγματος μὴ ἀνήκοντος εἰς τὸν σύζυγον, λυθέντος τοῦ γάμου ὑποχρεοῦται ὁ ἀνὴρ εἰς ἀπόδοσιν τῆς ἐνασκήσεως τῆς ἐπικαρπίας.

§ 163. Ἂν ἡ γυνὴ ἔδωκεν εἰς προῖκα ἐπικαρπίαν ἐπὶ ἰδίου πράγματος καὶ κατόπιν ἐπώλησε τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν σύζυγον καὶ ἔλαβε τὸ τίμημα τοῦ παντὸς ἀγροῦ, μὴ ὑπεξαιρεθέντος τοῦ οὐσουφρούκτου, δοκεῖ τὴν οἰκείαν προῖκα καὶ συνεστῶτος τοῦ γάμου εἰληφέναι καὶ οὐδὲν ἀπαιτεῖται παρὰ τοῦ ἀνδρός. Βασιλ. αὐτ.

§ 164. 3) Ἐὰν τρίτος, (οὐχὶ ἡ γυνή), συνέστησε τὴν προῖκα, ἤτοι τὴν ἐπικαρπίαν, ὅταν πρόκειται νὰ ἀποδοθῇ εἰς αὐτόν, ἐφαρμόζονται οἱ αὐτοὶ ὡς ἀνωτέρω κανόνες· ἂν ὅμως δὲν πρόκειται νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸν ἴδιον ἡ προίξ, τότε ἀποδίδεται ὑπὸ τοῦ συζύγου ἡ ἐνάσκησις τῆς ἐπικαρπίας εἰς τὴν γυναῖκα ἢ τοὺς κληρονόμους της. Νόμ. 66. II. (23.3).

§ 165. Αἱ πηγαὶ ἐξετάζουσι καὶ ἑτέραν τινὰ περίπτωσιν. Νόμ. 4. Πανδ. (23.4). Βασιλ. (29.5) δ', ἐὰν χρῆσις ἀγροῦ ἐν προικὶ δοθῇ καὶ συμφωνεῖται τοὺς καρποὺς εἶναι προικιμαίους, καὶ μόνους τοὺς τόκους αὐτῶν, τοὺς ἀπὸ τιμήματος δηλαδὴ τῶν καρπῶν συναγομένους, τὸν ἄνδρα καρπίζεσθαι, ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἰσχύουσιν ὅσα πρὸ μικροῦ ἐρρέθησαν, μὲ τὴν παρατήρησιν ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐνταῦθα ἀποδίδει καὶ τὴν ἀξίαν τῶν συλλεχθέντων καρπῶν.

§ 166 Προκειμένου δὲ περὶ πραγματικῶν δουλειῶν, ἂν μὲν ἐδόθησαν αὗται παρὰ τῆς ἰδίας γυναικὸς εἰς προῖκα, εἴτε παρεχωρήθησαν dotis causa, ὑπάρχουσαι παρὰ τῇ γυναικί, εἴτε πρώτην φορὰν συνεστήθησαν dotis causa, ἀποδίδονται πάλιν λυθέντος τοῦ γάμου, ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει συνιστώμεναι ἐκ νέου ὑπὲρ τῆς γυναικός, ἐν δὲ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῇ δευτέρᾳ ἐπέρχεται consolidatio. Ἂν ἡ γυνὴ δὲν εἶναι πλέον κυρία τοῦ δεσπόζοντος κτήματος, δύναται νὰ ζητήσῃ τὴν σύστασιν αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ἤδη κυρίου, ἀδιακρίτως τοῦ ἂν ἔχῃ πρὸς τοῦτο νόμιμον συμφέρον (λ. χ. ἐπώλησε τὸ κτῆμα ἐλεύθερον δουλείας), ὡς φρονεῖ ὁ Czyhlarz σελ. 234, διότι ἡ γυνὴ δύναται ν' ἀπαιτήσῃ τοῦτο, ἁπλῶς διὰ οἱονδήποτε λόγον, καὶ διότι μόνον δὲν θέλει νὰ ὠφεληθῇ ὁ σύζυγος. Τοῦτο ἐξάγεται νομίζομεν, ἀδιστάκτως ἐκ τοῦ νόμου 78, § 2. Πανδ. (23. 3). Βασιλ. (29. 1) οδ', «καὶ »διότι ἐλπίζει πωλεῖν ἢ δωρεῖσθαι ἤ περ τῷ ἐχθρῷ αὐτῆς »καταλιπεῖν». Ἐχθρὸς δὲ ἐννοεῖται ὁ σύζυγος, ὡς παρατηρεῖ ὁ σχολιαστὴς τῶν Βασιλικῶν αὐτόθι.

Ἂν παρὰ τρίτου ἐδόθησαν εἰς προῖκα δουλεῖαι· ἂν μὲν ἡ γυνὴ εἶναι κατὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου κυρία τοῦ δεπόζοντος κτήματος, τότε μόνον εἶναι δυνατὴ ἡ εἰς αὐτὴν ἀπόδοσις, ἀνεξαρτήτως τῆς περιπτώσεως ταύτης ἡ ἀπόδοσις καταντᾷ ἀπραγματοποίητος. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ lucrum dotis πρὸς ὄφελος τοῦ ἀνδρὸς ἀπεκλείσθη διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς actio de dote δέον νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ ἀνὴρ ὑποχρεωθήσεται εἰς ἀπόδοσιν τῆς ἀξίας.

Δ.

Permutatio dotis.

§ 167. Ἐξαίρεσιν τοῦ κανόνος ὅτι ἀποδίδεται ὅ,τι ἐδόθη ὡς προίξ, ἀποτελεῖ καὶ ἡ περίπτωσις, καθ' ἣν τὰ εἰς προῖκα δοθέντα πράγματα ἀλλαχθῶσι μετὰ τὸν γάμον, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἀποδίδεται ἄλλο τι καὶ οὐχὶ τὸ ἀρχικῶς δοθέν· ἡ ἀλλαγὴ αὕτη τελεῖται συνήθως διὰ συμφωνίας, δύναται ὅμως νὰ προέλθῃ καὶ ἐξ ἄλλων λόγων. Ἡ τοιαύτη διὰ συμφωνίας ἀλλαγὴ τοῦ προικώου πράγματος εἶναι ἡ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λεγομένη permutatio dotis, ἣν εὑρίσκομεν καθιερωμένην ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ δικαίῳ, ὡς θεμιτὸν pactum dotale. Νόμ. 21, 32. Πανδ. (23.4). Νόμ. 17, 25—27, 5. Πανδ. (23.3).

Συμβαλλόμενοι ἐν τούτῳ εἶναι ἀφ' ἑνὸς ὁ ἀνήρ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ γυνή. Ὡς πρὸς τὴν γυναῖκα παρατηρητέον ὅτι sui juris οὖσα δὲν χρήζει τῆς συναινέσεως οὐδενός, ἀδιαφόρως ἂν ἡ προῖξ εἶναι profecticia ἢ adventitia. Περὶ τῆς dos profecticia ὅμως πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι κατὰ τὸν νόμον 7 Πανδ. (23.4). Βασιλ. (29.5) ζ', ἔνθα ἀποθανούσης τῆς γυναικὸς ἐν τῷ γάμῳ ἡ προῖξ ὑποστρέφει εἰς τὸν πατέρα οὐ βλάπτεται ἐκ τοῦ συμφώνου τῆς θυγατρός.

Ὁ πατὴρ μετὰ τὸν γάμον, μόνον τῇ συναινέσει τῆς γυναικὸς δύναται νὰ συνάψῃ τοιοῦτον σύμφωνον. Νόμος 7. Πανδ. (23.4).

Ὁ Ἄρειος Πάγος διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 41 τοῦ 1850 ἀποφάσεώς του, ἐθεώρησε περιττὴν τὴν συναίνεσιν τῆς γυναικός, μετέβαλεν ὅμως γνώμην διὰ μεταγενεστέρων ἀποφάσεων, ἤτοι τῆς 251 (1850) καὶ 161 (1865). Ἐπὶ τῆς dos receptitia πρόδηλον ὅτι οὐδεμίαν ἐπιρροὴν ἔχει ἡ συναίνεσις τῆς γυναικός.

§ 168. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς συμφωνίας ταύτης, τὸ εἰς ἀλλαγὴν τῆς προικὸς δοθὲν πρᾶγμα, γίνεται προικῷον, ὑποκείμενον εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἐκποιήσεως, καὶ τοῦτο ὁ ἀνὴρ ὀφείλει ν' ἀποδώσῃ κατὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου.

Ἐπὶ τοῦ ἀρχικῶς δοθέντος εἰς προῖκα πράγματος, ὁ δικαιούμενος ἀναλαβεῖν τὴν προῖκα μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου, οὐδὲν δικαίωμα ἔχει, μόνον αἱ πρὸ τῆς permutatio, accessiones τοῦ ἀρχικοῦ πράγματος ἀποδίδονται, διότι θεωροῦνται in dote ὑπάρχουσαι, ἐκτὸς ἂν ἡ permutatio ἀφορᾷ καὶ ταύτας, ὅπερ εἶναι questio facti νόμ. 27 αὐτόθι.

§ 169. Διὰ τὴν σημερινὴν ἰσχὺν τῶν διατάξεων τούτων, πρέπει νὰ συνδυάσωμεν τὰς ἀνωτέρω διατάξεις πρὸς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸν νέον νόμον τῆς 29 Ὀκτωβρίου 1856 περὶ μεταγραφῆς, ἄρθρον 12. Ἐπομένως ἡ τοιαύτη ἀνταλλαγὴ τῶν ἀδιατιμήτων προικῴων σήμερον χρήζει μεταγραφῆς.

§ 170. Κατὰ τὸν Μοδεστῖνον καὶ τὸν Ἰουλιανὸν ἡ τοιαύτη ἐναλλαγὴ ἐπιτρέπεται si hoc mulieri utile est, καὶ cum mulieri prodest, ἤτοι ἂν ὠφελεῖται ἡ γυνὴ ἐκ ταύτης. Νόμ. 26. Πανδ. (23.3) καὶ νόμ. 21 Πανδ. (23.4).

Πρὸς ὀρθὴν ὅμως ἑρμηνείαν τῶν ἀνωτέρω φράσεων, πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸ γενικὸν ἀξίωμα τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου τὸ ἐπὶ τοῦ προικῴου δικαίου ἰσχύον, ὅτι οὐδέτερος τῶν συζύγων δύναται νὰ κερδίζῃ τι πρὸς ζημίαν τοῦ ἄλλου, καὶ νὰ δώσωμεν εἰς αὐτὰς τὴν ἔννοιαν ἣν ἔχει ἡ ἑτέρα διάταξις, καθ' ἣν pacto conditionem mulieris deteriorem fieri non posse, ἐπομένως εἰς τὸ prodest πρέπει νὰ δώσωμεν τὴν σημασίαν τοῦ non nocere, εἰς δὲ τὸ utile τὴν τοῦ non inutile.

Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν δὲ ταύτην ἰσχύσει ἡ permutatio, ὅταν ἁπλῶς δὲν ὑπάρχει βλάβη τῆς γυναικός, χωρὶς νὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ὠφελῆται αὕτη ἐκ τῆς ἀνταλλαγῆς.

Οὕτως ἑρμηνεύουσι τὰ χωρία ταῦτα οἱ συγγραφεῖς· (ὅρα Clück τόμ. κε' σελ. 42. Hasse, culpa des Römischen Rechts ἔκδοσις ὑπὸ Bethmann-Hollweg 1838 σελ. 449. Bechmann, σελ. 227, 228. Czyhlarz σελ. 291 Sternberg σελ. 11).

Ὀρθὴ δὲ ἡ ἑρμηνεία αὕτη, διότι διὰ νὰ ὑπάρξῃ ὠφέλεια τῆς γυναικὸς προϋποτίθεται κατ' ἀνάγκην βλάβη τοῦ ἀνδρός. Τοιαύτην δὲ πρόθεσιν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἶχεν ὁ Ρωμαῖος νομοθέτης, ὅστις ἠθέλησεν ἐξ ἴσου νὰ προστατεύσῃ τὰ συμφέροντα ἀμφοτέρων τῶν συζύγων. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἡ βλάβη αὕτη τοῦ ἀνδρὸς πρὸς ὠφέλειαν τῆς γυναικὸς κατὰ τὴν ἀνταλλαγήν, εἶναι δωρεὰ μεταξὺ συζύ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γων, ἣν ἀπηγόρευσεν ὁ Ρωμαϊκὸς νόμος. Ἄλλως τε δέ, ἂν ἡ διάνοια τοῦ νομοθέτου ἦτο τοιαύτη, καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν ἐναλλαγήν, διότι οὐδεὶς σύζυγος ἤθελε προβαίνει εἰς ταύτην, ἀφ' οὗ πρέπει δυνάμει τοῦ νόμου, πάντως νὰ ζημιωθῇ πρὸς ὠφέλειαν τῆς γυναικός.

§ 171. Ἐν τούτοις ὁ κ. Παπαρρηγόπουλος σελ. 205 λέγει, ὅτι τοιαύτη ἐναλλαγὴ ὑπόκειται εἰς ἀκυρότητα, ἂν δὲν ἀπέβη εἰς ὄφελος τῆς γυναικός.

Ὁ δὲ Ἄρειος Πάγος διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 475 τοῦ 1866 ἀποφάσεώς του, ἀπεφάνθη ὅτι ὁ λόγος ὅτι δὲν ἐπῆλθε βλάβη δὲν ἀναπληροῖ τὸ ὠφέλιμον!

Ὁ κ. Καλλιγᾶς οἰκογ. § 88, δὲν ἐκφράζεται σαφῶς, λέγει μόνον ὅτι ἀπέβλεπον εἰς τὸ ἂν συμφέρῃ τῇ γυναικί, καὶ τοῦτο ἀπετέλεσε τὸν ἐκ τῶν οὐκ ἄνευ ὅρων τοιούτων πράξεων.

§ 172. Ἐν τῷ συμφώνῳ τῆς ἀνταλλαγῆς ἐφαρμόζονται τὰ αὐτὰ περὶ περιγραφῆς τῶν συζύγων, ὡς καὶ ἐν τῷ συμφώνῳ τῆς διατιμήσεως, ἅτινα ἐξετέθησαν ἀνωτέρω.

Δύναται ἑπομένως καὶ ἐνταῦθα ὁ ζημιούμενος σύζυγος νὰ ζητήσῃ τὴν ἀκύρωσιν, διότι ἡ διάταξις τοῦ νόμου 6, § 2. Πανδ. (23.3), ἣν ἀνωτέρω εἴδομεν «si in dote danda circumvetum sit alteruter, succurrendum est» κλπ. εἶναι γενική,[10] ἑπομένως καὶ ὁ σύζυγος δύναται ν' ἀποδώσῃ τὰ ἀρχικῶς προικῷα, ἂν τὰ εἰς ἀνταλλαγὴν τῆς προικὸς δοθέντα εἶναι μεγαλειτέρας ἀξίας. Νομίζομεν ὅτι τὸ ἐναντίον ἀπεφάνθη ὁ Ἄρειος Πάγος διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμὸν 169 (1865).

Καὶ ὁ κ. Καλλιγᾶς § 88 φρονεῖ ὅτι ὁ ἀνὴρ ζημιούμε-

---

10 Sternberg σελ. 11.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νος δὲν δύναται νὰ προσβάλῃ τὸ κῦρος τῆς ἀνταλλαγῆς, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι τοιοῦτόν τι δὲν μαρτυρεῖται.

Ἀλλὰ πῶς δὲν μαρτυρεῖται; ἀφοῦ τὸ χωρίον 6 § 2 Π. (23.3) σαφῶς λέγει· Si in dote danda circumventus sit alteruter, succurrendum est, quia bono et æquo non conveniat aut lucrari aliquem cum damno alterius aut damnum sentire per alterius lucrum.

Ποῦ στηριζόμενοι δὲ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο ἀφορᾷ μόνον τὰ τῆς διατιμήσεως, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ τῆς ἀνταλλαγῆς.

§ 173. Μέχρι τοῦδε ἐξητάσαμεν τὴν περίπτωσιν καθ'ἣν ἀντὶ τοῦ εἰς προῖκα δοθέντος πράγματος, δίδεται ἕτερον πρᾶγμα ἀνῆκον εἰς τὸν σύζυγον, ἤδη ἐξετάσωμεν ἂν τὸ ἀδιατιμήτως δοθέν, δύναται νὰ γίνῃ διατετιμημένον συνεστῶτος τοῦ γάμου, διότι καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο φρονοῦμεν ἔχει στενὴν σχέσιν πρὸς τὸ ἀντικείμενον τῆς παρούσης πραγματείας, καθ'ὅσον λυθέντος τοῦ γάμου ἐρωτᾶται τί θὰ ἀποδώσῃ ὁ ἀνήρ; τὸ ἀρχικῶς δοθὲν ὡς ἀδιατίμητον ἢ τὴν συνεστῶτος τοῦ γάμου γενομένην διατίμησιν;

Περὶ τοῦ ζητήματος ἂν ἐπιτρέπηται τοιαύτη διατίμησις συνεστῶτος τοῦ γάμου, ὑπάρχῃ ἐν τῷ Πανδέκτῃ τὸ ἑξῆς χωρίον τοῦ Μοδεστίνου.

Νόμος 26 Παν. (23.3) Modestinus libro 1 Regularum «ita constat matrimonio permutari dotem posse dici»mus si hoc mulieri utile sit, si ex pecunia in rem aut »ex re in pecuniam, idque probatum est», ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἐν Βασιλ. (29.1) κϐ', «καὶ συνεστῶτος τοῦ γάμου »ἂν συμφέρῃ τῇ γυναικί, καὶ ἀπὸ χρημάτων εἰς πρᾶγμα »καὶ ἀπὸ πράγματος εἰς χρήματα».

Τὴν διάταξιν ταύτην παρέλαβεν καὶ ὁ Ἀρμενόπουλος (4.8) ε'.

§ 174. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀνωτέρω διατάξεως τοῦ Παν-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δέκτου καὶ τοῦ Ἀρμενοπούλου, ὁ Ἄρειος Πάγος διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 251 τοῦ 1850 ἀποφάσεώς του καὶ ἑτέρων τινῶν παλαιῶν ἀποφάσεων ἀπεφάνθη ὅτι ἐπιτρέπεται διατίμησις τοῦ ἀδιατιμήτου ἀκινήτου συνεστῶτος τοῦ γάμου.

§ 175. Ἡ ἀπόφασις αὕτη εἶναι ἐσφαλμένη, διότι κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχύον δίκαιον, τοιαύτη μεταβολὴ τοῦ ἀδιατιμήτου εἰς διατετιμημένον, συνεστῶτος τοῦ γάμου, πρέπει νὰ εἴπωμεν ὅτι δὲν ἰσχύει.

Τὸ ἀνωτέρω χωρίον τοῦ Πανδέκτου καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι δίδομεν εἰς αὐτὸ τὴν ἔννοιαν, ὅτι κατ' αὐτὸ δύναται νὰ γίνῃ τοιαύτη μεταβολὴ συναινούσης τῆς γυναικός, πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὡς μὴ ἰσχύον, ἀλλ' ὡς καταργηθὲν διὰ τῆς διατάξεως τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐν Κώδικι lex unica § 15 (5.13), διότι ἡ διατίμησις λόγῳ πωλήσεως εἶναι ἀπαλλοτρίωσις, ἥτις κατὰ τὸν εἰρημένον νόμον τοῦ Κώδικος ρητῶς ἀπηγορεύθη, καίτοι συναινούσης τῆς γυναικός.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἀπαλλοτριώσεως τῶν προικῴων ἴσχυε καὶ πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὁπότε ἐπετρέπετο ἡ μεταβολὴ τοῦ ἀδιατιμήτου εἰς διατετιμημένον, καὶ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ ἀνωτέρω ἐπιχείρημα, περὶ τῆς μὴ ἰσχύος τῆς διατάξεως τοῦ Πανδέκτου, (ἂν δώσωμεν εἰς αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ὅτι κατ' αὐτὴν ἐπιτρέπεται τοιαύτη μεταβολή), εἶναι ἀποκρουστέον· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ὀρθόν, διότι ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἀπαλλοτριώσεως τῶν προικῴων, ἥτις ἴσχυε πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἶναι ἡ καθιερωθεῖσα διὰ τῆς lex julia de adulteriis, καθ' ἣν μόνον ἀκούσης τῆς γυναικὸς ἀπαγορεύεται ἡ ἀπαλλοτρίωσις «lege julia cavetur, ne dotalem prædium maritus in»vita uxore alienet». Paulus S. R. 11, 6. § 3. Ἑπομένως ἡ συναίνεσις τῆς γυναικὸς καθίστα ἔγκυρον τὴν ἀπαλλοτρίωσιν (ἐπὶ ὑποθήκης μόνον ἦτο ἀνίσχυρος ἡ συναίνεσις), καὶ λίαν φυσικῶς ἔπρεπε νὰ ἐπιτρέπηται καὶ συμ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φωνία διατιμήσεως συνεστῶτος τοῦ γάμου, συναινούσης τῆς γυναικός. Ἡ ἀνωτέρω ὅμως μνημονευθεῖσα διάταξις τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐν Κώδικι, ἀπηγόρευσε τὴν ἀπαλλοτρίωσιν τῶν προικῴων καὶ ἐν ᾗ περιπτώσει συναινεῖ ἡ γυνή. «Ut »fundum dotalem non solum hypothecæ titulo dare, »nec constentiente muliere, maritus pos»sit, sed nec alienare, ne fragilitate naturæ »suæ in repentinam deducatur inopiam» — ὥστε μηδὲ συναινούσης τῆς γυναικὸς τὴν ἐκποίησιν γενέσθαι, κατὰ τὰ Βασιλικά. Ἐπομένως τῆς τοιαύτης διατιμήσεως μετὰ τὸν γάμον θεωρουμένης ἀπαλλοτριώσεως, ἀδιστάκτως πρέπει νὰ εἴπωμεν ὅτι αὕτη ἀπαγορεύεται καὶ ὅλως ἀνίσχυρός ἐστιν.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν διάταξιν τοῦ Ἀρμενοπούλου (4.10) 5 αὕτη, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἐλήφθη ἐκ τοῦ Πανδέκτου, διότι οὐδεμία ἄλλη τοιαύτη διάταξις ἁπαντᾷ ἐν τῷ Κώδικι ἢ ταῖς Νεαραῖς, ἄνευ προσοχῆς ὅτι ἡ τοιαύτη διάταξις κατηργήθη διὰ τῆς μνημονευθείσης διατάξεως τοῦ Κώδικος, ἥτις ἐπίσης ἐμπεριέχεται ἐν τῷ Ἀρμενοπούλῳ (4.11) 9.[11] Λυθέντος λοιπὸν τοῦ γάμου ὁ ἀνὴρ ὀφείλει ν' ἀποδώσῃ τὸ ἀδιατιμήτως δοθέν, καὶ οὐχὶ τὴν διατίμησιν, τὴν συνεστῶτος τοῦ γάμου γενομένην, δυναμένης τῆς γυναικὸς νὰ ἐπιδιώξῃ καὶ εἰς χεῖρας τρίτου τὸ ἀδιατίμητον, ἂν τυχὸν ἐξεποιήθη ὑπὸ τοῦ συζύγου δυνάμει τῆς ἀκύρου διατιμήσεως.

§ 176. Περὶ τοῦ ἀνωτέρω ἀντικειμένου ὁ κ. Κρασσᾶς ἐσχάτως ἐν τῇ ἐφημερίδι τοῦ κ. Μπαλάνου περὶ τῆς νομολογίας τοῦ Ἀρείου Πάγου τόμ. 7 σελ. 469, ἔγραψε δια-

---

11 Περὶ τῆς προσθήκης τοῦ Ἀρμενοπούλου αὐτόθι, ὅτι ἂν μετὰ διετίαν ἐπαναλάβῃ τὴν συναίνεσιν ἡ γυνή, ἰσχύει ἡ πώλησις, ὅρα Παπαρρηγ. οἰκογ. § 148, ἔνθα λεπτομερῶς καὶ σαφῶς ἐκτίθεται ὅτι ἡ προσθήκη αὕτη εἶναι ἀποβλητέα προερχομένη ἐκ παρεξηγήσεως τῆς Νεαρᾶς 61.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τριβήν τινα, ἐν ᾗ ὀρθῶς καταλήγει, ὅτι ἀπαγορεύεται τοιαύτη μεταβολὴ τοῦ ἀδιατιμήτου εἰς διατετιμημένον συνεστῶτος τοῦ γάμου, στηριζόμενος ἰδίως εἰς τὸ ἀνωτέρω ἐπιχείρημα τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς ἀπαλλοτριώσεως, συνεστῶτος τοῦ γάμου, ἀποφαινόμενος ὅτι ἡ ἐν συνεστῶτι τῷ γάμῳ ἀποτίμησις τοῦ προικιμαίου, εἶναι αὐτόχρημα ἐκποίησις.

Ἐκτὸς ὅμως τοῦ ἀληθῶς ἀκαταμαχήτου τούτου ἐπιχειρήματος, ὁ κ. Κρασσᾶς ἀκριβολογῶν τὴν ἀνωτέρω ῥῆσιν τοῦ Μοδεστίνου, ἰσχυρίζεται ὅτι οὐδὲ ὁ Μοδεστῖνος αὐτὸς εἶπεν, ὅτι ἀδιατίμητον προικιμαῖον ἐναλλάσσεται ἀντὶ χρημάτων, στηριζόμενος εἰς τὸ ὅτι ἡ ἐν τῇ ῥήσει τοῦ Μοδεστίνου λέξις «res» «πρᾶγμα» δὲν περιλαμβάνει καὶ τὸ «προικιμαῖον ἀκίνητον» «fundus dotalis», ἥτις εἶναι ἴδιος τεχνικὸς ὅρος, ὃν δὲν ἠδύνατο νὰ παρίδῃ ὁ περὶ τοὺς ὁρισμοὺς καὶ τὴν κυριολεξίαν ἀκριβολογῶν Μοδεστῖνος, εἰς ἀπόδειξιν δὲ τούτου φέρει τὴν ἑπομένην ῥῆσιν τοῦ Οὐλπιανοῦ, ἐν ᾗ ἀντιτίθεται «πρᾶγμα» καὶ «προικιμαῖον ἀκίνητον» νόμ. 27. Π. (23.3) — quod si fuerit factum, fundus ver res dotalis efficitur.

Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο, ἂν θεωρηθῇ ἀκριβές, συντελεῖ μόνον εἰς ἀπόδειξιν ὅτι οἱ συντάκται τῶν πηγῶν, περιλαβόντες ἐν τῷ Πανδέκτῃ τὴν ῥῆσιν τοῦ Μοδεστίνου, δὲν περιέπεσον εἰς ἀντίφασιν πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ Κώδικος περὶ ἀπαγορεύσεως τῆς ἀπαλλοτριώσεως τοῦ προικιμαίου, καθ' ὅσον εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι, κατὰ τὸ πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ δίκαιον, ἦτο ἐπιτετραμμένη ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ ἀδιατιμήτου προικιμαίου εἰς διατετιμημένον συνεστῶτος τοῦ γάμου, ἕνεκα τοῦ αὐτοῦ ἀκριβῶς λόγου, δι' ὃν, κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ δὲν ἐπιτρέπεται τοιαύτη διατίμησις· ἤτοι διότι κατὰ τὸ πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ δίκαιον ἐπετρέπετο ἡ ἀπαλλοτρίωσις τοῦ προικιμαίου ἀκινήτου τῇ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

συναινέσει τῆς γυναικός, ἐν ᾧ κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀπαγόρευται καὶ συναινούσης τῆς γυναικός, ἑπομένως καὶ ἂν οὐδεμίαν ρητὴν διάταξιν ἐν ταῖς πηγαῖς εὑρίσκομεν, περὶ τοῦ ὅτι ἐπετρέπετο τοιαύτη διατίμησις πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, πρέπει νὰ εἴπωμεν ὅτι αὕτη ἦτο ἰσχυρά, ἀφ' οὗ καὶ ἡ πώλησις τῇ συναινέσει τῆς γυναικὸς γενομένη, ἦν ἰσχυρά.

Ἀλλ' ἀνεξαρτήτως τούτου, τὸ ἐπιχείρημα τοῦ κ. Κρασσᾶ (ὑποδεικνυόμενον καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Καλλιγᾶ ἐν § 89) νομίζομεν ὅτι δὲν εἶναι ἀκριβές· διότι ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Μοδεστῖνος μεταχειρίζεται τὴν λέξιν «res» καὶ οὐχὶ τὴν κυριολεκτικὴν «fundus» οὐδόλως ἕπεται ὅτι ἀποκλείεται ἐκ τῆς ἐννοίας ταύτης ὁ fundus· καθ' ὅσον ἡ λέξις «res» εἶναι λίαν γενική, περιλαμβάνουσα πάντα τὰ πράγματα, (τὰ κινητά, τὸν fundus τὸ prætium, τὰ corpora τοῦ χωρίου 21 Π. (23.4). Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἑπομένης ῥήσεως τοῦ Οὐλπιανοῦ, (ἣν ἐπικαλεῖται ὁ κ. Κρασσᾶς, καὶ ἥτις ἀποδεικνύει τὸ ἐναντίον), διότι ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ ἀμφοτέρων τῶν ῥήσεων ἐξάγεται τὸ ἑξῆς: [12]

Ὁ Μοδεστῖνος λέγει ὅτι ἐπιτρέπεται νὰ μεταβληθῇ ἡ προὶξ ex pecunia in rem, ὁ δὲ Οὐλπιανὸς προστίθησιν ὅτι ἂν τοῦτο γίνῃ, δηλ. ἂν μεταβληθῇ ἡ προὶξ ἀπὸ χρημάτων εἰς πρᾶγμα (ex pecunia in rem), τότε τὸ πρᾶγμα τοῦτο, fundus vel res, δηλ. εἴτε ἀγρὸς εἶναι, εἴτε ἄλλο τι

---

12 Τὰ χωρία ἔχουσιν οὕτω :

Νόμος 26 Πανδ. (23.3) Modestinus libro 1 Regularum.

— Ita constante matrimonio permutari dotem posse dicimus, si hoc mulieri utile sit si ex pecunia in rem, aut ex re in pecuniam, idque probatum est.

Νόμος 27 Πανδ. (23.3). Ulpianus libro XXXV ad Sabinum.

— Quod si fuerit factum fundus vel res, dotalis efficitur.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρᾶγμα, θεωρεῖται προικῷον· (efficitur dofalis), ὥστε κατὰ τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Οὐλπιανοῦ, ἡ λέξις «res» τοῦ χωρίου τοῦ Μοδεστίνου περιλαμβάνει καὶ τὸν fundus· ἂν εἶχε τὴν ἔννοιαν τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Οὐλπιανοῦ, ὅτι ἐκ τῆς λέξεως «res» τοῦ χωρίου τοῦ Μοδεστίνου, ἀποκλείεται τὸ ἀκίνητον (fundus). Τότε ἐν τῇ ἐπεξηγήσει ἣν δίδει ὁ Οὐλπιανός, ὅτι δηλ. τοῦτο γίνεται προικῷον, δὲν ἤθελεν ἀναφέρει καὶ τὸν fundus, ἀλλὰ λέγει τὸ ἐναντίον· δηλ. καὶ fundus ἂν εἶναι τὸ ἀντὶ τῶν χρημάτων δοθὲν πρᾶγμα (res), γίνεται προικῷον.

Περὶ τῆς διατριβῆς τοῦ κ. Κρασσᾶ παρατηρητέον προσέτι, ὅτι τὸ ἐν σελ. 473 λεγόμενον ὅτι «ἀληθὲς ὅτι τὸ κῦρος τῆς ἐναλλαγῆς ἤρτηται ἐκ τῆς ὠφελείας τῆς γυναικὸς» δὲν εἶναι ἀκριβές, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις § 170 καὶ 171 κατεδείχθη· προσέτι ἐν τῇ τελευταίᾳ σημειώσει τῆς διατριβῆς ταύτης, κατὰ τυπογραφικὸν ἴσως λάθος σημειοῦται ὁ νόμος 32 Πανδ. (23.4), διότι ἐν τῷ νόμῳ τούτῳ ρητῶς ἀναφέρεται ὅτι ὁ fundus ἐδόθη æstimatus. Ὁ κ. Κρασσᾶς ἐννοεῖ βεβαίως τὸν νόμον 32 Πανδ. (23.3) λέγων ὅτι, κατὰ τὸ θέμα τοῦ χωρίου τούτου, τὸ ἀκίνητον ἐδόθη διατετιμημένον πρὸ τοῦ γάμου, ὅπερ εἶναι γνώμη τοῦ σχολιαστοῦ τῶν Βασιλικῶν Ἐναντιοφανοῦς. Β. (29.1) κη'.

Κατὰ τοῦ συμπεράσματος ὅτι ἀπαγορεύεται τοιαύτη μεταβολὴ τοῦ ἀδιατιμήτου εἰς διατετιμημένον, ἐν συνεστῶτι τῷ γάμῳ λόγῳ τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς ἐκποιήσεως τοῦ ἀδιατιμήτου, δὲν δύναται νὰ ἀντιταχθῇ ὅτι εἶναι ἀνακόλουθον, νὰ ἐπιτρέπῃ τις τὴν ἀνταλλαγὴν ἀδιατιμήτου ἀκινήτου πρὸς ἕτερον ἀκίνητον, ἥτις ἐπίσης οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἐκποίησις τοῦ ἀρχικῶς δοθέντος, νὰ μὴ ἐπιτρέπῃ δὲ τὴν ἀνταλλαγὴν τοῦ ἀδιατιμήτου διὰ χρημάτων· διότι ἡ ἀνταλλαγὴ τοῦ ἀδιατιμήτου ἀκινήτου πρὸς ἕτερον ἀκίνητον δὲν προσκρούει εἰς τὸν λόγον, ἕνεκα τοῦ ὁποίου καθιερώθη

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἐκποιήσεως τοῦ ἀδιατιμήτου, ὅστις εἶναι κατὰ τὴν lex unica § 15 K. (5.13), ne fragilitatae naturae suae in repentinam deducatur inopiam· ἄλλαις λέξεσιν, ἀνταλλασσομένου τοῦ ἀδιατιμήτου ἀκινήτου πρὸς ἕτερον ἀκίνητον, ὑφ' οὓς ὅρους ἐπιτρέπει ὁ νόμος τὴν ἀνταλλαγήν, ἤτοι χωρὶς νὰ ζημιωθῇ ἡ γυνή, δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς φόβος νὰ περιστῇ ἐν ἀπορίᾳ ἡ γυνή, διότι τὸ εἰς ἀνταλλαγὴν τοῦ προικῴου δοθὲν ἀκίνητον, καταλαμβάνει τὴν θέσιν τοῦ πρώτου καὶ ὑπόκειται εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἐκποιήσεως, ὡς τὸ ἀρχικῶς ἀδιατιμήτως δοθέν.

§ 177. Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀφορώντων τὰ τῆς ἐννοίας τῆς permutatio, παρατηρητέον ὅτι τὸ κοινῶς λεγόμενον, ὅτι κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον, τὸ διὰ προικῴων χρημάτων ἀγορασθὲν πρᾶγμα γίνεται προικῷον δὲν εἶναι ἀκριβές.

Ὁ νόμος 54 Πανδ. (23.3) περὶ τῶν πραγμάτων τούτων λέγει res, quae ex dotali pecunia comparatae sunt, dotales esse vindetur· καὶ ὁ νόμος 22 § 13 Π. (24.3), θεωρεῖ ταῦτα res quasi dotales.

Αἱ λέξεις videntur καὶ quasi τῶν ἀνωτέρω νόμων ὁμιλοῦσι κατὰ τῆς προικῴας ἰδιότητος τῶν πραγμάτων τούτων. Ἂν δεχθῶμεν ὅτι τὰ πράγματα ταῦτα εἶναι προικῷα πρέπει νὰ εἴπωμεν ὅτι ὑπάρχει permutatio dotis, ἥτις, ὡς εἴδομεν, δὲν δύναται νὰ τελεσθῇ ἄνευ τῆς συναινέσεως τῆς γυναικός.

Αἱ φράσεις ὅτι ταῦτα θεωροῦνται quasi dotales καὶ dotales esse videntur, σημαίνουσιν ὅτι τὰ πράγματα ταῦτα ἔχουσι κοινόν τι μετὰ τῶν προικῴων πραγμάτων· τοῦτο δὲ τὸ κοινὸν εἶναι τὸ λεγόμενον privilegium exigenti, ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ νόμου 22 § 13 (24.3),[13] κατὰ τοῦτο δηλ. ἐξομοιοῦνται πρὸς τὰ προικῷα.

13 Czyhlarz 294. Sternberg σελ. 12.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἡ ἑρμηνεία αὕτη ἀποδεικνύεται ὀρθὴ καὶ ἐκ τοῦ σχολίου τῶν Βασιλικῶν (29.1) νς΄, «ὅτι ὁ ἀγρὸς ὃν ὁ ἀνὴρ ἐκ τῶν δοταλίων ἀγοράσας χρημάτων, οὐ προσποριζεται τῇ γαμετῇ, ἀλλὰ τὸ εἰρημένον ὅτι τὰ ἐκ τῶν προικιμαίων χρημάτων ἀγορασθέντα προικιμαῖα εἶναι δοκεῖ πρὸς τοῦτο ὁρᾷ, ἵνα διαλυομένου τοῦ γάμου καὶ ἀπόρου ὄντος τοῦ ἀνδρὸς καὶ μὴ εὐποροῦντος τὴν ἐπιδοθεῖσαν αὐτῷ τῶν χρημάτων ποσότητα τῇ γυναικὶ ἀποδοῦναι, δυνηθῇ τὴν in rem ἡ γυνὴ κατὰ τῶν ἀγορασθέντων πραγμάτων κινεῖν, ὡς καὶ αὐτῶν προικιμαίων εἶναι νομιζομένων».

§ 178. Ἐν ἀρχῇ τῆς 167 § εἴπομεν ὅτι ἡ ἐναλλαγὴ τῶν προικῴων ἐν συνεστῶτι τῷ γάμῳ δύναται νὰ προέλθῃ οὐ μόνον ἐκ συμφωνίας, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων λόγων.

Οἱ λόγοι οὗτοι καὶ ὁ κανονισμὸς τῆς ἀποδόσεως εἶναι οἱ ἑξῆς:

1) Ἂν τὸ προικῷον πρᾶγμα καταστραφῇ ἢ μειωθῇ ἄνευ εὐθύνης τοῦ συζύγου, τότε in dote θεωρεῖται τὸ ἔνδικον μέσον, ὅπερ ὁ σύζυγος ἔχει τυχὸν κατὰ τοῦ τρίτου, ὅστις εἶναι ὑπαίτιος νόμ. 18 § 1 Π. (24.3), ἀποδίδει λοιπὸν ὁ ἀνὴρ λυθέντος τοῦ γάμου, actiones solas, quas eo nomine quasi maritus habet, veluti furti, vel damni in juriae. Βασιλ. (28.8) ιη΄. «Τὰς ἀγωγὰς ἐκχωρεῖ τῇ γυναικί, οἷον τὴν περὶ κλοπῆς καὶ τὴν περὶ ζημίας ἀγωγήν.»

§ 179. 2) Ἂν εἶχε δοθῇ εἰς προῖκα ἐπίκοινον πρᾶγμα, συνεπείᾳ δὲ τῆς ὑπὸ τοῦ συγκυρίου actionis communi dividundo, προσκυρωθῇ τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν συγκύριον ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ, τότε εἶναι in dote τὸ ληφθὲν χρηματικὸν ποσόν, ὅπερ λυθέντος τοῦ γάμου ἀποδίδει ὁ ἀνὴρ οὐχὶ ὡς ἀκίνητον, ὅθεν οὔτε παραχρῆμα τοῦ λυθῆναι τὸν γάμον, ἀλλὰ τῇ ὡρισμένῃ προθεσμίᾳ.

Ἂν δὲ προσκυρωθῇ τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν σύζυγον, τότε μένει in dote τὸ δοθὲν μέρος, λυθέντος δὲ τοῦ γάμου καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸ ἄλλο ἤμυσι λαμβάνει ἡ γυνή, δίδουσα τῷ ἀνδρί, εἴ τι παρέσχε τῶ κοινωνῷ αὐτῆς. Νόμ. 78 § 4 (23.3). Βασιλ. (29.1) σελ. 422.

Τὰ ἀνωτέρω, διὰ τὴν σημερινὴν αὐτῶν ἰσχύν, δέον νὰ συνδυασθῶσι πρὸς τὰ τῆς πολιτικῆς δικονομίας, καθ'ἣν δὲν λαμβάνει χώραν τοιαύτη προσκύρωσις.

§ 180. 3) Ἂν τὸ εἰς προῖκα δοθὲν εἶναι βεβαρημένον δι' ὑποθήκης πρὸ τοῦ γάμου καὶ ἐκπλειστηριασθῇ ὑπὸ τοῦ δανειστοῦ, τότε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ τιμήματος λαμβάνει ὁ σύζυγος, καθ'ὃ κύριος τῆς προικός, κατὰ τὴν λύσιν δὲ τοῦ γάμου ὁ ἀνὴρ ἀποδίδει τὸ ληφθὲν ὑπόλοιπον τοῦ ἐκπλειστηριάσματος, ἐφαρμόζεται δὲ καὶ ἐνταῦθα τὸ ἀνωτέρω λεχθὲν περὶ ἀποδόσεως προσκυρωθέντος ἐπικοίνου πράγματος, ἤτοι ἀποδίδεται οὐχὶ ὡς ἀκίνητον, ἑπομένως παραχρῆμα τοῦ λυθῆναι τὸν γάμον, ἀλλὰ τῇ ὡρισμένῃ προθεσμίᾳ.

4) Ἂν τὸ προικῷον ἀκίνητον ληφθῇ διὰ δημοσίαν ἀνάγκην, ἐφαρμόζονται ἐπίσης τὰ ἀνωτέρω, ἤτοι ὁ ἀνὴρ λαμβάνει τὴν ἀποζημίωσιν, καὶ ἀποδίδει ταύτην μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου, ὡς κινητόν.

Ε.

Εὐθύνη τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὴν προῖκα.

§ 181. Πρὸς τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα, καὶ ἐν γένει πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦ παρόντος κεφαλαίου, «τί ἀποδίδεται» στενῶς συνδέεται τὸ ζήτημα τῆς εὐθύνης τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὰ προικῷα πράγματα.

Πρὸς ἐξέτασιν δὲ τοῦ ζητήματος τούτου θέλομεν ἀσχοληθῇ α') διὰ τίνα προικῷα πράγματα εὐθύνεται ὁ ἀνήρ, β') εἰς τί εὐθύνεται καὶ γ') διατί εὐθύνεται οὕτως. Ἐν τέλει

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δὲ, ἰδιαιτέρως θέλομεν πραγματευθῆ καὶ τὴν εὐθύνην τοῦ ἀνδρὸς ἕνεκα τῶν εἰς προῖκα δοθεισῶν ἀπαιτήσεων.

Περὶ εὐθύνης τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ τῶν προικώων πραγμάτων οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γίνῃ, ὅταν ἡ προῖξ συνίσταται εἰς ἀντικαταστατὰ πράγματα, διότι δὲν ὀφείλει ὁ ἀνὴρ ν' ἀποδώσῃ αὐτὰ ταῦτα, ἀλλὰ ἕτερα ἴσης ποιότητος, δι' ὃ καὶ θεωρεῖται ὑπὸ τῶν πηγῶν ὡς debitor quantitatis, ἐπομένως καὶ ἡ τυχηρὰ ἀπώλεια ἀνεξαρτήτως πταίσματος ἢ δόλου αὐτὸν μόνον βαρύνει. Νόμ. 42. Πανδ. (23.3). Τὸ αὐτὸ ρητέον καὶ περὶ τῆς æstimatio venditionis causa, ὡς καὶ περὶ τῶν μὴ ἀντικαταστατῶν πραγμάτων περὶ ὧν συνεφωνήθη νὰ δοθῶσι κατὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου, ἕτερα τοῦ αὐτοῦ γένους καὶ τῆς αὐτῆς ἀξίας. Νόμος 18. Πανδ. (23.3) νόμος 32 πρ. Π. (23.4) νόμος 66 πρ. καὶ § 3 Π. (24.3).

§ 182. Ὑπολείπεται ἡ ἐξέτασις τῆς εὐθύνης τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὰ ἀδιατίμητα καὶ τὰ εἰς εἶδος δοθέντα πράγματα.

Περὶ τούτων εὑρίσκομεν ἐν νόμῳ 66 Π. (24.3) τὸν κανόνα ὅτι in his rebus dolum malum et culpam virum præstare opportere. Βασιλ. (28.8) ζγ', «δόλον καὶ ρα»θυμίαν ὁ ἀνὴρ χρεωστεῖ, τί γὰρ ὅτι στάσις γέγονε καὶ ἐν »τῇ στάσει ἀπώλοντο;» Ἐκ τοῦ αὐτοῦ χωρίου[14] μανθάνομεν ὅτι τοῦτο ἀπεφήνατο ὁ Servius ἀκολουθῶν γνώμῃ Κοΐντου Μουκίου, ὅστις ἐπὶ τῆς γυναικὸς Λικινίου Γράκχου ἀπεφήνατο, τὰ προικιμαῖα πράγματα ἀπωλόμενα ἐν τῇ ἐφόδῳ, ἐν ᾗ Γράκχος ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἀνηρέθη, ὀφείλειν παρασχεθῆναι τῇ αὐτοῦ γυναικί, ἐπειδὴ παρ' αἰτίαν αὐτοῦ τοῦ Λικινίου Γράκχου γέγονεν ἡ ἔφοδος.

Ἑπομένως κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον ὁ ἀνὴρ δὲν εὐθύνεται

---

14 Διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ χωρίου τούτου ὅρα Glück τόμ. 25 σ. 119 καὶ Arndts civil Schriften 1 σελ. 457.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

διὰ τὴν τυχηρὰν ἀπώλειαν ἢ χειροτέρευσιν. Τοῦτο ἀποφαίνεται καὶ ὁ Παῦλος, Fragm. Vatic. § 101 «rebus non »aestimatis maritum culpam, non etiam periculum »praestare debere». Ὅρα καὶ νόμ. 17 Πανδ. (23.3).

§ 183. Ἀλλὰ διὰ ποῖον πταῖσμα εὐθύνεται ὁ ἀνήρ;

Τὸ πταῖσμα, κατὰ τὴν γενικῶς δεκτὴν γενομένην θεωρίαν τοῦ Hasse, ἀποδοκιμάσαντος τὴν ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν γλωσσογράφων ὑπάρχουσαν διάκρισιν καὶ εἰς culpa levissima, εἶναι δύο εἰδῶν· culpa lata καὶ culpa levis.

Culpa lata ὑπάρχει, ἔνθα λαμβάνει χώραν ἀπερισκεψία εἰς ἣν οὐδὲ οἱ κοινοὶ ὅλως ἄνθρωποι ὑποπίπτουσι.

Culpa δὲ levis ἔνθα ἐλλείπει ἡ τοῦ ἐπιμελοῦς καὶ ἱκανοῦ ἀνθρώπου ἐπιμέλεια.

Καὶ διὰ μὲν τὸ πρῶτον εἶδος τοῦ πταίσματος (culpa lata), εὐθύνεται πάντως ὁ ἀνήρ, ἀδιαφόρως ἂν καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις πράγμασιν εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον ἀπερίσκεπτος· διότι τὸ τοιοῦτον πταῖσμα ἐξομοιοῦται πρὸς τὸν δόλον.

Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦ νόμου 24 § 5 Πανδ. (24.3) καὶ σχόλιον Βασιλικῶν (28.8) τόμ. γ'. σελ. 267.

«.... Ὅμως ὁ σφοδρῶς καὶ κατὰ τῶν ἰδίων οἰκετῶν »χαλεπαίνων καὶ ζημιοῦσθαι ὀφείλει, τὸ αὐτὸ οὖν »καὶ ἐπὶ τῶν προικιμαίων κρατείτω».

Περὶ δὲ τῆς culpa levis πρέπει νὰ γίνῃ ἡ ἑξῆς παρατήρησις· ὅτι ὁ ἀνὴρ εὐθύνεται διὰ τὴν ὑπὸ τῶν νεωτέρων κληθεῖσαν culpam in concreto δηλ. ὀφείλει τὴν αὐτὴν ἐπιμέλειαν, ἣν καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις πράγμασι καταβάλλει. Νόμ. 24 § 5 Πανδ. (24.3).

«Quamvis diligentiam uxor eam demum abeo exigat; quum rebus suis exhibet, nec p'us possit».

Ἑπομένως ὁ ἀνὴρ παραλιπὼν νὰ καταβάλῃ τὴν τοιαύτην ἐπιμέλειαν εἰς τὰ προικῶα πράγματα, εὐθύνεται καὶ δι' ἐλαφρὰν ἀμέλειαν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 184. Ἡ εἰς τὰ πραικῷα πράγματα βλάβη ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἐκ πταίσματος αὐτοῦ, δύναται νὰ προέλθῃ εἴτε ἐκ θετικῶν αὐτοῦ πράξεων (culpa in faciendo, culpa legis Aquiliae), ἢ ἐκ παραλείψεων, (culpa in non faciendo).

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν τελευταίαν περίπτωσιν (culpa in non faciendo) πάντες οἱ συγγραφεῖς συμφωνοῦσιν, ὅτι ὁ ἀνὴρ εὐθύνεται μόνον ὡς πρὸ μικροῦ ἐρρέθη, ἐφ' ὅσον δηλ. δὲν κατέβαλε τὴν ἐπιμέλειαν ἣν καὶ εἰς τὰ ἴδια πράγματα χορηγεῖ·—ὅσον ὅμως ἀφορᾷ τὴν culpa in faciendo, φιλονεικεῖται μεταξὺ τῶν συγγραφέων, ἂν ὁ ἀνὴρ εὐθύνεται μόνον ἐφ' ὅσον δὲν κατέβαλεν ἣν καὶ εἰς τὰ ἴδια ἐπιμέλειαν, ἢ εὐθύνεται ἀπολύτως, ἀνεξαρτήτως δηλ. τῆς ἐπιμελείας, ἣν καταβάλλει εἰς τὰ ἴδια.

§ 185. Ὁ Hasse, ἐν τῷ περιωνύμῳ αὐτοῦ συγγράμματι Culpa des Römischen Rechts σελ. 53 (κατὰ τὴν πρώτην ἔκδοσιν τοῦ 1818) ἢ σελ. 427 (κατὰ τὴν δευτέραν ἔκδοσιν Bethmann-Hollweg) 1838, ὑποστηρίζει ὅτι ὁ ἀνὴρ διὰ θετικῆς πράξεως βλάπτων τὰ προικῷα, δὲν ἀπαλλάσσεται τῆς εὐθύνης, προτείνων ὅτι ἡ πρᾶξίς του αὕτη προῆλθεν ἐξ ἐλλείψεως ἐπιμελείας, ἣν οὐδὲ εἰς τὰ ἴδια πράγματα καταβάλλει, ἤτοι ὅτι ἦτο negligentia in suis rebus consueta.

Ὁ Hasse στηρίζει τὴν γνώμην του ταύτην εἰς τὸν νόμ. 56. Πανδ. (9.2) «Mulieri si in rem viri damnum dederit, pro tenore legis Aquiliae convenitur» καὶ εἰς τὸν νόμον 27 § 30 Πανδ. (9.2) «Si, quum maritus uxori margaritas extricatas dedisset in usum, eaque invito vel inscio viro perforasset, ut pertusis in linea uteretur, teneri eam lege Aquilia, sive divertit, sive nupta est ad hunc». Βασιλ. (60.3) τόμ. ε'. σελ. 298.

«Ἐὰν εἰς χρῆσιν δῶ τῇ γυναικί μου ἀτρήτους μαργαρί-»τας, ἡ δὲ τρυπήσει αὐτοὺς ἄκοντος ἢ ἀγνοοῦντός μου,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

»ὑπόκειταί μοι τῷ Ἀκουϊλίῳ καὶ τοῦ γάμου συνεστῶτος »καὶ μετὰ διαζύγιον».

Κατὰ τοὺς ἀνωτέρω νόμους ἡ γυνὴ εὐθύνεται, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Ἀκουϊλίου νόμου, ἂν βλάψῃ τὰ πράγματα τοῦ ἀνδρός, ἑπομένως συμπεραίνει ὁ Hasse, ἤθελεν εἶναι ἀνεπιεικὴς ἀνισότης, μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικός, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς praestatio culpae, ἂν ἡ μὲν γυνὴ εὐθύνεται, κατὰ τὸν Ἀκουϊλιον νόμον, ὁ δὲ ἀνὴρ οὐχὶ κατ' αὐτόν, καθ' ὃν νόμον, οὐδεμία πρέπει νὰ γίνῃ διάκρισις περὶ τῆς εἰς τὰ ἴδια ἐπιμελείας.

§ 186. Ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Hasse δὲν ἐγένετο δεκτή. Ἐπολεμήθη ὑπὸ τοῦ Tigerström 1, σελ. 339. Pernice, Zur Lehre von den Sachbeschädigungen σελ. 92 καὶ Czyhlarz σελ. 257, ὑποστηριζόντων πάνυ ὀρθῶς, ὅτι καὶ διὰ τὴν culpa in faciendo ὁ ἀνὴρ εὐθύνεται μόνον, καθ' ὅσον δὲν κατέβαλε τὴν ἐπιμέλειαν ἣν καὶ εἰς τὰ ἴδια καταβάλλει, διοτι οὐδεμία ἀνεπιεικὴς ἀνισότης προκύπτει ἐκ τοῦ χωρίου ὅπερ ἐπικαλεῖται ὁ Hasse, ἂν δὲν δεχθῶμεν τὴν γνώμην του, καθ' ὅσον, ὡς ἡ γυνὴ εὐθύνεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Ἀκουϊλίου νόμου, ἂν βλάψῃ τὰ πράγματα τοῦ ἀνδρός, οὕτω καὶ ὁ ἀνὴρ εὐθύνεται ἐπίσης, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Ἀκουϊλίου νόμου, ἂν βλάψῃ τὰ πράγματα τῆς γυναικός, ἐκτὸς τῶν προικώων.

Ἐπὶ τῶν λοιπῶν πραγμάτων τῶν συζύγων, πλὴν τῆς προικός, δὲν ὑπάρχει σχέσις τις ἐκ συμβάσεως καὶ ἑπομένως ἐφαρμόζονται μόνον αἱ διατάξεις τοῦ Ἀκουϊλίου νόμου. Ἐπὶ τῆς προικὸς ὅμως, ὡς καὶ ἐπὶ πάσης συμβάσεως δὲν δίδεται ἀγωγὴ διὰ τὸ πταῖσμα ἐκ τοῦ Ἀκουϊλίου νόμου, ἀλλὰ ἐκ τῆς συμβάσεως. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι χορηγεῖται ὑπὸ τοῦ νόμου ἐνίοτε (λ. χ. νόμ. 18 Π. (9.2)) καὶ εἰς σχέσεις ἐκ συμβάσεως ἡ actio legis Aquiliae, οὐχὶ ὅμως

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μόνη, ἀλλὰ πάντοτε μετὰ τῆς ἐκ συμβάσεως ἀγωγῆς, δυναμένου τοῦ βλαφθέντος νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τούτων.

Ἐπὶ τῆς προκειμένης περιπτώσεως δὲν ὑφίστανται αἱ προϋποθέσεις τῆς ἐκ τοῦ Ἀκουϊλίου νόμου ἀγωγῆς, διότι ὁ ἀνὴρ εἶναι κύριος τῶν προικῴων· ἡ γυνὴ ἐπὶ τούτων οὐδὲν δικαίωμα ἔχει, ἐφ' οὗ νὰ δύναται νὰ βασισθῇ ἡ actio legis Aquiliae utilis.

Τὸ περὶ προικὸς δίκαιον μίαν εὐθύνην τοῦ ἀνδρὸς ἀναγνωρίζει, τὴν ἕνεκα τῆς ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς παραλείψεως τῆς diligentiae quam suis, οὐδεμίαν δὲ διάκρισιν ποιεῖται μεταξὺ τῆς culpa in faciendo καὶ culpa in non faciendo.

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως ἐπιχείρημα κατὰ τῆς γνώμης τοῦ Hasse εἶναι ἡ διάταξις 24 § 5 Π. (24.3). «Si maritus saevus in servos dotale fuit, videndum, an de hoc possi conveniri, et si quidem tantum in servos uxoris, saevus fuit, constat eum teneri, hoc nomine, si vero et in suos est natura talis, adhuc dicendum est, immoderatam est ejus saevitiam hoc judicium coërcendum· quamvis enim diligentiam uxor eam demum abeo exigat, quam suis rebus exhibet, nec plus possit, attamen saevitia, quae in propriis culpanda est, hoc est indotalibus. Βασιλ. (28.8) τόμ. γ', σελ. 267.

«Ἐὰν σφόδρα χαλεπὸς ὁ ἀνὴρ εἰς τοὺς προικιμαίους »δούλους γέγονε, ἐνέχεται, εἰ καὶ περὶ τοὺς οἰκείους τοι»οῦτος ἦν· κἂν εἰ τὰ μάλιστα τοιαύτην ἐπὶ τῇ προικὶ ἐπι»μέλειαν ἀπαιτεῖται, οἵαν ἐν τοῖς ἰδίοις πράγμασι»· σχόλιον αὐτόθι.

«Ἐὰν ὁ ἀνὴρ χαλεπὸς εὑρεθείη τοῖς οἰκέταις τῆς προι»κός, ἄρα ὑπὲρ τούτου κατέχεται τῇ γυναικί, καὶ εἰ μὲν »πρᾶος ἦν περὶ τοὺς ἰδίους μόνους, περὶ δὲ τοὺς προικι»μαίους οἰκέτας ἐφάνη χαλεπός, ὡμολόγηται κατέχεσθαι »αὐτόν, εἰ δὲ καὶ κατὰ τῶν ἰδίων οἰκετῶν χαλεπὸς ὑπῆρχε,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

»καὶ οὕτω λέγομεν, τὴν ἄμετρον αὐτοῦ χαλεπότητα τιμω-
»ρητέαν εἶναι, τουτέστιν ἐνάγειν αὐτὸν βλάψαντα τοὺς προι-
»κιμαίους δούλους, εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ λέγομεν, ὅτι ἡ
»γυνὴ τοσαύτην ἐπιμέλειαν ἀπαιτεῖ τὸν ἄνδρα, ἐπὶ τοῖς
»προικιμαίοις πράγμασιν, ὅσην καὶ περὶ τὰ οἰκεῖα χρῆται·
»ὅμως ὁ σφοδρῶς καὶ κατὰ τῶν ἰδίων χαλεπαίνων μέμψεως
»ἄξιος, κατὰ δὲ τῶν ἀλλοτρίων χαλεπαίνων καὶ ζημιοῦσθαι
»ὀφείλει· τὸ αὐτὸ οὖν καὶ ἐπὶ τῶν προικιμαίων κρατείτω.»

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω χωρίου προκύπτει ὅτι ἡ ἄμετρος χαλεπότης (immoderata saevitia) εἶναι πάντοτε λόγος εὐθύνης τοῦ ἀνδρός, διότι θεωρεῖται culpa lata. Ἡ δὲ μὴ ἄμετρος βαρύνει τὸν ἄνδρα, μόνον καθ' ὅσον εἰς τοὺς ἰδίους δούλους δὲν μεταχειρίζεται ταύτην. Χαλεπότητα δὲ ἐνταῦθα ἐννοεῖ τὸ χωρίον, τὰς κατὰ τῶν δούλων σωματικὰς βλάβας, αἵτινες βεβαίως εἶναι θετικαὶ πράξεις.

Ἂν λοιπὸν ὁ Ρωμαϊκὸς νόμος ἠννόει, ὅτι ὁ ἀνὴρ, ἕνεκα τῶν θετικῶν αὐτοῦ πράξεων, εὐθύνεται ἀπολύτως ἄνευ τῆς διακρίσεως, ἂν κατέβαλε καὶ εἰς τὰ ἴδια τοιαύτην ἐπιμέλειαν, ἔπρεπε νὰ μὴ ποιήσηται τοιαύτην διάκρισιν, ἀφ' οὗ ἐξ ἴσου τιμωρεῖται ἡ ἄμετρος χαλεπότης καὶ ἡ ἁπλῆ. Ἐν τούτοις περὶ τῆς ἁπλῆς (culpa levis) γίνεται ἡ διάκρισις ἐν τῷ ἀνωτέρω χωρίῳ, ἂν κατέβαλεν ὁ ἀνὴρ τὴν εἰς τὰ ἴδια ἐπιμέλειαν.

Καὶ αὐτὸς ὁ Hasse ἀναγνωρίζει ὅτι τὸ ἀνωτέρω χωρίον ἀντίκειται εἰς τὴν θεωρίαν του, ἐν τούτοις ζητεῖ νὰ ἀποκρούσῃ τοῦτο δι' ἐπιχειρημάτων ἀσθενῶν καὶ ἥκιστα πειστικῶν.

Κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε ὁ ἀνὴρ εὐθύνεται καὶ δι' ἐλαφρὸν πταῖσμα, εἴτε προέρχεται ἐκ θετικῶν αὐτοῦ πράξεων, εἴτε ἐκ παραλείψεων ἂν δὲν κατέβαλε τὴν ἐπιμέλειαν, ἣν καὶ εἰς τὰ ἴδια καταβάλλει.

§ 187. Ἀλλὰ τίς ὁ λόγος τοῦ περιορισμοῦ τούτου τῆς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εὐθύνης τοῦ ἀνδρός; τοὐτέστιν εἰς τὴν diligentiam quam suis;

Αἱ πηγαὶ οὐδαμοῦ δίδουσι τὸν λόγον ὃν ζητοῦμεν, ἐξηγοῦσι μόνον διατί ἐν γένει εὐθύνεται ὁ ἀνὴρ διὰ δόλον καὶ βαρὺ πταῖσμα. Νόμος 17 Πανδ. (24.3), ἤτοι· quia causa sua dotem accipit. . . . , ἕνεκα τούτου ἀσυμφωνία κρατεῖ παρα τοῖς συγγραφεῦσιν, οἵτινες προσεπάθησαν νὰ ἐξηγήσωσι τοῦτο.

Κατ'ἀρχὰς οἱ συγγραφεῖς καὶ ἰδίως ὁ Δονέλλος (comm. βιβλ. 14 κεφ. 7 § 24 καὶ βιβλ. 13 κεφ. 18 § 2) παρατηρήσαντες τὴν ὁμοιότητα τῆς εὐθύνης τοῦ συνεταίρου, ὅστις ἐπίσης εὐθύνεται διὰ culpam in concreto, ἀπέδωκαν τὸν λόγον τοῦ περιορισμοῦ τῆς εὐθύνης τοῦ ἀνδρός, εἰς τὴν προσωπικὴν σχέσιν τῶν συζύγων, ἣν προσωμοίαζον πρὸς ἑταιρίαν.[45] Ἂν ὅμως ἡ γνώμη αὕτη ἦτο ἀκριβής, ἔπρεπεν οἱ σύζυγοι οὕτω νὰ εὐθύνωνται καὶ ὡς πρὸς τὴν μὴ προικῴαν περιουσίαν. Ἀνωτέρω δὲ εἴδομεν τὸ ἐναντίον ρητῶς μαρτυρούμενον διὰ τὴν γυναῖκα. Νόμος 56. Πανδ. (9.2). Βασιλ. (60.3) τόμ. ε', σελ. 298.

Ὁ Tigerström τόμ. α', σελ. 330, σημ. 3, συνεπὴς εἰς τὴν ἀρχήν του ὅτι κυρία τῆς προικὸς συνεστῶτος τοῦ γάμου ἡ γυνή, καὶ ὅτι ὁ ἀνὴρ ἔχει διαχείρισιν ὡς procurator, εὑρίσκει τὸν λόγον τῆς τοιαύτης εὐθύνης τοῦ ἀνδρὸς εἰς τοῦτο, ὅτι δηλ. ὡς procurator διαχειριστὴς εὐθύνεται οὕτω ὁ ἀνήρ.

Παρομοία εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Löhr, theorie der culpa σελ. 165.

Περὶ τοῦ ἐσφαλμένου τῆς γνώμης ταύτης μετὰ τὴν γε-

---

15 Ὁμοίως Glück τόμ. 25, σελ. 120.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νικὴν ἐγκατάλειψιν σήμερον τῆς γνώμης, ὅτι ἡ γυνὴ κυρία τῆς προικός, περιττὸν νὰ προσθέσωμέν τι.

Ὁ Hasse ἐν τῷ μνημονευθέντι συγγράμματί του (σελ. 377. 5. 25) τὴν παρομοίωσιν τῆς ἑταιρίας ἐκτείνει οὐχὶ ὡς ὁ Δονέλλος εἰς τὴν προσωπικὴν σχέσιν τῶν συζύγων δηλ. εἰς τὸν γάμον ἐν γένει, ἀλλὰ εἰς μόνην τὴν προῖκα, ἥτις κατ' οὐσίαν φαίνεται ὡς πόρος χρησιμεύων εἰς κοινὸν χρηματικὸν σκοπόν.

Τὴν γνώμην ταύτην ἐπολέμησε Bethmann-Hollweg, Anhang 4, σελ. 571, κατόπιν δὲ ὁ Bechmann 2, σ. 238 καὶ ὁ Czyhlarz σελ. 259, διότι ἡ προῖξ καὶ κατ' οὐσίαν ἔτι, δὲν εἶναι κοινὸν ἀγαθόν, δὲν ἐξυπηρετεῖ κοινὸν σκοπόν, οἱ χρηματικοὶ λόγοι, ἕνεκα τῶν ὁποίων ὑπάρχει ἡ προῖξ, ἀφορῶσι μόνον τὸν ἄνδρα, ὅστις φέρει τὰ βάρη τοῦ γάμου.

§ 188. Ἀναντιρρήτως ὀρθοτέρα εἶναι ἡ γνώμη τῶν νεωτέρων Bechmann[16] καὶ Czyhlarz, οἵτινες εὑρίσκουσιν ὡς λόγον τῆς τοιαύτης εὐθύνης, ὅτι ἡ προῖξ ἀνήκει εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ ἀνδρός, δίδεται αὐτῷ, κατ' ἀρχήν, οὐχὶ προσκαίρως, ἀλλ' ob perpetuam causan, καὶ ἑπομένως ὁ ἀνὴρ ὑποχρεούμενος νὰ ἀποδώσῃ τὴν προῖκα, δὲν πρέπει νὰ εὐθύνηται περισσότερον διὰ τὸ μέρος τοῦτο τῆς περιουσίας του ἤτοι ἐπὶ πλειοτέρᾳ ἐπιμελείᾳ ἐκείνης, ἣν ὀφείλει διὰ τὴν λοιπὴν αὐτοῦ περιουσίαν. Ἂν ὤφειλε περισσοτέραν ἐπιμέλειαν διὰ τὴν προῖκα ὁ ἀνήρ, ἔπρεπε νὰ θεωρῆται ἐκ τῶν προτέρων ὀφειλέτης τῆς γυναικός, ὅπερ οὐκ ὀρθόν.

§ 189. Τὴν ἔλλειψιν τῆς εὐθύνης τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ τῆς

---

16 Τὴν γνώμην ταύτην φαίνεται ἔχων καὶ ὁ Schenrl ἐν τῷ Kritische vierteljahreschrift τόμ. 11 (1869) φυλ. 2 σελ. 277, μεθ' ὅλας του τὰς λεπτολογίας περὶ τῆς γνώμης τοῦ Bechmann.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τυχηρὰς ἀπωλείας τῶν ἀντικειμένων τῆς προικός, δύναται νὰ τροποποιήσῃ ἰδιαιτέρα συμφωνία. Νόμ. 6. Πανδ. (23.4).

Pacisci eum posse probat, ut ea dos, quae periculo mulieris est, sit periculo mariti.

ς'.

Εὐθύνη τοῦ ἀνδρός, ἕνεκα τῶν εἰς προῖκα δοθεισῶν ἀπαιτήσεων. [17]

§ 190. Ἡ ἕνεκα τῶν εἰς προῖκα δοθεισῶν ἀπαιτήσεων, εὐθύνη τοῦ ἀνδρὸς χρήζει ἰδιαιτέρας ἐξηγήσεως.

Ὅταν δοθῶσι τῷ ἀνδρὶ ἀπαιτήσεις λόγῳ προικός, ἂν μὲν ὁ ἀνὴρ εἰσέπραξε ταύτας ὀφείλει κατὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου νὰ τὰς ἀποδώσῃ, ἂν ὅμως δὲν εἰσέπραξε ταύτας εἰς τί εὐθύνεται ;

1) Ἂν τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀπαιτήσεως εἶναι πρᾶγμα κατ᾽ εἶδος ὡρισμένον, καταστραφῇ δὲ τοῦτο ἄνευ πταίσματος τοῦ ὀφείλοντος αὐτό, φυσικῷ τῷ λόγῳ, παύει ἡ ἀπαίτησις, καὶ ὁ ἀνὴρ δὲν εὐθύνεται εἰς ἀπόδοσιν, ἐκτὸς ἐὰν διατελῇ ἐν πταίσματι διὰ τὴν βραδύτητα τῆς ἐνασκήσεως τῆς ἀγωγῆς πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀπαιτήσεως, ὁπότε θεωρεῖται in dote ὑπάρχουσα ἡ ἀξία τοῦ πράγματος καὶ ταύτην ὀφείλει ν᾽ ἀποδώσῃ ὁ ἀνήρ, εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ ταύ-

---

17 Περὶ τῆς εὐθύνης τοῦ ἀνδρὸς ἕνεκα τῶν ἀπαιτήσεων ὁρᾶ Mayerfeld, neues Rheinisches Museum für jurisprudenz τόμ. 7 V σελ. 90—135 (1835) Tigerström 1 σελ. 341. Hasse, culpa des Römischen Rechts, σελ. 433—444 ἔκδ. (1838). Vangerow, § 218 σημ. 1. Windscheid, § 500 σημ. 9. Bechmann, 2 σελ. 240—258. Czyhlarz, σελ. 263 § 75. Παπαρρηγοπ. § 147. Salpius, Novation und delegation, σελ. 109. Sternberg, σελ. 13 § 7. Dernburg. Pandectem τόμ. 3 σελ. 43 σημ. 10. 11.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

την δύναται ν' ἀπαλλαχθῇ ὁ ἀνήρ, ἂν δυνηθῇ ν' ἀποδείξῃ ὅτι καὶ ἂν ἐγκαίρως ἀπήτει, καὶ ἂν ἐγκαίρως ἀπεδίδετο αὐτῷ, τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀπαιτήσεως, τοῦτο πάλιν ἤθελε καταστραφῇ, εὑρισκόμενον εἰς χεῖράς του, ἕνεκα τυχαίου συμβεβηκότος. Λ. χ. ἂν τὸ ἀντικείμενον τῆς ὑπὸ τρίτου ὀφειλομένης παροχῆς, τῆς ἐκχωρηθείσης τῷ ἀνδρὶ λόγῳ προικός, εἶναι οἰκία, ἥτις κατεστράφη ὑπὸ σεισμοῦ, ἀπαλλάσσεται μὲν ὁ ὀφείλων νὰ παρέξῃ ταύτην ὀφειλέτης, ἀπαλλάσσεται ὅμως καὶ ὁ ἀνήρ, ἂν ἦναι ὑπαίτιος βραδύτητος διὰ τὴν ἀπαίτησιν αὐτῆς, διότι καὶ ἂν ἐγκαίρως ἀπήτει καὶ ἐλάμβανε ταύτην, πάλιν ἡ οἰκία ἤθελε καταπέσει εὑρισκομένη εἰς χεῖράς του.

§ 191. 2) Ἂν ὅμως ἀνεξαρτήτως τῆς περιπτώσεως καθ' ἣν ἀδύνατος ἡ παροχὴ ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου λόγῳ καταστροφῆς τυχαίας τοῦ ὀφειλομένου πράγματος, ὅπερ συμβαίνει μόνον ἐπὶ τῶν κατ' εἶδος ὀφειλομένων πραγμάτων, ἡ εἴσπραξις τῆς ἀπαιτήσεως κατέστη ἀδύνατος, λόγῳ ἀνικανότητος τοῦ ὀφειλέτου περὶ τὴν πληρωμὴν (δηλ. ἐξ ἀνεχείας), ὁ ἀνὴρ εὐθύνεται, ἂν ἐκ δόλου ἢ ἐκ πταίσματος αὐτοῦ δὲν ἐφρόντισεν ἐγκαίρως, (ἤτοι ὅτε ἦτο ὁ ὀφειλέτης εἰς κατάστασιν νὰ πληρώσῃ), νὰ εἰσπράξῃ ταύτην ἢ νὰ ἀσφαλισθῇ περὶ αὐτῆς.

§ 192. Ἐν τῇ περιπτώσει δὲ ταύτῃ ἐγείρεται πάλιν τὸ ζήτημα τοῦ βαθμοῦ τοῦ πταίσματος τοῦ ἀνδρός, δηλαδὴ ἐρωτᾶται ἂν καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὸ πταῖσμα τοῦ ἀνδρὸς εἶναι in concreto;

Βεβαίως καὶ ἐν τῇ περιπτωσει ταύτῃ πρέπει νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ ἀνὴρ εὐθύνεται μόνον διὰ πταῖσμα in concreto, διότι τὸ αὐτὸ συμβαίνει ἐν γένει περὶ ἀποδόσεως προικός, ὁ δὲ νόμος δὲν διακρίνει τὰς ἀπαιτήσεις τῶν λοιπῶν προικῴων πραγμάτων.

§ 193. Ἐν τούτοις συγγραφεῖς τινες φρονοῦσιν ὅτι ὁ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀνὴρ εὐθύνεται διὰ culpa in abstracto καὶ οὐχὶ in concreto, ἤτοι ὅτι εὐθύνεται διὰ τὸ πταῖσμά του, ἀδικρίτως τῆς ἐπιμελείας ἣν καταβάλλει εἰς τὰ ἴδια πράγματα.

Τὴν γνώμην ταύτην ἔχει ὁ Hasse σελ. 580 (ἔκδ. α΄.) ἢ σελ. 438 (ἔκδ. 6΄.) ὁ Mayerfeld σελ. 119 § 23 καὶ ὁ κ. Παπαρρηγόπουλος οἰκογ. § 147 σελ. 206, ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι ὁ περιορισμὸς τῆς εὐθύνης τοῦ ἀνδρὸς εἰς τὴν diligentiam quam suis, προκειμένου περὶ ἀπαιτήσεων δὲν δηλοῦται ἐν ταῖς πηγαῖς, καὶ διότι ὡς πρὸς τὰς τοιαύτας ἀπαιτήσεις, θεωρεῖται ὁ ἀνὴρ μᾶλλον ὡς διοικητὴς τῶν τῆς γυναικός του ὑποθέσεων, ἢ ὡς κύριος τῆς προικός.

§ 194. Ἡ γνώμη ὅμως αὕτη δὲν εἶναι ὀρθή, διότι προκειμένου περὶ τῆς εὐθύνης τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὴν προῖκα, οὐδεμίαν διάκρισιν ποιεῖται ὁ νόμος, ἂν ἡ προῖξ συνίσταται εἰς ἀπαιτήσεις ἢ εἰς ἄλλο τι, ἐπομένως δὲν δυνάμεθα νὰ ποιήσωμεν ἐξαίρεσιν τοῦ κανόνος τούτου τῆς εὐθύνης τοῦ ἀνδρός, ἄνευ ρητῆς διατάξεως τῶν πηγῶν, ἥτις δὲν ὑπάρχει.[18]

§ 195. Ἔτι περαιτέρω τῶν εἰρημένων συγγραφέων προέβη ὁ Bechmann 2 σελ. 241, διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ παροχὴ κατέστη ἀδύνατος ἕνεκα ἀνεχείας τοῦ ὀφειλέτου ἰσχυρισθεὶς ὅτι διὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην πάντως εὐθύνεται ὁ ἀνὴρ ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν διατελῇ ἐν πταίσματι ἢ μή, περὶ τὴν εἴσπραξιν αὐτῆς, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἡ προικῴα ἰδιότης τῆς ἀπαιτήσεως εἶναι ἐντελῶς ἀνεξάρτητος τῆς ἀνεχείας ἢ μὴ τοῦ ὀφειλέτου. Ἡ ἀπαίτησις, λέγει ὁ Bechmann, εἶναι in dote, διότι αὕτη dotis causa συνεστάθη ἡ περαιτέρω πραγμάτωσις αὐτῆς διὰ τὴν προικῴαν ἰδιότητα, εἶναι ἄνευ σημασίας.

---

18 Ὅρα Czyhlarz σελ. 264, ὅστις ἀκολουθεῖ τὴν ὀρθὴν γνώμην Gottschalk, disceptat. forens (1826 ἔκδ. 6΄.) de nomine in dotem dato σελ. 12.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ἄδικος καὶ ἀναπόδεικτος, σαφῶς δὲ ἀπέδειξεν αὐτὴν ἐσφαλμένην ὁ Czyhlarz σελ. 264, διότι ὁ ἀνὴρ εὐθύνεται διὰ τὴν χειροτέρευσιν, οὕτως εἰπεῖν, τῆς ἀπαιτήσεως, οὐχὶ ἕνεκα τῆς προικῴας αὐτῆς ἰδιότητος, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ τρόπου, μεθ' οὗ ἐχρήσατο αὐτῇ, ἑπομένως μόνον ἂν ἐκ πταίσματος δὲν τὴν εἰσέπραξεν εὐθύνεται.

§ 196. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων θεμελιοῦται ὁ κανὼν ὅτι διὰ τὰς εἰς προῖκα δοθείσας ἀπαιτήσεις ὁ ἀνὴρ εὐθύνεται, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν προικῴων πραγμάτων, ἤτοι διὰ δόλον βαρὺ πταῖσμα, καὶ πταῖσμα in concreto.

§ 197. Τοῦ κανόνος τούτου ἐπὶ τῶν ἀπαιτήσεων ὑπάρχουσι καὶ ἐξαιρέσεις.

1) Ὑπάρχουσι δηλ. περιπτώσεις καθ' ἃς ὁ ἀνὴρ εὐθύνεται καὶ πέραν τοῦ πταίσματος, ἤτοι διὰ τὴν ἀνέχειαν τοῦ ὀφειλέτου, ἀνεξαρτήτως πταίσματος.

2) Ὑπάρχουσι περιπτώσεις καθ' ἃς ὁ ἀνὴρ δὲν εὐθύνεται διὰ τὸ πταῖσμά του, ἤτοι διὰ τὴν μὴ ἔγκαιρον ἐπιδίωξιν τῆς εἰσπράξεως, καταστάντος ἀπόρου εἶτα τοῦ ὀφειλέτου.

Εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς πρώτης κατηγορίας ὑπάγονται αἱ ἑξῆς :

α΄.) Ἂν ὁ ἀνὴρ ἐνήργησεν acceptilatio (ἀθώωσιν τοῦ ὀφειλέτου), κατὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου ὀφείλει τὴν ἀξίαν τῆς ἀπαιτήσεως, διότι ἐνταῦθα, ὡς λέγουσι τὰ Βασιλικὰ (29.1) με΄, οὕτως ἐστὶν ὡσανεὶ τὰ χρήματα ἔλαβεν, ἐδωρήσατό τε αὐτὰ τῷ ἐπερωτηθέντι. Νόμ. 49. Πανδ. (23.3). Cum acceptum fecit omnimodo periculum ad eum pertinebit, perinde enim est, ac si acceperit pecuniam et eandem promissori donaverit.

Τοῦτο κυρίως δὲν εἶναι ἐξαίρεσις τοῦ ἀνωτέρω κανόνος, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ δὲν ἀπαλλάσσεται καὶ ἂν αἰτία τῆς ἐκ μέρους του ἀθωώσεως τοῦ ὀφειλέτου ὑπῆρξεν ἡ ἀνέχεια τοῦ ὀφει-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λέτου νομ. 66 § 6 Πανδ. (24.3) . . . Etsiamsi id propter egestatem soceri factum esset, καὶ Βασιλ. (28.8) ξγ΄, ἐὰν ἀποροῦντι τῷ πενθερῷ μου ποιήσω παρὰ γνώμην τῆς γυναικός μου ἀποχὴν ἐμοὶ κινδυνεύεται. Τὸ χωρίον ὁμιλεῖ μόνον περὶ πενθεροῦ, ἀλλὰ τοῦτο παραδειγματικῶς, ὡς τὸ συνηθέστερον, ἐφαρμοστέον ὅμως ἐπὶ παντὸς ὀφειλέτου.

6΄.) Ἂν ὁ ἀνὴρ ἐνήργησεν ἀνανέωσιν νόμ. 35 Πανδ. (23.3): Dotem a patre vel a quovis alio prommissam si vir novandi causa stipuletur, coepit viri esse periculum, quum ante mulieris fuisset. Βασιλ. (29.1) λα΄. Τοῦτο δὲ διότι διὰ τῆς ἀνανεώσεως καταργεῖται ἡ παλαιὰ ἐνοχή.

γ΄.) Ἂν εἰσέπραξε τόκους ἐκ τῆς ἀπαιτήσεως (exigere usuras) νόμ. 71 Πανδ. (23.3).

Quum dote mulieris nomine extraneus promisit mulieris periculum est, sed si maritus nomen secutus usuras exegerit, periculnm ejus futurum respondetur. Βασιλ. (29.1) ξζ΄, ἡ παρὰ ἐξωτικοῦ ὁμολογηθεῖσα προῖξ τῇ γυναικὶ κινδυνεύεται, εἰ δὲ τόκον ὁ ἀνὴρ λάβῃ, λοιπὸν αὐτὸς κινδυνεύει.

Τοῦτο συμβαίνει διότι ἅμα ὁ ἀνὴρ εἰσπράξῃ τόκους ὑποτίθεται, ὅτι ἀφίησι τὴν ὀφειλὴν ὡς ἔντοκον δάνειον.

δ΄.) Ἂν ἐδέχθη ὁ ἀνὴρ ἐγγυητὴν ἢ ἐνέχυρον παρὰ τοῦ ὀφειλέτου νόμ. 1 § 11 Πανδ. (42.6).

Αἱ πηγαὶ ἀναπτύσσουσι τὴν περίπτωσιν ταύτην διὰ τὴν separatio bonorum, ὅτι ὅμως καὶ ἐπὶ τοῦ periculum dotis ἐφαρμόζεται (ὅρα Bechmann σελ. 248. 3).

§ 198. ε΄.) Ἐπὶ τῆς delegatio ὁ ἀνὴρ φέρει τὸν κίνδυνον διὰ τὴν ἀπορίαν τοῦ delegatus. Νόμ. 26 § 2 Π. (17.1) abesse intelligitur pecunia fidejussori, etsiamsi debitor ab eo delegatus sit creditori, licet is solvendo non

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιος

fuerit, quia bonum nomen facit creditor qui admittit debitorem delegatum.

Βασιλ. (14.1) τόμ. 2 σελ. 106. «Μετατεθεὶς ὁ ἐγγυη-»τὴς ἴδιον χρεώστην τῷ δανειστῇ καταβεβληκέναι δοκεῖ, »κἂν ἄπορος ἦν ὁ μετατεθείς».

Αὕτη εἶναι ἡ ἄρχουσα γνώμη, στηριζομένη καὶ εἰς τὸ ὅτι ὁ delegatarius, (ἐπὶ προικὸς ὁ σύζυγος) δεχόμενος τὸν delegatus, λογίζεται λαμβάνων δι' αὐτοῦ παρὰ τοῦ delegans, τὸ ἀντίτιμον τῆς ἀπαιτήσεως (τὸ χρῆμα) ὅπερ ἀφίησιν ὡς δάνειον εἰς τὸν delegatus, καὶ ἑπομένως αὐτὸς μόνος φέρει τὴν εὐθύνην τῆς ἀπορίας.[19]

§ 199. Κατὰ τῆς κρατούσης ταύτης γνώμης ἀντετάχθη ἰδίως ὁ Windscheid § 412 σημ. 17 καὶ § 500 σημ. 9, (σελ. 874 κατὰ τὴν ε' ἔκδοσιν), κατὰ τὸν ὁποῖον, τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον δὲν θεωρεῖ τὴν διὰ τῆς delegatio εἰς τὸν delegatarius δημιουργουμένην ἀπαίτησιν, ὡς μετρητόν, οὕτως εἰπεῖν, χρῆμα· ἂν δὲ ὁ ὀφειλέτης κατὰ τὸν χρόνον τῆς συστάσεως τῆς προικὸς ἦτο ἄπορος δὲν εὐθύνεται ὁ ἀνήρ, στηρίζει δὲ τὴν γνώμην του ὁ Windscheid, ὅσον ἀφορᾷ τὸ τελευταῖον τοῦτο, εἰς τὸν νόμον 41 § 3 Πανδ. (34.3). Periculum viri esse, quod sciens tate nomen secutus videretur, quale initio obligationis fuit, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ τῶν Βασιλικῶν (29.1) σελ. 376 τόμ. 3.

«Ἐὰν ὁ χρεώστης τῆς γυναικὸς ὑπὸ αἵρεσιν ὁμολογή-»σει προῖκα, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἀπορήσῃ, ὁ κίνδυνος πρὸς »τὴν γυναῖκα φέρεται, εἰ δὲ ἐξ ἀρχῆς αὐτὸν ἀποροῦντα γι-»γνώσκων ὁ ἀνὴρ ἐδέξατο, αὐτὸς κινδυνεύει».

---

19 Ὅρα ἰδίως **Salpius**, Novation und delegation § 18 — 20. **Mayerfeld**, ἐν τῇ ἐν τῷ ρηνικῷ μουσείῳ διατριβῇ του σελ. 128. **Bechmann**, σελ. 241. **Czyhlary**, σελ. 269. **Puchta**, § 420, 1 **Arndts**, § 406 σημ. 4 καὶ **Sternberg** σελ. 14.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Κατὰ τὸν Windscheid, δυνάμει τοῦ χωρίου τούτου, ἡ ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς γνῶσις τῆς ἀπορίας τοῦ ὀφειλέτου, εἶναι ἀναγκαία προϋπόθεσις τῆς εὐθύνης αὐτοῦ ἕνεκα τῆς ἀπορίας τοῦ ὀφειλέτου.

§ 200. Ἄλλως ἐξηγοῦσι τὸ χωρίον οἱ τὴν ἄρχουσαν ἔχοντες γνώμην.

Ὁ Meyerfeld ἐν τῇ προτελευταίᾳ σελίδι τῆς μνημονευθείσης διατρίβῆς του ἐν τῷ ρηνικῷ μουσείῳ ὁ Bechmann καὶ ὁ Czyhlarz σελ. 272 δὲν θεωροῦσι τὴν γνῶσιν τοῦ ἀνδρὸς περὶ τῆς ἀπορίας τοῦ ὀφειλέτου ὡς προϋπόθεσιν τῆς εὐθύνης αὐτοῦ, ἀλλ' ἐξηγοῦσι τὸ χωρίον διὰ τοῦ ὅτι τεκμαίρεται, ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐγνώριζε τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπάρχουσαν ἀνέχειαν τοῦ ὀφειλέτου, δεχόμενος αὐτόν.

Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ὁ ἀνὴρ δύναται ν' ἀντιτάξῃ κατὰ τῆς γυναικὸς ἔνστασιν δόλου περὶ τῆς ἀγνοίας του διὰ τὴν ἀνέχειαν τοῦ ὀφειλέτου, ἂν παρεστάθη ὡς ἀξιόχρεως· argum l. 74 § 4 Π. (21.2).

§ 201. Ἡ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐκτεθεῖσα ὡς ἄρχουσα γνώμη ὑποστηρίζεται καὶ ὑπὸ τοῦ σχολιαστοῦ τῶν Βασιλικῶν αὐτόθι.

« Ἐὰν ὁ τῆς γυναικὸς δεβίτωρ ὑπὲρ αὐτῆς προῖκα ἐπερωτηθῇ τῷ ἀνδρὶ ὑπὸ αἵρεσιν καὶ μετὰ ταῦτα πρὶν ἢ δυνηθῇ ὁ ἀνὴρ τοῦτον ἀπαιτῆσαι, τουτέστι, πρὶν ἢ τὴν αἵρεσιν ἐξελθεῖν, ἢ πρὶν ἢ συστῆναι τὸν γάμον ἄπορος ὁ δεβίτωρ γένηται, ἤρεσε τὴν γυναῖκα μᾶλλον τὴν ἐντεῦθεν ζημίαν ὁρᾶν· ἐπειδὴ μὴ δοκεῖ ὁ ἀνὴρ τὸν κίνδυνον ἀναδέξασθαι τοῦ γραμματίου κατὰ τὸν καιρόν, ἐν ᾧ τὸ χρέος ἀπαιτεῖν οὐκ ἠδύνατο, διὰ τὴν αἵρεσιν ἢ διὰ τὸ μὴ προβῆναι τὸν γάμον, ὡς εἶγε τὴν ἀρχὴν ὅτε καὶ ὑπὸ αἵρεσιν ἐπηρωτήθη τὸ χρέος ἄπορος ὁ δεβίτωρ ἦν, τότε ὁ ἀνὴρ ἐπὶ τῇ ἐντεῦθεν κινδυνεύει ζημίᾳ, ἐπειδὴ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μὴ ἀγνοήσας τοιοῦτον δοκεῖ καταδέξασθαι τὸν δεβίτορα, ὁποῖον ἦν ὅτε τὴν ἀρχὴν αὐτῷ ἐπηρωτήθη.

Συμπεραίνοντες ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω, παρατηροῦμεν ὅτι προκειμένου περὶ τῆς ἐννοίας τῆς delegatio, ἐν γένει κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον, (ἀνεξαρτήτως τῆς περιπτώσεως τῆς προικός), ὀρθὴ εἶναι ἡ ἄρχουσα γνώμη· διότι κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον ἰσχύει περὶ τῆς delegatio τὸ ἀξίωμα:

«Solvit qui reum delegat».

Ἀφ' οὗ λοιπὸν οἱ Ρωμαῖοι ἐθεώρουν ὡς πληρωμήν, (solutio) τὴν ἔκταξιν ὀφειλέτου, ἀναγκαία συνέπεια τούτου εἶναι ὅτι ὁ δεχόμενος τὸν ἐκταχθέντα ὀφειλέτην ἀναλαμβάνει τὴν εὐθύνην τοῦ ἀναξιοχρέου αὐτοῦ·[20] προκειμένου ὅμως περὶ προικὸς, πρέπει νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ ἀξίωμα solvit qui reum delegat ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ ἄνω παρατεθέντος νόμου 41 § 3 Πανδ. (23.3) Βασιλ. (29.1) σελ. 376.... εἰ δὲ ἐξ ἀρχῆς αὐτὸν ἀποροῦντα γινώσκων ὁ ἀνὴρ ἐδέξατο αὐτὸς κινδυνεύει.

Ἄλλαις λέξεσι καθ' ἡμᾶς ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔννοιαν τῆς delegatio κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον, ὀρθὴ εἶναι ἡ ἄρχουσα γνώμη, ἕνεκα τοῦ ἀξιώματος solvit qui reum delegat.

---

20 Ὁ κ. Καλλιγᾶς ἐνοχ. σελ. 795 σημ. 2 ἐσφαλμένως ἀποδίδει εἰς τὸν Salpius ὅτι ὑποστηρίζει τὸ ἀξίωμα «Anweisung ist keine Zahlung», ὅπερ εἶναι τὸ ἀντίθετον τοῦ ἀνωτέρω Ρωμαϊκοῦ ἀξιώματος »solvit qui reum delegat«, διότι ὁ Salpius εἶναι ὁ Hauptverteter τῆς ἀρχούσης γνώμης, τὸ δὲ ἀξίωμα Anweisung ist keine Zahlung § 76 θεωρεῖ ὡς πρῖὸν τοῦ νεωτέρου δικαίου τῶν ἐθίμων, ἐν ᾧ ὅσον ἀφορᾷ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον ὑποστηρίζει ἐν § 18—20 ὅτι ἡ συνεπεία τῆς delegatio δημιουργουμένη ἐνοχή, τότε μόνον δὲν ἰσχύει ὡς solutio (ὡς πληρωμή, ὡς μετρητὸν χρῆμα, als baares Geld,) ὅταν ρητῶς ἐξεφράσθησαν τοῦτο οἱ συμβαλλόμενοι· ὅρα καὶ Windscheid § 412 σημ. 17 δεχόμενον ὡς τοιαύτην τὴν γνώμην τοῦ Salpius.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὅσον ὅμως ἀφορᾷ τὴν delegatio ἐπὶ τῆς προικός, θεωροῦμεν ὀρθὴν τὴν γνώμην τοῦ Windscheid· δὲν πρέπει ὅμως νὰ ἐκτείνωμεν τὴν περίπτωσιν ταύτην τοῦ ἀνωτέρω χωρίου, ὅπερ ἀφορᾷ τὴν ἐπὶ τῆς προικὸς delegatio, ἐπὶ πάσης ἐν γένει delegatio καὶ ὅταν δηλ. δὲν πρόκειται περὶ προικός, ὡς πράττει ὁ Windscheid.

Διότι εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ σχολιαστὴς τῶν Βασιλικῶν ὑποστηρίζει, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, τὴν ἄρχουσαν γνώμην, ἀλλὰ ἡ γνώμη τοῦ Windsheid ὑποστηρίζεται ὑπὸ τοῦ κειμένου τῶν Βασιλικῶν, (εἰ δ' ἐξ ἀρχῆς ἀποροῦντα, γινώσκων ὁ ἀνὴρ ἐδέξατο, αὐτὸς κινδυνεύει), ὅπερ ὁμολογεῖ καὶ ὁ Czyhlarz σελ. 272 σημ. 6, ὁ ὑποστηρίζων, ὡς εἴρηται, τὴν ἄρχουσαν γνώμην.

Δὲν δύναται ἑπομένως, οὔτε τὸ ἀξίωμα solvit qui reum delegat νὰ ἀναιρεθῇ ὑπὸ τοῦ χωρίου τούτου τῶν Βασιλικῶν, ὡς φρονεῖ ὁ Windscheid, οὔτε πάλιν τὸ ἀντίθετον, ὡς φρονεῖ ἡ ἄρχουσα γνώμη.

Ἀμφότερα εἰσὶ λίαν ἰσχυρά, διὸ καὶ ἡ μόνη λύσις καθ' ἡμᾶς εἶναι ἡ ὑποδειχθεῖσα ἀνωτέρω, ὅτι δηλ. τὸ μεταγενέστερον Ρωμαϊκὸν δίκαιον ἐνεωτέρισε, προκειμένου περὶ προικός, δεχθὲν ὅτι τότε εὐθύνεται ὁ ἀνὴρ διὰ τὴν ἀπορίαν τοῦ delegatus, ἂν ἐξ ἀρχῆς, ἤτοι ὅτε ἐδίδετο αὐτῷ, ἐγνώριζε τοῦτο.

Ἄλλως τε προκειμένου περὶ ἀποδόσεως προικός, ἡ ἄρχουσα γνώμη φαίνεται ἡμῖν ἄδικος, ὡς ἀντικειμένη εἰς τὴν aequitas τοῦ προικῴου δικαίου, ἥτις, ὡς μέχρι τοῦδε εἴδομεν, διέπει ἄνευ ἐξαιρέσεως, τὸ προικῷον σύστημα τῶν Ρωμαίων.

Διότι πρὸς τί νὰ εὐθύνηται ὁ ἀνὴρ ἄνευ πταίσματος αὐτοῦ, διὰ τὴν ἀπορίαν τοῦ delegatus τὴν ὑπάρχουσαν κατὰ τὴν σύστασιν τῆς προικός; ἂν ὁ ἐκταχθεὶς διατελεῖ λ.χ. ἐν καταστάσει πτωχεύσεως, ἣ παρεχώρησε τὴν περιουσίαν του;

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Διατί νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ ἀνὴρ θέλει ζημιωθῇ κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς προικός πληρόνων τὴν ἀξίαν εἰς τὴν γυναῖκα, ἂν ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ ἐδέχθη τὸν ἐν πτωχεύσει διατελοῦντα ὡς ὀφειλέτην;

Ἡ ἄρχουσα γνώμη λέγει, διότι τεκμαίρεται ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐγνώριζε τοῦτον, τοιοῦτον ὄντα, ἀφ' οὗ τὸν ἐδέχθη.

Ἀλλὰ τοῦτο, νομίζομεν ὅτι δύναται νὰ λεχθῇ εἰς πᾶσαν ἄλλην περίπτωσιν ἐκτὸς τῆς προικός, διότι τοῦτο εἶναι ὁ δικαιολογικὸς λόγος, ἕνεκα τοῦ ὁποίου οἱ Ρωμαῖοι ἐθεώρησαν τὴν delegatio ὡς πληρωμήν. Προκειμένου ὅμως περὶ προικός, ὁ δικαιολογικὸς οὗτος λόγος προσκρούει εἰς τὴν aequitas τοῦ Ρωμαϊκοῦ προικῴου δικαίου προσκρούει προσέτι εἰς τὴν σκέψιν, ὅτι προκειμένου περὶ πάσης ἄλλης σχέσεως, ὀφείλει ὁ δεχόμενος τὸν delegatus, πρὶν ἢ δεχθῇ αὐτόν, νὰ πληροφορηθῇ ἀσφαλῶς, περὶ τοῦ ἀξιοχρέου ἢ μὴ τοῦ ἐκτασσομένου ὀφειλέτου, ἄλλως ἂς αἰτιᾶται ἑαυτόν· τὴν αὐστηρότητα ὅμως ταύτην, ἥτις καθιερώθη πρὸς ἀσφάλειαν τῶν ἐνοχικῶν σχέσεων, ἄραγε δυνάμεθα νὰ ἐφαρμόσωμεν καὶ κατὰ τὴν σύστασιν τῆς προικός; διατί νὰ εἴμεθα τόσον αὐστηροί, καὶ νὰ ἀπαιτήσωμεν παρὰ τοῦ εἰς γάμον ἐρχομένου ἀνδρός, νὰ ἀφήσῃ πᾶσαν ἄλλην ἀσχολίαν του, καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν ἀγορὰν ὅπως πληροφορηθῇ, ἂν οἱ ἐκτασσόμενοι ὀφειλέται εἶναι ἀξιόχρεοι; καὶ διατί νὰ μὴ δεχθῶμεν, ὅτι εὐλόγως ὁ ἀνὴρ οὐδεμίαν ζητεῖ πληροφορίαν περὶ τοῦ ἀξιοχρέου τοῦ delegatus, διότι λίαν φυσικῶς καὶ εὐλόγως ὑποτίθεται ὅτι ἡ γυνὴ δίδουσα τοῦτον θεωρεῖ αὐτὸν ὡς ἀξιόχρεων (ἐννοεῖται ἄνευ δόλου), ὅπερ ὀφείλει ὁ ἀνὴρ ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς τῶν πραγμάτων νὰ δεχθῇ ὡς ἀληθές, διότι ἄλλως δείκνυται δύσπιστος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω σκέψεων ὁρμώμενοι, δεχόμεθα τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Windscheid ὡς ἀκριβῆ, (ἀλλὰ ὡς εἴρηται μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὴν προῖκα), καθ' ὅσον μάλιστα ρητῶς ἐν

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῷ κειμένῳ τῶν Βασιλικῶν καθιεροῦται ἡ εὐθύνη τοῦ ἀνδρός, διὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἀνέχειαν τοῦ ὀφειλέτου, μόνον ἂν ἐγνώριζε ταύτην.

§ 202. Εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς δευτέρας κατηγορίας, καθ' ἃς δηλ. ὁ ἀνὴρ δὲν εὐθύνεται διὰ τὸ πταῖσμά του, ἤτοι διὰ τὴν μὴ ἔγκαιρον ἐπιδίωξιν τῆς εἰσπράξεως, καταστάντος εἶτα ἀπόρου τοῦ ὀφειλέτου, ὑπάγονται αἱ ἑξῆς:

α) Ἂν ἡ λόγῳ προικὸς συσταθεῖσα ἀπαίτησις εἶναι κατ' αὐτῆς τῆς γυναικός.

Διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀπόκρούεται διὰ τῆς ἐνστάσεως τοῦ δόλου, ἡ γυνὴ παραπονουμένη ὅτι δὲν κατεδίωξεν αὐτὴν ἐγκαίρως ὁ ἀνήρ. Νόμος 66 § 7 Π. (24.3).

β) Ἐὰν ἡ ἀπαίτησις αὕτη εἶναι κατὰ τοῦ πατρὸς τῆς γυναικός, (ἐκτὸς ἂν ὁ πατὴρ ἦτο χρεώστης τῆς θυγατρός του), ἢ κατὰ τρίτου, ὅστις δωρούμενος τῇ γυναικὶ ὡμολόγησεν ἑαυτὸν ὀφείλοντα τῷ ἀνδρὶ λόγῳ προικὸς χρηματικόν τι ποσόν.

Ταῦτα προκύπτουσιν ἐκ τοῦ νόμου 33 Πανδ. (23.3) καὶ Βασιλ. (29.1) κθ'.

«Ἐὰν ἐξωτικὸς ἐπαγγειλάμενος προῖκα ἀπορήσῃ, ὁ ἀνὴρ »ὡς μὴ ἀπαιτήσας ἐγκινδυνεύει· εἰ μὴ ἄρα κατὰ δωρεὰν »ἐπηγγείλατο, τότε γὰρ τοῦ ἀνδρὸς φειδόμεθα, μὴ κατα»κρημνίσαντος πρὸς καταβολὴν τὸν δωρησάμενον. Ἐπειδὴ »καὶ οἱ δωρούμενοι μέχρις εὐπορίας καταδικάζονται, εἴτε »οὖν τις δωρούμενος ἐπαγγείληται τὴν προῖκα, εἴτε ὁ πα»τὴρ τῆς κόρης ἐκ τῶν ἰδίων, εἴτε αὐτή, ἡ ἀπορία αὐτὴν »ὁρᾷ· εἰ δὲ χρεώστης ὁμολογήσει, ὁ ἀνὴρ κινδυνεύει».

§ 203. Ἡ ἔλλειψις αὕτη τῆς εὐθύνης τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὴν μὴ ἔγκαιρον ἀπαίτησιν κατὰ τοῦ πατρὸς ἢ κατὰ τοῦ ἐξωτικοῦ δωρουμένου, δὲν ἐκτείνεται ὅταν πρόκειται περὶ τῶν κληρονόμων τῶν προσώπων τούτων· δηλ. τότε ὁ ἀνὴρ εὐθύνεται μὴ ἀπαιτήσας ἐγκαίρως.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τοῦτο προκύπτει ἐκ τοῦ νόμου 20 § 2 Πανδ. (23.4) mortuo patre statim exigitus etsi non peterit maritus, tenebitur hujus culpae nomine, si dos exigi poterit.

Ἂν οἱ κληρονόμοι εἶναι στενοὶ συγγενεῖς τῆς γυναικός, λ.χ. ἀδελφοί; εἶναι ἀδιάφορον, καὶ τότε εὐθύνεται ὁ ἀνήρ. Τὸ ἀνωτέρω χωρίον δὲν ποιεῖται ἐξαίρεσίν τινα.

§ 204. Ἂν εἰς προῖκα ἐδόθησαν μετοχαὶ ἑταιριῶν, δημόσια χρεώγραφα ἢ ἄλλα τοιούτου εἴδους ὁμόλογα, ὑποστῶσι δὲ ταῦτα ἐλάττωσιν, ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ ἀποδόσεως αὐτῶν οἱ ἀνωτέρω ἐκτεθέντες κανόνες τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου.

Ζ.

Εὐεργέτημα εὐπορίας.

Beneficium competentiae.

Καὶ ἡ ἐξέτασις τοῦ εὐεργετήματος τούτου ἀνάγεται εἰς τὸ παρὸν κεφάλαιον, καὶ ἰδίως μετὰ τὰ περὶ τῆς εὐθύνης τοῦ ἀνδρός.

§ 203. Ὁ ὅρος beneficium competentiæ εἶναι τῶν νεωτέρων, οὐχὶ τῶν πηγῶν, αἱ πηγαὶ ἐκφράζονται περὶ αὐτοῦ, διὰ τοῦ convenitur in id, quod facere potest. Condemnatur in id, quod facere potest, ἢ in quantum facere potest.

Τὸ εὐεργέτημα τοῦτο εἶχε καθιερωθῇ πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὁσάκις ὁ ἀνὴρ ἐνήγετο διὰ τῆς actio rei uxoriae, ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς ἐχορήγησε τοῦτο τῷ ἀνδρὶ καὶ ὁσάκις ἐνάγεται διὰ τῆς actio ex stipulatu· lex unica § 7 Κώδ. (5.13), ἑπομένως αἱ περὶ τούτου διατάξεις τῶν Πανδεκτῶν ἰσχύουσι διὰ τὸ Ἰουστινιάνειον δίκαιον.[21]

21 Τὸ εὐεργέτημα τοῦτο εἶχε καθιερωθῇ κατ' ἀρχὰς διὰ τὸν δωρητήν. Νόμος 19 § 1 Πανδ. (42.1).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἡ ἔννοια τοῦ εὐεργετήματος τούτου ἐμπεριέχεται ἐν τῇ φράσει condemnatur in id, quod facere potest.

Ὁ ἀνὴρ καταδικαζόμενος εἰς ἀπόδοσιν τῆς προικὸς δύναται νὰ ζητήσῃ νὰ ἀφεθῶσιν εἰς αὐτόν, τὰ πρὸς ζωὴν ἀναγκαῖα, ἐν οἷς περιλαμβάνονται καὶ τὰ πρὸς τροφὴν τῆς ὑπολειπομένης αὐτῷ οἰκογενείας του.

Νόμ. 173 Πανδ. (50.17) «in condemnatione perso»narum, quæ in id, quod facere possunt, damnantur, »non totum, quod habent extorquendum est, sed et »ipsarum ratio habenda est ne e g e a n t».

Βασιλ. (2.3) ρογ'. Οἱ μέχρις εὐπορίας καταδικαζόμενοι οὐκ ἀπαιτοῦνται πᾶν, ὅσον ἔχουσιν, ἵνα μὴ πτωχεύσωσι. Τό, ἵνα μὴ πτωχεύσωσι, (ne egeant) πρέπει νὰ ἑρμηνεύσωμεν, οὐχὶ ὅτι χορηγοῦνται εἰς τὸν ἄνδρα τὰ πρὸς ἀξιοπρεπῆ ζωὴν ἀναγκαῖα, οὔτε ὅτι εἰς τὰ χορηγούμενα ὑπάρχει τοιαύτη γλισχρότης, ὥστε μόλις νὰ ἀποζῇ, ταῦτα πρέπει νὰ κανονισθῶσιν ἀναλόγως τῆς κοινωνικῆς αὐτοῦ τάξεως καὶ ἀναλόγως τῆς ἀποδιδομένης προικός.

Ὅπως ἀνεύρωμεν δὲ τὸ quod facere potest, δέον νὰ ἀποβλέψωμεν εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ ἀνδρός, εἰς ἣν περιλαμβάνεται οὐ μόνον ὅτι ἔχει ὁ ἀνὴρ εἰς χεῖράς του, ἀλλὰ καὶ πᾶν ὅτι δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ. Νόμ. 49. Πανδ. (50.16). Si quid est in actionibus, petitionibus, persecutionibus, nam haec omnia in bonis esse videntur.

§ 206. Οἱ νόμοι ῥητῶς λέγουσιν ὅτι δὲν ἀφαιροῦνται τὰ λοιπὰ χρέη τοῦ ἀνδρός, ἂν ἔχῃ τοιαῦτα. Νόμ. 53. 54. Πανδ. (24.3) 49. Πανδ. (42.1). Βασιλ. (28.8) να'. νϐ'. καὶ (9.3) μη'.

«Ὁ ἀνήρ, ὁ γονεύς..... μέχρις εὐπορίας καταδικαζόμε»νοι τὰ ἑταίροις χρεωστούμενα οὐχ ὑπεξαιροῦσιν, ὁ δὲ δω»ρησάμενος ὑπεξαιρεῖ».

207. Στερεῖται τοῦ εὐεργετήματος ὁ ἀνήρ, ἂν ἐκ δόλου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κατέστρεψε τὰ προικῷα πράγματα, οὐχὶ δὲ καὶ ἂν ἐκ πταίσματος· ἐπίσης δὲν στερεῖται τοῦ εὐεργετήματος ὁ ἀνήρ, ἂν μετεχειρίσθη δόλον πρὸς καταστροφὴν τῶν ἰδίων του πραγμάτων, ἐκτὸς ἂν τοῦτο ἔπραξεν ὅμως μὴ δυνηθῇ νὰ καταβάλῃ τὴν προῖκα τῆς γυναικός.

Τοῦτο προκύπτει ἐκ τοῦ νόμου 18 § Πανδ. (24.3) Βασ. (28.8) ιη΄, καὶ ἐκ τοῦ σχολίου αὐτόθι.

«Εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐκεῖνον τὸν δόλον ἀπαιτεῖται, ὃν »τινα διὰ τὴν γυναῖκα ἐπετήδευσεν, εἰς τὸ μὴ δύνασθαι »καταβαλεῖν αὐτῇ τὴν προῖκα, οὐ μὴν ὁ οἱοσδήποτε δόλος »αὐτὸν καταδικάζει».

§ 208. Τὸ εὐεργέτημα τοῦτο ἔχει ὁ ἀνήρ. (Νόμ. 12, 13, 28, 43, 54. Πανδ. (24.3) καὶ ὁ εἰς οὗ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν δεατελεῖ ὁ ἀνήρ. Νόμος 15 § 2. Νόμος 16. Πανδ. (24.3).

Οἱ κληρονόμοι τοῦ ἀνδρὸς δὲν ἀπολαμβάνουσι τοῦ εὐεργετήματος. Νόμ. 12. 13. Πανδ. (24.3). Ἐξαίρεσις μόνον ὑπάρχει διὰ τὰ τέκνα νόμ. 18 πρ. Πανδ. (24.3). Βασιλ. (28.8) ιη΄, σχόλιον αὐτόθι· «καὶ οἱ παῖδες τῆς γυναικὸς τοῦ ἰδίου πατρός, γενόμενοι κληρονόμοι εἰς ὅσον εὐποροῦσι καταδικάζονται αὐτῇ περὶ τῆς προικός».

§ 209. Τὸ εὐεργέτημα τοῦτο εἶναι προσωπικόν, μόνον ὡς πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ ἐναγομένου (ἀνδρός). Τούτῳ δὲ τῷ λόγῳ προτείνεται οὐ μόνον κατὰ τῆς γυναικός, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν κληρονόμων της.

Ἐναντίαν γνώμην ἔχει ὁ Tigerström σελ. 184, ἡ γνώμη του ὅμως ἀποδεικνύεται ἐσφαλμένη ἐκ τοῦ νόμ. 32. Πανδ. (24. 3) καθ' ὃν, ὁ πρῶτος ἀνὴρ ὁμολογήσας τὴν προῖκα ὡς χρεώστης τῷ δευτέρῳ, ἐναγόμενος καταδικάζεται πρὸς τὸ μέτρον τῆς οὐσίας αὐτοῦ· καὶ ἐκ τοῦ νομ. 36 Πανδ. (24.3) καθ' ὃν, προτείνεται καὶ κατὰ τοῦ fiscus, ὁσάκις ἐνάγει τὸν ἄνδρα ἀντὶ τῆς γυναικός.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 210. Χρόνος καθ' ὃν σκοπεῖται ἡ εὐπορία τοῦ ἀνδρὸς εἶναι κατὰ τὸν νόμον 15 Πανδ. (24. 3), ὁ τῆς καταδίκης· tempus rei judicatæ spectatur quatenus maritus facere potest.

Βασιλ. (28. 8) ιε', ἐν τῷ καιρῷ τῆς ψήφου, σκοπεῖται ἡ ἀπορία τοῦ ἀνδρός.

Σχόλιον αὐτόθι. Τί γὰρ πρὸ τούτου ἦν ἄπορος ὁ ἀνὴρ μετὰ ταῦτα δὲ εὔπορος γέγονε.

Διὰ τοῦ νόμ. 20 Πανδ. (42. 1). Τὸ εὐεργέτημα τῆς εὐπορίας ἐπεξετάθη ἐπὶ παντὸς συναλλάγματος μεταξὺ συζύγων.

§ 211. Διὰ τοῦ εὐεργετήματος τῆς εὐπορίας, κυρίως, δὲν μειοῦται ἡ ὑποχρέωσις τοῦ ἐναγομένου· ὁ ἀνὴρ ὀφείλει τὸ ὅλον ποσὸν τῆς προικός· δύναται μόνον νὰ μὴ καταδικασθῇ εἰς ἀπόδοσιν ὁλοκλήρου τῆς προικός, ἑπομένως τοῦ ὑπολοίπου μένει ὀφειλέτης.

Ἐκ τούτου δὲ ἔπεται, ὅτι ἐὰν πληρώσῃ ἑκουσίως ὁλόκληρον τὴν προῖκα δὲν ἔχει δικαίωμα περὶ ἐπιστροφῆς μέρους αὐτῆς, δυνάμει τοῦ εὐεργετήματος, διὰ τῆς condictio indebiti νόμ. 8. 9. Πανδ. (12. 6). Καὶ ὅτι ἂν ἀποκτήσῃ βραδύτερον περιουσίαν ὀφείλει νὰ ἀποδώσῃ τὸ κρατηθὲν λόγῳ τοῦ εὐεργετήματος.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο, κατὰ τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον παρουσίαζε δυσκολίας, διότι διὰ τῆς κατάρξεως τῆς δίκης, ἐπήρχετο κατανάλωσις τῆς ἀγωγῆς (consumptio actionis)· ἑπομένως ἠλευθεροῦτο ἐντελῶς ὁ ἐναγόμενος τοῦ ὑπολοίπου τῆς ἀγωγῆς.

Πρὸς ἀποφυγὴν τούτου ἐπενόησαν καὶ ἐνταῦθα τὴν cautio ἐκ μέρους τοῦ συζύγου, περὶ τοῦ ὅτι θέλει ἀποδώσῃ τὸ κρατηθὲν ἐκ τῆς προικός, λόγῳ τοῦ εὐεργετήματος, ἂν ἀποκτήσῃ βραδύτερον περιουσίαν.

Τότε δὲ ἠδύνατο καὶ ἐκ δευτέρου νὰ ἐναχθῇ, διὰ τὸ ὑπό-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λοιπον, ἀλλὰ βάσις τῆς δευτέρας ταύτης ἀγωγῆς δὲν ἦτο ἡ εἰς τὴν πρώτην ὑπάρχουσα, ἀλλὰ ἡ cautio· νόμ. 63 § 4 Πανδ. (17. 4).

Διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καταργήσεως τῆς καταναλώσεως τῆς ἀγωγῆς δὲν ὑπῆρχεν ἀνάγκη τῆς cautio, ἐν τούτοις διετηρήθη αὕτη καὶ ἐν τῷ Ἰουστινιανείῳ δικαίῳ, (l. un. § 7 K. (5. 13), οὐχὶ ὡς ἀναγκαία, ἤτοι ὅτι ἄνευ αὐτῆς ἡ γυνὴ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιδιώξῃ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ὀφειλῆς, ἀλλ᾽ ὅπως δι᾽ αὐτῆς δύναται ἡ γυνὴ νὰ ζητῇ ὡρισμένον ποσόν. [21]

Ὅπως ληφθῇ ὑπ᾽ ὄψιν ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ τὸ εὐεργέτημα τῆς εὐπορίας δὲν ἦτο ἀνάγκη ἐνστάσεως, διότι ἔγκειται ἐν τῷ officium arbitri, συνεπείᾳ τοῦ τύπου æquius melius ὤφειλεν ὁ δικαστὴς νὰ λάβῃ ὑπ᾽ ὄψιν του τοῦτο. Ἐπὶ τῆς actio judicati ὅμως ἐχρειάζετο πάντοτε exceptio, διότι ἡ actio judicati ἦτο stricti juris, ἡ δὲ exceptio αὕτη εἶναι exceptio doli ἢ in factum. [22]

§ 212. Ἐθεωρήθη παρὰ Ρωμαίοις, ὡς ἀντικειμένη εἰς τὰ χρηστὰ ἤθη (contra bonos mores) ἡ ἐκ τῶν προτέρων παραίτησις τοῦ εὐεργετήματος δυνάμει συμφωνίας· νομ. 14 § 1 Πανδ. (24. 3).

§ 213. Παρ᾽ ἡμῖν οὐδέποτε ἠμφισβητήθη, καθ᾽ ὅσον ἡμεῖς τοὐλάχιστον γνωρίζομεν, ἡ συμερινὴ ἰσχὺς τοῦ εὐεργετήματος τῆς εὐπορίας· ὁ κ. Καλλιγᾶς ἐνοχ. § 920· ὁ κ. Οἰκονομίδης, ἐγχειρίδιον πολιτικῆς δικονομίας, § 264, 284 σημ. 2· ὁ κ. Παπαρρηγόπουλος, καὶ ἡ νομολογία τῶν δικαστηρίων μας δέχονται ὅτι τοῦτο ἰσχύει καὶ σήμερον.

Ἐ τούτοις ἡ κοινὴ αὕτη παρ᾽ ἡμῖν γνώμη δὲν εἶναι ὀρθή·

---

22 Sintenis, Zeitschrift für c und P. τόμ. 15 σελ. 330.
23 Czyhlarz, σελ. 332.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

διότι τὸ εὐεργέτημα τῆς εὐπορίας, κατὰ τὰ ἀνωτέρω περὶ τῆς ἐννοίας αὐτοῦ λεχθέντα, καὶ ἰδίως ἐν § 211, εἶναι εἷς περιορισμὸς τῆς ἐκτελέσεως· τοὺς περιορισμοὺς δὲ τῆς ἐκτελέσεως σήμερον παρ' ἡμῖν κανονίζει ἡ πολιτικὴ δικονομία, ἥτις ἐν ἄρθρ. 885 καὶ 920 ὥρισε τούτους χωρὶς νὰ μνημονεύσῃ τοῦ εὐεργετήματος τῆς εὐπορίας.

Αἱ διατάξεις μάλιστα τῶν ἄρθρων 885 καὶ 919 εἰσὶ λίαν γενικαὶ «ὅλα τὰ χρήματα καὶ ἄλλα κινητὰ ὀφειλέτου »τινος δύνανται νὰ κατασχεθῶσι ἐξαιροῦνται μόνον κλπ.»

«Πᾶς δανειστὴς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διατάξῃ τὴν κα»τάσχεσιν ὅλων τῶν παρὰ τρίτῳ τινι εὑρισκομένων χρη»μάτων τοῦ ὀφειλέτου κλπ.»

Ἡ γνώμη τῆς παρ' ἡμῖν ἰσχύος τοῦ εὐεργετήματος τούτου, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι καθιεροῦται ὑπὸ τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου, βεβαίως δὲν εἶναι ἀποχρῶσα, ἀφ' οὗ ἡ πολιτικὴ δικονομία, ἐν τοῖς εἰρημένοις ἄρθροις, ἄλλως ἐκανόνισε τὰ τῶν ἐνδεῶν ὀφειλετῶν, ῥητῶς ἀποφαινομένη ὅτι ἡ λοιπὴ περιουσία τοῦ ὀφειλέτου πᾶσα κατάσχεται, ἄνευ μνείας τινὸς τοῦ εὐεργετήματος τῆς εὐπορίας τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου.

Ἐν Γερμανίᾳ ὑπάρχει ἀμφισβήτησις περὶ τῆς ἰσχύος τοῦ εὐεργετήματος τῆς εὐπορίας, ἡ ἄρχουσα γνώμη εἶναι ὑπὲρ τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ἀλλὰ στηρίζεται εἰς τὰς αἰτιολογίας τοῦ νομοσχεδίου τῆς πολιτικῆς γερμανικῆς δικονομίας σελ. 410 εἰς τὴν φράσιν «von der Aufhebung aller landesgesetzlichen Bestimmungen über kompetenz Abstand genommenworden ist».[24]

Ὁ διάσημος ὅμως τοῦ ἐν Βερολίνῳ Πανεπιστημίου καθηγητὴς τοῦ ἀστικοῦ δικαίου Dernburg ὑπσστηρίζει τὴν

---

24 Ὅρα Mandrz, civilrechtlicher inhalt des Reichsgesetse ἔκδοσις γ'. σελ. 373. (1885).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μὴ ἰσχὺν τοῦ εὐεργετήματος τῆς εὐπορίας τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι δὲν ἀναφέρεται ὑπὸ τῆς πολιτικῆς δικονομίας.[25]

Παρ᾽ ἡμῖν τοιαύτη αἰτιολογικὴ ἔκθεσις νομοσχεδίου πολιτικῆς δικονομίας δὲν ὑπάρχει, οὐδὲ τὸ βιβλίον τοῦ Μάουρερ ἀναφέρει τι περὶ τούτου, ὥστε καὶ κατὰ τὴν γνώμην τῶν σοφῶν ἐν Γερμανίᾳ νομομαθῶν, τῶν ὑπὲρ τῆς σημερινῆς ἰσχύος τοῦ εὐεργετήματος μαχομένων, δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ ἡ παρ᾽ ἡμῖν ἰσχὺς τούτου.[26]

Η.

Ἀναγκαῖαι δαπάναι.

§ 214. Ἐν τῇ ἐξετάσει τοῦ ζητήματος, τί ἀποδίδεται λυθέντος τοῦ γάμου, σπουδαίαν θέσιν κατέχει τὸ περὶ ἐπὶ τῆς προικὸς ἀναγκαίων δαπανῶν τοῦ ἀνδρὸς ζήτημα. Ἡ περὶ αὐτοῦ φιλολογία ὑπῆρξεν ἐξόχως πλουσία καὶ πολυάριθμος·[27] τόσῳ πολλὰ ἐγράφησαν περὶ τοῦ ζητήματος τού-

---

25 Ὅρα **Dernburg**, **Preussisches Privatrecht** τόμ. 2 § 110 σημ. 5 σελ. 275 κατὰ τὴν δ΄. ἔκδοσιν τοῦ 1888 καὶ τοῦ αὐτοῦ **Pandecten** τόμ. 2 § 57 σελ. 155 (1886) προσέτι **Wendt**, **Lehrbuch der Pandecten** § 179. (1888). **Prager**, **Lehrbuch des gemeinen Privatrechts** τόμ. 2 § 25 σελ. 109. (1889). **Encyklopädie der Rechtswissenschaft** τοῦ **Holzendorf** (ε΄ ἔκδοσις)(1890). σελ. 510 ἔνθα τοῦ **Bruns** καὶ **Eck das heutige Römische Recht.**

26 Ὅρα τὴν ἡμετέραν, ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλου φυλλ. 10 (1890) διατριβὴν περὶ τούτου. Ἐν μέρει ἀντίθετον γνώμην ἐξέφρασεν ὁ κ. Ρακτιβὰν ἐν Θέμιδι φυλλ. 14 τὴν ἀναίρεσιν, ὅμως τῆς γνώμης ταύτης ὅρα ἐν μεθεπομένῳ φύλλῳ τῆς Θέμιδος ἐν δευτέρᾳ ἡμῶν διατριβῇ.

27 Οὕτω λ. χ. τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῆς παλαιᾶς καὶ νέας φιλολογίας εἶναι 1) **Cujacius**, **observation** βιβλ. 23 κεφ. 12 (σύντομον, ἀλλὰ διδακτικὸν ὡς λέγει περὶ αὐτοῦ ὁ **Dernburg**). 2) **Ant. Merenda**,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

του, ὥστε ἀντὶ νὰ ἁπλοποιηθῇ, εὐλόγως δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι περιεπλέχθη· τούτῳ τῷ λόγῳ θέλομεν προσπαθήσει ὅσον οἷόν τε σαφῶς νὰ ἐκθέσωμεν τὰ περὶ τούτου.

Ἔννοια τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν.

§ 215. Ἐν ταῖς πηγαῖς εὑρίσκομεν τὰ ἑξῆς περὶ τῆς ἐννοίας τῶν δαπανῶν τούτων καὶ τὰ ἑξῆς παραδείγματα: Ὁ Οὐλπιανὸς Fragmenta VI, 15 λέγει «Necessariæ sunt »impensæ, quibus non factis dos deterior futura est, »velut si quis ruinosas aedes refecerit. Νομ. 1. § 1 »Πανδ. (25. 1) Ulpianus libro 32 ad Sabinum.»

«Necessariæ hæ dicuntur, quæ habent in se neces»sitatem impedendi, ceterum si nulla fuit necessitas, »alio jure habentur. Νομ. 4 Πανδ. (25. 1) Paulus libro »36 ad edictum».

»Et in totum id, videtur necessariis impensis conti»neri, quod si a marito ommissum, sit, judex tanti eum »damnabit, quanti mulieris interfuerit, eas impensas »fieri sed hoc differt, quod factarum ratio habetur,

---

controversiarum libri VI venetiis 1625 3 Best, disputatio (1704) εἰς Ulrich's thes. dis. jurid. τόμ. 1 μέρ 1 σελ. 193, 4) Majansius, disputationes juris lugd Batav 1752) 1 disp. 2 .5. 5) Donellus, comm. XIV κεφ. η'. 6) Voet, comm. τόμ. 4 σελ. 286. 7) Menius, Medit. V σελ. 386. 8) Vallet, practische theorethische Abhandlungen (1824) von der verwendungen auf die dos σ. 1—63. 9) Clück, τόμ. 27 σελ. 375—429 (ἐν λεπτομερείᾳ ἀλλὰ συγκεχυμένον, λέγει περὶ αὐτοῦ ὁ Dernburg. 10) Mayer, interpretatio l. 56 § 3 D. de jure dotium (23.3). 11) Becker, Zeitschrift für Rechtsgeschichte τόμ. 3 σελ. 438. 12) Jhering, Geist der Römischen Rechts τόμ. 3 σ. 69. 13) Bechmann, 2 σελ. 257. 14) Dernburg, compensation σελ. 105 (3η. ἔκδοσις). 15) Czyhlarz, σελ. 276. 16) Sternberg σελ. 18—38.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

»etsi res malæ gesta est, non factarum ita, si ob id res malæ gesta est».

Βασιλ. (28. 10) δ'. Ἀναγκαῖον ἐστίν, ὅπερ, εἰ μὴ ἐποίησεν ὁ ἀνήρ, κατεδικάζετο τῇ γαμετῇ, εἰς ὅσον αὐτῇ γενέσθαι τὴν δαπάνην, καὶ τὰ μὲν γενόμενα λογίζονται, κἂν ὁ οἶκος μετὰ τὸ ἀνορθωθῆναι καυθῇ, ἐπὶ δὲ τοῖς μὴ γενομένοις καταδικάζεται ὁ ἀνὴρ ὅτι τὸ μὴ γενέσθαι τὴν δαπάνην ἡ ζημία συνέβη, ἐὰν γὰρ αὐτοῦ μὴ ἀνορθώσαντος ὁ οἶκος καυθῇ οὐδὲν δίδωσι. Νομ. 14. Π. (25. 1) Ulpianus libro V. Regularum.

«Impensae necessariæ sunt, quibus non factis dos »imminuitur».

Βασιλ. (28. 10) ιδ'. Ἀναγκαῖα δαπανήματα ἐστίν, ὧν μὴ γενομένων ἡ προῖξ μειοῦται.

Παραδείγματα δὲ ἀναγκαίων δαπανῶν εὑρίσκομεν τὰ ἑξῆς, ἐν τῷ οἰκείῳ τίτλῳ τῶν Πανδεκτῶν de impeusis in res dotales factis (25. 1).

Νομ. 1 § 3. Inter necessarias esse Labeo ait moles in mare vel flumen projectas sed etsi pistrinum vel horreum necessario factum sit, in necessariis impensis habentum ait proinde Fulcinius inquit, si aedificium ruens quod habere mulieri utile erat, refecerit, ne commitatur, præstiterit.

Νόμ. 2. Vel in valetudinem servorum impederit. Βασιλ. αὐτόθι. Οἱ γενόμενοι μόλοι ἐν θαλάσῃ ἢ ἐν ποταμῷ, καὶ τὸ γενέσθαι κατ' ἀναγκαῖον ἀρτοκοπεῖον ἢ ὠρεῖον ἢ οἴκημα καταπίπτον κατ' ἀναγκαῖον ἀνανεῶσαι ἢ ἐλαιῶνα καὶ τὸ δοῦναι τι διὰ τὸ μὴ βεβαιωθῆναι τὴν περὶ μελλούσης συμπτώσεως ἀσφάλειαν ἢ εἰς ἀσθένειαν πρὸς ὑγείαν τοῦ δούλου.

Νόμος 3. Vel si vites propagaverit, vel arbores curaverit vel seminaria pro utilitate agri fecerit, neces-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

sarias impensas fecisse videbitur si ad perpetuum utilitatem agri pertineat

Βασιλ. (αὐτόθι) γ΄, καὶ τὸ νεόφυτα ποιῆσαι ἀμπέλων, ἢ φροντίσαι τῶν δένδρων, ἢ σπερματοθήκας ἐπὶ χρησιμότητι φέρεται τὸ δαπανηθέν, ἀλλὰ πρὸς διηνεκῆ χρησιμότητα φέρεται ἡ δαπάνη ἀναγκαία ἐστί.

Νόμ. 14. Veluti aggeres facere, flumina avertere, aedificia vetera fulcire itemque reficere, arboras in locum mortuarum reponere.

Βασιλ. (αὐτόθι 16.) οἷον παραχώματα ποιῆσαι, ποταμοὺς ἀποτρέψαι, οἶκον ὑπορθῶσαι καὶ ἀνανεῶσαι, ἀντὶ τῶν ἀποθανόντων δένδρων ὑποβαλεῖν ἕτερα.

§ 216. Ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἀνωτέρω χωρίων δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν ὡς πόρισμα περὶ τῆς ἐννοίας τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν, ὅτι τοιαῦται εἶναι αἱ ἐμποδίζουσαι τὴν χειροτέρευσιν ἢ τὴν καταστροφὴν τοῦ πράγματος, ἃς παραλείπων ὁ ἀνὴρ εὐθύνεται ἀπέναντι τοῦ εἰς ὃν ἀποδοθήσεται ἡ προίξ, καὶ προσέτι ἐκ τῶν χρησίμων δαπανῶν ἐκεῖναι, αἵτινες δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς διηνεκῆ χρησιμότητα τοῦ πράγματος.

§ 217. Ὁ ὁρισμὸς τοῦ Dernburg, compens. σελ. 107, καθιερούμενος ὑπὸ τοῦ νόμου 4. Πανδ. (25.1) ὅτι ἀναγκαῖαι δαπάναι εἶναι ἐκεῖναι, δι᾽ ἃς εὐθύνεται ὁ ἀνὴρ παραλείπων αὐτάς, δὲν εἶναι πλήρης· διότι ὅταν ἔλθωμεν εἰς τὸ ζήτημα τῆς εὐθύνης τοῦ ἀνδρός, εἴμεθα πάλιν ἠναγκασμένοι νὰ εὕρωμεν τίνες αἱ δαπάναι ἃς μὴ ποιήσας ὁ ἀνὴρ εὐθύνεται. Ἐκτὸς ὅμως τούτου ἡ εὐθύνη τοῦ ἀνδρὸς ἕνεκα τῆς παραλείψεως τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν, καθιερουμένη διὰ τοῦ ἀνωτέρω χωρίου τοῦ Παύλου νόμ. 4 Πανδ. (25.1) ἀφορᾷ τὰς ἀναγκαίας δαπάνας, αἵτινες, κατὰ τὸ ἀρχαιότερον Ρωμαϊκὸν δίκαιον, ἐθεωρήθησαν ὡς τοιαῦται.

Ἡ ἔννοια τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν κατὰ τὸ ἀρχαιότε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρον Ῥωμαϊκὸν δίκαιον, περιορίζεται μόνον εἰς τὰς κυριολεκτικῶς ἀναγκαίας, αἵτινες παραλειπόμεναι χειροτερεύουσιν ἢ καταστρέφουσι τὴν προῖκα, (ὅρα τὰ ἀνωτέρω χωρία τοῦ Οὐλπιανοῦ).

Κατὰ τὸ μεταγενέστερον ὅμως δίκαιον, μεταγενέστεροι νομοδιδάσκαλοι, ὁ Λαβεών, ὁ Fulcinius καὶ ἄλλοι, ἐπεξέτεινον τὴν ἀνωτέρω ἔννοιαν τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν τοῦ ἀρχαιοτέρου Ρωμαϊκοῦ δικαίου, οὕτω λ. χ. ἐν τοῖς ἀνωτέρω χωρίοις (νόμ. 3. Π. (25. 1) παρατηροῦμεν ὅτι εἴδη τινὰ τῶν χρησίμων δαπανῶν ἐθεωρήθησαν ἀναγκαῖαι δαπάναι, ἂν ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς διηνεκῆ χρῆσιν τοῦ πράγματος λ. χ. ἡ διὰ τοὺς ὡρίμους καρποὺς ἀποθήκη (horreum), ὡς ἐν τῇ § περὶ ἐπωφελῶν δαπανῶν θὰ ἴδωμεν θεωρεῖται ἐπωφελὴς δαπάνη, ἐν τούτοις ἂν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἡ ἀποθήκη αὕτη πρὸς διηνεκῆ χρησιμότητα τοῦ πράγματος θεωρεῖται ἀναγκαία δαπάνη.

Κατὰ τί βλάπτεται ὁ προικῷος ἀγρὸς ἂν δὲν κατασκευάσῃ ὁ ἀνὴρ ἐν αὐτῇ τοιαύτην ἀποθήκην, πρὸς φύλαξιν τῶν ἐξ αὐτοῦ παραγομένων καρπῶν;

Πιθανὸν ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῆς ἀποθήκης ὅτι βλαφθήσονται οἱ καρποί, ἀλλ᾽ οὗτοι ἀνήκουσιν εἰς τὸν ἄνδρα, δὲν πρόκειται νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν γυναῖκα, πρὸς τί λοιπὸν ἡ εὐθύνη τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὴν μὴ κατασκευὴν τῆς τοιαύτης ἀποθήκης, ἥτις θεωρεῖται ἐνίοτε ἀναγκαία δαπάνη;

Δὲν εὐθύνεται ἑπομένως ὁ ἀνὴρ διὰ τὴν παράλειψιν πάσης ἀναγκαίας δαπάνης, ἀλλὰ μόνον ἐκείνης ἧς παραλειπομένης χειροτερεύει ἢ καταστρέφεται τὸ πρᾶγμα.

§ 218. Ὁ ἀνωτέρω κανὼν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου ὅτι ὁ ἀνὴρ εὐθύνεται διὰ τὴν παράλειψιν τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν, πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ ὡς εἴπομεν.

Τὸ ἀρχαιότερον Ρωμαϊκὸν δίκαιον ὥρισεν ὡς ἀναγκαίας δαπάνας, ἐκείνας μόνον ἃς εἴδομεν, διότι ἀπέβλεψε κυρίως,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

διὰ τοῦ ὁρισμοῦ ἐκείνου, εἰς τὸ συμφέρον τῆς γυναικός, (ὅπερ ἄλλως τε ἦτο καὶ δίκαιον), τοῦ νὰ φροντίζῃ ὁ ἀνὴρ διὰ τὴν μὴ χειροτέρευσιν ἢ τὴν μὴ καταστροφὴν τοῦ προικώου πράγματος. Ὁ κανονισμὸς τῆς ἀποζημιώσεως τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὰς δαπάνας ταύτας ὑπῆρξε παρεπόμενον, καὶ ἀναγκαία συνέπεια τῆς καθιερωθείσης εὐθύνης τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὴν παράλειψιν τῶν δαπανῶν τούτων.

Τὸ μεταγενέστερον ὅμως δίκαιον συμπεριλαβὸν εἰς τὰς ἀναγκαίας δαπάνας καὶ ἐκείνας ἐκ τῶν ἐπωφελῶν, αἵτινες ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς διηνεκῆ χρησιμότητα τοῦ πράγματος, ἀπέβλεψεν οὐχὶ ὡς τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον, εἰς τὸ συμφέρον τῆς γυναικός, ἀλλὰ εἰς τὸ συμφέρον τοῦ ἀνδρός, (ὅπερ ἐπίσης ἦτο δίκαιον), τοῦ νὰ θεωρῶνται αἱ δαπάναι αὗται ἀναγκαῖαι λόγῳ τῆς ὀφειλομένης εἰς τὸν ἄνδρα ἀποζημιώσεως διὰ τὰς δαπάνας ταύτας, καθ' ὅσον ὡς κατωτέρω παρατηροῦμεν, αἱ μὲν ἀναγκαῖαι μειοῦσιν αὐτοδικαίως τὴν προῖκα, διὰ δὲ τὰς ἐπωφελεῖς ὁ ἀνὴρ εἶχε μόνον τὴν retentio.

§ 219. Ἐπίσης ὁ ὁρισμὸς τῶν λοιπῶν συγγραφέων ὅτι ἀναγκαῖαι δαπάναι εἶναι αἱ πρὸς συντήρησιν τοῦ πράγματος (Bekker, Bechmann), αἱ ἐμποδίζουσαι τὴν καταστροφὴν ἢ χειροτέρευσιν τοῦ πράγματος (Czyhlarz, Sternberg) δὲν εἶναι πλήρης.

Διότι ἐπίσης δὲν περιλαμβάνει τὰ παραδείγματα τῶν χρησίμων δαπανῶν τῶν θεωρουμένων ὡς ἀναγκαίων, καθ' ὅσον πῶς ἐμποδίζει τὴν καταστροφὴν ἢ χειροτέρευσιν, ἑπομένως πῶς συντελεῖ εἰς τὴν συντήρησιν τοῦ ἀγροῦ, ἡ κατασκευὴ ἀποθήκης τῶν ὡρίμων καρπῶν; Ἐπαναλαμβάνομεν λοιπὸν ὅτι οἱ ἀνωτέρω ὁρισμοὶ εἰσὶν ἀκριβεῖς μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀρχικῶς δοθεῖσαν ἔννοιαν εἰς τὰς ἀναγκαίας δαπάνας ὑπὸ τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου, ὅπως δὲ θεωρηθῇ πλήρης ὁ ὁρισμὸς τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν, πρέπει

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νὰ περιλάβωμεν εἰς αὐτὸν καὶ τὴν ἔννοιαν ἣν ἀπέδωκε (κατὰ προσθήκην) τὸ μεταγενέστερον δίκαιον εἰς τὰς ἀναγκαίας δαπάνας, ἤτοι καὶ ἐκείνας ἐκ τῶν ὠφελίμων δαπανῶν, αἵτινες χρησιμεύουσι πρὸς διηνεκῆ χρησιμότητα τοῦ πράγματος καὶ δι' ἃς εὐθύνεται ὁ ἀνὴρ παραλείπων αὐτάς.

§ 220. Ἡ γενομένη ἀνωτέρω διάκρισις τοῦ ἀρχαιοτέρου καὶ μεταγενεστέρου δικαίου περὶ τῆς ἐννοίας τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν, ἐξάγεται ἐξ αὐτῶν τῶν παρατεθέντων χωρίων, διότι τὰ μὲν πρῶτα ἀνήκουσιν εἰς τὸν Οὐλπιανὸν καὶ τὸν Παῦλον, τὰ κατόπιν δὲ ἀναφέρουσι γνώμας τοῦ Λαβεῶνος καὶ τοῦ Fulcinii.[28]

§ 221. Ὁ Leist (civil. studien 2 σελ. 249). παραδόξως ὑπολαμβάνει ὡς ἀναγκαίαν δαπάνην καὶ τὴν διατροφὴν τῆς γυναικός! Τοῦτο ἀντίκειται εἴς τε τὴν ἔννοιαν τῆς ῥήσεως «βάρη δὲ τοῦ γάμου καὶ ἡ γαμετὴ ἣν ἀναγκάζεται τρέφειν ὁ γήμας» καὶ εἰς τὸν νόμον 1 § 2 Π. (25.1), καθ' ὃν πρόκειται περὶ δαπανῶν quæ in dote factæ sunt, ἡ δὲ γυνὴ βεβαίως δὲν ἀνήκει εἰς τὴν προῖκα.[29]

§ 222. Ἡ εὐθύνη τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὴν παράλειψιν τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν περὶ ὧν ἐρρέθη, παύει ἂν τὸ πρᾶγμα εἰς ὃ ἔδει νὰ γίνῃ ἡ δαπάνη κατεστράφη κατόπιν τυχαίως λ.χ. δὲν ἐπεσκεύασεν ὁ ἀνὴρ οἰκίαν ἑτοιμόρροπον, αὕτη δὲ κατόπιν τυχαίως ἐκάη, δὲν εὐθύνεται· ἂν ὅμως τὸ πρᾶγμα κατεστράφη μετὰ τὰς ἀναγκαίας δαπάνας, δὲν ζημιοῦται ταύτας ὁ ἀνήρ.

---

28 Περὶ τοῦ ἐνταῦθα διδομένου ὁρισμοῦ τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν, δυστυχῶς ὁ κ. εἰσηγητὴς δὲν ἐξέφρασε τὴν γνώμην του, ἴσως διότι οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀλλοδαπῶν συγγραφέων ἐπραγματεύθη οὕτω τὸ ζήτημα τοῦ ὁρισμοῦ τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν.

29 Κατὰ τῆς γνώμης ταύτης τοῦ Leist ὅρα Unterholzner, Schuldverhältnisse 2 σελ. 477—8 Czyhlarz σ. 278 σημ. 1 καὶ Sternberg σελ. 19.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ταῦτα προκύπτουσιν ἐκ τοῦ νόμου 4 Πανδ. (25.1), σαφέστερον ἐκτίθενται ἐν Βασιλικοῖς (28.10) δ'. Ἡ διάταξις αὕτη δὲν πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι περιέχει εὔνοιάν τινα διὰ τὸν ἄνδρα· αὕτη στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἐπιεικείας, ἥτις διέπει τὰς σχέσεις τῶν συζύγων πρὸς ἀλλήλας, ὡς πρὸς τὴν προῖκα.

§ 223. Ὁ ἀνὴρ δὲν δικαιοῦται διὰ πᾶσαν ἀναγκαίαν δαπάνην, ὁσάκις ἡ ἀναγκαία δαπάνη θεωρεῖται onus fructuum δὲν δύναται ὁ ἀνὴρ νὰ ἀπαιτήσῃ ταύτην, νόμ. 13 Πανδ. (25.1). Βασιλ. (28.10) ιγ'.

«Οὔτε τὰ δημόσια (τελέσματα τοῦ προικιμαίου ἀγροῦ) »ὁ ἀνὴρ ἀπαιτεῖ τὴν γαμετήν, τοῖς γὰρ καρποῖς ἐπίκειν»ται καὶ νόμ. 15 Πανδ. (25.1). Βασιλ. (28.10) ιε'. τότε »τὰ ἀναγκαῖα μειοῦσι τὴν προῖκα, ὅτι ἔξωθεν τῆς ἀναγ»καίας φυλακῆς τῆς προικὸς δαπανηθῇ εἰς αὐτήν· φυλάτ»τειν γὰρ ὁ ἀνὴρ ὀφείλει τὴν προῖκα δαπανήμασιν ἰδίοις »ὥσπερ καὶ τρέφειν τοὺς προικιμαίους δούλους καὶ μέτρια »δαπανᾶν εἰς ἀνανέωσιν τῶν οἰκημάτων καὶ ἐπιμέλειαν τῶν »ἀγρῶν, οὐχ ὡς μέντοι δαπανῆσαι περὶ ταῦτα πᾶσαν τὴν »πρόσοδον· ἐκ τῆς ποιότητος οὖν καὶ ποσότητος ἑκάστη »δαπάνη σκοπεῖται καὶ ὀφείλει τῆς προικὸς ὑπεξαιρεθῆναι» καὶ νόμ. 16 Πανδ. (25.1). Βασιλ. (28.10) ις'.

Ἐκ τῶν ἰδίων ποιεῖ ὁ ἀνὴρ τὴν δαπάνην τῆς τῶν καρπῶν συλλογῆς καὶ τῆς γεωργίας καὶ οὐχ ὑπεξαιρεῖ αὐτὰ τῆς προικός.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω χωρίων προκύπτει ὅτι αἱ ἀναγκαῖαι δαπάναι δι' ἃς ἔχει ἀπαίτησιν ὁ ἀνὴρ δὲν πρέπει νὰ ἦναι αἱ συνήθεις διὰ τὴν παραγωγὴν καὶ συλλογὴν τῶν καρπῶν ἢ διὰ μικρὰν ἐπισκευὴν τῶν κτιρίων, διότι ὁ ἀνὴρ ἀπολαμβάνων τῶν καρπῶν, ὀφείλει νὰ ὑφίσταται καὶ τὰς πρὸς παραγωγὴν αὐτῶν θυσίας, ὁσάκις ὅμως αἱ δαπάναι αὗται εἶναι ἔκτακτοι καὶ σπουδαῖαι, τότε ἀπαιτοῦνται παρὰ τοῦ

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀνδρός· ὡς μέτρον δὲ τῆς δαπάνης ταύτης δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἡ πρόσοδος τοῦ εἰς ὃ ἡ δαπάνη πράγματος (σχόλιον Βασιλ. μὴ πᾶσαν τὴν πρόσοδον τῆς προικὸς δαπανάτω περὶ αὐτήν). Ἐν γένει δὲ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου πρέπει νὰ εἴπωμεν ὅτι εἶναι quæstio facti, πρὸς λύσιν τοῦ ὁποίου ὅμως πάντοτε πρέπει νὰ ἀκολουθῶμεν τοὺς ἄνω ἐκτεθέντας ὁρισμοὺς τῶν πηγῶν.[30]

§ 224. Ἐνέργεια τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν, ἤτοι ἐξήγησις τοῦ ἀξιώματος impensæ necessariæ, ipso jure dotem minuunt.

Οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἠρκέσθησαν εἰς τὸ νὰ χορηγήσωσιν εἰς τὸν ἄνδρα διὰ τὰς δαπάνας ταύτας τὴν retentio, ὡς ἐπὶ τῶν ἐπωφελῶν δαπανῶν, ἀλλ' ἀπέδωκαν εἰς αὐτὰς νομικὸν χαρακτῆρα καὶ διαρκοῦντος τοῦ γάμου, εἰπόντες ὅτι αἱ ἀναγκαῖαι δαπάναι μειοῦσιν αὐτοδικαίως τὴν προῖκα. «Impensæ necessariae ipso jure dotem minuunt». Τοῦτο σημαίνει ὅτι αἱ δαπάναι αὗται ἅμα γενόμεναι μειοῦσι καὶ συνεστῶτος ἔτι τοῦ γάμου τὴν προῖκα. Λ. χ. ἂν ἡ προὶξ συνίσταται ἐκ 1000 δραχμῶν, ἡ δὲ γενομένη ἀναγκαία δαπάνη εἰς 100, λογίζεται ὡς ποσὸν τῆς προικός, ἅμα τῶν δαπανῶν γενομένων, οὐχὶ αἱ 100 δραχμαί, ἀλλὰ αἱ 900 μόνον.

§ 225. Τοῦτο δὲ κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον ἔχει σπουδαίας πρακτικὰς συνεπείας, ἐξ ὧν τινὲς ἔχουσι καὶ σήμερον ἐφαρμογήν.

Οὕτω λ. χ. ὁσάκις ἐλάμβανε χώραν κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον ἡ retentio propter liberos ἢ ἡ propter mores ἢ ἡ ἀφαίρεσις τῶν quintae, ταῦτα ὑπελογίζοντο μετὰ τὴν

---

30 Περὶ τῶν δικαστικῶν δαπανῶν, ὅρα Seufferts Archiv τόμ. δ'. σ 125. Czyhlarz σ. 277 σημ 4 καὶ Sternberg σ. 20 σημ. 18.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀφαίρεσιν τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν, ἤτοι πρὸς εὕρεσιν τοῦ ποσοῦ, ὅπερ ἔπρεπε νὰ κρατηθῇ ἐκ τῆς προικός, δὲν ὑπελογίζετο ὁλόκληρος ἡ δοθεῖσα προίξ, ἀλλὰ ἡ ὑπολειπομένη μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν.

Ἑτέρα πρακτικὴ συνέπεια τοῦ ἀξιώματος τούτου σπουδαίαν ἔχουσα σημασίαν καὶ σήμερον εἶναι ὅτι ἐπὶ συνεισφορᾶς προικὸς δὲν συνεισφέρεται πᾶν ὅτι ἐδόθη ὡς προίξ, ἀλλὰ τὸ ὑπόλοιπον μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν, ὅπερ δὲν συμβαίνει ἐπὶ τῶν ἐπωφελῶν δαπανῶν. Νόμ. 1 § 5 Πανδ. (37.7) quum dos confertur impensarum necessarium fit deductio ceterarum non.

§ 226. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἀξιώματος «impensae necessariae ipso jure dotem minuunt» οὐδεμίαν παρέχει δυσκολίαν ἂν ἐδόθησαν εἰς προῖκα χρήματα ἢ ἕτερα πράγματα συγχρόνως δὲ καὶ χρήματα, διότι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ μειοῦται ἡ χρηματικὴ προίξ. Νόμ. 56 § 3 Πανδ. (23.3) Si pecunia et fundus in dote sint et necessariae inpensae in fundum factae, Nerva ait dotem pecuniariam minui. Βασιλ. (29.1) νϐ΄, εἰ δὲ ἦσαν σὺν τῷ ἀγρῷ καὶ χρήματα ἐν προικί, τὰ χρήματα μειοῦνται.

Ἐπίσης ἂν ἐδόθησαν εἰς προῖκα πράγματα διατετιμημένα καὶ μή, αἱ δὲ δαπάναι ἐγένοντο εἰς τὰ μὴ διατετιμημένα πράγματα, ἡ μείωσις τότε γίνεται ἐκ τῆς aestimatio Νόμ. 15. Πανδ. (25.1).

Proinde si aestimata corpora in dotem data sint, ipso jure dos deminuitur per impensas necessarias. Τὸ χωρίον τοῦτο ὁμιλεῖ μόνον περὶ διατετιμημένης προικός, πρέπει ὅμως νὰ ὑποθέσωμεν κατὰ τὴν ὀρθὴν ἐπὶ τοῦ χωρίου τούτου παρατήρησιν τοῦ Sernberg σελ. 27 σημ. 25, ὅτι ἐννοεῖ ἐν μέρει διατετιμημένην, διότι τὰς δοπάνας τῆς διατετιμημένης προικὸς φέρει μόνον ὁ ἀνήρ.

§ 227. Δύσκολος ὅμως εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἀξιώμα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τος ἀν ἡ προὶξ δὲν συνίσταται εἰς χρήματα ἢ δὲν ἐδόθησαν τὰ πράγματα διατετιμημένα, πῶς γενήσεται ἐξ αὐτῆς ἡ ἀφαίρεσις τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν; πῶς μειοῦται αὕτη;

Ἐκ τῶν σχετικῶν χωρίων τῶν πηγῶν μανθάνομεν ὅτι οἱ Ρωμαῖοι νομοδιδάσκαλοι διεφώνουν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

Τὰ χωρία τῶν πηγῶν ἔχουσιν ὡς ἑξῆς:

1) Νόμος 56, § 3. Πανδ. (23.3), (τοῦ Παύλου): Quod dicitur necessarias impensas ipso jure dotem minuere, non eo pertinet, ut, si forte fundus in dote sit desinat aliqua ex parte dotalis esse, sed nisi impensa reddatur, aut pars fundi, aut totus retineatur. Sed si tantum in fundum dotalem Scaevola noster dicebat, nisi mulier sponte marito intra annum inpensas obtulerit. (Si pecunia et fundus in dotae sint et necessariae impensae in fundum factae, Nerva ait dotem pecuniariam minui) quid ergo si mulier impensas marito solverit, utrum crescet dos an ex intergo data videbitur? cujus rei manifestior iniquitas in fundo est secundum Scaevolae nostri sententiam, nam si desinit dotalis esse, poterit fieri dotalis data pecunia? ad jam pecunia in dote esse videbitur? et magis est, ut ager in causam dotis revertatur sed interim alienatio fundi inhibeatur.

Τὸ χωρίον τοῦτο ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἐν Βασιλικοῖς (29.1) νϐ'.

Τὸ λεγόμενον ὅτι τὰ ἀναγκαῖα δαπανήματα αὐτῷ τῷ δικαίῳ μειοῖ τὴν προῖκα, τοῦτο δηλοῖ, ὥστε τὸν ἄνδρα παρακρατεῖν τὸν ἀγρὸν ἢ μέρος αὐτοῦ ἕως οὗ λάβῃ τὴν δαπάνην, εἰ δὲ κατὰ μέρος εἰς τὸν ἀγρὸν ἐδαπανήθη, ὅσον ἦν ἄξιος, παύεται εἶναι προικιμαῖος, εἰ μὴ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ παράσχῃ δαπάνας, (εἰ δὲ ἦσαν σὺν τῷ ἀγρῷ καὶ χρήματα ἐν προικί, τὰ χρήματα μειοῦται) καταβαλλούσης δὲ τῆς γυ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ναικὸς τὰς δαπάνας, ὑποστρέφει ὁ ἀγρὸς εἰς τὴν προῖκα, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ κωλύεται ἡ ἐκποίησις αὐτοῦ.

§ 228. Ἡ ἐπὶ τοῦ χωρίου τούτου ἑρμηνεία τῶν συγγραφέων ὑπῆρξε διάφορος, ἰδίως δὲ ἡ διαφωνία των περιστρέφεται εἰς τὰ ἑξῆς:

α) Ἐν τῷ χωρίῳ ἐρωτᾶται ἂν ἀποδοθῶσι τῷ ἀνδρὶ αἱ ἀναγκαῖαι δαπάναι ὑπὸ τῆς γυναικὸς τί συμβήσηται; αὐξάνεται ἡ προῖξ; (crercit dos) ἢ ex integro data videbitur;

Τί σημαίνουσιν αἱ φράσεις dos crescit καὶ ex integro data videbitur;

Κατὰ τοὺς μέν, dos crescit σημαίνει ὅτι συνίσταται νέα προῖξ, ἡ δὲ φράσις dos ex integro videtur σημαίνει ὅτι ἀνανεοῦται ἡ παλαιὰ προῖξ.

Κατὰ τοὺς δὲ σημαίνουσι τὸ ἀντίστροφον, δηλ. ἡ μὲν φράσις dos ex integro videtur σημαίνει ὅτι συνίσταται νέα προῖξ, ἀνεξάρτητος τῆς πρώτης, ἡ δὲ φράσις dos crescit ὅτι ἡ αὐτὴ προῖξ αὐξάνεται, τοὐτέστιν ἐπανέρχεται εἰς τὸ πρῶτον αὐτῆς ποσὸν (διὰ τῆς καταβολῆς τῶν δαπανῶν).

§ 229. Ἐπὶ κεφαλῆς ἑκάστης τῶν γνωμῶν τούτων ἵστανται οἱ διάσημοι νομοδιδάσκαλοι Δονέλλος καὶ Κουϊάκιος.

Ὁ Δονέλλος (commentaria de jure civ. τόμ. η΄, βιβλ. 14, κεφ. η΄, § 7) ἔχει τὴν πρώτην γνώμην, λέγων.... Ut si postea mulier necessariis impensis satisfecerit, videretur non dos eadem mansisse, quae prius erat, sed dos, quae vere erat imminuta, crevisse, ut nova esse inciperet. Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Δονέλλου ἠκολούθησαν πολλοὶ καὶ ἰδίως ὁ Glück τόμ. 27 σελ. 408. Ἡ γνώμη αὕτη ὑποστηρίζεται καὶ ὑπὸ τῶν σχολίων τῶν Βασιλικῶν «πότερον τῶν νενεσαρίων δοθέντων δαπανῶν αὐξάνεται ἡ προῖξ (dos crescit) ἢ ἐξ ἀκεραίου πάλιν δεδόσθαι δοκεῖ» (dos ex integro videtur)· τοὐτέστιν ἀνανεοῦται ἡ πρότερον ἐπιδοθεῖσα».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Καὶ κατωτέρω τὸ σχόλιον Γ'.

«Ἴσθι ὅτε νομίσματα ἐστιν ἐν προικί, κἂν καταβληθῇ τὰ ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς γενόμενα δαπανήματα, οὐκ ἀνανεοῦναι ἡ πρότερον δοθεῖσα προίξ, ἀλλ' αὐξάνεται, τουτέστι καινὴ προὶξ τίκτεσθαι, ἤτοι ἐπιδίδοσθαι δοκεῖ. (Βασιλ. τόμ. 3, σελ. 392, ἔκδ. Heimbach).

§ 230. Ὁ Κουϊάκιος (observation βιβλ. 23, κεφ. 12) ἔχει τὴν δευτέραν γνώμην, λέγων: Ex his sequitur muliere satis faciente impensis necessariis factis in praedia aut mancipia dotalia, pecuniam quae simul data erat in dotem, quae ipso jure per impensas necessarias imminuta erat, a u c t a, fuisse videri tanto quanto prius imminuta fuerit.

Τὴν γνώμην ταύτην καίτοι ἀντικειμένην εἰς τὰ παρατεθέντα σχόλια τῶν Βασιλικῶν, ὑπερήσπισεν ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ Dernburg (compensation σελ. 134) καὶ ὁ Sternberg σελ. 31.

§ 231. 6) Ἡ διαφωνία περιστρέφεται εἰς τὸ ἂν ὁ Παῦλος ἐν τῷ εἰρημένῳ χωρίῳ υἱοθετεῖ τὴν γνώμην τοῦ Σκαιβόλα ἢ ἀποκρούει ταύτην.

Τὸ πρῶτον δέχεται ὁ Bechmann 2 σ. 275, ὁ Czyhlarz σελ. 285 καὶ ὁ Sternberg σελ. 34.

Τὸ δεύτερον ὁ Dernbnrg σελὶς 138 ἀκολουθῶν τὸν Κουϊάκιον.

γ) Ἡ διαφωνία ἐξακολουθεῖ εἰς τὸν προσδιορισμὸν τοῦ χρόνου τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἔτους περὶ οὗ ὁμιλεῖ τὸ χωρίον.

Ὁ Κουϊάκιος ὑπολογίζει τὴν ἔναρξιν τοῦ ἔτους ἀπὸ τῆς λύσεως τοῦ γάμου, ὁ Czyhlarz σελ. 285 σημ. 11 καὶ ὁ Sternberg σελ. 33 σημ. 30 ὑπολογίζουσι τοῦτο ἀφ' ἧς ἐποχῆς αἱ δαπάναι ἐξισωθῶσι πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ πράγματος.

§ 232. Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου τούτου πρόδηλον εἶναι ὅτι ἔσεται διάφορος, κατὰ τὰς διαφόρους ταύτας ἑρμηνείας,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἑπομένως παρίσταται ἀνάγκη νὰ προβῶμεν εἰς τὴν λύσιν τῶν ἀνωτέρω διαφωνιῶν, ὅπως ἔχωμεν ἠτιολογημένην, τὴν κατωτέρω ἐκτιθεμένην ἔννοιαν τοῦ χωρίου ὡς ὀρθοτέραν καθ' ἡμᾶς.

Ὡς πρὸς τὴν πρώτην διαφωνίαν ἤτοι τὴν περὶ τὴν ἔννοιαν τῶν λέξεων dos crescit, καὶ dos ex integro data videbitur, φρονοῦμεν ὅτι ὀρθοτέρα εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Κουϊακίου καὶ Dernburg[31] καίτοι ἀντικειμένη εἰς τὰ σχόλια τῶν Βασιλικῶν, ὅτι δηλ. ἡ μὲν φράσις dos criscit σημαίνει ὅτι αὐξάνεται ἡ προίξ, καὶ οὐχὶ ὅτι ἐκ νέου συνίσταται, ὅπερ δηλοῖ ἡ ἑτέρα φράσις ex integro data videbitur, διότι ἰδίως ἡ ἑρμηνεία αὕτη εἶναι μᾶλλον σύμφωνος πρὸς τὴν γραμματικὴν σημασίαν τῶν λατινικῶν τούτων λέξεων. Τὸ dos crescere εἶναι τὸ ἀντίθετον τοῦ dos minuere, ἑπομένως ὅταν λέγωμεν λατινιστί, ὅτι πρᾶγμά τι crescit, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι τὸ προϋπάρχον ἐκλείπει καὶ συνίσταται νέον, ἀλλὰ πρέπει νὰ νοήσωμεν, ὅτι τὸ ὑπάρχον ἤδη, αὐξάνει, ὡς ὅταν λέγωμεν ὅτι πρᾶγμά τι minuit ἐννοοῦμεν ὅτι ἐλαττοῦται μόνον.

Ἐν τοιαύτῃ δὲ σημασίᾳ μεταχειρίζονται αἱ πηγαὶ τὴν λέξιν crescere καὶ ἀλλαχοῦ λ. χ. ἐν τοῖς περὶ χρημάτων (νόμος 40 de peculio (15.1), διότι λέγουσι περὶ αὐτοῦ nascitur, crescit, decrescit, moritur. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰ σχόλια τῶν Βασιλικῶν παρατηρητέον ὅτι ταῦτα συντελοῦσι μὲν συνήθως εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ κειμένου τῶν Πανδεκτῶν, πάντως ὅμως δὲν δύνανται νὰ δεσμεύσωσι τὸν ἑρμηνευτήν, ὅταν ἡ ἑρμηνεία τῶν σχολίων ἀντίκειται εἰς τὸ κείμενον τῶν Πανδεκτῶν. Εὐλόγως δὲ δύναταί τις νὰ ὑπο-

---

31 Ὅρα ἰδίως Dernburg, Geschichte und theorie der compensation δευτέρα ἔκδοσις (1868) σελ. 134.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θέσῃ ὅτι ἐν τῇ συνόψει τῶν Βασιλικῶν στοιχ. Π. XXIX, 62, ἄλλως ἐκτίθεται τὸ πρᾶγμα, διότι ἡ σύνοψις λέγει, ... ἰδίῳ δικαίῳ γίνεται ἡ μείωσις διὰ τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν καὶ τῆς γυναικὸς ποιούσης τὸ ἱκανὸν ἡ προὶξ αὔξει.

Ὡς πρὸς τὴν δευτέραν διαφωνίαν ἂν ὁ Παῦλος ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, υἱοθετεῖ τὴν γνώμην τοῦ Σκαιβόλα, πρέπει νὰ συμφωνήσωμεν οὐχὶ μὲ τὴν γνώμην τοῦ Dernburg, ἀλλὰ μετὰ τῆς τῶν ἄλλων, καθ' ἣν ὁ Παῦλος υἱοθετεῖ τὴν γνώμην ταύτην, διότι ἡ ἐν τέλει τοῦ χωρίου φράσις, et magis est, ut ager in causam dotis revertatur, sed interim alienatio funti inhibeatur, δηλοῦσιν ἀποδοχὴν τῆς γνώμης τοῦ Σκαιβόλα, τροποποιουμένης ὑπὸ τοῦ Παύλου, διὰ τῆς ἐν τῷ χωρίῳ ἀναφερομένης τροποποιήσεως. [32]

Ὡς πρὸς τὸ τρίτον δὲ ζήτημα ἤτοι ἀπὸ πότε ἄρχεται τὸ ἔτος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου, κατὰ τὸ χωρίον, ἂν καταβάλῃ ἡ γυνὴ τὰς ἀναγκαίας δαπάνας, αὔξει ἡ προίξ, ἀναντιρρήτως ὀρθοτέρα εἶναι οὐχὶ ἡ τοῦ Κουϊακίου γνώμη, καθ' ἣν τοῦτο ἄρχεται ἀπὸ τῆς λύσεως τοῦ γάμου, ἀλλ' ἡ τῶν νεωτέρων Czyhlarz σελ. 285 σημ. 11 καὶ Sternberg σ. 33 σημ. 30, οἵτινες ὑπολογίζουσι τὴν ἔναρξιν τοῦ ἔτους οὐχὶ ἀπὸ τῆς λύσεως τοῦ γάμου, ἀλλ' ἀφ' ἧς ἐποχῆς αἱ ἀναγκαῖαι δαπάναι ἐξισωθῶσι πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ πράγματος, διότι ἡ γνώμη αὕτη εἶναι μᾶλλον σύμφωνος πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαν ἔννοιαν τοῦ ἀξιώματος impensae necessariae ipso jure dotem minuunt.

§ 233. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου πρέπει νὰ ἦναι ἡ ἑξῆς:

---

32 Ὁρα ἰδίως **Sternberg** σελ. 34. **Bechmann** 2, σελ. 275 καὶ **Czyhlarz** σελ. 285.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἕνεκα τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν, τὰ ἀντικείμενα τῆς προικὸς δὲν παύουσι τοῦ νὰ θεωρῶνται προικῷα καθ' ὅλου ἢ ἐν μέρει, ἤτοι δὲν παύει ἡ προικῷα αὐτῶν ἰδιότης, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ ἕνεκα τῶν δαπανῶν τούτων ἔχει δικαίωμα παρακατασχέσεως. Ὁ Σκαιβόλας καθιεροῖ μίαν ἐξαίρεσιν λέγων, ὅτι τὸ προικῷον πρᾶγμα εἰς ὃ ἐγένετο ἡ ἀναγκαία δαπάνη μεταβαίνει εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ ἀνδρός, ἐὰν ἡ εἰς αὐτὸ γενομένη δαπάνη ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ πράγματος τούτου καὶ ἂν ἡ γυνὴ ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν δαπανῶν δὲν καταβάλλῃ ταύτας. Ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Σκαιβόλα ἡ τροποποιοῦσα τὸν κανόνα, ὅτι ἕνεκα τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν δὲν παύει ἡ προικῷα ἰδιότης τῶν πραγμάτων, παρέχει ἰδίως δυσκολίας ἐν τῷ ζητήματι ἂν διὰ τῆς μετὰ ταῦτα καταβολῆς τῶν δαπανῶν τούτων ὑπὸ τῆς γυναικός, ἡ προῖξ θεωρεῖται ὡς ἐκ νέου συσταθεῖσα ἢ μόνον crescit, δηλ. ἐπανέρχεται εἰς τὸ ἀρχικὸν αὐτῆς ποσὸν ἡ ἀρχικὴ προῖξ, αἱρομένης τῆς μειώσεως, ἡ δυσκολία αὕτη ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι αἱρομένης τῆς προικῴας ἰδιότητος τοῦ πράγματος, δύναται τοῦτο νὰ ἀπαλλοτριωθῇ, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, πῶς δύναται ἡ γυνὴ καταβάλλουσα τὰς ἀναγκαίας δαπάνας τῷ ἀνδρὶ ν' ἀποκτήσῃ τὸ ἐγκύρως ἤδη ἀπαλλοτριωθὲν πρᾶγμα; Ὁ Παῦλος ἐξομαλύνει τὴν δυσκολίαν ταύτην ἀπαγορεύων ἐν τῷ μεταξύ, ἤτοι ἐντὸς τοῦ ῥηθέντος ἔτους τὴν ἐκποίησιν τοῦ πράγματος τούτου. [33]

Ἡ τοιαύτη ἔννοια τοῦ χωρίου εἶναι σύμφωνος καὶ πρὸς τὸ περιληπτικὸν κείμενον τῶν Βασιλικῶν.

---

33 Τοιαύτην ἔννοιαν ἀποδίδει εἰς τὸ χωρίον καὶ ὁ **Sternberg** σελ. 32 ἐν τῇ βραβευθείσῃ διατριβῇ του «**Von der Restitution der dos nach auf gelöster Ehe**» ἧς τὸ καλλίτερον μέρος ἀποτελεῖ τὸ περὶ ἀναγκαίων δαπανῶν, **Beitrag** 3.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 244. 2) Νόμος 1 § 4 Πανδ. (33.4) Ulpianus libro XIX ad Sabinum.

Sed quod diximus ipso jure dotem impensis minui, non ad singula corpora, sed ad universitatem erit referentum.

Κατὰ τὸ χωρίον τοῦτο ὁ Οὐλπιανὸς λέγει, ὅτι ἕνεκα τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν ἡ μείωσις γίνεται ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς προικὸς καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν κατ' ἰδίαν πραγμάτων, ἐφ' ὧν ἡ δαπάνη.

Τὸ αὐτὸ ἀποφαίνεται καὶ ὁ Κουϊάκιος (observat. βιβλ. 23, κεφ. ιϐ'.)..... per impensas necessarias praedia ipsa corporaliter, non minuuntur non extenuantur non absumuntur. Ita ut ex parte vel in totum desinant esse dotalia sed minor fit universitas dotis.

3) Νόμος 5 Πανδ. (25.1). Ulpianus libro XXXVI ad Sabinum.

Quod dicitur necessarias impensas dotem minuere sic erit accipiendum ut ex Pomponius ait, nun ut ipse res corporaliter deminuantur ut puta fundus vel quocumque aliud corpus, etenim absurdum est deminutionem corporis fieri propter pecuniam ceterum haec efficiet, desinere esse fundum dotalem vel partem ejus manebit igitur maritus in rerum detentionem donec ei satisfiat non enim ipso jure corporum sed dotis fit deminutio, ubi lego admittimus deminutionem dotis ipso jure fieri? ubi non sunt corpora sed pecunia, nam in pecunia ratio admittit deminutionem fieri proinde si aestimata corpora in dotem data sint, ipso jure dos deminuetur per impensas necessarias.

Τὸ χωρίον τοῦτο ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἐν Βασ. (28.10) ε'. «τὸ λεγόμενον ὅτι τὰ ἀναγκαῖα δαπανήματα ἰδίῳ δικαίῳ μειοῦσι τὴν προῖκα, οὕτω δεῖ νοεῖν, ὥστε μὴ αὐτὰ τὰ πράγματα μειοῦσθαι, τυχὸν ἀγρὸν ἢ ἕτερον πρᾶγμα, κατέχει δὲ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αὐτὰ ὁ ἀνήρ, ἕως οὗ λάβῃ τὰς δαπάνας, (εἰ δὲ χρήματα ἦσαν ἐν τῇ προικὶ μειοῦνται, εἰ δὲ καὶ πράγματα διατετιμημένα ἦν ἐν τῇ προικί, ἰδίῳ δικαίῳ γίνεται ἡ μείωσις διὰ τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν καὶ τῆς γυναικὸς ποιούσης τὸ ἱκανὸν ἡ προὶξ αὔξει») σχόλιον ε΄ αὐτόθι.

«Τὸ λεγόμενοι ὅτι νεκεσσαρίοις δαπανήμασιν ἡ προὶξ μειοῦται, οὕτω χρὴ νοεῖν ἡμᾶς ὡς καὶ ὁ Πομπώνιος εἶπεν, ὅτι οὐκέτι αὐτὰ τὰ πράγματα σωματικῶς ἀπομειοῦται, οἷον ἀγρὸς τῆς προικὸς ἢ ἄλλο οἱονδήποτε πρᾶγμα προικιμαῖον μωρὸν γὰρ ἐστὶ λέγειν, μείωσιν τοῦ σώματος γίνεσθαι διὰ τῶν νομισμάτων, ἀλλὰ σώζεται μὲν ὁ ἀγρός, παύεται δὲ εἶναι προικιμαῖος τοῖς περὶ αὐτὸν γενομένοις δαπανήμασιν ἢ ὁλόκληρος ἢ ἐκ μέρους, καὶ μένει ὁ ἀνὴρ ἐπὶ νομῆς τοῦ ἀγροῦ, περὶ ὃν ἐδαπάνησεν ἕως ὅτε τὸ ἱκανὸν αὐτῷ γένηται περὶ ὧν ἐδαπάνησεν· οὐδὲ γὰρ τῷ σώματι αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ τῇ προικὶ γίνεται μείωσις διὰ τῶν δαπανημάτων, τότε δὲ τῆς προικὸς τὴν μείωσιν αὐτῷ τῷ νόμῳ γενέσθαι δεχόμεθα, ὅτι χρήματα ἦσαν ἐν τῇ προικὶ οὐ μὴν πράγματα.»

§ 235. Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου βλέπομεν ὅτι ὁ Οὐλπιανὸς ὑπερήσπιζε τὸ ὀρθὸν ἀξίωμα ὅτι dotis non corporum fit deminutio δηλ. ἡ μείωσις γίνεται εἰς τὸ σύνολον τῆς προικὸς καὶ οὐχὶ εἰς τὰ κατ᾽ ἰδίαν πράγματα τὰ ἀποτελοῦντα τὴν προῖκα.

Διὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ χωρίου τούτου ὑπάρχει ἐπίσης διαφωνία μεταξὺ τῶν συγγραφέων καὶ δὴ οὐσιώδης· πολλοὶ φρονοῦσιν ὅτι ὁ Οὐλπιανὸς ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ λέγει ὅτι παύει ἡ προικῷα ἰδιότης τῶν κατ᾽ ἰδίαν πραγμάτων στηριζόμενοι εἰς τὴν φράσιν τοῦ χωρίου «ceterum haec efficiet desinere esse fundum dotalem vel partem ejus» κλπ. Ἡ γνώμη αὕτη ὑποστηρίζεται καὶ ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρω παρατεθέντος σχολίου τῶν Βασιλικῶν («παύεται εἶναι προι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χιμαῖος τοῖς περὶ αὐτὸν γενομένοις δαπανήμασι» κλπ.).

Ἡ γνώμη ὅμως αὕτη ἀντίκειται προφανῶς εἰς τὸν ἄνω παρατεθέντα νόμον 1 § 4 Πανδ. (33.4) καὶ εἰς τὸ λοιπὸν περιεχόμενον τοῦ χωρίου τούτου, ἅτινα καθιεροῦσι μείωσιν τῆς προικὸς ἐπὶ τοῦ συνόλου αὐτῆς καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν κατ' ἰδίαν πραγμάτων.

Διὰ τοῦτο ἕτεροι σπουδαῖοι συγγραφεῖς, ἰδίως ὁ Dernburg σελ. 129, ἄλλως μεταφράζουσι τὸ μέρος τοῦτο τοῦ χωρίου, ὅτι ceterum κλπ. σημαίνει ὅτι, ὡς εἶναι μωρὸν ἕνεκα χρηματικῶν δαπανῶν νὰ γίνεται μείωσις αὐτοῦ τοῦ σωματικοῦ πράγματος, οὕτως ἐπίσης εἶναι μωρά, ἡ ἐξαγομένη ἐκ τῆς ἐσφαλμένης ταύτης ἐννοίας συνέπεια, ὅτι παύει ἡ προικῶα ἰδιότης τῶν πραγμάτων τούτων, παραμένουσι δὲ ταῦτα μόνον ἐν τῇ κατοχῇ τοῦ ἀνδρός, καὶ ἂν ἡ γυνὴ καταβάλλῃ τὰς δαπάνας ὀφείλει ὁ ἀνὴρ ν' ἀποδώσῃ τὰ πράγματα ταῦτα.

Ἡ ἔννοια δὲ αὕτη τοῦ χωρίου εἶναι ἡ ὀρθοτέρα, ὡς συμφωνοῦσα καὶ πρὸς τὸ λοιπὸν περιεχόμενον τοῦ αὐτοῦ χωρίου καὶ πρὸς τὸν νόμον 1 § 4 Πανδ· (33.4) τοῦ αὐτοῦ Οὐλπιανοῦ.

§ 236. Ἐκ τῶν παρατεθέντων τριῶν χωρίων πρόδηλον καθίσταται εἰς τί συνίστατο ἡ διαφωνία τῶν Ρωμαίων νομοδιδασκάλων, (ὡς πρὸς τὸ ἀπασχολοῦν ἡμᾶς ζήτημα, ἤτοι πῶς γίνεται ἡ μείωσις ἐπὶ μὴ διατετιμημένης προικός, ἢ μὴ εἰς χρήματα συνισταμένης). Οἱ μὲν ἐφρόνουν ὅτι παύει ἡ προικῶα ἰδιότης τῶν πραγμάτων ἐφ' ὧν ἐγένοντο αἱ δαπάναι εἴτε ἐν μέρει εἴτε καθ' ὁλοκληρίαν ἂν αἱ δαπάναι ἔφθασαν τὴν ἀξίαν τοῦ πράγματος, ἀποδίδοντες αὐτὸ εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν κυριότητα τοῦ ἀνδρός, μὴ ὑποχρεουμένου εἰς ἀπόδοσιν τούτου. Οἱ δὲ ἐφρόνουν ὅτι ἡ μείωσις γίνεται ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς προικὸς καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κατ' ἰδίαν πραγμάτων, ἐπομένως ὅτι δὲν παύει ἡ προικῶα ἰδιότης τοῦ πράγματος ἐφ' οὗ ἡ δαπάνη.

Μέσην γνώμην εἶχεν ὁ Σκαιβόλας, καθ' ἣν κατὰ κανόνα μὲν μειοῦται ἡ προίξ, ἐν τούτοις εἰς εἰδικὰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις μειοῦνται τὰ κατ' ἰδίαν ἀντικείμενα, ἐφ' ὧν ἐγένοντο αἱ δαπάναι.

§ 237. Ἡ διαφορὰ τῶν πρακτικῶν συνεπειῶν ἑκάστης τῶν γνωμῶν τούτων εἶναι σπουδαιοτάτη· διότι ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι εἰς προῖκα ἐδόθησαν ἀδιατιμήτως οἰκία καὶ ἄμπελος, διαρραγεῖ δὲ ἡ οἰκία ὑπὸ σεισμοῦ εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε τὰ ἔξοδα τῆς ἐπισκευῆς αὐτῆς ἐξισοῦνται πρὸς τὴν ἀρχικὴν ἀξιαν τῆς οἰκίας. κατὰ τὴν πρώτην γνώμην ἡ οἰκία παύει τοῦ νὰ ἦναι προικῶα, δυναμένου τοῦ συζύγου ἂν ἐντὸς ἔτους δὲν καταβάλλῃ ἡ γυνὴ τὰς δαπάνας νὰ ἐκποιήσῃ τούτην. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἂν ἐκ δευτέρου πάθει ἡ οἰκία, αἱ ἀναγκαῖαι ἐπ' αὐτῆς δαπάναι ἀφορῶσι μόνον τὸν σύζυγον, ὅστις δὲν δύναται νὰ παρακρατήσῃ τὴν ἄμπελον πρὸς πληρωμὴν ὅλων τῶν δαπανῶν του ἐπὶ τῆς οἰκίας. Κατὰ τὸν Οὐλπιανὸν ὅμως ἡ προικῶα ἰδιότης τῆς οἰκίας δὲν παύει, ἡ μείωσις γενήσεται ἐκ τοῦ συνόλου τῆς προικός, ἤτοι ἐκ τῆς οἰκίας καὶ ἐκ τῆς ἀμπέλου, ὥστε καὶ ἂν ὑπερβῶσιν αἱ ἐπὶ τῆς οἰκίας ἀναγαῖαι δαπάναι, λ.χ. ἕνεκα ἐπανειλημμένων σεισμῶν, τὴν ἀξίαν αὐτῆς ὁ ἀνὴρ δύναται νὰ παρακρατήσῃ πρὸς πληρωμὴν τῶν δαπανῶν οὐ μόνον τὴν οἰκίαν, ἀλλὰ καὶ τήν ἄμπελον.

Ἐπίσης σπουδαία διαφορὰ πρακτικῶν συνεπειῶν ἐπέρχεται ὡς πρὸς τὴν εὐθύνην τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὸ πρᾶγμα εἰς ὃ ἡ δαπάνη καὶ ὡς πρὸς τὰς προσαυξήσεις.

Κατὰ τὸν Σκαιβόλαν, ἂν ἡ γυνὴ καταβάλλῃ ἐντὸς τοῦ ἔτους τὰς δαπάνας δὲν ἐπανέρχεται τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν προικῶαν ἰδιότητα, ἀλλὰ τὰ δοθέντα χρήματα θεωροῦνται ἐν προικὶ ὡς νέα προίξ.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 238. Ἤδη ἐρωτᾶται, τίς ἡ ὀρθοτέρα τῶν γνωμῶν τούτων;

Ὀρθοτέρα πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ γνώμη ἥτις εἶναι μᾶλλον συνεπὴς εἰς τὸ ἀξίωμα «impensae necessariae ipso jure dotem minuunt», καθιερούμενον καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ lex unica K. (5.13).

Ἡ γνώμη τοῦ Παύλου ὡς ἐκ τῶν συνεπειῶν ἃς εἴδομεν ὅτι ἔχει πολὺ ἀπομακρύνεται τοῦ ἀξιώματος.

Μᾶλλον συνεπὴς εἰς τὸ ἀξίωμα φαίνεται ἡ γνωμη τοῦ Οὐλπιανοῦ, ταύτην ἀναφέρουσι πλειότερα χωρία τῶν πηγῶν, κεῖται δὲ καὶ ἐν τῷ οἰκείῳ τίτλῳ τοῦ Πανδέκτου «de impensis in res dotales factis»· ταύτην δὲ ἀκολουθοῦσι καὶ οἱ νεώτεροι συγγραφεῖς Czyhlarz § 81 ἐν τέλει, καὶ ὁ Sternberg σελ. 34.

Δὲν εἶναι ὅμως καθ' ὅλα συνεπὴς καὶ ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Οὐλπιανοῦ πρὸς τὸ ρηθὲν ἀξίωμα, διότι ὑποχρεουμένης τῆς γυναικὸς νὰ καταβάλλῃ τὰς δαπάνας πρὸς ἄρσιν τοῦ δικαιώματος τῆς παρακατασχέσεως τῆς προικὸς ὑπὸ τοῦ συζύγου, πῶς γίνεται ipso jure ἡ μείωσις τῆς προικὸς λόγῳ τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν;

Ἡ ἀπομάκρυνσις αὕτη τοῦ Οὐλπιανοῦ ἐκ τοῦ ἀξιώματος δικαιολογεῖται ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Οὐλπιανὸς ἔπραξε τοῦτο χάριν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἀξιώματος, ἠναγκάσθη δηλαδὴ νὰ ἀφήσῃ κατὰ μέρος τὸ ipso jure ἵνα διασώσῃ τὸ ἕτερον μέρος τοῦ ἀξιώματος, ἤτοι τὴν μείωσιν ἐκ τοῦ συνόλου τῆς προικὸς (dotem minuere).[34]

§ 239. Ἐὰν συνοψίσωμεν τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀξιώματος ὅτι τὰ ἀναγκαῖα δαπα-

---

34 Σύμφωνος νομίζω εἶναι πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Οὐλπιανοῦ ἡ ὑπ' ἀριθ. 130 ἀπόφασις τοῦ Ἀρείου Πάγου (1850).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νήματα μειοῦσιν αὐτοδικαίως τὴν προῖκα, ἐξάγομεν τὸν ἑξῆς κανόνα :

«Ἕνεκα τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν μειοῦται αὐτοδικαίως οὐχὶ τὸ κατ' ἰδίαν πρᾶγμα, εἰς ὃ ἐγένετο ἡ ἀναγκαία δαπάνη, ἀλλὰ ἡ μείωσις γίνεται ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς προικός, ὅπου δὲ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ αὐτοδικαίως ἡ μείωσις, (διότι δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τῇ προικὶ καὶ χρήματα ἢ διατετιμημένα πράγματα) τότε ὁ ἀνὴρ παρακρατεῖ τὴν προῖκα μέχρι πληρωμῆς τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν».

§ 240. Ὁ λόγος δι' ὃν καθιερώθη ἡ ἀνωτέρω ἀναπτυχθεῖσα ἐνέργεια τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν, (ὅτι δηλ. μειοῦσιν αὐτοδικαίως τὴν προῖκα), μεγάλως φιλονεικεῖται.

Αἱ ἐξενεχθεῖσαι γνῶμαι ὑπὸ τῶν συγγραφέων περὶ τοῦ ζητήματος τούτου δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τέσσαρας κατηγορίας :

1) Ἡ γνώμη τοῦ Δονέλλου[35] εἶναι ὅτι τοῦτο εἶναι μία ἐπέκτασις τοῦ ἐπὶ τοῦ συμψηφισμοῦ ἰσχύοντος ἀξιώματος «ipso jure fit compensatio» «ipso jure fieret deminutio per compensationem», ὅπως δηλ. ὁ συμψηφισμὸς ὅλως ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ ἄνευ τῆς δηλώσεως τῆς βουλήσεως τῶν συμβαλλομένων ἐνεργεῖ, οὕτω συμβαίνει τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς ἕνεκα τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν ἀξιωσεως τοῦ ἀνδρὸς κατὰ τῆς περὶ προικὸς ἀγωγῆς.

Ἡ γνώμη αὕτη ἀποκρούεται α) διότι ἔπρεπε τὸ αὐτὸ νὰ συμβαίνῃ καὶ εἰς τὰς ἐπωφελεῖς δαπάνας. β) Ὁ συμψηφισμὸς προτείνεται μόνον ὅταν ἐγερθῇ ἀξίωσις, ἐπομένως ἐνταῦθα ἔδει νὰ προταθῇ ἅμα τῇ ἐγέρσει τῆς περὶ προικὸς

35 Αὐτόθι κεφ. ιη' § 7. Τὴν γνώμην ταύτην ἀκολουθεῖ ὁ Glück τόμ. 27 σελ. 403, Tigerström 2 σελ. 261, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ὁ Sintenis τόμ. 3 § 135 σημ. 135 σελ. 60 κατὰ τὴν τρίτην ἔκδοσιν 1869.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀγωγῆς, ἀλλὰ οἱ Ρωμαῖοι καθιέρωσαν ἕνεκα τῶν δαπανῶν τούτων deminutionem dotis, ἥτις μείωσις, φυσικῷ τῷ λόγῳ λαμβάνει χώραν ἅμα γίνωσιν αἱ δαπάναι, ἑπομένως καὶ διαρκοῦντος τοῦ γάμου, ὅτε εἰσέτι δὲν ἔχει γεννηθῇ ἡ περὶ προικὸς ἀγωγή.

§ 241. 2) Ἡ γνώμη τοῦ Jhering (Ceist des Römischen Rechts 3 σελ. 168), κατ' αὐτὴν ἡ ipso jure λαμβάνουσα χώραν μείωσις τῆς προικός, βάσιν αὐτῆς ἔχει νὰ βοηθήσῃ τὸν ἄνδρα διὰ τὰς ἀναγκαίας αὐτοῦ δαπάνας, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν δὲν ὑπῆρχον exceptiones, ἐκ τῆς δικονομικῆς δὲ ταύτης δυσκολίας καθιέρωσαν ταύτην οἱ Ρωμαῖοι.

Καὶ ἡ γνώμη αὕτη ὅμως ἀπεκρούσθη, ἰδίως διὰ τὸν λόγον ὅτι ἦτο περιττὸν νὰ καθιερωθῇ διὰ τοιαύτην αἰτίαν ἡ deminutio dotis, ἀφ' οὗ ὁ ἀνὴρ ἠδύνατο νὰ βοηθῆται διὰ τοῦ aequius melius καὶ τοῦ arbitrium judicis, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ὅτε δὲν ὑπῆρχον exceptiones, καὶ διότι ἂν λόγος τῆς ipso jure μειώσεως τῆς προικός, ἕνεκα τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν ἦτο ἡ δικονομικὴ δυσκολία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἤτοι ἡ ἔλλειψις exceptionis, ἠδύνατο νὰ καθιερωθῇ ἔνστασις κατὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς προικός, ἤτοι ἡ μείωσις νὰ προτείνηται κατὰ τῆς ἀγωγῆς καὶ ἅμα τῇ ἐγέρσει αὐτῆς, ἐν ᾧ, ὡς εἴδομεν, κατὰ τὸ ἀξίωμα, μειοῦται ἡ προίξ, ἑπομένως καὶ συνεστῶτος τοῦ γάμου, ἤτοι πρὸ τῆς ἐγέρσεως τῆς περὶ προικὸς ἀγωγῆς.

§ 242. 3) Ὁ Wilhelm Best, (disputatio εἰς ülrich's thes. dis. jurid. τόμ. 1, p. 1, σελ. 194) φρονεῖ ὅτι οἱ Ρωμαῖοι καθιέρωσαν τοῦτο διότι ἔλαβον ὡς τεκμήριον ὅτι ὁ ἀνὴρ τὰς δαπάνας ταύτας ἐποίησεν ἐξ αὐτῆς τῆς προικὸς (maritum intelligi summisse vel sibi solvisse ex ipsa dote). Ἡ γνώμη αὕτη ἀπεκρούσθη ὡς μὴ μαρτυρουμένη ὑπὸ τῶν πηγῶν.

§ 243. 4) Τέλος ὀρθοτέρα εἶναι ἡ γνώμη τῶν νεωτέρων

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Dernburg καὶ Bechmann σελ. 259, ἣν ἀκολουθεῖ καὶ ἡ βραβευθεῖσα διατριβὴ τοῦ Sternberg.[36] Κατὰ τὴν γνώμην ταύτην ὅπως ἀνεύρωμεν τὸ περιεχόμενον τῆς προικὸς δὲν πρέπει ν' ἀνατρέξωμεν μόνον εἰς τὸν χρόνον τῆς συστάσεως τῆς προικὸς καὶ νὰ ἴδωμεν τί ἐδόθη ὡς προίξ, διότι τὸ κεφάλαιον τῆς προικὸς πολλάκις μεταβάλλεται συνεστῶτος τοῦ γάμου λ.χ. αὐξάνει διά τινος accessionis, ὡς δὲ αὐξάνει διὰ τῆς accessio, οὕτω καὶ ἐλαττοῦται διὰ τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν, ὅπως δὲ ἡ γυνὴ διὰ τὰς προσαυξήσεις τῆς προικὸς δὲν ἔχει ἀνάγκην ἰδιαιτέρας ἀγωγῆς, ἀλλ' ἀπαιτεῖ ταύτας, διὰ τῆς τὴν προῖκα ἀπαιτούσης ἀγωγῆς, διότι ἅμα ἐπέλθωσι θεωροῦνται in dote, οὕτω καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τὰς ἀναγκαίας δαπάνας δὲν ἔχει ἀνάγκην ἐνστάσεως, εἶναι τὸ ἀντίθετον τῶν προσαυξήσεων, ὡς ἐκεῖναι αὐξάνουσι τὴν προῖκα, ἀμέσως ἅμα ἐπερχόμεναι, οὕτως αἱ ἀναγκαῖαι δαπάναι ἀντιθέτως μειοῦσι τὴν προῖκα, αὐτοδικαίως ἅμα γενόμεναι· ἡ μείωσις λοιπὸν αὕτη ἔγκειται ἐν αὐτῇ τῇ φύσει τῶν πραγμάτων.

§ 244. Ὑπολείπεται ἤδη ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος ἂν ὁ ἀνὴρ ἀποδώσῃ τὴν προῖκα, χωρὶς νὰ παρακρατήσῃ τὰς ἀναγκαίας δαπάνας, ἔχει οὗτος δικαίωμα ἀπαιτήσεως τούτων κατόπιν ἢ οὔ; ὡς ἐπὶ τῶν ἐπωφελῶν δαπανῶν.

Τὸ ζήτημα τοῦτο πραγματεύεται ὁ νόμος 5 § 2 Πανδ. (25.1). Ulpianus libro XXXVI ad Sabinum.

Si dos tota solutum sit non habita ratione impensarum, videntum est, an condici possit id, quod pro impensis necessariis compensari solet, et Marcellus admittit condictioni esse locum, sed etsi plerique negent

---

36 Τὴν γνώμην ταύτην ἀποκρούει ὁ Czyhlarz σελ. 280, ἀλλὰ κατ' αὐτοῦ ὅρα Sternberg σελ. 24.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

tamen propter aequitatem Marcelli sententia admittenda est.

Καὶ περὶ τοῦ χωρίου τούτου πλεῖσται διαφωνίαι ἠγέρθησαν μεταξὺ τῶν συγγραφέων. [37]

Σημειοῦμεν ὡς ὀρθοτέραν τὴν γνώμην τοῦ Czyhlarz Ἡ condictio, περὶ ἧς ὁμιλεῖ ἐνταῦθα τὸ χωρίον εἶναι ἡ condictio indebiti. Προκειμένου δὲ περὶ προικὸς εἰς χρήματα συνισταμένης ἂν ἀπεδόθη ὁλόκληρος, εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ἀπαιτοῦνται τὰ ἀναγκαῖα δαπανήματα, διότι ἐδόθησαν πλειότερα τῶν ὀφειλομένων, ἕνεκα τῆς αὐτοδικαίως μειώσεως τῆς προικός. Ἡ διαφωνία λοιπὸν τῶν Ρωμαίων νομομαθῶν, ὡς ἀναφέρει τὸ χωρίον, ἐστρέφετο εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ μείωσις τῆς προικὸς ἐπραγματοποιεῖτο διὰ τῆς retentio.

Διὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ἠδύνατό τις νὰ στηριχθῇ εἰς τὸ χωρίον 51 Πανδ. (12.6) ἔνθα ὁ Πομπώνιος λέγει: «Ex quibus causis retentionem habemus, petitionem autem non habemus, ea si solvimus repetere non possumus», ἀποκλείει δηλ. τὴν condictio.

Κατόπιν ὅμως παρὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ μανθάνομεν ὅτι ὅπου δὲν ἐγίνετο παρακράτησις, ἀλλὰ παρεδίδετο τὸ πρᾶγμα ἐχορηγεῖτο ἡ condictio incerti (indebiti) νόμ. 60 Πανδ. (de legibus 1) quod si nulla retentione facta domum tradidisset incerti condictio ei conpetet quasi plus debito solverit. Οὕτω δὲ καὶ ὁ Οὐλπιανὸς καὶ ὁ Μάρκελλος πραγματεύονται τὰ τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν ἂν δὲν ἐκρατήθησαν, ἐν τῷ περὶ οὗ πρόκειται χωρίῳ.

Ὥστε σήμερον πρέπει νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ ἀνὴρ ἔχει ἀγω-

---

37 Ὅρα **Glück** τόμ. 27 σ. 288. **Dernburg** comp. σ. 140. Bechmann 2 σελ. 277. Scheurl, Krit. σ. 288. **Czyhlarz** σ. 289. **Sternberg** σ. 54.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γὴν διὰ τὰς δαπάνας ταύτας ἂν παρέλειψε νὰ παρακρατήσῃ τὴν προῖκα μέχρι πληρωμῆς αὐτῶν. Βασιλ. (28.10) ε΄.

« Ἐὰν ὁ ἀνὴρ ἀποδῶ πᾶσαν τὴν προῖκα μὴ παρα- » κρατήσας τὰ ἀναγκαῖα δαπανήματα ἀπαιτεῖ αὐτά ».

§ 245. Ἐν τέλει σημειοῦμεν ὅτι ἀπαγορεύεται τὸ σύμφωνον τοῦ μὴ ἀπαιτεῖν τὸν ἄνδρα τὰς δαπάνας ταύτας. Νόμ. 5 Πανδ. (23.4).

Et si convenerit ne ob impensas necessarias ageretur pactum non est servandum, quia tales impensae dotem ipso jure minuunt.

Θ.

Retentiones ex dote.

§ 246. Κατὰ τὸ ἀρχαιότερον Ρωμαϊκὸν δίκαιον, ὅτε ἡ προίξ, ὡς ἀλλαχοῦ εἴδομεν, μετέβαινε διὰ παντὸς εἰς τὸν σύζυγον καὶ λυομένου τοῦ γάμου οὐδὲν ἀπέδιδεν οὗτος, φυσικῷ τῷ λόγῳ οὐδεὶς λόγος ἠδύνατο νὰ γίνῃ περὶ παρακρατήσεων προικός· ἅμα ὅμως ἀνεπτύχθη παρὰ Ρωμαίοις τὸ δικαίωμα τῆς ἀναλήψεως τῆς προικός, ὅπερ πηγὴν αὐτοῦ εἶχε τὴν æquitas, ἀνεπτύχθησαν ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς, ἤτοι τῆς ἐπιεικείας, αἱ παρακρατήσεις μέρους τῆς προικός, διότι ἦτο καθῆκον τοῦ δικαστοῦ (officium arbitri) συνεπείᾳ τοῦ τύπου τοῦ æquius melius, καθ'ὃν δὲν πρέπει aut lucrari aliquem cum damno alterius, aut damnum sentire per alterius lucrum, νὰ ἐξετάζῃ οὐ μόνον τὸ πραγματικὸν περιστατικὸν περὶ τῆς ἀξίας τῆς ἀποδοτέας προικός, ἀλλὰ καὶ ἕτερα ἐπιρροὴν ἔχοντα εἰς τὴν ἀπόφασίν του, τοιαῦται δὲ μεταξὺ ἄλλων ἐθεωρήθησαν καὶ αἱ ἀνταπαιτήσεις τοῦ ἐναγομένου συζύγου, αἱ πηγάζουσαι ἐκ τῆς σχέσεως τοῦ γάμου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐκ τούτου δὲ κατὰ μικρὸν ἐμορφώθη τὸ σύστημα τῶν retentiones.

Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὑπομνηματιστοῦ τοῦ Κικέρωνος Boëthii (ad Cicer. Topic. κεφ. 17 βιβλ. 6 σ. 845). .... Quæ quidem dos interdum his conditionibus dari solebat, ut si inter virum uxoremque divortium contigisset, quod æquius melius esset apud virum remaneret, reliquum dotis restitueretur uxori . . . In quo judicio non tantum boni natura spectatur verum etiam comparatio bonorum fit· nam, si vir culpa divortium factum est, æquius melius est, sextaus retinere κλπ. σημειωτέον μάλιστα ὅτι ὁ Dirksen (Abh. der Berl. Acad. 1851) juristische Auszüge in dem Werken des Boëthius ἐν σελ. 8 ἀποδεικνύει ὅτι τὸ μέρος τοῦτο εἶναι ἐκ τῶν εἰσηγήσεων τοῦ Παύλου.

Τοῦτο προσέτι ἀποδεικνύει ἡ ἀπόφασις τοῦ Μαρίου ἐν ἔτει 654, ἐν τῇ δίκῃ Τιννίου κατὰ Φαννίας, καθ'ἣν ὁ Τίννιος προέβαλε τὴν ἀξίωσιν νὰ παρακρατήσῃ ὁλόκληρον τὴν προῖκα ὁ δὲ Μάριος ἐν τῷ judicium de moribus τὴν μὲν Φαννίαν sesterio nummo, τὸν δὲ ἄνδρα ἐν τῇ actio rei uxoriæ, summa totius dotis damnavit. Valerius Maximus VIII 2, 3. Τὴν δίκην ταύτην ἀναφέρει καὶ ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Μαυρίου κεφ. 38.

§ 247. Ὠνομάσθησαν retentiones ex dote, διότι περιορίζουσι τὴν ὀφειλομένην προῖκα, ὁ ἀνὴρ ὀφείλει τὴν προῖκα μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν retentiones, διότι ταύτην μόνον ὀφείλει κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ æquius melius.

§ 248. Κατὰ τὴν κλασσικὴν ἐποχήν, ὡς ἐκ τοῦ Οὐλπιανοῦ μανθάνομεν, ὑπῆρχον πέντε retentiones. Ulpiani Fragmenta VI, 9.

Retentiones fiunt aut propter liberos, aut propter mores aut propter impensas aut propter res donatas aut propter res amotas.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Περὶ τῶν δύο πρώτων ἐπραγματεύθημεν ἐν τῷ γ'. κεφαλαίῳ, αἱ λοιπαὶ βάσιν ἔχουσι τὴν σχέσιν τῆς περιουσίας τῶν συζύγων, ἤτοι τὰς πραγματικὰς ἀνταπαιτήσεις τοῦ συζύγου, δι' ὃ καὶ ὠνομάσθησαν retentiones quæ ad pecuniariam causam rescipiunt, αἱ φερόμεναι εἰς χρηματικὴν αἰτίαν, κατὰ τὰ Βασιλικά· τούτῳ δὲ τῷ λόγῳ μεταβαίνουσι καὶ εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ ἀνδρός. Νόμ. 15. Πανδ. § 1 (24.3).

Πραγματευόμεθα ταύτας, καθ' ἣν σειρὰν τὰς ἀπαριθμεῖ ὁ Οὐλπιανός.

§ 249. Retentio propter impensas (utiles). Πρὸ τοῦ ἐξετάσωμεν τὴν τύχην τῶν δαπανῶν τούτων τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ τῆς προικός, μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου, ἀνάγκη νὰ ὁρίσωμεν τίνες θεωροῦνται ἐπωφελεῖς δαπάναι.

Ἐκ τῶν σχετικῶν χωρίων τῶν πηγῶν, (Οὐλπ. Fragm. VI 16, νόμ. 5 § 3. Πανδ. (25.1), νόμ. 79 § 1 Πανδ. (50.16). Βασιλ. (2.2) ος'.), ἐξάγεται ὅτι ἐπωφελεῖς δαπάναι (impensæ utiles, ἢ χρήσιμοι κατὰ τὰ Βασιλικά), εἶναι αἱ βελτίω τὴν προῖκα ποιοῦσαι, ἐξ ὧν πρόσοδος τῇ γυναικὶ προσπορίζεται, καὶ αἵτινες παραλειπόμεναι δὲν ἤθελον καταστήσει χείρονα τὴν προῖκα.

Αἱ πηγαὶ ἀναφέρουσι παραδείγματα τινὰ χρησίμων δαπανῶν ἐν τοῖς ἀνωτέρω χωρίοις, οὕτω λ.χ. τοιαῦται θεωροῦνται, ἡ φιλοκαλία τοῦ ἄλσους, (ὡς λέγουσι τὰ Βασιλικὰ) pastinatio arbusti, ἤτοι τὸ λεγόμενον σκάλευμα τῶν δένδρων, ἐκτὸς ὅταν ὑπάγηται εἰς τὴν ἀναγκαίαν δαπάνην (ultra quum necesse fuerat), ὅπερ σημαίνει, ὅτι, ὅταν ἄνευ αὐτῆς ἤθελον καταστραφῆ τὰ δένδρα. Νόμ. 79, § 1 Πανδ. (50.16). Βασιλ. (2.2) ος'.—τὸ pistrinum (τὸ ἀρτοκοπεῖον) τὸ horreum (ὡρεῖον Βασιλ.).

Ἂν νεόφυτα ἐν τῷ ἀγρῷ ποιήσει (si novelletum in fundo factum sit), ἢ τέχνας διδάξει τοὺς δούλους (si servos

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

artes docuerit) νόμ. 6 Π. (25.1). Βασιλ. (28.10) ος'.— ἂν φυτεύσῃ ἄμπελον ἐπὶ τοῦ ἀγροῦ ἢ ἐλαιῶνα (si vir vineta et oliveta fecerit. Οὐλπ. αὐτόθι), τὸ εἰσαγαγεῖν θρέμματα πρὸς τὸ κοπρῖσαι τὸν ἀγρὸν (pecora praediis imponere, id est stecorare) νόμ. 14 § 1 Πανδ. (25.1). Βασιλ. (28.10) ιδ'.

§ 250. Τῶν παραδειγμάτων τούτων τῶν πηγῶν ἐμνήσθημεν ἐν λεπτομερείᾳ, ὅπως ἀσφαλέστερον ὁρίσωμεν τὰ στοιχεῖα τῶν ἐπωφελῶν δαπανῶν, ἐξ ὧν ἀπαρτίζεται ἡ περὶ αὐτῶν ἔννοια.

1) Πρῶτον στοιχεῖον τῆς ἐπωφελοῦς δαπάνης εἶναι· «Ἡ παράλειψις αὐτῆς νὰ μὴ καθιστᾷ χείρονα τὴν προῖκα».

Κατὰ τοῦτο δὲ διακρίνεται τῶν κυριολεκτικῶς ἀναγκαίων δαπανῶν, ἤτοι ὁσάκις δαπάνη τις παραλειπομένη καθιστᾷ χείρονα τὴν προῖκα, θεωρεῖται ἀναγκαία δαπάνη. Λ. χ. ἐν τῷ ἀνωτέρω παραδείγματι τῶν πηγῶν τῆς pastinatio arbusti, ὁσάκις μὲν ἡ παράλειψις τῆς pastinatio ἤθελεν ἐπιφέρει τὴν καταστροφὴν τῶν δένδρων (λ. χ. ἄνευ αὐτῆς ἤθελον ξηρανθῆ) θεωρεῖται ἀναγκαῖα δαπάνη, ὁσάκις δὲ ἡ pastinatio γίνεται πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς τῶν καρπῶν ἢ τῶν δένδρων πρὸς ξύλευσιν θεωρεῖται χρήσιμος δαπάνη.

2) Δεύτερον στοιχεῖον τῆς τοιαύτης δαπάνης εἶναι· «Νὰ ἐπέρχηται ἐξ αὐτῆς βελτίωσις τῆς προικός».

Ἡ βελτίωσις συνίσταται εἰς τὴν αὔξησιν τῆς προσόδου τοῦ πράγματος ἐφ' οὗ ἡ δαπάνη· δὲν ἀρκεῖ, (τὸ κοινῶς παραδεδεγμένον), ἡ αὔξησις τῆς ἀξίας τοῦ πράγματος. Κατὰ τοῦτο δὲ διακρίνονται αἱ ἐπωφελεῖς δαπάναι τῶν τῆς πολυτελείας, αἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αὐξάνουσι τὴν ἀξίαν τοῦ πράγματος.

§ 251. Εἴπομεν παρὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην, ὅτι αἱ ἐπὶ τῆς προικὸς δαπάναι αἱ συντελοῦσαι μόνον εἰς τὴν αὔ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ξησιν τῆς ἀξίας τοῦ προικώου πράγματος καὶ οὐχὶ εἰς τὴν τῆς προσόδου αὐτοῦ, δὲν θεωροῦνται κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον ὡς ἐπωφελεῖς δαπάναι.

Τοῦτο ἀποδεικνύεται καθ' ἡμᾶς ἐκ τῶν ἑξῆς:

1ον.) Ἂν θεωρήσωμεν καὶ τὰς τὴν ἀξίαν τοῦ προικώου πράγματος αὐξανούσας δαπάνας ὡς ἐπωφελεῖς, δὲν θὰ ἦναι δυνατὸν, κατὰ κανόνα, νὰ διακρίνωμεν τὰς τοιαύτας ἐπωφελεῖς δαπάνας τῶν πρὸς τέρψιν, αἵτινες συνήθως αὐξάνουσι τὴν ἀξίαν τοῦ πράγματος, ἐνίοτε μάλιστα ἐπὶ τοσοῦτον, ὅσον οὐδεμία ἄλλη δαπάνη.[38]

2ον.) Ὁ Οὐλπιανὸς ρητῶς λέγει περὶ αὐτῶν utiles sunt. .... quibus factis fructuosior effecta est· τὰ δὲ λοιπὰ χωρία meliorem dotem fecit, ὅπερ τὰ Βασιλικὰ μεταφράζουσι πρόσοδον ποιήσει.

3ον.) Ἐκ τοῦ χωρίου 7 § 16 Πανδ. (24.3). Β. (28.8) τόμ. 3, σελ. 249 (ἔκδ. Heimbach)· «δαπάνη ἐστὶν ἡ εἰς λῆψιν τῶν καρπῶν γινομένη... καὶ ἀσθένειαν τῶν δούλων ἐὰν καρπὸς ἐκ τούτων λαμβάνηται... ἡ γὰρ τοιαύτη δαπάνη ὡς εἰς ἀναγκαῖα ἢ ἐπωφελῆ γινομένη ἀπαιτεῖται».

4ον.) Διότι τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα τῶν πηγῶν ἀφορῶσιν ἐν γένει δαπάνας γενομένας εἰς αὔξησιν τῆς παραγωγικῆς δυνάμεως τοῦ πράγματος. Εἰς τοῦτο βεβαίως δὲν ἀντίκειται ἡ doctrina puerorum τοῦ χωρίου 79 § 1 Π.

---

38 Ὡς ἀποδεικνύει τὸ παράδειγμα, ὅπερ ἐσχάτως ἀνέγραφον αἱ εὐρωπαϊκαὶ ἐφημερίδες περὶ τοῦ ἰδιοτρόπου Ἄγγλου, ὅστις παραλαβὼν ἐπὶ ἀδρᾷ πληρωμῇ τὴν διάσημον τοῦ αἰῶνός μας ὑψίφωνον **Patti** ἐν τῇ ἐξοχικῇ του ἐπαύλει καὶ θεὶς ἐν τοῖς δωματίοις αὐτῆς φωνόγραφα τοῦ **Edisson**, ἐναπεταμίευσε τὴν φωνὴν αὐτῆς, ὅπως καὶ αὐτὸς ἐν τῷ μέλλοντι, ὁπόταν θέλῃ καὶ οἱ κληρονόμοι του ἀκούωσι τῆς φωνῆς τῆς **Patti**. Ἕνεκα δὲ τούτου τὴν ἐπομένην ἡμέραν προσεφέρθησαν ἐν Λονδίνῳ μυθώδη ποσὰ πρὸς ἀγορὰν τῆς ἐπαύλεως ταύτης.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

(50.16), ὅπερ ὁ νομοδιδάσκαλος Παῦλος ἐπαναλαμβάνει ἐν νόμῳ 6 Πανδ. (25.1) «si servos artes docuerit»,—οὐδὲ τὸ horreum τοῦ αὐτοῦ χωρίου, διότι ἡ ἀποθήκη πρὸς τοποθέτησιν τῶν ὡρίμων καρπῶν τοῦ ἔτους, χρησιμεύει πρὸς συντήρησιν τῶν παραχθέντων καρπῶν, ἄνευ αὐτῆς θὰ κατεστρέφοντο πολλάκις οἱ καρποί, ἑπομένως δυνάμεθα καὶ περὶ αὐτῆς νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐμμέσως συντελεῖ εἰς παραγωγὴν καρπῶν, χρησιμεύουσα πρὸς συντήρησιν τῶν παραχθέντων, μήπως ἡ δαπάνη τοῦ τρυγητοῦ δὲν εἶναι τοιαύτη; ἐν τῷ καιρῷ τῆς τρύγης οἱ καρποὶ ἔχουσιν ἤδη παραχθῆ, αἱ δαπάναι λοιπὸν πρὸς συλλογὴν τῶν καρπῶν (δαπάναι τρυγητοῦ) καὶ αἱ δαπάναι πρὸς συντήρησιν αὐτῶν (horreum) ἐμμέσως πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν, ὡς συντελοῦσαι εἰς παραγωγὴν τῶν καρπῶν, διότι ἄνευ αὐτῶν δὲν θὰ παρήγοντο, ἤτοι δὲν θὰ ὑπῆρχον καρποί.

§ 252. Ἐξαίρεσιν τοῦ κανόνος τούτου ἀποτελεῖ ἡ περίπτωσις, καθ' ἣν τὸ ἐφ' οὗ ἡ δαπάνη πρᾶγμα ἦτο διὰ πώλησιν (promercalis — πράσιμον), τότε αἱ ἐπὶ τοῦ πράγματος τούτου δαπάναι, αἱ αὐξάνουσαι τὴν ἀξίαν αὐτοῦ θεωρητέαι ὡς ἐπωφελεῖς καὶ οὐχὶ πρὸς τέρψιν. Οὕτως ἐννοητέον τὸ χωρίον 10 Πανδ. (25.1) καθ' ὃ, quod si haeres in quibus impensæ factæ sunt, promercales fuerint, tales impensae non voluptuariae, sed utiles sunt. Βασιλικὰ (28.10) ι', εἰ δὲ τὸ πρᾶγμα περὶ ὃ γέγονεν ἡ δαπάνη πράσιμον ἦν οὐκ ἐστὶ πρὸς τέρψιν, ἀλλ' ἐπωφελῆ. Σχόλιον 4 αὐτόθι, πρὸς γὰρ τὸ χρήσιμον ἐγένοντο, ἵνα πλείονος τὰ πράγματα.

§ 253. Ὁρίσαντες ὅσον οἷόν τε ἀκριβῶς τὴν ἔννοιαν τῶν δαπανῶν τούτων, μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς τύχης αὐτῶν κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς προικός.

Τὸ ζήτημα τοῦτο λύουσιν ἰδίως τὰ ἐξῆς χωρία τῶν πηγῶν :

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

1) Νόμ. 8. Πανδ. (25.1): Utilium nomine ita faciendum deductionem quidam dicunt si voluntate mulieris factæ sunt, iniquum enim esse, compelli mulierem rem vendere, ut impensas in eam factas solveret, si aliunde solvere non potest, quod summam habet aequitatis rationem.

Βασιλ. (28.8) η΄. Τότε ὑπεξαιροῦνται τὰ ἐπωφελῆ ὅτε κατὰ γνώμην γένωνται τῆς γυναικός, ἄδικον γὰρ ἐστί, μὴ ἔχουσαν ἑτέρωθεν δοῦναι, καταναγκασθῆναι πωλῆσαι τὸ πρᾶγμα περὶ ὃ γέγονεν ἡ δαπάνη.

2) Νόμ. 7 § 1 Πανδ. (25.1): Quarum utiles non quidem minuunt ipso jure dotem verumtamen habent exactionem.[39]

Τὸ χωρίον τοῦτο δὲν περιλαμβάνεται ἐν τοῖς Βασιλικοῖς.

3 Νόμ. 79 § 1 Πανδ. (50.16): Utiles impensas esse Facinius ait, quae meliorem dotem faciunt, non deteriorem esse non sinant, ex quibus redibus mulieri aquitatur, sicuti arbusti pastinatione ultra quam necesse fuerat idem doctrinam quorum nomine onerari mulierem ignorantem vel invitam non opportet ne cogatur fundo aut mancipiis carere.

Βασιλ. (2.2) ος΄. Χρησίμοις δὲ δαπάνας ἤρεσεν εἶναι τὰς βελτίω ποιησάσας τὴν προῖκα, οὐ μὴν οὐ συγχωρούσας τὴν προῖκα μὴ εἶναι αὐτὴν χείρω, ἐξ ὧν πρόσοδος τῇ γυναικὶ προσπορίζεται, ὡς ἐπὶ τῆς τοῦ ἄλσους φιλοκαλίας, περὶ οὗ ἐπάναγκες οὐκ ἦν· ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῆς διδαχῆς τῶν παίδων, ὧν ἕνεκα βαρύνεσθαι τὴν γυναῖκα

39 Ὁ Pothier (Pand just. τόμ. 2. 10 σημ. 1), ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Τριβωνιανὸς ἀντικατέστησε τὴν λέξιν retentionem διὰ τῆς exactionem

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀγνοοῦσαν ἢ ἄκουσαν οὐ χρὴ ἵνα μὴ ἀναγκασθῇ τοῦ ἀγροῦ ἢ τῶν ἀνδραπόδων στερεῖσθαι.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω χωρία ὁ ἀνὴρ ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἀπαιτήσεως τῶν τοιούτων δαπανῶν, ἂν ἐγένοντο τῇ συγκαταθέσει τῆς γυναικός.

Φιλονεικεῖται ὁ τρόπος τῆς συγκαταθέσεως, κατὰ τὴν ἄρχουσαν γνώμην, ἀρκεῖ ἁπλῆ γνῶσις τῆς γυναικὸς ἄνευ ἀντιρρήσεως.

§ 254. Ὡς πρὸς δὲ τὰς δαπάνας αἵτινες ἐγένοντο τῇ συγκαταθέσει τῆς γυναικος, αἱ πηγαὶ δὲν ἐκφράζονται σαφῶς.[40]

Οἱ συγγραφεῖς φρονοῦσιν ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀφίετο τὸ πρᾶγματα εἰς τὴν cognitio τοῦ δικαστοῦ νὰ ἱδρύσῃ τὰς ἀνταπαιτήσεις ταύτας τοῦ ἀνδρός, ὁπότε ὁ δικαστὴς ἔδει πάντοτε νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν του, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ δαπανῶν εἰς ἃς ρητῶς ἠναντιώθη ἡ γυνή, ὤφειλε δὲ νὰ προσέχῃ ὅπως μὴ στερηθῇ τοῦ πράγματος ἡ γυνὴ ἕνεκα τῆς ἀποδόσεως τῶν ὠφελίμων δαπανῶν.

§ 255. Μέσον ἱκανοποιήσεως τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὰς δαπάνας ταύτας ἦτο ἡ retentio, κατὰ τὸ δίκαιον τῶν Πανδεκτῶν αἱ δαπάναι αὗται δὲν ἐμείουν τὴν προῖκα, ὡς αἱ ἀναγκαῖαι, ἀλλὰ ἐμείουν τὴν περὶ προικὸς ἀπαίτησιν. Τὸ μέσον τοῦτο τῆς ἱκανοποιήσεως τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὰς δαπάνας ταύτας (retentio propter impensas utiles) κατήργησεν ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τοῦ νόμ. μον. § 5 K. (5.13) (οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν ἀπαίτησιν τοῦ ἀνδρὸς, χορηγήσας ἄλλας ἀγωγὰς δηλ. τὴν actio mandati contraria ἂν ἐγένοντο τῇ συναινέσει τῆς γυναικὸς καὶ τὴν negotiorum ge-

---

40 Ἕνεκα τούτου τινές, ἰδίως ὁ **Bechmann**, ἀποκρούει ἀνταπαίτησιν τοῦ ἀνδρὸς διὰ τοιαύτας δαπάνας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

storum contraria ἂν ἐγένοντο ἄνευ μὲν τῆς θελήσεως τῆς γυναικός, ἀπέβησαν ὅμως ἐπωφελῶς. Ἐπομένως, κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι καὶ διὰ τὰς ἄνευ τῆς θελήσεως τῆς γυναικὸς γενομένας ἐπωφελεῖς δαπάνας ἔχει ὁ ἀνὴρ ἀπαίτησιν, ἀρκεῖ νὰ ἦσαν πράγματι ἐπωφελεῖς, (utiliter tamen res gesta est).

§ 256. Ὁ κ. Παπαρρηγόπουλος οἰκογ. σελ. 248. Περὶ τῶν ἐπωφελῶν δαπανῶν λέγει ὅτι δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ ταύτας ὁ ἐναγόμενος σύζυγος ἂν δὲν ἦσαν ὑπέρμετροι, φέρει δὲ τὸ ἑξῆς παράδειγμα· ἄν τις λάβῃ προῖκα ἀποθήκην καὶ κατασκευάσῃ ἐπ' αὐτῆς οἰκίαν, δαπανῶν τοιαύτην ποσότητα, ὥστε ἡ γυνὴ ἕνεκα τῆς μετρίας περιουσίας της, ὅπως ἀποζημιώσῃ τὸν σύζυγον ἕνεκα τῶν δαπανῶν, ἀναγκάζεται νὰ πωλήσῃ ὁλόκληρον τὸ κτῆμα, δὲν δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ ταύτας ὁ ἀνήρ.

Τοῦτο νομίζομεν ὅτι δὲν εἶναι ἀκριβές, διότι ὁ νόμος ὃν ἐπικαλεῖται § 5 K. (5.13) δὲν ὁμιλεῖ περὶ ὑπερμέτρων δαπανῶν, ὁ νόμος λέγει «vel si non interecedat mulieris voluntas, utiliter tamen res gesta est, negotiorum gestorum sufficit actio, ὅπερ τὰ Βασιλικὰ μεταφέρουσιν ὡς ἑξῆς: (29.1) τόμος 3, σελὶς 452 ἔκδοσις Heimbach) «εἰ δὲ παρὰ γνώμην τῆς γυναικὸς εἰ μὲν χρησίμως, ἔστιν ἡ διὰ τὸ κατὰ γνώμην αὐτῆς διοικηθῆναι τὰ πράγματα ἀγωγή». — Ὥστε ποῦ ὑπάρχει ἡ ἔννοια τοῦ ὑπερμέτρου τῆς δαπάνης; Φρονοῦμεν δὲ προσέτι, ὅτι ἕνεκα τῆς ἀπολύτου ταύτης διατάξεως τοῦ Ἰουστινιανοῦ δὲν ἰσχύει πλέον ἡ διάταξις τοῦ Πανδέκτου «ἵνα μὴ ἀναγκάζεται ἡ γυνὴ νὰ πωλήσῃ τὸ κτῆμα» ἀρκεῖ ἡ δαπάνη νὰ ἦτο ἐπωφελής· ὥστε ἐν τῷ ἀνωτέρω παραδείγματι τοῦ κ. Παπαρρηγοπούλου πρέπει νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ ἀνὴρ ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἀπαιτήσεως τῶν τοιούτων δαπανῶν καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἡ γυνὴ ἀναγκάζεται νὰ πωλήσῃ τὸ πρᾶγ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μα, διότι ἄλλως τε τοῦτο εἶναι καὶ τὸ δικαιότερον· προτιμώτερον εἶναι νὰ πωλήσῃ ἡ γυνὴ τὸ πρᾶγμα, ἀφ' οὗ θὰ λάβῃ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, παρὰ νὰ στερηθῇ ὁ σύζυγος τοιούτων δαπανῶν, ἃς εὐλόγως ἐποίησε καὶ ἐν τῷ δικαιώματί του τῆς ἀπολύτου διαχειρίσεως τῆς προικός.

Ἐκτὸς ὅμως τούτου φθάνομεν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἄτοπον, ὅτι πρέπει νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ ἀνὴρ δὲν πρέπει νὰ οἰκοδομῇ ἐπὶ προικῴου οἰκοπέδου, διότι διαλυομένου τοῦ γάμου οὐδὲν θὰ λαμβάνῃ, ἂν ἡ γυνὴ μόνην περιουσίαν ἔχει τὸ προικῷον οἰκόπεδον, ὅπερ πρέπει νὰ μείνῃ νεκρόν.

Impensae Voluptuariae.

§ 257. Διὰ τὰς δαπάνας ταύτας ἔχει ὁ ἀνὴρ τὸ δικαίωμα τῆς ἀφαιρέσεως (jus tollendi). Ὁ νόμος 11 Πανδ. (25.1), δὲν χορηγεῖ αὐτῷ δικαίωμα retentionis καὶ ἐν ᾗ περιπτώσει ἐνήργησε ταύτας τῇ συγκαταθέσει τῆς γυναικός.

«In voluptuariis autem Aristo scribit, nec si voluntate mulieris factae sunt exactionem parere». Ἐν τούτοις παρὰ τὴν ρητὴν ταύτην διάταξιν, συγγραφεῖς τινες (Tigerström 2 σελ. 259) διατείνονται τὸ ἐναντίον.

Retentio propter res donatas.

§ 258. Ὁ σύζυγος ἀποδίδων τὴν προῖκα ἠδύνατο νὰ παρακρατήσῃ ἐκ τῆς προικὸς τὴν ἀξίαν τῶν παρ'αὐτοῦ τῇ γυναικὶ δωρηθέντων πραγμάτων συνεστῶτος τοῦ γάμου.

Αἱ τοιαῦται δωρεαὶ ἦσαν ἀνέκαθεν ἀπηγορευμέναι παρὰ Ρωμαίοις, δι' ὃ καὶ ὅταν δὲν ὑπῆρχε προῖξ ὁ ἀνὴρ εἶχε τὴν rei vindicatio καὶ condictio νόμ. 5 § 18 Πανδ. de don. vir. et uxor.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Retentio propter res amotas

§ 259. Res amotæ ἐθεώρουν οἱ Ρωμαῖοι τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς ἀποβλεπούσης εἰς μέλλον διαζύγιον διαρκοῦντος τοῦ γάμου, ὑφαιρούμενα κρυφίως πράγματα, ἅτινα ἠδύναντο νὰ ὦσιν εἴτε τοῦ ἀνδρός, εἴτε ἐκ τῶν παρ' αὐτῆς εἰς προῖκα δοθέντων.

Κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχήν, ὁπότε ἡ γυνὴ διαλυομένου τοῦ γάμου οὐδεμίαν ἀπαίτησιν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ περὶ τῆς προικός της, φαίνεται ὅτι ἦτο σύνηθες ἐν Ρώμῃ παρὰ ταῖς γυναιξίν, ὅταν παρετήρουν ἐπικείμενον διαζύγιον ν' ἀφαιρῶσι κρυφίως πράγματα τῆς οἰκίας ἀνήκοντα συνήθως εἰς τὴν προῖκα. Ὅταν δὲ κατόπιν ἐμορφώθη ἡ actio rei uxoriae ἐθεώρησαν οἱ Ρωμαῖοι ἄδικον νὰ ἀποδίδῃ ὁ ἀνὴρ ὅλην τὴν προῖκα ἄνευ προαφαιρέσεως τῶν ἀφαιρεθέντων ὑπὸ τῆς συζύγου καὶ καθιέρωσαν τὴν προκειμένην retentio. Ἠδύνατο δηλ. ὁ ἀνὴρ ἐναγόμενος διὰ τῆς περὶ ἀποδόσεως τῆς προικὸς ἀγωγῆς, νὰ παρακρατήσῃ ἐκ τῆς προικὸς τὴν ἀξίαν τῶν ἀφαιρεθέντων πραγμάτων, τοῦτο δὲ ἐπίσης ἐνέκειτο εἰς τὸ officium judicis τοῦ æquius melius τῆς rei uxoriæ actionis.

Ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς πράξεως ταύτης τῆς γυναικὸς εἶναι κλοπὴ (furtum). Ἐν τούτοις οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἐπέτρεψαν τὴν actio furti ἐπὶ τῆς περιπτώσεως ταύτης· διότι κατὰ μὲν τὸν Γάϊον (νόμ. 2 Πανδ. (25.2) ἡ actio furti (ἥτις ὡς γνωστὸν εἶχε ποινικὸν καὶ ἀτιμωτικὸν χαρακτῆρα) δὲν συνεβιβάζετο in honorem matrimonii, κατὰ δὲ τὸν Νέρβαν καὶ Κάσσιον διότι μηδὲ κλοπὴν ἁμαρτάνειν αὐτὴν περὶ τὰ πράγματα τοῦ ἀνδρός, ἐπειδὴ κατά τινα τρόπον κοινωνὸς τοῦ βίου καὶ ὥσπερ δέσποινα τῶν πραγμάτων τοῦ ἀνδρὸς εἶναι πιστεύεται. Κατὰ δὲ τὸν Σαβῖνον καὶ Πρόκουλον, διότι ἡ κλοπὴ αὕτη ἐξομοιοῦται πρὸς τὴν κλοπὴν τῆς filiafamiliæ πρὸς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὸν ἔχοντα τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν, ὡς ἀντικειμένη δηλ. εἰς τὴν ἔννοιαν καὶ σχέσιν τῆς πατρικῆς ἐξουσίας. Νόμ. 1 Πανδ. (26.2) Βασιλ. (28.11) α΄. Ἐκ τῆς retentio ταύτης καὶ μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν περὶ ἀποδόσεως τῆς προικὸς δικαζόντων δικαστῶν, καθιερώθη ὑπὸ τοῦ Πραίτωρος ἡ actio rerum amotarum, ἰδίως διὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν δὲν ὑπῆρχε προίξ, ἐπεκταθεῖσα κατόπιν καὶ εἰς ἄλλα θέματα λ.χ. καὶ εἰς τὴν γυναῖκα ἐν περιπτώσει ὑφαιρέσεως πραγμάτων της ὑπὸ τοῦ ἀνδρός. Νόμ. 8 Π. (25.2) ὅρα ἐν γένει τὸν τίτλον τοῦτον τῶν Πανδεκτῶν. Ταῦτα ὅμως ὡς μὴ ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὸ θέμα τῆς παρούσης πραγματείας παραλείπομεν

Ἐν τῷ Κώδικι ὑπάρχουσι δύο διατάξεις τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, καθ' ἃς ὁ ἀνὴρ δύναται ν' ἀντιτάξῃ συμψηφισμὸν ἕνεκα τῶν res divortii causa amotæ. Νόμ. 1 Κώδ. (5.21) καὶ νόμ. 6 Κ. (4.31).

Ὁ Ἰουστινιανὸς κατήργησε τὰς retentiones ταύτας καὶ διὰ τὴν actio ex stipulatu, διότι ὁ ἀνὴρ ἔχει τὴν actio rerum amotarum. Ἑπομένως κατὰ τὸ νεώτερον δίκαιον ὁ ἀνὴρ προκειμένου περὶ ἀποδόσεως προικὸς ἔχει τὴν exceptio doli διὰ τὰ ὑφαιρεθέντα πράγματα. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς lex unica § 5 (5.13) δὲν κατήργησε τὸ δικαίωμα τοῦ συμψηφισμοῦ, ὡς καὶ διὰ τὰς impensas utiles. Νόμος 7 § 5, νόμ. 15 § 1, νόμ. 66 § 1. Πανδ. (24.3).

I.

Περὶ ἀποδόσεως καρπῶν.

§ 260. Ἐνταῦθα πραγματεύομεθα τὰ περὶ καρπῶν οὐχὶ γενικῶς, διότι τοῦτο εἶναι ἀλλότριον τῆς παρούσης πραγματείας, ἀλλὰ μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὴν τύχην αὐτῶν ἐν πε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ριπτώσει ἀποδόσεως τῆς προικός· [41] ὡς σχετιζόμενον δὲ πρὸς τὸ θέμα τοῦτο θέλομεν ἐξετάσει πρῶτον τὸ χωρίον τῶν πηγῶν τὸ ἀφορὸν τὰ μάρμαρα, ἤτοι πότε θεωροῦνται ταῦτα ὡς καρπός.[41α]

Ὁ νόμ. 7 § 13 Πανδ. (24.3) λέγει:

Si vir in fundo mulieris dotali lapidicinas marmoreas invenerit et fundum fructuosiorem fecerit, marmor quod cæsum neque exportatum, est maritı et impensa non ei praestanda, quia nec in fructu est marmor nisi tale sit, ut lapis ibi renascatur, quales sunt in Callia sunt in Asia. Βασιλ. (28.8) τόμ. 3. σελ. 246 ἔκδ. Heimbach.

«Ἐὰν ὁ ἀνὴρ εὕρῃ λιθοτομίαν καὶ τὸν ἀγρὸν εὐπροσόδευτον ποιήσῃ, ὁ μὲν τμηθεὶς λίθος καὶ μὴ ληφθείς, αὐτοῦ ἐστίν, ὡς καρπός· τὴν δὲ δαπάνην οὐ λαμβάνει, εἰ μὴ τῶν αὐξανόντων ἦν τὸ μάρμαρον, ὅπερ ἐστιν ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Ἀσίᾳ.»

Σχόλιον Δωροθέου αὐτόθι. Ἐὰν ἀνὴρ ἐν τῷ προικιμαίῳ ἀγρῷ εὗρε λατόμιον μαρμάρου καὶ τὸν ἀγρὸν εὐπροσόδευτον ἐποίησεν, εἰ ἔφθασεν ἐκ τούτου τεμεῖν μάρμαρα καὶ μήπω αὐτὰ μετήνεγκε, δεσπόζει μὲν τῶν τμηθέντων μαρμάρων, τὰ δὲ ἀναλώματα οὐ δύναται ἀπαιτεῖν παρὰ τῆς γυναικός, ἐπειδὴ ἐν καρπῷ οὐ πιστεύεται εἶναι τὰ ἐκ τῶν λατομιῶν λαμβανόμενα μάρμαρα· εἰ μὴ ἄρα τοιαύτη ἦν ἡ πέτρα ὥστε τίκτεσθαι καὶ αὔξειν αὐτήν, οἵαι εἰσὶν καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Ἀσίᾳ πέτραι!!

---

41 Ἐν γένει δὲ περὶ καρπῶν πρβλ. τὴν πραγματείαν τοῦ Göppert, über die organissen erzeugnisse (1869) καὶ τὰς κρίσεις τοῦ Hartmann ἐν τῷ Kritische Vierteljahreschrift τόμ. 11 (1869) φυλ. 4 σελ. 503 καὶ τὴν σύντομον ἀλλὰ διδακτικὴν § 78 τόμ. 1 τοῦ Dernburg Pandecten.

41α Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὅρα καὶ τὴν ἡμετέραν ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλου διατριβὴν φυλ 13.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Σχόλιον Κυρίλλου, αὐτόθι. Εἰ μάρμαρα εὕρω ἐν τῷ ἀγρῷ εἰ κόψω ἐμά ἐστί, δαπάνην δὲ οὐκ ἀπαιτῶ οὐ γὰρ ἐστὶν ἐν καρπῷ ὁ λίθος εἰ μὴ εἴωθεν αὔξειν.

Πρὸ παντὸς ἄλλου καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς νομικῆς αὐτοῦ ἐννοίας προξενεῖ ἐντύπωσιν εἰς τὸν ἀναγνώστην τὸ χωρίον τοῦτο, διὰ τὸ παράδοξον τῆς εἰδήσεως ὅτι ὑπάρχουσι καὶ πέτραι αἵτινες γεννῶσι !!

Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι καὶ ὁ Plinius Secundus Historia naturalis βιβλ. 36 κεφ. 24 ἀρ. 12. διηγεῖται τὸ αὐτὸ λέγων:

«Et inter plurima alia Italiæ, miracula ipsa marmora in lapicidinis crescere, auctor est Papirius Fabianus naturæ rerum peritissimus, exemtores quoquo affirmant, compleri sponde, illa montium ulcera· quae si verasunt, spes est, nunquam defuturam luxuriam.

§ 261. Ἡ νομικὴ σημασία τοῦ χωρίου πολὺ ἀπησχόλησε τοὺς συγγραφεῖς, διότι ἐκ τῆς ἀναγνώσεως αὐτοῦ προκύπτει ἡ ἑξῆς ἀντίφασις, θεωρεῖ ὡς καρπὸν μόνον τὰ γεννῶντα μάρμαρα, ἐν τούτοις τὰ τμηθέντα μάρμαρα ἀλλὰ μὴ γεννῶντα ἀποδίδει εἰς τὴν κυριότητα τοῦ ἀνδρός.

Οἱ ἀρχαιότεροι συγγραφεῖς[4] προσεπάθησαν νὰ συμβιβάσωσι τὴν ἀντίφασιν διὰ τῆς μεταθέσεως τοῦ n o n· ἀντὶ est mariti et impensa non ei præstanda, ἀναγινώσκοντες non est mariti, et impensa ei praestanda est. ἡ διόρθωσις ὅμως αὕτη ἀπεκρούσθη ἔκτοτε ὑπὸ Brenkmann τόμ. 1 σελ. 425 καὶ ὑπὸ τῶν νεωτέρων Czyhlarz σελ. 238 σημ. 7 καὶ Sernberg σελ. 2 σημ. 2. διότι αὕτη ἀντίκειται εἴς τε τὰ Βασιλικὰ καὶ εἰς τὸ σχόλιον τοῦ Δωροθέου· «δεσπόζει

4 Pothier, Pand. just. sol. mat. τόμ. 2 τίτλ. 45 σημ. 6. Faber, conject. j. c. βιβλ. 1 κεφ. 8.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μὲν τῶν τμηθέντων μαρμάρων τὰ δὲ ἀναλώματα, οὐ δύναται ἀπαιτεῖν» καὶ εἰς τὸν νομ. 18 Πανδ. (23. 5).[45]

§ 262. Ὁ Κουϊάκκιος (observationes βιβλ. 15 κεφ. 21) μὴ δυνάμενος νὰ ἐννοήσῃ, πῶς εἶναι δυνατὸν ὁ ἀνὴρ νὰ καταστήσῃ τὸν ἀγρὸν fructuosiorem, καὶ ἐν τούτοις τὰ μάρμαρα νὰ μὴ εἶναι in fructu, προσθέτει ἓν ἀρνητικὸν μόριον πρὸ τοῦ fundum fructuosiorem fecerit καὶ ἀναγινώσκει, n e c fundum fructuosiorem fecit.

Τὴν γνώμην ταύτην ἐπολέμησεν ἔκτοτε ὁ ἀνταγωνιστὴς τοῦ Κουϊακίου Ἰωάννης Ῥοβέρτος (Receptar lection βιβλ. 1 κεφ· 10), ἔχει δὲ καὶ ἡ γνώμη αὕτη ἐναντίον αὐτῆς τὰ Βασιλικὰ «καὶ τὸν ἀγρὸν εὐπροσόδευτον ποιήσῃ.»

§ 263. Ὁ Van de Vater (observationes juris Rom (βιβλ. 3 κεφ. 15) ὁ Glück τόμ. 25 σελ. 111 καὶ ὁ Cöppert (über die organissen erzeugnisse σελ. 24 σημ. 16) στηριζόμενοι καὶ εἰς τὸν νόμ. 32 Πανδ. (23. 3) ἀποφαίνονται ὅτι μόνον ὅταν ἀναγεννῶνται τὰ μάρμαρα εἶναι καρπός, τὰ δὲ μὴ ἀναγεννώμενα καὶ ἂν ὁ ἴδιος ὁ ἀνὴρ ἤνοιξε τὸ λατομεῖον, δὲν θεωροῦται καρπὸς οὐδὲ τὰς δαπάνας ἀπαιτεῖ, διότι ὁ ἀνὴρ διαρκοῦντος τοῦ γάμου ἀρκούντως ἱκανοποιεῖται ἐκ τῆς προσόδου.

§ 264. Ὁ Schörder (ἐν τῷ ἀρχείῳ τῆς πολ. πραξ. τόμ. 49 X καὶ XVI σελ. 368)· φρονεῖ ὅτι τὰ μάρμαρα ἀνεξαρτήτως τῆς ἰδιότητος ἂν ἀναγενῶνται, εἶναι καρπός, δαπάναι ὅμως δὲν δύνανται νὰ ἀπαιτηθῶσι, διότι τὸ μὴ ἀναγεννώμενον μάρμαρον θέλει παύσει νὰ εἶναι καρπός· τὸ ἀναγεννᾶσθαι λοιπὸν δὲν χρησιμεύει διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ μαρμάρου ἀλλὰ διὰ τὰς δαπάνας.

Τὴν γνώμην ταύτην ἀποδέχεται καὶ ὁ Windscheid 1 §

---

43 Τὸ προοίμιον παραλείπεται ὑπὸ τῶν Βασιλικῶν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

144 σημ. 8 σελ. 433 (τετάρτη ἔκδοσις), ἐναντίος ὅμως ὁ Dernbug, τόμ. 1 § 78 σημ. 4 λέγων ὅτι καρπὸς θεωρεῖται τὸ μάρμαρον ἐκ τῆς ἰδιότητός του, ut lapis ibi renascatur· μετὰ τῆς γνώμης τοῦ Schröder συμφωνεῖ καὶ ὁ νεώτερος Sternberg.

§ 265. Ὁ κ. Παπαρρηγόπουλος πραγματ. δίκ. σελ. 411 σημ. 1 λέγει ὅτι ἂν ὁ σύζυγος εὕρῃ ἐν τῷ κτήματι τοιαῦτα λατομεῖα, τὸ προϊὸν αὐτῶν καταλογίζεται εἰς τὸν καρπόν, ἄνευ τῆς νῦν ὑπὸ πάντων ἀνυποστάτου θεωρουμένης διακρίσεως, ἐὰν τίκτητα καὶ αὔξῃ ἡ ὀρυσσομένη πέτρα.

Ἐν τούτοις ὁ Dernburg, Pandecten (1887) ὡς πρὸ μικροῦ εἴδομεν, φαίνεται ἐπιμένων εἰς τὴν διάκρισιν ταύτην.

§ 266. Ἐ τῶν ἐκτεθεισῶν γνωμῶν μᾶλλον σύμφωνος πρὸς τὸ γράμμα τοῦ νόμου καὶ πρὸς τὰ Βασιλικὰ εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Schröder.

Ὁ Czyhlarz σελ. 238. σημ. 7, δὲν συμφωνεῖ ὡς πρὸς τὸ πρῶτον μέρος τῆς γνώμης τοῦ Schröder (ὅπερ ταὐτίζεται νομίζω καὶ πρὸς τὴν γνώμην τοῦ κ. Παπαρρηγοπούλου), ὅτι δηλ. καρπὸς εἶναι καὶ τὰ μὴ ἀναγεννῶντα μάρμαρα, συμφωνεῖ ὅμως εἰς τὸ ὅτι, τὸ ζήτημα τῆς ἀναγεννήσεως ἢ μὴ τοῦ μαρμάρου δὲν ἔχει ἐπιρροὴν διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἀπόκτησιν τοῦ μαρμάρου, (πάντως ἀποκτᾶ δηλ. ταῦτα ὁ ἀνήρ,) ἀλλ' ὅτι ἔχει ἐπιρροὴν μόνον ὡς πρὸς τὴν ἀπαίτησιν τῶν δαπανῶν, μὴ θεωρουμένων τῶν ἐπὶ τῶν μὴ ἀναγεννωμένων μαρμάρων δαπανῶν ad perpetuum utilitatem agri.

Τὴν ἀνωτέρω ἀντίκρουσιν τοῦ Czyhlarz ἀπέκρουσεν ὁ Sternberg.

§ 267. Συμπέρασμα. Οἱ Ρωμαῖοι μάρμαρα γεννῶντα ἐννόουν ἐκεῖνα ἅτινα ὀρυσσόμενα δὲν ἐξηντλοῦντο, τοὐναντίον δέ, τὰ ἐξαντλούμενα διὰ τῆς ἐξορύξεως.

Τὸ πρῶτον εἶδος ἀναμφισβητήτως εἶναι καρπός, καὶ τὸ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εύτερον ὅμως οἱ Ρωμαῖοι ἐθεώρουν καρπόν, διότι ἀπέδιδον ἦν κυριότητα αὐτοῦ εἰς τὸν ἄνδρα.

Ἐν τούτοις οἱ Ρωμαῖοι ἐποίουν τὴν ἀνωτέρω διάκρισιν ῶν γεννώντων καὶ μὴ, μαρμάρων, οὐχὶ ὅπως ὁρίσωσιν ἂν ἶναι ἢ οὔ καρπός, ἀλλὰ χάριν τοῦ ζητήματος τῶν δαπα-ῶν, δεχόμενοι ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει, ἤτοι ἂν τὰ άρμαρα δὲν ἐξαντλοῦνται ἀμέσως διὰ τῆς ἐξορύξεως, ὅτι ὁ ἀνὴρ δύναται ν' ἀπαιτήσῃ τὰς δαπάνας, διότι αἱ δαπάναι τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὸ ἄνοιγμα τοῦ λατομείου, εἶναι δαπάναι ἵτινες ἐχρησίμευσαν διὰ τὴν διηνεκῆ χρησιμότητα τοῦ ἀγροῦ, καὶ ἐξ ὧν ἐξακολουθήσει ἡ γυνὴ ὠφελουμένη, διὰ τῆς ἐξορύξεως τῶν μαρμάρων. (Εἰς τὰς δαπάνας ταύτας, ἅτινας δικαιοῦται νὰ ἀπαιτήσῃ ὁ ἀνὴρ δὲν πρέπει βεβαίως νὰ συμπεριλάβωμεν τὰ ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς καταβαλλόμενα ἡμε-ρομίσθια τῶν ἐργατῶν διὰ τὴν ἐξόρυξιν, καθ' ὅσον ταῦτα εἶναι onus fructuum, ἀλλὰ τὰ ἀρχικῶς παρ' αὐτοῦ κατα-βληθέντα διὰ τὸ ἄνοιγμα τοῦ λατομείου, τὴν δαπάνην διὰ τὰ μηχανήματα καὶ τὰ τοιαῦτα.) Ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ περι-πτώσει, πολὺ ὀρθῶς, ὅτι ὁ ἀνὴρ δὲν δύναται ν' ἀπαιτήσῃ δαπάνας, διότι ἐξαντληθέντος ἤδη τοῦ μαρμάρου εἶναι ἄδικον νὰ πληρώσῃ ἡ γυνὴ δαπάνας, ἐξ ὧν οὐδὲν ὠφελη-θήσεται καὶ ἐξ ὧν μόνον ὁ ἀνὴρ ὠφελήθη, ἀποκτήσας τὰ ἐξορυχθέντα μάρμαρα.

§ 268. Ἤδη μεταβαίνομεν εἰς τὴν γενικὴν ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος τῆς τύχης τῶν καρπῶν κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς προικός.

Καὶ πρῶτον, οἱ συνεστῶτος τοῦ γάμου παραγόμενοι ἐκ τῶν προικῴων πραγμάτων καρποί, δὲν ἀποδίδονται, ἀνή-κουσιν εἰς τὸν ἄνδρα, ἄνευ ἐξαιρέσεως.[44] Ὁ κανὼν οὗτος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

44 Μία ἐξαίρεσις ὑπῆρχε, κατὰ τὸ ἀρχαιότερον Ρωμαϊκὸν δίκαιον,

προκύπτει ἐκ τῶν ἑξῆς χωρίων τῶν πηγῶν. Νόμ. 7 προοιμ. § 1 Πανδ. (23.3) καὶ νόμ. 10 § 3 Πανδ. (23.3). Ὁ λόγος δι' ὃν οἱ καρποὶ οὗτοι δὲν ἀποδίδονται εἶναι ὁ ἑξῆς:

Αἱ τὴν ἀπόδοσιν τῆς προικὸς κανονίζουσαι διατάξεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἐπιεικείας. Ὁ λόγος τῆς ἐπιεικείας καθιέρωσε παρὰ Ρωμαίοις τὴν ἀπόδοσιν τῆς προικός, ἐν περιπτώσει λύσεως τοῦ γάμου.

Ἡ αὐτὴ ἐπιείκεια ὁδηγεῖ κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν ἑξῆς σκέψιν. Ὁ ἀνὴρ συνεστῶτος τοῦ γάμου φέρει τὰ βάρη αὐτοῦ ἅτινα ὑπηρετεῖ ἡ προίξ, θὰ ἦτο λοιπὸν ἀνεπιεικὲς ἂν ὑπεχρεοῦτο ὁ ἀνὴρ νὰ ἀποδώσῃ τοὺς καρποὺς τῆς προικός, δι' ὧν ὑπεστήριζε τὰ βάρη τοῦ γάμου. Νόμ. 7. πρ. Πανδ. (23.3) dotis fructuum ad maritum pertinere debere aequitas sugerit, quum enim ipse onera matrimonii subeat, aequum est, eum etiam fructus percipere.

§ 269. Οἱ πρὸ τοῦ γάμου καρποὶ δὲν θεωροῦνται lucrum τοῦ ἀνδρός, ἀλλ' ἀποτελοῦσι μέρος τῆς προικός, καὶ ἀποδίδονται ὑπὸ τοῦ ἀνδρός, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ προικῷα πράγματα νόμ. 6 Πανδ, (24.3) καὶ νόμ. 7 § 1 Πανδ. (23.3).

Περὶ τῶν καρπῶν τούτων παρατηρητέον, ὅτι ἡ ἀνωτέρω περὶ αὐτῶν διάταξις δύναται πρὸ τοῦ γάμου νὰ τροποποιηθῇ διὰ συμφωνίας (pactum), δύναται δηλ. νὰ συμφωνηθῇ ὅτι καὶ τοὺς καρποὺς τούτους θὰ κερδίζῃ ὁ ἀνὴρ (ὅρα τὸ ἀνωτέρω χωρίον) καὶ τοῦτο διότι δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς δωρεὰ μεταξὺ συζύγων, καθ' ὅσον τελεῖται πρὸ τοῦ γάμου, μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ γάμου ὅμως, εἶναι ἄκυρος τοιαύτη συμφωνία· προσέτι παρατηρητέον περὶ τῶν καρπῶν τούτων, ὅτι ἂν ὁ ἀνὴρ κατέβαλε δαπάνας διὰ τὴν παραγωγὴν αὐτῶν, δικαιοῦται εἰς παρακράτησιν αὐτῶν. Νόμ. 7 πρ. Πανδ. (23. 3).

§ 270. Οἱ μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου καρποὶ δὲν ἀνή-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κουσιν εἰς τὸν ἄνδρα, τὸ ἐπὶ τῶν καρπῶν δικαίωμα τοῦ ἀνδρὸς παύει ἅμα τῇ λύσει τοῦ γάμου, ἑπομένως ὁ ἀνὴρ ὑποχρεοῦται εἰς ἀπόδοσιν τούτων, ὡς ὑποχρεοῦται εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν λοιπῶν προικώων πραγμάτων.

Ὁ κανὼν οὗτος οὐδεμίαν παρουσιάζει δυσκολίαν προκειμένου περὶ καρπῶν, οὐχὶ περιοδικῶς ἀλλὰ συνεχῶς, οὕτως εἰπεῖν, παραγομένων, διότι οἱ μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς λύσεως τοῦ γάμου παραχθέντες καρποὶ ἀνήκουσιν εἰς τὸν ἄνδρα, οἱ δὲ μετὰ τὴν λύσιν εἰς τὴν γυναῖκα.

§ 271. Δυσκολίας παρουσιάζει ὁ κανὼν ἐπὶ τῶν περιοδικῶς παραγομένων καρπῶν.

Προκειμένου περὶ ἐπικαρπίας ἰσχύουσι περὶ τούτων ἄλλοι κανόνες, ὁ ἐπικαρπωτὴς ὁηλ. διὰ τῆς συλλογῆς γίνεται κύριος τῶν καρπῶν· ὅσους λοιπὸν συνέλεξε πρὸ τῆς λύσεως τῆς ἐπικαρπίας ἀνήκουσιν εἰς αὐτόν. Μετὰ τὴν λύσιν τῆς ἐπικαρπίας οὐδὲν εἰς αὐτὸν ἀνήκει. Οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἐφήρμοσαν τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς προικός, διότι σκέψεις ἐπιεικείας ὡδήγησαν αὐτοὺς εἰς ἕτερα συμπεράσματα, ἀποδώσαντες τῷ ἀνδρὶ μέρος τῶν καρπῶν τοῦ τελευταίου ἔτους. Δύο ζητήματα γεννῶνται ἐνταῦθα α') ποῖον εἶναι τὸ τελευταῖον ἔτος, καὶ β') πῶς γίνεται ἡ διανομή.

Περὶ τοῦ πρώτου ζητήματος ἔχομεν τὸ ἐν Πανδέκταις χωρίον 5 (24.3) τοῦ Οὐλπιανοῦ: — «De divisione anni ejus, quo divortium factum est, quaeritur, ex die matrimonni an ex die traditi marito fundi maritus subi computet tempus, et utique in fructibus a viro retinendis neque dies dotis constitutae, neque nuptiarum observabitur, sed quo primum dotale praedium constitum est, id est tradita possessione» —Βασ. (28.8) ε' «τοῦ τελευταίου ἐνιαυτοῦ, ἐν ᾧ τὸ διαζύγιον οἱῳδήποτε τρόπῳ γέγονεν, οἱ καρποὶ διαιροῦνται· ὁ δὲ χρόνος ἀριθμεῖται οὐκ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ γάμου, οὔτε ἀπὸ τῆς συ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στάσεως τῆς προικός, ἀλλ' ἀφ' οὗ παρεδόθη τῷ ἀνδρὶ ὁ ἀγρός».

Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου τῶν πανδεκτῶν προκύπτει ὅτι τὸ ἔτος λογίζεται ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς παραδόσεως τῆς προικός, μίαν δὲ ἐξαίρεσιν καθιεροῖ τὸ χωρίον, ἐν περιπτώσει παραδόσεως τῆς προικὸς πρὸ τοῦ γάμου, τότε τὸ ἔτος λογίζεται ἀπὸ τοῦ γάμου. Τὴν ἐξαίρεσιν ταύτην δὲν μνημονεύουσι τὰ Βασιλικὰ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, μνημονεύει ὅμως ὁ σχολιαστὴς Δορόθεος αὐτόθι..... «ἐὰν δὲ πρὸ τῶν γάμων παρεδόθη τῷ ἀνδρί, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῶν γάμων εἰς τὴν αὐτὴν ἡμέραν τοῦ ἑπομένου ἐνιαυτοῦ ψηφίζομεν.» Τὰ δὲ Βασιλικὰ μνημονεύουσι ταύτην κατωτέρω ἐν τῷ χωρίῳ στ'. (28.8) ὅπερ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ τοῦ Παύλου ἐν Πανδέκταις 6. (24.3).

§ 272. Περὶ τοῦ δευτέρου ζητήματος, ἤτοι πῶς γίνεται ἡ διανομή, ἢ τίνες καρποὶ εἶναι ἀντικείμενον διαιρέσεως, ἔχομεν ἰδίως τὸ χωρίον τοῦ Ἰουστινιανοῦ l. unic § 9 Κώδ. (5.13). Sed et novissimi anni, in quo matrimonium solvitur, fructus prorata temporis portione utrique parti debere assignari, commune utriusque actionis (rei uxoriae et ex stipulatu) est. Τὸ novissimus annus ἐνταῦθα ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἔτος τῶν Πανδεκτῶν «quo divortium factum est».

Περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ χωρίου τούτου δὲν εἶναι οἱ συγγραφεῖς σύμφωνοι· εἰς τρεῖς δὲ κατηγορίας δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν αἱ ἐξενεχθεῖσαι περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ χωρίου τούτου γνῶμαι τῶν συγγραφέων.

Α'.) Κατὰ τὴν ἄρχουσαν γνώμην (ὅρα ἰδίως Vangerow 1 § 220 σημ. 2.) Τὸ ἀντικείμενον τῆς διαιρέσεως ὁρίζεται κατὰ τὴν πρόσοδον τῆς καρποφόρου περιόδου, ἐν ᾗ, ἡ διάρκεια τοῦ γάμου συμπίπτει κατὰ τὸ τελευταῖον προικῷον ἔτος, καὶ ἂν μὲν ἡ διάρκεια τοῦ γάμου συμπίπτει μετὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μιᾶς καρποφόρου περιόδου, τότε δὲν ὑπάρχει διαφορὰ γνωμῶν, ἡ αὐτὴ λύσις δίδεται παρ' ὅλων τῶν συγγραφέων λ. χ. ὁ γάμος ἄρχεται τὴν πρώτην Ἰανουαρίου 1887 καὶ λήγει τὴν πρώτην Ἰουνίου ἰδίου ἔτους, ἡ συγκομιδὴ τοῦ ἔτους 1887 θεωρεῖται παρ' ὅλων ὡς ἀντικείμενον διαιρέσεως.

Ἂν ὅμως εἰς τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς διαρκείας τοῦ γάμου συμπίπτουσι δύο καρποφόροι περίοδοι, ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, κατὰ τὴν ἄρχουσαν γνώμην, πρέπει νὰ συνυπολογισθῶσιν αἱ συγκομιδαὶ ἀμφοτέρων τῶν καρποφόρων περιόδων, καὶ πρέπει ὁ ἀνὴρ νὰ λάβῃ ἐξ ἑκάστης συγκομιδῆς τόσον μέρος, ὅσον ἀναλογεῖ πρὸς τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐν ἑκάστῃ καρποφόρῳ περιόδῳ διήρκεσεν ὁ γάμος.

Ἂς λάβωμεν ἓν παράδειγμα ὅπως καταστήσωμεν σαφεστέραν τὴν γνώμην ταύτην· ὁ γάμος ἄρχεται τὴν 1ην Ἀπριλίου 1886, λήγει τὴν 1ην Μαΐου 1887, χρόνος τοῦ τέλους τῆς συγκομιδῆς, 31 Ἰουλίου, ἡ δὲ νέα καρποφόρος περίοδος ἄρχεται τὴν 1ην Αὐγούστου.

Κατὰ τὴν ἀνωτέρω γνώμην ὁ ἀνὴρ λαμβάνει ἐκτὸς τῆς συγκομιδῆς τοῦ ἔτους 1886, τὰ $^1/_{12}$ ἐκ τῆς συγκομιδῆς τοῦ ἔτους 1887 καὶ τὰ $^2/_{12}$ ἐκ τῆς συγκομιδῆς τοῦ ἔτους 1888.

Ἡ γνώμη αὕτη βασίζεται ἐπὶ τῆς σκέψεως ὅτι οἱ καρποὶ εἶναι τὸ resultat τῆς καρποφόρου περιόδου, καὶ ἑπομένως τότε μόνον καθ' ὁλοκληρίαν ἀνήκουσιν εἰς τὸν ἄνδρα, ἂν ὁ γάμος διήρκεσε καθ' ὅλην τὴν καρποφόρον περίοδον, ὅπου δὲ τοὐναντίον ὁ γάμος διήρκεσε μέρος τῆς καρποφόρου περιόδου, πρέπει νὰ χορηγῆται αὐτῷ μόνον ἀνάλογον ποσὸν πρὸς τὴν διάρκειαν τοῦ γάμου.

§ 273. Β'.) Τὴν γνώμην ταύτην ἀπέκρουσεν ὁ Francke & Windscheid § 501 σημ. 8 καὶ ἰδίως ὁ Czyhlarz σελ. 241 καὶ ἄλλοι, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἡ ἀνωτέρω σκέψις ἐφ' ἧς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βασίζεται ἡ ἄρχουσα, εἶναι ξένη πρὸς τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον μὴ δυναμένη νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω χωρίων, ὧν τὰς ἐκφράσεις «fructus novissimi anni» «fructus anni quo divortium fit» δυσκόλως δυνάμεθα νὰ ἐπεκτείνωμεν εἰς καρπούς, ὧν ἡ παραγωγὴ συμπίπτει ἐκτὸς τοῦ προικῴου ἔτους, ὡς εἶναι οἱ καρποὶ τῆς δευτέρας καρποφόρου περιόδου τοῦ ἀνωτέρω παραδείγματος.

Ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ διότι ἡ ἄρχουσα γνώμη παρουσιάζει τὴν ἐξῆς ἐπιπλοκήν, ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ προῖξ παράγει διαφόρων εἰδῶν καρπούς, τῶν ὁποίων αἱ καρποφόροι περίοδοι δὲν συμπίπτουσιν εἰς τὸ αὐτὸ χρονικὸν σημεῖον, πρέπει ὁ ἀνὴρ νὰ λάβῃ διάφορα ποσά, κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν καρπῶν λ. χ. ἂν ἡ προῖξ συνίσταται ἐξ ἑνὸς ἀγροῦ καὶ μιᾶς ἀμπέλου καὶ ὁ γάμος διήρκεσεν ἀπὸ 1ης Μαρτίου μέχρι 1ης Ὀκτωβρίου 1887, ἡ δὲ καρποφόρος περίοδος ἄρχεται τῆς μὲν ἀμπέλου τὴν 1ην Νοεμβρίου, τοῦ δὲ ἀγροῦ τὴν 1ην Αὐγούστου, θὰ λάβῃ ὁ ἀνὴρ ἐκ τῆς προσόδου τῆς ἀμπέλου τοῦ 1887 τὰ $^{7}/_{12}$, ἐκ δὲ τῆς προσόδου τοῦ ἀγροῦ τοῦ 1887 τὰ $^{5}/_{12}$, καὶ ἐκ τῆς τοῦ 1888 τὰ $^{2}/_{12}$.

Κατὰ δὲ τὴν γνώμην τῶν ἀποκρουόντων τὴν ἄρχουσαν γνώμην συγγραφέων, δὲν γίνεται ἡ ἀνωτέρω διάκρισις τῶν καρποφόρων περιόδων, ἀλλ᾽ ὁ ἀνὴρ ἐκ τῶν καρπῶν τοῦ τελευταίου μὴ συμπληρωθέντος ἔτους, λαμβάνει μέρος ἀναλόγως μόνον τοῦ χρόνου τῆς διαρκείας τοῦ γάμου κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος, ἡ ἀπόκτησις δηλ. τῶν καρπῶν διὰ τὸ τελευταῖον ἔτος συνίσταται εἰς τὴν συγκομιδὴν τοῦ ἔτους τούτου.

Ὥστε κατὰ τὴν γνώμην ταύτην ἐν τῷ μνημονευθέντι ἀνωτέρω παραδείγματι (ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς ἀρχούσης γνώμης), ὁ ἀνὴρ θὰ λάβῃ ἐκτὸς τῆς πλήρους συγκομιδῆς τοῦ ἔτους 1886 καὶ τὸ $^{1}/_{2}$ ἐκ τῆς συγκομιδῆς τοῦ 1887. Ἐν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δὲ τῷ δευτέρῳ παραδείγματι ὁ ἀνὴρ θὰ λάβῃ ἐξ ἀμφοτέρων, τῆς τε προσόδου τοῦ ἀγροῦ καὶ τῆς ἀμπέλου ἴσα ποσὰ δηλ. τὰ $^7/_{12}$.

Τὴν γνώμην ταύτην ἀποκρούει πάλιν ὁ Vangerow διὰ τοῦ νόμου 7 § 9. Π. (24.3) «fructus toto tempore quo curantur, non quo percipiuntur rationem accipere debemus». Τὸ χωρίον τοῦτο ἐπικαλεῖται καὶ ὁ Czyhlarz ὑπὲρ τῆς γνώμης του σελ. 240. Ὡς ἐκ τῆς ἀναγνώσεως δὲ τοῦ ὅλου χωρίου προκύπτει μᾶλλον ὑπὲρ τῆς γνώμης τούτου δύναται νὰ χρησιμεύσῃ.

§ 274. Ἐκ τῶν δύο τούτων γνωμῶν προτιμῶμεν τὴν δευτέραν γνώμην, οὐ μόνον διότι αἱ κατὰ τῆς πρώτης γνώμης ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαι ἀντιρρήσεις πείθουσιν ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ δευτέρα αὕτη γνώμη ὑποστηρίζεται καὶ ὑπὸ τοῦ σχολιαστοῦ τῶν Βασιλικῶν Θελελαίου Βασιλ. τόμ. 3, σελ. 455 ἔκδ. Heimbach.

«Φησὶν ὁ Θαλέλαιος εἰς τοῦτο κατὰ τὴν ἀναλογοῦσαν τοῦ χρόνου μοῖραν, πολλάκις γέγονεν ὁ γάμος τυχὸν τῷ Σεπτεμβρίῳ καὶ παρῆλθον δέκα ἐνιαυτοὶ (ἐνιαυτοὺς δὲ νόει μοι τοὺς ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ γάμου δωδεκαμηνιαίους χρόνους), συνέβη δὲ τῷ ἑνδεκάτῳ ἐνιαυτῷ λυθῆναι τὸν γάμον τῷ Ἀπριλίῳ μηνί, ὡς εἶναι τοὺς πάντας μῆνας τοῦ γάμου ρκη΄. (128), λαμβάνει ὁ ἀνὴρ καρποὺς δέκα ἐνιαυτῶν καὶ ἀπὸ τοῦ ρκη΄ μηνὸς ψηφιζομένων ἄλλων μηνῶν λαμβάνει δίμοιρον τῶν καρπῶν ἐκείνου τοῦ ἐνιαυτοῦ».

Ὡς παρατηροῦμεν ὁ Θαλέλαιος ἐνταῦθα οὐδεμίαν ποιεῖται διάκρισιν καρποφόρων περιόδων, καίτοι πρόκειται περὶ ὁλοκλήρων ἓξ μηνῶν τοῦ τελευταίου ἔτους, ἀποβλέπει δὲ μόνον ὁ Θαλέλαιος εἰς τὴν ἀναλογοῦσαν τοῦ χρόνου μοῖραν.

§ 275. Γ΄.) Διαφορετικώτερον ὅλων ἀποφαίνεται ὁ Bechann 2 σελ. 195, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ὁποίου πρόκειται πάντοτε περὶ συγκομιδῆς καρπῶν, ὧν ἡ παραγωγὴ συμ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πίπτει οὐχὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ γάμου, καὶ ὅτι ὁ ἀνὴρ διαρκοῦντος τοῦ γάμου παντὸς εἴδους συγκομιδὴν λαμβάνει ὁλόκληρον.

Ἐν τῷ ἀνωτέρω λοιπὸν παραδείγματι, κατὰ τὸν Bechmann ὁ ἀνὴρ θὰ λάβῃ ἐκτὸς τῆς ὅλης συγκομιδῆς τοῦ ἔτους 1886 καὶ ὅλην τὴν συγκομιδὴν τοῦ ἔτους 1887 προσέτι δὲ καὶ ἐκ τῆς συγκομιδῆς τοῦ 1888 τὰ $^{3}/_{12}$.

Μόνον δὲ ὅταν ὁ γάμος λύεται κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος συμφωνεῖ καὶ ὁ Bechmann, ὡς καὶ αἱ πηγαὶ λέγουσι, ὅτι μόνον μέρος τῶν καρπῶν τούτων λαμβάνει ὁ ἀνήρ.

§ 276. Μεγάλην δυσκολίαν παρέχει εἰς ἑκάστην ἐκ τῶν ἀνωτέρω τριῶν γνωμῶν τὸ διάσημον καταστὰν χωρίον τοῦ Παπινιανοῦ, νόμ. 7 § 1 Πανδ. (24.3).

«Papinianus autem libro undecimo quaestionum divortio facto fructus dividi ait, non ex die locationis, sed habita ratione praecendentis temporis, quo mulier in matrimonio fuit, neque enim si vindemiae tempore fundus in dotem datus sit eumque vir ex kalendis Novembribus primis fruendum locaverit, mensis januarii suprema die facto divortio retinere virum et vindemiae fructus, et ejus anni, quo divortium factum est, quartam partem mercedis aequum est, alioquin si coactis vindemiis altera die divortium intercedat, fructus integros retinebit. Itaque si fine mensis januarii divortium fiat, et quatuor mensibus matrimonium steterit vindemiae fructus et quarta portio mercedis instantis anni confundi debebunt, ut ea ex ea pecunia tertia portio viro relinquatur.

Τὸ χωρίον τοῦτο ὁ Δωρόθεος ἐν Βασιλικοῖς μεταφράζει ὡς ἑξῆς. (Βασιλ. τόμ. 3 σελ. 243).

Παπινιανὸς μὲν ἐν τῷ ια΄ βιβλίῳ τῶν κουεστιόνων αὐτοῦ γενομένου ρεπουδίου ἔλεγε, τοὺς καρποὺς διαιρεῖσθαι οὐκ ἐκ τῆς ἡμέρας τῆς μισθώσεως τοῦ ἀγροῦ, ἀλλὰ γενο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μένου λόγου τοῦ προλαβόντος χρόνου, καθ' ὃν ἡ γυνὴ ἐν τῷ γάμῳ σὺν τῷ ἀνδρὶ ἦν· οὐδὲ γὰρ εἰ ἐν τῷ ἀγρῷ τῆς τρύγης ὁ ἀγρὸς ἐπεδόθη ἐν προικί, τοῦτον δὲ ὁ ἀνὴρ ἀπὸ Καλενδῶν Νοεμβρίων ἐμίσθωσε, καὶ ἐγένετο τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς τὸ ρεπούδιον ὀφείλει καὶ τοὺς τῆς τρύγης καρποὺς κερδαίνειν ὁ ἀνὴρ καὶ τοῦ μέλλοντος ἐνιαυτοῦ τέταρτον μέρος τῶν καρπῶν ἀποφέρεσθαι, ἐπειδὴ τρεῖς μετὰ τὴν μίσθωσιν τοῦ ἀγροῦ συνῴκησαν ἀλλήλους μῆνας Νοεμβρίου, Δεκεμβρίου Ἰανουαρίου. Ἐπεὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἐὰν ἐν καιρῷ τρύγης τῇ ἄλλῃ ἡμέρᾳ ρεπούδιον πέμψω, ὁλοκλήρους κερδαίνει τοὺς καρποὺς τῆς τρύγης, ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον· τοιγαροῦν ἐὰν ἐν τῷ τέλει τοῦ Ἰανουαρίου μηνός, ρεπούδιον γέγονεν, χρὴ καὶ τῶν τριῶν μηνῶν τούτων τοὺς καρποὺς καὶ τοὺς τῆς τρύγης ἀναμίγνυσθαι, καὶ ἐκ τούτων πάντων τὸ μὲν τρίτον μέρος παρὰ τῷ ἀνδρὶ ἀπομεῖναι, τὸ δὲ δίμοιρον δοθῆναι τῇ γυναικί».

Πλεῖσται ὅσαι ἑρμηνεῖαι ἐδόθησαν ὑπὸ τῶν συγγραφέων εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, ὅπερ θεωρεῖται ὡς ἓν ἐκ τῶν δυσκολοτέρων χωρίων τοῦ Πανδέκτου, διὸ καὶ πολυόριθμος εἶναι ἡ φιλολογία ἡ ἀφορῶσα αὐτό, ἀρχομένη μάλιστα ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς διδασκαλίας τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου.

Ἂς λάβωμεν τὸ παράδειγμα ὅπερ ὁ Παπινιανὸς ἀναφέρει, ἵνα καταστήσωμεν σαφεστέρας τὰς ὑπὸ τῶν συγγραφέων προταθείσας ἑρμηνείας.

Συνῆψέ τις γάμον τὴν 1ην Ὀκτωβρίου (ἤτοι τὴν ἐποχὴν τοῦ τρυγητοῦ) καὶ ἔλαβε προῖκα ἀγρὸν ὃν ἐτρύγησε, καὶ μετὰ τοῦτο ἐξεμίσθωσεν αὐτὸν τὴν 1ην Νοεμβρίου· ἐλύθη δὲ ὁ γάμος κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ἰανουαρίου· ὥστε ὁ γάμος διήρκεσεν ἕνα μῆνα τῆς μιᾶς καρποφόρου περιόδου καὶ τρεῖς μῆνας τῆς ἑτέρας, κατὰ τὴν διάκρισιν ἣν εἴδομεν ὅτι ποιεῖται ἡ ἄρχουσα γνώμη.

Ὁ Παπινιανὸς ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ λέγει:

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Vindemiæ fructus, et quarta portio mercedis instantis anni confundi debebunt, ut ex ea pecunia tertia portio viro relinquatur.

«Χρὴ καὶ τῶν τριῶν μηνῶν τούτων τοὺς καρποὺς καὶ τοὺς τῆς τρύγης ἀναμίγνυσθαι καὶ ἐκ τούτων πάντων τὸ μὲν τρίτον μέρος παρὰ τῷ ἀνδρὶ ἀπομεῖναι, τὸ δὲ δίμοιρον δοθῆναι τῇ γυναικί.»

§ 277. Ὁ Ulrich Jasius (commentaria in titulo Pand. soluto matrimonio ab l. 7 § 1 divortio κλπ. τόμ. 2 σελ. 42—3 ἔκδ. Lugdum 1550) καὶ ὁ Κουϊάκιος (comment. in libro X quæstionum Papiniani ad l. 7 § 1 τόμ. 1 σελ. 296, καὶ observationes βιβλ. 14 κεφ. 22) ἑρμηνεύουσιν ὡς ἑξῆς τὸ χωρίον:

Οἱ καρποὶ ὅλης τῆς συγκομιδῆς μετὰ τοῦ τετάρτου μέρους τοῦ μισθώματος διὰ τὴν νέαν καρποφόρον περίοδον πρέπει νὰ συνυπολογισθῶσι καὶ ἐκ τοῦ ποσοῦ τούτου λαμβάνει ὁ ἀνὴρ τὸ $^1/_3$ ἡ δὲ γυνὴ τὰ $^2/_3$ Ὁ Jasius φέρει τὸ ἑξῆς παράδειγμα. Τὸ ὅλον προϊὸν τοῦ τρυγητοῦ εἶναι ἀξίας 30 δουκάτων, ἡ δὲ μίσθωσις διὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος εἶναι 12 δουκάτα. Τὸ $^1/_4$ τοῦ μισθώματος τούτου εἶναι 3 δουκάτα, ὅπερ συνυπολογιζόμενον μετὰ τῆς ἀξίας τοῦ προϊόντος τοῦ τρυγητοῦ, ἀποτελεῖ τὸ ποσὸν τῶν 33 δουκάτων. Ἐκ τοῦ ποσοῦ λοιπὸν τούτου λαμβάνει ὁ ἀνὴρ τὸ τρίτον, ἤτοι 11 δουκάτα, ἡ δὲ γυνὴ τὰ $^2/_3$. ἤτοι 22 δουκάτα.

Ὁμοίως ὁ Κουϊάκιος, ὅστις ἀνέμιξε καὶ τοὺς μαθηματικούς, (consulantur mathematici responderunt, nihil esse æquius distributione Papiniani), στηρίζεται δὲ ἐπὶ τοῦ Ἰωάννου Buteo (opera geometrica 1554) τοῦ καλλιτέρου μαθηματικοῦ τῆς ἐποχῆς του, ὅστις ἀπεφάνθη τὸ αὐτὸ ἐναντίον ἄλλων νομοδιδασκάλων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἡ γνώμη αὕτη ὑπῆρξεν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἡ ἄρχουσα, προσπαθοῦσα δὲ νὰ εἶναι μᾶλλον σύμφωνος πρὸς τὸ γράμμα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦ νόμου, ἀντίκειται εἰς τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ, ἀπεκρούσθη δὲ ὑπὸ ἑτέρων νομομαθῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἰδίως ὑπὸ Κοννάνου, οὗ τὴν θεωρίαν θέλομεν ἐκθέσει κατωτέρω, διότι κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦτον ὁ ἀνὴρ λαμβάνει τοὺς καρποὺς πλειοτέρων μηνῶν ἢ ὅσων διήρκεσεν ὁ γάμος. Ἐκτὸς τούτου δὲν συμβιβάζεται ἡ γνώμη αὕτη μετὰ τῶν ἀνωτέρω παρατεθέντων χωρίων τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ Πομπωνίου, καθ' ἃ οἱ καρποὶ τοῦ τελευταίου ἔτους διανέμονται, pro rata temporis, quo matrimonium stetit, καὶ pro portione anni quo divortium factum est.

Τὴν γνώμην ταύτην ἐκ τῶν νεωτέρων ἠκολούθησεν ὁ Hasse (Reinisches Museum τόμ. 2 σελ. 1. Ὁ Puchta, vorlesungen § 421 σελ. 421 κατὰ τὴν πέμπτην ἔκδοσιν. Ὁ Francke ἐν τῇ ἐν τῷ Archiv für civ. praxis τόμ. 30 διατριβῇ του «die Früchte der dos bei Trennung der Ehe» σελ. 301. Εἰς τὰ ἀποτελέσματα δέ, οὐχὶ ὅμως καὶ εἰς τὴν βάσιν (ὡς λέγει καὶ ὁ ἴδιος) συμφωνεῖ καὶ ὁ Bechmann 2 σελ. 207 καὶ ἐπ.

§ 278. Ὁ Andreas Alciatus (paradoxorum juris civilis βιβλ. 3 κεφ. 1) λέγει ὅτι ὁ Παπινιανὸς δὲν εἶναι τῆς γνώμης ὅτι οἱ καρποὶ τῆς πρώτης συγκομιδῆς πρέπει νὰ συνυπολογισθῶσι μετὰ τοῦ $^1/_4$ τοῦ διὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος μισθώματος, ἀλλ' ὅτι εἰς τὸν ἄνδρα ἀνήκει τὸ $^1/_4$ τοῦ μισθώματος, ἐκ δὲ τῶν καρπῶν τῆς πρώτης συγκομιδῆς λαμβάνει τόσον ὅσον ἐξαρκεῖ πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἑνὸς τρίτου τῆς ἐτησίας προσόδου, οὕτως ὥστε ὁ ἀνὴρ λαμβάνει ἐν συνόλῳ τὸ τρίτον τοῦ μισθώματος.

Τὴν γνώμην ταύτην ἀντέκρουσεν ὁ Franz Duaren (disputatio aniversariarum βιβλ. 1 κεφ. 60), διότι προσδιορίζει τὸ $^1/_3$ μόνον κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ μισθώματος χωρὶς νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὴν ἀξίαν τῶν καρπῶν τοῦ πρώτου ἔτους, οὓς ὁ ἀνὴρ συνέλεξεν, ὅπερ βεβαίως δὲν σημαίνει τὸ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

vindemiae fructus et quartam portio mercedis anni confundere.

§ 279. Ὁ Duaren λέγει ὅτι ἀφ' οὗ ὁ γάμος διήρκεσε 4 μῆνας, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ $^1/_3$ τοῦ ἔτους, ἀνήκει εἰς τὸν ἄνδρα τὸ $^1/_3$ τῶν καρπῶν τοῦ ἔτους τούτου. Τὸ τρίτον λοιπὸν τοῦτο τοῦ reditus annui, πρέπει νὰ ὑπολογισθῇ τὸ μέν, ἐκ τῶν συλλεχθέντων καρπῶν τῆς συγκομιδῆς, τὸ δέ, ἐκ τοῦ μισθώματος τοῦ ἑπομένου ἔτους. Πόσον ὅμως ἐξ ἑκάστου πρέπει νὰ ληφθῇ; ὅσῳ μὲν ἀφορᾷ τὸ μίσθωμα τοῦ ἑπομένου ἔτους, ὥρισεν ὁ Παπινιανὸς δηλ. τὸ $^1/_4$, καὶ δικαίως, διότι ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς μισθώσεως ὁ γάμος διήρκεσε τρεῖς μῆνας, ἑπομένως τὸ $^1/_4$ τοῦ ἔτους, ἀλλ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ ποσὸν ὅπερ θὰ λάβῃ ἐκ τῶν καρπῶν τοῦ προηγουμένου ἔτους δὲν σαφηνίζει ὁ Παπινιανός, λέγει μόνον, vindemiae fructus et quartam portio mercedis instantis anni confundi debere, τοῦτο ὅμως δὲν δύναται νὰ εἶναι ὅλοι οἱ καρποί, οἱ ἀπὸ τοῦ χρόνου τοῦ γάμου μέχρι τοῦ χρόνου τῆς μισθώσεως τοῦ ἀγροῦ, καὶ ἐπειδὴ ἐν τῷ ἔτει, καθ' ὃ παρήχθησαν οἱ καρποί, ὁ γάμος ὑπῆρξεν ἐπὶ ἕνα μόνον μῆνα, δὲν δύναται ἡ γνώμη τοῦ Παπινιανοῦ νὰ εἶναι ἄλλη, ἢ ὅτι ἐκ τῶν καρπῶν τοῦ ἔτους τούτου, τὸ μέρος ἑνὸς μηνὸς, δηλ. τὸ $^1/_{12}$ μετὰ τοῦ $^1/_4$ τοῦ μισθώματος τοῦ ἑπομένου ἔτους, λαμβάνει ὁ ἀνήρ.

Ὁ Duaren φέρει τὸ ἑξῆς παράδειγμα· ἡ μίσθωσις εἶναι 12 δουκάτα, ἡ δὲ ἀξία τῆς συγκομιδῆς 24. Ὁ ἀνὴρ θὰ λάβῃ ἐν ὅλῳ 5 δουκάτα, τρία δηλαδὴ ὡς τὸ $^1/_4$ τοῦ μισθώματος, καὶ δύο, ὡς τὸ $^1/_{12}$ τῶν καρπῶν. Τὴν γνώμην ταύτην ἠκολούθησεν ὁ Hugo Donellus (comment. βιβλ. 14 κεφ. 7 § 17) ἐκ τῶν νεωτέρων δὲ ὁ Vangerow 1 § 220 σημ. 2 (σελ. 331 κατὰ τὴν δευτέραν ἔκδοσιν, κατὰ δὲ τὴν ἕκτην, σελ. 466). Ὁ Sintenis τόμ. 3 § 133 σημ. 73 σελ. 49 ἔκδ. 3. Ὁ Cöschen, ὁ κ. Παπαρρηγόπουλος καὶ ὁ κ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Καλλιγᾶς ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει. Ἡ γνώμη αὕτη φαίνεται ποστηριζομένη καὶ ὑπὸ τοῦ σχολιαστοῦ τῶν Βασιλικῶν Κυρίλλου, τόμ. 3 σελ. 243.

«Τῷ Ὀκτωβρίῳ ἐπέδωκέ μοι ἀγρὸν ἡ γυνή, ἔσχον ἐκ τοῦ τρυγητοῦ ιη΄ νομίσματα, ἐμίσθωσα αὐτὸν τῷ Νοεμβρίῳ ΄ νομισμάτων, ἐλύθη ὁ γάμος πρὸς τῷ πέρατι τοῦ Ἰανουαρίου, οὐ λαμβάνω τὰ τοῦ τρυγητοῦ καὶ γ΄ μηνῶν, ἀλλὰ σὺν αὐτοῖς δ΄ μηνῶν».

Ἡ γνώμη αὕτη ἀπεκρούσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ Julius Pacius (comment cit ad Papinianum de fructibus dotis dividendi σελ. 91) καὶ ἄλλων κατόπιν, ἰδίως ὑπὸ Clück σελὶς 305 καὶ πολλῶν νεωτέρων, ὡς ἀντικειμένη εἰς τὸ γράμμα τοῦ χωρίου, ἐσχάτως δὲ (1887) καὶ ὑπὸ Dernburg Pandecten τόμ. 3 § 22 σημ. 6 καὶ ὁ κ. Καλλιγᾶς ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει παρήτησε ταύτην.

§ 280. Ὁ Pacius διανέμει τοὺς καρποὺς ὅλους τοῦ τροικώου ἔτους, συνδέων αὐτοὺς μετὰ τοῦ μισθώματος καὶ ὑπολογίζων τοὺς καρποὺς ἀπὸ 1 Ὀκτωβρίου τῆς ἡμέρας τοῦ γάμου μέχρι τῆς αὐτῆς ἡμέρας τοῦ ἑπομένου ἔτους, τὸ δὲ μίσθωμα, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς μισθώσεως 1 Νοεμβρίου μέχρι τέλους τοῦ ἔτους, ἂν δηλ. ἡ συγκομιδὴ δίδει 12 διὰ τοὺς 12 μῆνας καὶ ἡ μίσθωσις 11 διὰ τοὺς 11 μῆνας, ἐκ τῆς ἑνώσεως τοῦ ποσοῦ τούτου, ἤτοι 23 δίδει τὸ τρίτον εἰς τὸν ἄνδρα, ἤτοι 7 $^1/_3$.

Προφανῶς ὅμως ἡ γνώμη αὕτη δὲν συμφωνεῖ μὲ τὸ χωρίον, διότι ὁ Παπινιανὸς λέγει, ὅτι πρέπει νὰ ἑνωθῇ μὲ τὴν συγκομιδὴν μόνον quarta portio mercedis.

§ 281. Ὁ Ἰωάννης Δομίτιος Μαρτούκιος (variae explanationes juris βιβλ. 2 κεφ. 71) ὑπολογίζει ἐκ τοῦ χρόνου τῆς διαλύσεως τοῦ γάμου πρὸς τὰ ὄπισθεν. Ἐπειδὴ δηλ. ὁ γάμος διελύθη τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν συγκομιδήν, νομίζει ὅτι τὸ τέταρτον τοῦ μισθώματος πρέπει νὰ ἑνωθῇ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μετὰ τῶν ἐννέα δωδεκατημορίων τῶν καρπῶν (dodrans fructum) καὶ ἐκ τούτων, sic confusa, τὸ τρίτον δίδει εἰς τὸν ἄνδρα.

Φέρει δὲ ὁ Martucius τὸ ἑξῆς παράδειγμα. Ἡ συγκομιδὴ εἶναι 12, τὰ ἐννέα δωδεκατημορία τῶν 12 εἶναι 9· τὸ μίσθωμα τοῦ ἐπομένου ἔτους εἶναι ἐπίσης 12, τὸ τέταρτον τούτων εἶναι ἐπίσης 3. 9 λοιπὸν σὺν 3 εἶναι 12, ἐκ τούτου δὲ δίδει εἰς τὸν ἄνδρα τὸ τρίτον ἤτοι 4, διότι ὁ γάμος τέσσαρας μῆνας διήρκεσε.

Τὴν γνώμην ταύτην ἠκολούθησε καὶ ὁ Hugo Crotius (florum sposio ad jus justinianeum ad L. fructus eos .. σελ. 187) καὶ ὁ νεώτερος ὅλων ἐκ τῶν εἰδικῶς περὶ τοῦ χωρίου τούτου γραψάντων, Brandis ἐν τῷ ἀρχείῳ τῆς πολιτικῆς πράξεως (1885) τόμ. 69 σελ. 269.

§ 282. Ὁ Anton Merenda (controversiar. juris βιβλίον 3 κεφ. 10 § 5), φρονεῖ ὅτι ἔλυσε τὸ ζήτημα ὡς ἑξῆς· Ἡ ἔννοια τοῦ Παπινιανοῦ λέγει εἶναι σαφής, θέλει νὰ ἀποδώσῃ τῷ ἀνδρὶ τὸ τρίτον ἐξ ὅλων τῶν καρπῶν, πρέπει ὅμως νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ὁ Παπινιανὸς δὲν ὁμιλεῖ περὶ τῆς περιπτώσεως καθ' ἣν ἐδόθη εἰς προῖκα ἄμπελος, ὡς ἐκλαμβάνουσι πάντες οἱ ἑρμηνευταί, ἀλλ' ὁμιλεῖ περὶ περιπτώσεως, καθ' ἣν ἐδόθη εἰς προῖκα εἷς fundus, ὅστις ἐκτὸς σταφυλῶν παρήγαγε καὶ ἄλλους καρπούς, εἰς οὓς ὁ Ἰουστινιανὸς ἀποβλέπει εἰς τὸν ὑπ' αὐτοῦ τρόπον τῆς διανομῆς τῶν καρπῶν· ὅτι δὲ δὲν πρόκειται περὶ ἀμπέλου προκύπτει 1) ἐξ αὐτῶν τῶν λέξεων τοῦ χωρίου neque enim si vindemiæ tempore f u n d u s in dotem datus sit, ἄλλο δὲ εἶναι fundus καὶ ἄλλο vinea, ἐκτὸς λοιπὸν τοῦ τρυγητοῦ τῶν σταφυλῶν, ἐνταῦθα συνηλέχθησαν καὶ ἄλλοι καρποί, 2) ἐκ τοῦ ὅτι πρέπει νὰ διανεμηθῶσιν οἱ καρποὶ ἐνὸς ἔτους. Μωρὸς λοιπὸν θὰ ἦτο ὁ Παπινιανός, ἐὰν ἐκτὸς τῶν σταφυλῶν, αἵτινες θὰ ἦσαν οἱ ὅλοι καρποί, ἤθελε

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νὰ διανέμηται καὶ τὸ τέταρτον τοῦ μισθώματος ὅπερ ἀνήκει εἰς τὸ ἑπόμενον ἔτος. Ὁρίζων δὲ ὁ Παπινιανὸς εἰς τὴν διανομὴν καὶ τὸ τέταρτον τοῦ μισθώματος, ἐννοεῖ, ὅτι ὁ ἀνὴρ καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν καρπῶν τοῦ ἀγροῦ λαμβάνει τὸ μέρος του, προϋποθέτει λοιπὸν ὅτι τὸ τέταρτον τοῦ μισθώματος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν λοιπῶν καρπῶν, καὶ ὀρθῶς ἑπομένως διανέμει συνδέων μετὰ τῶν σταφυλῶν τὸ τέταρτον τοῦ μισθώματος. Τὴν αὐτὴν γνώμην μὲ μικράς τινας παραλλαγὰς ἔχει ὁ Faber καὶ ὁ Charondas.

Τὴν ἀντίκρουσιν τῆς αὐθαιρέτου ταύτης γνώμης ὅρα παρὰ Francke Archiv f. c. p. τόμ. 30 σελ. 300.

§ 283. Ὁ Κοννάνος[45] (comment. juris civilis τόμ. 2, βιβλ. 8 κεφ. 10) εἶναι ἐκ τῶν συγγραφέων, οἵτινες προσέλαβον βοηθὸν πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος τὰ μαθηματικά, εἶναι δὲ ὁ πρῶτος ὅστις τὸ ex τοῦ χωρίου ἡρμήνευσε διὰ τοῦ κατά, secundum (ὡς μεταχειρίζεται τοῦτο καὶ ὁ Κικέρων). Οὗτος ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἐννοεῖ τὸ προικῷον ἔτος οὐχὶ εἰς ἕν, ἀλλὰ εἰς δύο εἴδη καρπῶν, ἑνώνει δὲ τὸν τρυγητὸν τοῦ πρώτου ἔτους καὶ τὸ μίσθωμα ὅλου τοῦ δευτέρου ἔτους, καὶ ἐκ τῶν καρπῶν ἀμφοτέρων τούτων τῶν ἐτῶν σχηματίζει ἀνάλογον ποσὸν ἑνὸς ἔτους (unius æqua æstimatio), ἐκ τοῦ ὁποίου τὸ τρίτον δίδει εἰς τὸν ἄνδρα, ἂν λ. χ. ἡ ἀξία τοῦ τρυγητοῦ εἶναι 12 καὶ τὸ μίσθωμα ἐπίσης 12, τότε ὁ ἀνὴρ λαμβάνει ὡς τρίτον, μόνον 4· ἂν ὅμως ὁ τρυγητὸς εἶναι 24 τὸ δὲ μίσθωμα μόνον 12, τότε ἀμφότερα ὁμοῦ συνυπολογίζονται εἰς 36. Τὸ ποσὸν δὲ τοῦτο μοιραζόμενον ἀναλόγως πρὸς τὰ δύο ἔτη ἀναλογεῖ

---

45 Περὶ τοῦ Κοννάνου ὁ Κουϊάκιος λέγει vir doctrissimus, sed non juris, corrumpit judicium et tempus perdit, qui in ejus commentariis illud ponit.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰς ἕκαστον ἔτος 18. Ἐκ τούτου δὲ λαμβάνει ὁ ἀνὴρ
τρίτον ἤτοι 6.

Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Κοννάνου ἐκ τῶν νεωτέρ
ἠκολούθησεν ὁ (Mejer Schveppe's Handbuch IV § 68

§ 284. Ὁ Schrader συμφωνεῖ μὲ τὸν Κοννάνον, ἀλλ
δὲν ἐνώνει ὅλον τὸ μίσθωμα εἰς τοὺς καρπούς, ὡς ὁ Κο
νάνος, ἀλλὰ τὸ $^1/_4$ τοῦ μισθώματος καὶ τοῦ ὅλου τῶν κα
πῶν (ἐν ὅλῳ τῶν 15 μηνῶν), μέρος δὲ ἐκ τούτου ἐξάγ
διὰ τὸν ἄνδρα.

Τὴν γνώμην ταύτην ἠκολούθησεν ὁ Schweppe Rö
Privatrecht § 687, ὁ Wening-Ingenheim, Lerbuch d
gemeinen civilrechts τόμ. 3 § 48 καὶ 5 Glück.

Ὁ Brinkenman προβαίνει εἰς μεταβολὴν τοῦ κειμένο
(ὅρα Czyhlarz σελ. 249.

§ 285. Ὁ Czyhlarz φρονεῖ ὅτι ἐκ παραδρομῆς τῶν συ
τακτῶν πορελείφθη τὸ χωρίον τοῦτο παρεφθαρμένον, κ
ὅτι δὲν δύναται νὰ ἔχῃ πρακτικήν τινα σημασίαν· ὁμοίω
καὶ ὁ Windscheid § 501 σημ. 8 ὅτι περιέχει ἐσφαλμέν
ὑπολογισμόν.

Τούτους ἀκολουθεῖ καὶ ὁ κ. Καλλιγᾶς ἐν τῇ δευτέρα ἐ
δόσει οἰκογ. § 107.

Κατὰ τῆς γνώμης ταύτης ἐσχάτως (1878) ἀντετάχθη
Bolze, Archiv für civil. praxis τόμ. 61 σελ. 321 zu
Auslegung der l. 7 § 1 Π. (24. 3), ὅστις φαίνεται ἀκ
λουθῶν τὴν γνώμην τοῦ Schrader μὲ ἄλλο εἶδος ὑπολο
γισμοῦ.

Κατὰ τούτου πάλιν ἀντετάχθη ὁ Brandis ἐν τῷ αὐτ
ἀρχείῳ τόμ. 69 (1885) σελ. 269 ὅστις, ὡς ἐσημειώσαμε
ἀκολουθεῖ τὸν Martucius.

§ 286. Ἤδη ἐρωτᾶται τί ἐκ τοῦ κυκεῶνος τούτου ἰσχύ
σει παρ' ἡμῖν σήμερον;

Βεβαίως μετὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν ἀνωτέρω ποικίλων γνω

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μῶν, ἀκριβὴς λύσις δυνάμει τοῦ χωρίου τούτου καὶ θεμελίωσις κανόνος δὲν δύναται νὰ στηριχθῇ, πρέπει νὰ ἀποβλέψωμεν μᾶλλον εἰς τὰ χωρία, ἅτινα δι'ἡμᾶς ἔχουσι καὶ τὴν σημασίαν ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὸν Ἰουστινιανόν. (ὅρα τὸ ἀνωτέρω παρατεθὲν χωρίον νομ. μον. § 9 K. (5. 13), καὶ κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ χωρίου τούτου, ἣν ἐν οἰκείῳ τόπῳ, (§ 273 καὶ 274) ἐδέχθημεν ὡς ὀρθοτέραν, νὰ λύσωμεν καὶ τὸ ζήτημα ὅπερ ἀναφέρει τὸ χωρίον τοῦ Παπινιανοῦ, ἤτοι ὅτι ὁ ἀνὴρ θὰ λάβῃ (ἐν τῷ παραδείματι τοῦ Παπινιανοῦ) τὰ $^4/_{12}$ τοῦ τρυγητοῦ, θὰ ἀποδώσῃ δὲ τὸ μίσθωμα, ἐξ οὗ οὐδὲν λαμβάνει.

Ἡ λύσις αὕτη συμφωνεῖ καὶ πρὸς ἕτερον χωρίον τοῦ αὐτοῦ νόμου τοῦ Ἰουστινιανοῦ § 7 K. (5. 13) Βασιλ. 3 σελ. 454.

Τὰ λεχθέντα περὶ διανομῆς τῶν φυσικῶν καρπῶν τοῦ τελευταίου ἔτους ἰσχύουσι καὶ περὶ πολιτικῶν καρπῶν, νομ. 7 § 8. 10. 11. Πανδ. (24. 3). λεπτομερείας περὶ μισθωμάτων καὶ τόκων ὅρα παρὰ Czyhlarz σελ. 247 καὶ 255.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ

PACTA DOTALIA

§ 287. Ταῦτα εἶναι τὰ ἀντικείμενον αὐτῶν ἔχοντα τὴν προῖκα, τοῦτο διττῶς δύναται νὰ συμβῇ, εἴτε δηλ. ἀφορῶσι τὴν προῖκα συνεστῶτος τοῦ γάμου, εἴτε λυθέντος αὐτοῦ, καὶ τὰ μὲν σύμφωνα τῆς πρώτης κατηγορίας δὲν δύνανται νὰ εἶναι ἀντικείμενον τῆς παρούσης πραγματείας, περὶ δὲ τῶν τῆς δευτέρας κατηγορίας, ἐποιησάμεθα λόγον ἐν τοῖς κατ' ἰδίαν, ὅπου ἐλάβομεν ἀφορμήν. Ὥστε ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ ὑπολείπεται γενικῶς νὰ ἐξετάσωμεν ἐν ὀλίγοις τὰ περὶ αὐτῶν, ἤτοι τὰ περὶ τοῦ τύπου καὶ τοῦ περιεχομένου αὐτῶν.

Τὰ pacta dotalia ἠδύναντο, κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον νὰ συναφθῶσιν οὐ μόνον δι' ἐπερωτήσεως, εἴτε ἐγγράφως εἴτε καὶ προφορικῶς ἐνίοτε δὲ καὶ σιωπηρῶς νόμ. 26 § 2 Π. (23. 4).

Quum inter pater et generum convenit, ut in matrimonio sine liberis defuncta filia dotis patri restituatur, id actum intra contrahentes, intelligi debet, ut liberis superstitibus filia defuncta dos retineatur.

Σήμερον ἰσχύει τὸ ἄρθρ. 42 τοῦ περὶ χαρτοσήμου νόμου, ὅρα Παπαρρηγ. § 185.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Περὶ δὲ τοῦ περιεχομένου αὐτῶν ἰσχύουσιν οἱ ἑξῆς γενικοὶ κανόνες.

Κατὰ τὸν γενικὸν κανόνα, ταῦτα ἐπιτρέπονται εἴτε πρὸ τοῦ γάμου, εἴτε μετὰ τὸν γάμον, νόμ. 1 Π. (23. 4) pacisci post nuptias etsiamsi nihil ante convenerit licet· πρέπει ὅμως α΄) νὰ μὴ ἀντίκεινται εἰς τὴν ἔννοιαν καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ προικώου δικαίου· τὸν κανόνα τοῦτον ἔχοντες ὑπ᾽ ὄψιν δυνάμεθα ἑκάστοτε νὰ ἀνευρίσκωμεν τίνα ἐκ τούτων δὲν δύνανται νὰ ἰσχύσωσι λ. χ. ὅτι ὁ ἀνήρ, λυθέντος τοῦ γάμου θὰ ἀποδίδει καὶ τοὺς καρπούς, οὓς συνεστῶτος τοῦ γάμου συνέλεγε· (πρὸς τὸ ἀπηγορευμένον τοῦτο σύμφωνον δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν τὸ συμφωνον καθ᾽ὃ συμφωνεῖται τοὺς καρποὺς μόνον εἶναι προικιμαίους καὶ μόνους τοὺς τόκους αὐτῶν τὸν ἄνδρα καρπίζεσθαι. (νομ. 4. Πανδ. (23. 4) Βασιλ. (29. 5) δ΄.) ἢ ὅτι ἀπωλέση ὁ ἀνὴρ τὰς ἀναγκαίας αὐτοῦ δαπάνας.

β΄) Δι᾽ αὐτῶν πρέπει νὰ μὴ χειροτερεύῃ ἡ θέσις τῆς γυναικός, mulieris conditio præscendo deterior fieri non potest. νομ. 2 καὶ 12 § 1 Π. (23. 4) λ. χ. τὸ μὴ ἀπαιτηθῆναι παρ᾽ αὐτῆς τὴν προῖκα λυθέντος τοῦ γάμου.

γ΄) Νὰ μὴ ἀντίκεινται εἰς χρηστὰ ἤθη (contra bonos mores), ὡς τοιοῦτον εἴδομεν ὅτι ἐθεωρήθη τὸ σύμφωνον δι᾽ οὗ συφωνεῖται νὰ μὴ ἔχει ὁ ἀνὴρ τὸ τῆς εὐπορίας εὐεργέτημα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ. Ἤτοι: Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως τῶν κριτῶν. . . . . σελ. 1—17

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἔλλειψις συστήματος διέποντος τὴν περιουσίαν τῶν συζύγων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀνατολικοῖς ἔθνεσιν. Αἰτία τούτου. Πολυγαμία . . . . . 19—21
Σύστημα διέπον τὴν περιουσίαν τῶν συζύγων παρ' Ἀθηναίοις . . . . . 21—23
Παρὰ Σπαρτιάταις. . . . . 23—26
Παρὰ Ρωμαίοις, καταγωγὴ τοῦ θεσμοῦ τῆς προικός . 26—31
Κοινοκτημοσύνη . . . . . 31—32
Σύστημα διέπον τὴν περιουσίαν τῶν συζύγων ἐν Ἀγγλίᾳ. . . . . 33—35
Σύστημα διέπον τὴν περιουσίαν τῶν συζύγων ἐν Ρωσσίᾳ . . . . . 35—37
Ἐν Γαλλίᾳ, παρ' ἡμῖν. . . . . 37—38

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΤΥΧΗ ΤΗΣ ΠΡΟΙΚΟΣ ΛΥΘΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΔΙΑ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ ΗΤΟΙ, ΕΙΣ ΤΙΝΑ ΑΠΟΔΙΔΕΤΑΙ

A.

§ 1 Ἀνάγκη τῆς διακρίσεως τῶν εἰδῶν τῆς προικός, σελ. ὅπως ὁρισθῇ ἡ τύχη αὐτῆς. 42
§ 2 Dos profecticia. Χωρία τῶν πηγῶν πραγματευόμενα περὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ ταύτης . . . 42 - 45
§ 3 Αἱ ἀπορρέουσαι ἐκ τῶν χωρίων τῶν πηγῶν ἀρχαὶ περὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῆς dos profecticia. 45—46
§ 4 Ἐξέτασις τοῦ παραδείγματος τῶν πηγῶν ἐν νόμῳ 5. § 14. Πανδ. (23.3), ἤτοι ἂν ὁ πατὴρ γίνῃ κληρονόμος τοῦ ὑποσχεθέντος τὴν προῖκα, πῶς θεωρεῖται ἡ προίξ; . . . . . 46—47
§ 5 Dos adventitia 47
§ 6 Γνώμη τοῦ Tigerström, καθ' ἣν δὲν θεωρεῖται dos adventitia, ἡ ὑπὸ τῆς ἰδίας γυναικὸς συσταινομένη 47
§ 7 Ἀντίκρουσις τῆς γνώμης ταύτης. 48
§ 8 Τὰ κατὰ τῆς γνώμης ταύτης χωρία τῶν πηγῶν. 48

B.

Τύχη τῆς dos profecticia.

§ 9 Ἀρχαιότερον δίκαιον τῆς κλασικῆς ἐποχῆς καὶ χωρία τῶν πηγῶν μαρτυροῦντα τοῦτο 49

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 10 Τὸ δικαίωμα τοῦ πατρὸς περὶ ἀναλήψεως τῆς τοι- σελ.
αὐτης προικὸς ἦτο προσωπικόν, λόγος δι' ὃν ὁ
νόμος ἀπέδιδε τὴν προῖκα ταύτην εἰς τὸν πα-
τέρα, χρόνος καθ' ὃν καθιερώθη τοῦτο 50
§ 11 Παρακράτησις μέρους τῆς προικὸς ὑπὸ τοῦ συζύ-
γου λόγῳ τῶν τέκνων, καὶ διατί ἐγίνετο αὕτη; 52
§ 12 Διαφωνία τῶν νεωτέρων, περὶ τοῦ ἂν ἡ παρακρά-
τησις αὕτη τοῦ $^1/_5$ ἐμείου ipso jure τὴν προῖκα 52
§ 13 Δυνατὴ ἡ τροποποίησις τῶν ἄνω διατάξεων δι'ἑνὸς
pactum dotale; 53
§ 14 Ἐξέτασις τοῦ ζητήματος ἂν τὴν προῖκα συνέστη-
σεν οὐχὶ ὁ πατήρ, ἀλλ' ὁ πάππος, ἀποθάνει δὲ
οὗτος πρὸ τῆς προικισθείσης ἐγγονῆς του, δύνα-
ται ὁ πατὴρ νὰ ζητήσῃ τὴν προῖκα ταύτην ; 53
§ 15 Χωρίον τῶν πηγῶν, λύον ἀποφατικῶς τὸ ζήτημα. 52
§ 16 » τῶν πηγῶν, λύον καταφατικῶς τὸ ζήτημα. 53
§ 17 Διαφωνία τῶν συγγραφέων, γνώμη τοῦ Pothier
καὶ Clück 54
§ 18 Γνώμη ἀρχαιοτέρων συγγραφέων, ἰδίως τοῦ Pa-
cius τοῦ νεωτέρου Wallon καὶ τοῦ Κουϊακίου. 55
§ 19 Γνώμη τοῦ Bechmann 55
§ 20 » τοῦ Czyhlarz καὶ τοῦ Sternberg 56
§ 21 Τίς ἡ ὀρθοτέρα γνώμη 57

Γ.

Ἰουστιάνειον δίκαιον.

§ 22 Διὰ τίνος νόμου καὶ τίνα τροποποίησιν ἔφερεν εἰς
τὰ ἀνωτέρω ὁ Ἰουστινιανός ; 57
§ 23 Τί γίνεται κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἂν
ζῇ ὁ συστήσας τὴν προῖκα ἀνιών; μεταβαίνει ἡ
προὶξ καὶ τότε εἰς τοὺς κληρονόμους τῆς γυναι-
κός, ἢ ἐπανέρχεται εἰς τὸν συστήσαντα ταύτην

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀνιόντα; ὡς κατὰ τὸ παλαιότερον δίκαιον; ἄρ- σελ.
χουσα γνώμη. 58
§ 24 Ἐναντία γνώμη τοῦ Francke. 58
§ 25 Οἱ ἀκολουθήσαντες τὴν γνώμην τοῦ Francke
συγγραφεῖς 59
§ 26 Ποῦ στηρίζεται ὁ Francke καὶ οἱ ἀκολουθοῦν-
τες αὐτῷ. 60
§ 27 Ἀντίκρουσις τῆς γνώμης τοῦ Francke 61
§ 28 Ποῦ ἐστηρίζοντο οἱ πρὸ τοῦ Francke συγγραφεῖς
οἱ ἔχοντες τὴν γνώμην ταύτην καὶ ἀντίκρου-
σις αὐτῶν 63
§ 29 Συμπέρασμα 63
§ 30 Τί συμβαίνει ἂν ὑπάρχωσιν ἐκ τοῦ γάμου τέκνα;
ἱστορία τοῦ ζητήματος, γνώμη τῶν γλωσσο-
γράφων. 63
§ 31 Γνώμη τῶν μετὰ τοὺς γλωσσογράφους νομοδιδα-
σκάλων Κουϊακίου Faber Fachinäus 65
§ 32 Τί ἐκράτησεν ἐν τῇ πράξει τότε ; 66
§ 33 Γνώμη τοῦ Clück, Tigerström, Vangerow
καὶ τῶν νεωτέρων Bechmann, Czyhlarz,
Windscheid καὶ Dernburg, ἀποφαινομένων
ὑπὲρ τῆς ὀρθῆς γνώμης τοῦ Βουλγάρου. 66
§ 34 Γενικὸν συμπέρασμα ἐπὶ τῆς Ἰουστινιανείου νο-
μοθεσίας. . . . , ... 67

Δ.

Βυζαντινὸν δίκαιον.

§ 35 Ἀπὸ Ἰουστινιανοῦ μέχρι τῶν Ἰσαύρων 68
§ 36 Διατάξεις τῆς Ἐκλογῆς 69
§ 37 Μέχρι τίνος χρόνου ἔμειναν ἐν ἰσχύει; Διατάξεις
Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος καὶ σχόλιον τοῦ Θεο-
δώρου ἐν τοῖς Βασιλικοῖς 70
§ 38 Διατάξεις τοῦ Λέοντος (886—910). 71

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 39 Τὰ ἰσχύσαντα κατὰ τὸ μεταγενέστερον Βυζαντι- σελ.
νὸν δίκαιον Ἀρμενόπουλος. 74

Ε.

§ 40 Τί ἰσχύει παρ' ἡμῖν σήμερον ; 76
§ 41 Νομολογία τῶν δικαστηρίων. 76
§ 42 Γνώμη τοῦ κ. Παπαρρηγοπούλου 77
§ 43 Γνώμη τοῦ κ. Καλλιγᾶ. 77
§ 44 Ποῦ στηριχθήσεται τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχύον ; 78

Ζ.

Τύχη τῆς dos adventitia.

§ 45 Τί ἐγίνετο αὕτη κατὰ τὸ παλαιότερον δίκαιον ; 78
§ 46 Δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Τὸ ἰσχύον δίκαιον. . . 80
§ 47 Dos receptitia καὶ τύχη αὐτῆς. 80

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΕΙΣ ΤΙΝΑ ΑΠΟΔΙΔΕΤΑΙ Η ΠΡΟΙΞ ΛΥΘΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΔΙΑ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ ΑΝΔΡΟΣ

Α.

§ 48 Ἀνάγκη διακρίσεως, ἂν ἡ γυνὴ εἶναι sui juris
ἢ διατελεῖ ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν, ἀδιάφο-
ρον ἂν ἡ προῖξ εἶναι profecticia ἢ adventitia,
διότι κρατοῦσιν οἱ αὐτοὶ κανόνες. 82

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 49 Ἐναντιοφωνία τοῦ Bechmann, ποῦ στηρίζεται αὕτη; . . . . . σελ. 83
§ 50 Ἀντίκρουσις τῆς γνώμης τοῦ Bechmann 84

Β.

§ 51 Τύχη τῆς προικὸς ἂν ἡ γυνὴ εἶναι Sui juris κατὰ τίνα χρόνον σκοπεῖται τοῦτο; 86
§ 52 Τί γίνεται; ἂν ὁ πατὴρ ἀπεκλήρωσε τὴν θυγατέρα του; 87
§ 53 Τὸ δικαίωμα τῆς γυναικὸς γεννᾶται ipso jure, ἀντίρρησις τοῦ Bechmann καὶ ἀντίκρουσις τῆς γνώμης του ὑπὸ τῶν νεωτέρων. 88
§ 54 Τροποποίησις τοῦ Ἰουστινιανοῦ 89

Γ.

§ 55 Ἂν ἡ γυνὴ διατελεῖ ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν, actio adjuncta filiæ persona, χωρία τῶν πηγῶν πραγματευόμενα περὶ ταύτης. 89
§ 56 Ἔννοια τῆς φράσεως adjuncta filiæ persona, διαφωνία τῶν συγγραφέων περὶ αὐτῆς, γνώμη Clück, Δονέλλου, Vangerów καὶ Παπαρρηγοπούλου, τὰ χωρία ἐφ' ὧν στηρίζεται. 92
§ 57 Γνώμη τοῦ Baron καὶ οἱ ἀντικρούσαντες αὐτήν. 94
§ 58 » τοῦ Francke καὶ Puchta. 94
§ 59 » Tigerström κλπ. 94
§ 60 Συμπέρασμα ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῆς φράσεως adjuncta filiæ persona καὶ τῶν γνωμῶν τῶν συγγραφέων. 95
§ 61 Εἰδικαὶ διατάξεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου ρυθμίζουσαι τὴν actio adjuncta filiæ persona.... 100

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δ.

σελ.
62 Βυζαντινὸν δίκαιον. 102
63 Τὸ σήμερον ἰσχύον δίκαιον. 102

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Τί ΓΙΝΕΤΑΙ Η ΠΡΟΙΞ ΛΥΘΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΔΙΑ ΔΙΑΖΥΓΙΟΥ;

64 Ἀντικείμενον τοῦ παρόντος κεφαλαίου. 105
65 Ἀρχαιότερον Ρωμαϊκὸν δίκαιον. 106
66 Rententio propter liberos ἔννοια αὐτῆς. . . 106
67 Προαπαιτούμενα αὐτῆς. 107
68 Σκοπὸς τῆς retentio ταύτης. Διαφωνία τῶν συγγραφέων περὶ τούτου. Γνώμη Dernburg καὶ ἐπιχειρήματα κατ' αὐτῆς. 107
69 Γνώμη Bechmann καὶ Scheurl, ἀντίκρουσις αὐτῆς. 108
70 Συνέχεια. Γνώμη Czyhlarz καὶ ἀντίκρουσις αὐτῆς ὑπὸ Sternburg. 109
71 Συνέχεια. Γνώμη Sternberg καὶ ἀντίκρουσις αὐτῆς. 109
72 Τίς ἡ ὀρθοτέρα γνώμη καὶ διατί. 110
73 Retentio propter mores· ἔννοια αὐτῆς. . . . 112
74 Πῶς ἐκανονίζετο τὸ ποσὸν τῆς παρακρατήσεως 112
75 Ἰσχὺς αὐτῆς ἐπὶ κληρονόμων. 113
76 Ἀνίσχυρος ἡ συμφωνία περὶ περιορισμοῦ τῆς ποινῆς. 113
77 Ὑπαιτιότης ἀμφοτέρων τῶν συζύγων καὶ ποιναὶ κατὰ τοῦ ἀνδρός. 114
78 Judicium de moribus φύσις καὶ σχέσις αὐτοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρὸς τὴν retentio propter mores. Γνῶμαι σελ.
τῶν συγγραφέων 114
§ 79 Ἡ κατὰ τοὺς νεωτέρους ὀρθοτέρα γνώμη, καὶ
ποῦ στηρίζεται αὕτη 116
§ 80 Σχέσις τῶν δύο retentiones 118
§ 81 Τύχη τούτων ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ δικαίῳ μέ-
χρις Ἰουστινιανοῦ. Διατάξεις Κωνσταντίνου,
Ἰουλιανοῦ, Ὀνωρίου, Θεοδοσίου καὶ Κωνσταν-
τίνου 119
§ 82 Συνέχ. Διατάξεις Θεοδοσίου τοῦ Β'. 126
§ 83 Συνέχ. Διατάξεις Ἰουστινιανοῦ περὶ τούτων ... 120
§ 84 *Δίκαιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ.* 121
§ 85 Διατάξεις τοῦ Ἰουστινιανοῦ διὰ τὴν ἕνεκα μοι-
χείας διάλυσιν τοῦ γάμου 123
§ 86 Ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς Νεαρᾶς 134 κεφ. 10,
δὲν κατήργησε τὴν διάταξιν τῆς Νεαρᾶς 117,
καὶ πόθεν ἐξάγεται τοῦτο 124
§ 87 Ἐνίσχυσις τῆς ἀνωτέρω γνώμης 126
§ 88 Ἐναντία γνώμη, περὶ τῆς καταργήσεως τοῦ κ.
Τυπάλδου, οἱ λόγοι, ἐφ' ὧν στηρίζεται αὕτη. 127
§ 89 Ἀντίκρουσις τῶν ἐπιχειρημάτων τῆς γνώμης
τοῦ κ. Τυπάλδου 128
§ 90 Ἡ στέρησις τῆς προικὸς τῆς μοιχαλδος λαμ-
βάνει χώραν καὶ ἂν τὴν προῖκα συνέστησεν ὁ
πατὴρ ἢ τρίτος ; 129
§ 91 Διαφωνία περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἂν ἡ
προῖξ εἶναι profecticia. Τρεῖς γνῶμαι περὶ
τούτου. Ποῦ στηρίζεται ἑκάστη ; 130
§ 92 Τίς ἡ ὀρθοτέρα γνώμη ; 132
§ 93 Τίς ἡ σημερινὴ ἰσχὺς τοῦ ζητήματος ; 133
§ 94 Συνέπειαι τῆς δευτερογαμίας 133

Βυζαντινὸν δίκαιον.

§ 95 Ἀπὸ Ἰουστίνου μέχρι Βασιλείου 134

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σελ.

96 Ἀπὸ Βασιλείου μέχρι Λέοντος..... 138
97 Νομοθεσία Λέοντος..... 139
98 Μετὰ τὸν Λέοντα..... 139
99 Ἔρευνα τῶν ἰδιωτικῶν συλλογῶν τῶν νόμων τῶν ἀνωτέρω αὐτοκρατόρων. Ecloga privata aucta, σύνοψις Βασιλικῶν, synopsis minor, ecloga ad prochiron mutata, epanagoge aucta, prochiron auctum, epitome legum, σχόλια Ζωναρᾶ καὶ Βαλσαμῶνος. Ἀρμενόπουλος..... 140
§ 100 Αἱ χρηματικαὶ ζημίαι τοῦ Ἰουστινιανοῦ διὰ τὸ ἐξ ὑπαιτιότητος τῆς γυναικὸς διαζύγιον *ἰσχύουσι καὶ παρ' ἡμῖν;*..... 142
§ 101 Γνώμη κ. Καλλιγᾶ καὶ κ. Τυπάλδου..... 142
§ 102 » κ. Παπαρρηγοπούλου..... 143
§ 103 Νομολογία τοῦ Ἀρείου Πάγου..... 143
§ 104 Τίς ἡ ὀρθοτέρα γνώμη; Λόγοι ἐφ' ὧν δέον νὰ στηριχθῇ αὕτη»..... 143
§ 105 Τύχη τῆς dos profecticia ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τῆς λύσεως τοῦ γάμου..... 147

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΤΙΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣ ΕΙΣ ΑΠΟΔΟΣΙΝ ΤΗΣ ΠΡΟΙΚΟΣ

§ 106 Τίς ὑπόχρεως εἰς ἀπόδοσιν τῆς προικός;... 148
§ 107 Ἂν ὁ ἀνὴρ εἶναι ὑπεξούσιος..... 149
§ 108 Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός..... 149
§ 109 Ἂν ὁ σύζυγος ἀπηλλάσσετο τῆς ἐξουσίας τοῦ πατρός, εἰς ὃν εἶχε δοθεῖ ἡ προίξ. Διαφωνία τῶν συγγραφέων..... 150
§ 110 Τί ἰσχύει σήμερον;..... 151

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΧΡΟΝΟΣ ΑΠΟΔΟΣΕΩΣ ΤΗΣ ΠΡΟΙΚΟΣ ΛΥΘΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

§ 111 Διὰ τίνος νόμου καθιερώθησαν τὸ πρῶτον, αἱ προθεσμίαι πρὸς ἀπόδοσιν τῆς προικός. Γνῶμαι τῶν συγγραφέων ..... σελ. 153

§ 112 Τὸ ἀρχαιότερον ἐν ταῖς πηγαῖς χωρίον περὶ τούτου 153

§ 113 Ἀρχαιότερον δίκαιον 153

§ 114 Τροποποίησις τοῦ Ἰουστινιανοῦ 155

§ 115 Συνέπειαι τῆς μὴ ἀποδόσεως τῆς προικὸς κατὰ τὴν προθεσμίαν 156

§ 116 Διὰ τὰ καρποφόρα κινητὰ δὲν ἀποδίδει ὁ ἀνὴρ καὶ τόκους; ἐκτὸς τῶν καρπῶν διατί; 156

§ 117 Δύνανται αἱ προθεσμίαι αὗται νὰ τροποποιηθῶσι διὰ συμφωνίας; 157

§ 118 Καθ' ὃν χρόνον δικαιοῦται ὁ ἀνὴρ νὰ μὴ ἀποδώσῃ τὴν προῖκα, δικαιοῦται ἡ γυνὴ νὰ ζητήσῃ ἔξοδα διατροφῆς; 157

§ 119 Βυζαντινὸν δίκαιον, καὶ τί ἰσχύει παρ' ἡμῖν; 157

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

ΕΝΔΙΚΑ ΜΕΣΑ ΠΡΟΣ ΑΠΑΙΤΗΣΙΝ ΤΗΣ ΠΡΟΙΚΟΣ ΛΥΘΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

§ 120 Ἀντικείμενον τοῦ κεφαλαίου δωδεκάδελτος καὶ ἀρχαιότατον Ρωμ. Δίκ. ἑρμηνεία τοῦ ἀξιώματος «dotis causa perpetua est».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

		σελ.
	Συγγραφεῖς. Ὀρθὴ ἑρμηνεία τοῦ ἀξιώματος. Ἀπόδειξις τῆς ὀρθότητος τῆς ἐκφερομένης γνώμης	159
121	Διατί εἰς τὸ ἀρχαιότατον P. Δ. ἦτο ἄγνωστος ἡ ἰδέα τῆς ἀποδόσεως τῆς προικός.	161
122	Praelegatum dotis	161
123	Διατί καὶ πότε ἐπενοήθη ἡ actio rei uxoriae, μαρτυρία περὶ τούτου	161
124	Πρῶτον ἐδόθη διὰ τὴν διὰ διαζυγίου λύσιν τοῦ γάμου, πῶς ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὴν διὰ θανάτου. Πραγματεία τοῦ Voigt	163
125	Edictum de alterutro	164
126	Χαρακτὴρ καὶ τύπος τῆς actio rei uxoriae	164
127	Cautiones rei uxoriae, actio exstipulatu	166
128	Χαρακτὴρ καὶ τύπος τῆς ἀγωγῆς ταύτης	167
129	Τροποποίησις τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἡ παρ' αὐτοῦ εἰσαχθεῖσα ἀγωγή. Χαρακτὴρ αὐτῆς.	168
130	Πραγματικὴ ἀγωγὴ τοῦ Ἰουστινιανοῦ διὰ τοῦ νόμου 30, Κώδικος (5.12)	169
131	Γνῶμαι τῶν συγγραφέων περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ νόμου τούτου. Löhr, Dernburg, Jhering, Windscheid, Bechmann, Czyhlarz	171
132	Συνέχεια. Γνῶμαι τῶν συγγραφέων, περὶ τῆς φράσεως τοῦ χωρίου «si res tamen extent»	172
133	Συνέχεια. Διαφωνία τῶν συγγραφέων περὶ τῆς ἐν τῷ χωρίῳ φράσεως, δι' ἧς ὁ Ἰουστινιανὸς χορηγεῖ εἰς τὴν γυναῖκα τὴν διεκδικητικὴν ἀγωγὴν καὶ διὰ τὰ διατετιμημένα πράγματα	173

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 134 Συμπέρασμα καὶ σημερινὴ ἰσχὺς τοῦ νόμου τούτου ..... σελ. 174

§ 135 Ἡ κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον ὀρθοτέρα ἔννοια τοῦ χωρίου τούτου καὶ κρίσις περὶ τῆς ὀρθοτέρας γνώμης τοῦ ἐν § 131, 132, 133, ἐξενεχθεισῶν γνωμῶν 175

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

ΤΙ ΑΠΟΔΙΔΕΤΑΙ;

A.

§ 136 Τί ἐπραγματεύθημεν μέχρι τοῦδε, τί ὑπολείπεται νὰ πραγματευθῶμεν 186

§ 137 Τὰ πράγματα τῆς προικὸς συνεστῶτος τοῦ γάμου ἀποτελοῦσι μίαν universitas, κατὰ τί; Τί διαφέρει τῶν λοιπῶν universitates; 187

§ 138 Ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν τί ἀποδίδεται; 188

B.

§ 139 Διατετιμημένη προίξ. Ὁρισμός 188

§ 140 Πότε παρήχθη 189

§ 141 Τίς ὁ σκοπὸς τῆς διατιμήσεως; ὅτι οὐκ ὀρθὴ ἡ γνώμη τῶν πραγματευθέντων τὸ ζήτημα τοῦτο Bechmann, Czyhlarz, Sternberg Καλλιγᾶ, Παπαρρηγοπούλου. Διατί; 189

§ 142 Τίς ὁ πιθανώτερος σκοπὸς τοῦ συμφώνου τῆς διατιμήσεως 191

§ 143 Aestimatio taxationis causa. Κανόνες ἰσχύοντες περὶ τῆς ἀποδόσεως τῆς προικὸς ταύτης 192

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 144 Ἂν δὲν ἐξάγεται ρητῶς ἐκ τοῦ συμβολαίου, τίνα διατίμησιν ἐσκόπουν οἱ συμβαλλόμενοι, τί ἰσχύει; παλαιοτέρα γνώμη περὶ τούτου. Ἰσχύουσα καὶ ὀρθὴ γνώμη. Νομολογία τοῦ Ἀρείου Πάγου περὶ τούτου . . . . . σελ. 192

§ 145 Ἡ διατίμησις ἐξωμοιώθη πρὸς τὴν πώλησιν. Κατὰ τί διαφέρει ταύτης; 194

§ 146 Τί ἀποδίδεται ἐπὶ διατετιμημένης προικός; 195

§ 147 Αἱ σπουδαιότεραι συνέπειαι τῆς διατιμήσεως. Α', ὅτι ὁ κίνδυνος ὁρᾷ τὸν ἄνδρα, ἐξήγησις τοῦ κανόνος τούτου 195

§ 148 Β', ὅτι τὰ διατετιμημένα δὲν ὑπόκεινται εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς πωλήσεως, ἐξήγησις τοῦ κανόνος τούτου 196

§ 149 Γ', ὅτι τὰ διατιμηθέντα δὲν θεωροῦνται προικῷα, ἀλλὰ ἡ διατίμησις. Ἐξήγησις τοῦ κανόνος τούτου. Εἰς τίνα ἀνήκει τὸ πρὸ τοῦ γάμου commodum. Γνώμη Czyhlarz καὶ Παπαρρηγοπούλου, ἀντίκρουσις ταύτης ὑπὸ Sternberg. Οὐκ ὀρθή. Διατί; 197

§ 150 Ἐπὶ ἐκνικήσεως τί ἀποδίδει ὁ ἀνήρ; 198

§ 151 Εἰς τὸ διαφέρον δὲν περιλαμβάνονται οἱ καρποί 199

§ 152 Τί ἀποδίδει ὁ ἀνὴρ λυθέντος τοῦ γάμου, ἂν λόγῳ τῆς ἐκνικήσεως ἔλαβε ποσὸν μικρότερον τῆς διατιμήσεως; Διαφωνία Czyhlarz καὶ Sternberg. Τίς ἡ ὀρθοτέρα γνώμη; 200

§ 153 Τί γίνεται ἂν τὰ πράγματα διετιμήθησαν ἐπὶ ἔλαττον τῆς ἀξίας των; 200

§ 154 Ἂν τὰ πράγματα κατεστράφησαν ἐκ δόλου τοῦ ἀνδρός 201

§ 155 Ἂν τὰ πράγματα κατεστράφησαν ἐκ τύχης 202

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

§ 156 Τί ἀποδίδει ὁ ἀνὴρ ἐπὶ μὴ ἀκριβοῦς διατιμήσεως, ἂν τὴν προῖκα συνέστησε τρίτος; σελ. 202

§ 157 Συμπέρασμα ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω, καὶ Βυζαντινὸν δίκαιον, *διατετιμημενοαδιατίμητος* προίξ 203

Γ.

§ 158 Ἀπόδοσις ἀδιατιμήτου προικός, ἀντικαταστατὰ καὶ μή, προσαυξήσεις, θησαυρός . . 205

§ 159 Τί ἀποδίδει ὁ ἀνὴρ ἐν περιπτώσει ἐκνικήσεως τῆς ἀδιατιμήτου προικός 206

§ 160 Ἐξήγησις τοῦ ἐν § 158 τεθέντος κανόνος, ὡς πρὸς τὴν ἐπικαρπίαν, ἂν ἐδόθη προὶξ ἐπικαρπία πραγματος ἀνήκοντος εἰς τὴν γυναῖκα. 207

§ 161 Ἂν ἡ προὶξ εἶναι ἐπικαρπία ἐπὶ πράγματος τοῦ συζύγου 208

§ 162 Ἂν τὸ πρᾶγμα δὲν ἀνῆκεν εἰς τὸν σύζυγον 209

§ 163 Ἂν ἐπώλησεν ἡ γυνὴ τὸ πρᾶγμα αὐτῆς, ἐφ' οὗ ἡ ἐπικαρπία 209

§ 164 Ἂν τρίτος ἔδωκεν εἰς προῖκα ἐπικαρπίαν . 209

§ 165 Ἐξέτασις τοῦ παραδείγματος τῶν πηγῶν νόμ. 4. Πανδ. (23.4) 209

§ 166 Πραγματικαὶ δουλεῖαι 209

Δ.

§ 167 Ἐξαίρεσις τοῦ κανόνος ὅτι ἀποδίδεται ὅ,τι ἐδόθη ὡς προίξ. Ἀλλαγὴ τῶν προικῴων μετὰ τὸν γάμον (permutatio dotis). Τίνες οἱ συμβαλλόμενοι; Πότε δύναται ὁ πατὴρ νὰ συνάψῃ τοιοῦτον σύμφωνον 210

§ 168 Ἀποτέλεσμα τῆς ἐναλλαγῆς 211

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

			σελ.
§	169	Σημερινὴ ἰσχὺς τῶν διατάξεων τούτων. . . .	211
§	170	Πότε ἐπιτρέπεται ἡ τοιαύτη ἐναλλαγή; Ἐξήγησις τοῦ κανόνος si hoc mulieri utile est	212
§	171	Ἐσφαλμένη γνώμη τοῦ κ. Παπαρρηγοπούλου καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου περὶ τούτου, ἀσαφὴς γνώμη κ. Καλλιγᾶ	213
§	172	Ἐν τῇ ἀνταλλαγῇ ἐφαρμόζονται τὰ αὐτὰ περὶ περιγραφῆς τῶν συζύγων, ὡς καὶ ἐν τῷ συμφώνῳ τῆς διατιμήσεως. Ἀντίθετος γνώμη κ. Καλλιγᾶ	213
§	173	Ἂν τὸ ἀδιατιμήτως δοθὲν δύναται νὰ γίνῃ διατετιμημένον συνεστῶτος τοῦ γάμου; . .	214
§	174	Ἡ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐσφαλμένη ἀπόφασις τοῦ Ἀρ. Πάγου 151 τοῦ 1850	214
§	175	Τοιαύτη ἐναλλαγὴ σήμερον δὲν ἰσχύει, διατί;	215
§	176	Διατριβὴ κ. Κρασσᾶ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου	216
§	177	Τὸ διὰ προικῴων χρημάτων ἀγορασθὲν γίνεται προικῷον;	220
§	178	Ἀνταλλαγὴ τῶν προικῴων συνεστῶτος τοῦ γάμου οὐχὶ ἐκ συμφωνίας, ἀλλ' ἐξ ἄλλων λόγων· 1) ἂν τὸ πρᾶγμα καταστραφῇ ἄνευ εὐθύνης τοῦ συζύγου	221
§	179	2) Ἂν προικῴου ἐπικοίνου πράγματος ζητηθῇ ἡ διανομή	221
§	180	3) Ἂν τὸ προικῷον ἀναγκαστικῶς ἐκποιηθῇ διότι ἦτο βεβαρημένον δι' ὑποθήκης πρὸ τοῦ γάμου, 4) ἢ ληφθῇ διὰ δημοσίαν ἀνάγκην	222

Ε.

§	181	Εὐθύνη τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὴν προῖκα. Ἀντικαταστατὰ καὶ διατετιμημένα	222

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σελ.

§ 182 Ἀδιατίμητα. Εἰς τί εὐθύνεται ὁ ἀνήρ.... 223
§ 183 Διὰ ποῖον πταῖσμα εὐθύνεται ὁ ἀνήρ;.... 224
§ 184 Βλάβη ἐκ θετικῶν πράξεων ἢ ἐκ παραλείψεων 225
§ 185 Γνώμη τοῦ Hasse, ὑποστηρίζοντος ὅτι ὁ ἀνὴρ διὰ θετικῶν πράξεων βλάπτων τὰ προικῷα, εὐθύνεται ἀπολύτως καὶ οὐχὶ κατὰ τὴν διάκρισιν, ἂν καταβάλλει καὶ εἰς τὰ ἴδια τὴν αὐτὴν ἐπιμέλειαν. Ποῦ στηρίζει ὁ Hasse τὴν γνώμην του ταύτην.... 225
§ 186 Ἀντίκρουσις τῆς γνώμης ταύτης..... 226
§ 187 Διατί ὁ ἀνὴρ εὐθύνεται μόνον διὰ τὴν diligentiam quam suis; Διαφωνία τῶν συγγραφέων. Δονέλλος, CIück, Tigerström, Löhr, Hasse, Bechmann, Czyhlarz.... 228
§ 188 Ὀρθοτέρα γνώμη..... 230
§ 189 Ἰδιαίτεραι συμφωνίαι περὶ τῆς εὐθύνης τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὴν τυχαίαν ἀπώλειαν..... 230

ς.

§ 190 Εὐθύνη τοῦ ἀνδρὸς ἕνεκα τῶν εἰς προῖκα δοθεισῶν ἀπαιτήσεων. Εἰς τί εὐθύνεται ἂν δὲν εἰσέπραξε ταύτας; 1) ἂν ἀδύνατος ἡ παροχὴ ἐκ μέρους τοῦ ὀφειλέτου, λόγῳ τυχαίας καταστροφῆς τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀπαιτήσεως 231
§ 191 Ἂν κατέστη ἀδύνατος ἡ παροχὴ λόγῳ ἀνεχείας τοῦ ὀφειλέτου 232
§ 192 Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ ἀνὴρ εὐθύνεται διὰ πταῖσμα in concreto..... 232
§ 193 Γνώμη τοῦ Hasse, Mayerfeld καὶ Παπαρρηγοπούλου, ὅτι ὁ ἀνὴρ εὐθύνεται διὰ culpa in abstracto. Ποῦ στηρίζεται ἡ γνώμη αὕτη..... 232

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σελ·

§ 194 Ἀντίκρουσις τῆς γνώμης ταύτης 233

§ 195 Παράδοξος γνώμη τοῦ Bechmann περὶ τούτου καὶ ἀντίκρουσις αὐτῆς ὑπὸ Czyhlarz 233

§ 196 Κανὼν περὶ τῆς εὐθύνης τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὰς ἀπαιτήσεις 234

§ 197 Ἐξαιρέσεις. Α'.) περιπτώσεις δι' ἃς εὐθύνεται ὁ ἀνὴρ καὶ πέραν τοῦ πταίσματος, ἤτοι, διὰ τὴν ἀνέχειαν τοῦ ὀφειλέτου, ἄνευ πταίσματος· acceptilatio, novatio, ἂν εἰσέπραξε τόκους, ἂν ἐδέχθη ἐγγυητὴν ἢ ἐνέχυρον 234

§ 198 Συνέχεια περὶ τῆς delegatio, ἄρχουσα γνώμη 235

§ 199 Συνέχεια. Νεωτέρα γνώμη Windscheid. Ποῦ στηρίζεται αὕτη 236

§ 200 Συνέχεια. Ἐξήγησις τοῦ χωρίου, ὅπερ ἐπικαλεῖται ὁ Windscheid, ὑπὸ Meyerfeld, Bechmann καὶ Czyhlarz 237

§ 201 Συνέχεια. Σχόλιον Βασιλικῶν ὑποστηρίζον τὴν ἄρχουσαν γνώμην. Συμπέρασμα καὶ ὀρθὴ γνώμη 237

§ 202. Β'.) περιπτώσεις, δι' ἃς δὲν εὐθύνεται ὁ ἀνὴρ διὰ τὸ πταῖσμά του, ἂν ἡ ἀπαίτησις εἶναι κατὰ τῆς γυναικός, τοῦ πενθεροῦ, ἢ τρίτου δωρησαμένου 241

§ 203 Ἡ ἔλλειψις αὕτη τῆς εὐθύνης διὰ τὰ ἀνωτέρω πρόσωπα, δὲν ἐκτείνεται εἰς τοὺς κληρονόμους τῶν προσώπων τούτων 241

§ 204 Εὐθύνη τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὴν ὑποτίμησιν τῶν εἰς προῖκα διδομένων μετοχῶν Τραπεζῶν, ἢ χρεωγράφων 242

Ζ.

§ 205 Εὐεργέτημα εὐπορίας· ἔννοια αὐτοῦ 242

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σελ.

§ 206 Δὲν ἀφαιροῦνται τὰ λοιπὰ χρέη τοῦ ἀνδρός. 243
§ 207 Πότε στερεῖται τοῦ εὐεργετήματος ὁ ἀνήρ.
§ 208 Οἱ κληρονόμοι τοῦ ἀνδρὸς ἔχουσι τὸ εὐεργέτημα 244
§ 209 Τὸ εὐεργέτημα εἶναι προσωπικόν. Ἐναντία γνώμη τοῦ Tigerström 244
§ 210 Χρόνος καθ' ὃν σκοπεῖται ἡ εὐπορία τοῦ ἀνδρός 245
§ 211 Διὰ τοῦ εὐεργετήματος δὲν μειοῦται ἡ ὑποχρέωσις. Συνέπειαι ἐκ τούτου. Δυσκολίαι κατὰ τὸ ἀρχαῖον Ρωμαϊκὸν δίκαιον, ἕνεκα τῆς καταναλώσεως τῆς ἀγωγῆς 245
§ 212 Ἡ ἐκ τῶν προτέρων παραίτησις τοῦ εὐεργετήματος ἐθεωρήθη ὡς ἀντικειμένη εἰς τὰ χρηστὰ ἤθη 246
§ 213 Ἂν ἰσχύει τοῦτο παρ' ἡμῖν; Ἄχουσα γνώμη. Ἀντίκρουσις αὐτῆς. Ἡ ἐν Γερμανίᾳ ἀμφισβήτησις περὶ τῆς ἰσχύος τοῦ εὐεργετήματος. Γνώμη Dernburg ὑπὲρ τῆς μὴ ἰσχύος αὐτοῦ. Ὁ λόγος ἐφ' οὗ στηρίζονται οἱ ἐν Γερμανίᾳ ὑποστηρίζοντες τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ. Δὲν ὑπάρχει παρ' ἡμῖν 246

Η.

Ἀναγκαῖαι δαπάναι.

§ 214 Φιλολογία περὶ τοῦ ζητήματος 248
§ 215 Χωρία τῶν πηγῶν περὶ τῆς ἐννοίας τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν 249
§ 216 Πόρισμα ἐκ τῶν ἀνωτέρω χωρίων περὶ τῆς ἐννοίας τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν 251
§ 217 Ὁρισμὸς τοῦ Dernburg, διατί δὲν εἶναι πλήρης; 251

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

			σελ.
§	218	Διάκρισις τοῦ παλαιοτέρου καὶ νεωτέρου δικαίου περὶ τῆς ἐννοίας αὐτῶν.....	252
§	219	Ὁρισμὸς τῶν λοιπῶν συγγραφέων, διατί καὶ οὗτος δὲν εἶναι πλήρης.....	253
§	220	Ποῦ στηρίζομεν τὴν γενομένην διάκρισιν περὶ τῆς ἐννοίας τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν εἰς τὸ ἀρχαιότερον καὶ νεώτερον δίκαιον...	254
§	221	Γνώμη τοῦ Leist, καθ' ἣν εἰς ταύτας περιλαμβάνεται καὶ ἡ διατροφὴ τῆς γυναικός. Ἀντίκρουσις ταύτης.....	254
§	222	Πότε παύει ἡ εὐθύνη τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὴν παράλειψιν τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν....	254
§	223	Διὰ τίνας ἐκ τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν δικαιοῦται ὁ ἀνήρ.....	255
§	224	Ἐνέργεια τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν, ἤτοι ἐξήγησις τοῦ ἀξιώματος impensæ necessariæ ipso jure dotem minuut.....	256
§	225	Πρακτικαὶ συνέπειαι τοῦ ἀξιώματος.....	256
§	226	Ἐφαρμογὴ τοῦ ἀξιώματος ἐπὶ τῶν διαφόρων πραγμάτων τῆς προικός.....	257
§	227	Δυσκολία ἐφαρμογῆς τοῦ ἀξιώματος, ἂν τὰ πράγματα τῆς προικὸς δὲν συνίστανται εἰς χρήματα ἢ διατετιμημένα πράγματα. Διαφωνία τῶν Ρωμαίων νομοδιδασκάλων, καὶ χωρία τῶν πηγῶν μαρτυροῦντα ταύτην..	257
§	228	Διαφωνία τῶν συγγραφέων περὶ τῆς ἐννοίας τῶν χωρίων τῶν πηγῶν.....	259
§	229	Γνώμη τοῦ Δονέλλου καὶ τῶν ἀκολουθούντων αὐτόν.....	259
§	237	Γνώμη τοῦ Κουϊακίου καὶ τῶν ἀκολουθούντων αὐτόν.....	260
§	231	Εἰς τί ἄλλο περιστρέφεται ἡ διαφωνία τῶν συγγραφέων	260
§	232	Λύσις τῶν ἄνω διαφωνιῶν.....	200

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

			σελ.
§	233	Μετὰ τὰ ἀνωτέρω τίς ἡ ἀληθὴς ἔννοια τοῦ χωρίου	262
§	234	Ἕτερα χωρία τῶν πηγῶν μαρτυροῦντα τὴν γνώμην τοῦ Οὐλπιανοῦ	264
§	235	Διαφωνία περὶ τὴν μετάφρασιν τοῦ χωρίου	265
§	236	Εἰς τί συνίσταται ἡ διαφωνία τῶν Ρωμαίων νομοδιδασκάλων	266
§	237	Διαφορὰ τῶν πρακτικῶν συνεπειῶν ἑκάστης	267
§	238	Τίς ἡ ὀρθοτέρα γνώμη καὶ διατί;	268
§	239	Κανὼν ἐξαγόμενος ἐκ τῆς συνόψεως τῶν ἀνωτέρω περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀξιώματος	268
§	240	Ὁ λόγος δι' ὃν καθιερώθη ἡ τοιαύτη ἐνέργεια τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν. Γνώμη τοῦ Δονέλλου καὶ ἀντίκρουσις αὐτῆς	269
§	241	Γνώμη τοῦ Jhering καὶ ἀντίκρουσις αὐτῆς	270
§	242	Γνώμη τοῦ Wilhelm Best διατί ἀπεκρούσθη ;	270
§	243	Ὀρθοτέρα ἡ γνώμη τῶν νεωτέρων Dernburg καὶ Bechmann	270
§	244	Ἂν ὁ ἀνὴρ ἀποδώσῃ τὴν προῖκα χωρὶς νὰ κρατήσῃ τὰς ἀναγκαίας δαπάνας ἔχει δικαίωμα νὰ ἀπαιτήσῃ ταύτας; Χωρίον τῶν πηγῶν πραγματευόμενον τὸ ζήτημα. Διαφωνία τῶν συγγραφέων, καὶ ὀρθοτέρα γνώμη	271
§	245	Ἀπαγόρευσις τοῦ συμφώνου τοῦ μὴ ἀπαιτεῖν τὸν ἄνδρα τὰς ἀναγκαίας δαπάνας	273

Θ.

§	246	Retentiones et dote.. Εἰσαγωγή. Πόθεν ἀνεπτύχθησαν καὶ ἐμορφώθησαν αὐταὶ. Μαρτυρίαι τοῦ Boëthii καὶ Πλουτάρχου.	273
§	247	Διατί ὠνομάσθησαν οὕτω ;	274

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

			σελ.
§	248	Πόσαι ἦσαν; Καὶ πόθεν ἐπήγασεν ἑκάστη;	274
§	249	Retentio propter impensas. Ὁρισμὸς καὶ παραδείγματα τῶν πηγῶν	275
§	250	Στοιχεῖα	246
§	251	Ἀντίκρουσις τῆς κοινῆς γνώμης ὅτι ἐπωφελεῖς δαπάναι εἶναι καὶ αἱ συντελοῦσαι εἰς τὴν αὔξησιν μόνον τῆς ἀξίας τοῦ πράγματος. Ἀπόδειξις ὀρθότητος ἐκφερομένης γνώμης	276
§	252	Ἐξαίρεσις τοῦ κανόνος	278
§	253	Τύχη τῶν δαπανῶν τούτων κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς προικός. Χωρία τῶν πηγῶν λύοντα τὸ ζήτημα	278
§	254	Ἀσάφεια τῶν πηγῶν διὰ τὰς δαπάνας ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς γυναικός. Γνώμη τῶν συγγραφέων περὶ τούτων	280
§	255	Μέσον ἱκανοποιήσεως τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὰς δαπάνας ταύτας. Κατάργησις ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ	280
§	256	Ἀνακριβὴς γνώμη Παπαρρηγοπούλου περὶ τῆς μὴ ἀπαιτήσεως τῶν δαπανῶν τούτων ἂν δὲν ἦσαν ὑπέρμετροι	281
§	257	Impensæ voluptuariæ	282
§	258	Retentio propter res donatas	282
§	259	Retentio propter res amotas	283

I.

Περὶ ἀποδόσεως καρπῶν.

§	260	Πότε τὰ μάρμαρα θεωροῦνται καρπός. Ἐξέτασις τοῦ σχετικοῦ χωρίου τῶν πηγῶν	284
§	261	Ἀσχολία τῶν συγγραφέων περὶ τῆς νομικῆς σημασίας τοῦ χωρίου, γνώμη τῶν ἀρχαιο-	

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

			σελ.
		τέρων συγγραφέων. Ἀντίκρουσις αὐτῆς	286
§	262	Γνώμη Κουϊακίου καὶ ἀντίκρουσις αὐτῆς	287
§	263	» Clück καὶ Cöppert	287
§	264	» Schröder, ὃν ἀκολουθεῖ καὶ ὁ νεώτερος Sternberg	287
§	265	» Παπαρρηγοπούλου	288
§	266	Μᾶλλον σύμφωνος πρὸς τὸ γράμμα τοῦ νόμου εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Schröder. Γνώμη τοῦ Czyhlarz	283
§	267	Συμπέρασμα	288
§	268	Οἱ συνεστῶτος τοῦ γάμου καρποὶ τίνι ἀνήκουσι καὶ διατί;	289
§	269	Οἱ πρὸ τοῦ γάμου καρποί	290
§	270	Οἱ μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου καρποί. Κανών.	290
§	271	Δυσκολία ἐφαρμογῆς τοῦ κανόνος ἐπὶ τῶν περιοδικῶς παραγομένων καρπῶν. Ζητήματα γενόμενα ἐντεῦθεν, χωρὶς τῶν πηγῶν περὶ τοῦ πρώτου ζητήματος	291
§	272	Χωρὶς τῶν πηγῶν περὶ τοῦ δευτέρου ζητήματος. Διαφωνία τῶν συγγραφέων περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ χωρίου. Ἄρχουσα γνώμη.	292
§	273	Ἀντίκρουσις τῆς ἀρχούσης γνώμης ὑπὸ Francke, Windscheid, Czyhlarz καὶ γνώμη τούτων	293
§	274	Τίς ἡ προτιμωτέρα γνώμη καὶ διατί;	295
§	275	Γνώμη τοῦ Bechmann	295
§	276	Δυσκολία παρεχομένη εἰς ἑκάστην τῶν ἄνω γνωμῶν ὑπὸ τοῦ χωρίου τοῦ Παπινιανοῦ νόμος 7, § 1. Πανδ (24.3). Ἄκρα διαφωνία τῶν συγγραφέων. Τὸ παράδειγμα ὅπερ ἀναφέρει ὁ Παπινιανός	296
§	277	Φιλολογία ἐπὶ τοῦ ζητήματος. Ἑρμηνεία Ulrich Jasius, Κουϊακίου, ὑπῆρξεν ἡ ἄρχουσα γνώμη. Ἀντίκρουσις αὐτῆς. Τίνες	

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἠκολούθησαν ταύτην ἐκ τῶν νεωτέρων . . . 298
§ 278 Ἑρμηνεία Andreas Alciatus καὶ ἀντίκρουσις αὐτῆς ὑπὸ Duaren 299
§ 279 Ἑρμηνεία Duaren οἱ ἀκολουθήσαντες αὐτήν. Ἀντίκρουσις αὐτῆς ὑπὸ Pacius 300
§ 280 Ἑρμηνεία τοῦ Pacius καὶ ἀντίκρουσις αὐτῆς 301
§ 281 Ἑρμηνεία Ἰωάν. Δομ. Μαρτουκίου· οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτόν, ἐν οἷς καὶ ὁ νεώτερος ὅλων περὶ τοῦ ζητήματος τούτου γράψας. 301
§ 282 Ἑρμηνεία Anton Merenda 302
§ 283 » Κονάνου 303
§ 284 » Schrader 304
§ 285 » Czyhlarz, Windscheid, Bolze καὶ Brandis 304
§ 286 Τί ἰσχύει σήμερον παρ' ἡμῖν 304
§ 287 Pacta dotalia 306

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΚΙΝΗΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

ΕΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΝΗΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

ΤΑΜΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΙΔΙΑΙΤΕΡΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

No 3

300
ΡΟ Ροΐλος, Λάμπρος.

ΤΥΧΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΙΚΟΣ

αριθ. χρ. 73

Ἡμερομηνία ἐπιστροφῆς	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ

ΤΑΜΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΕΠ... ΗΜ. ...
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΕ...

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας